

POLSKA
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

Regionalny Program Operacyjny
Województwa Mazowieckiego na lata
2014-2020

/PROJEKT – wersja 1.2/

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie

Warszawa, 28 stycznia 2014 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW/SYMBOLI	5
ROZDZIAŁ 1 - WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARczo-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ	8
1.1 DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW OBSZARÓW/ SEKTORÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM ..	8
1.2 SPÓJNOŚĆ Z EUROPEJSKIMI, KRAJOWYMI ORAZ REGIONALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI .	17
1.3 CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓŁOWE PROGRAMU.....	25
1.4 UZASADNIENIE WYBORU CELÓW TEMATYCZNYCH I PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH	26
1.5 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH.....	31
1.6 MATRYCA LOGICZNA STRATEGII INWESTYCYJNEJ PROGRAMU	34
ROZDZIAŁ 2 - OSIE PRIORYTETOWE	44
2.1 OŚ PRIORYTETOWA I - Innowacyjność i przedsiębiorczość.....	44
2.2 OŚ PRIORYTETOWA II - Wzrost e-potencjału Mazowsza.....	65
2.3 OŚ PRIORYTETOWA III - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną.....	75
2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV - Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	89
2.5 OŚ PRIORYTETOWA V- Rozwój regionalnego systemu transportowego.....	112
2.6 OŚ PRIORYTETOWA VI - Rozwój rynku pracy	117
2.7 OŚ PRIORYTETOWA VII - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	128
2.8 OŚ PRIORYTETOWA VIII - Edukacja dla rozwoju regionu	142
2.9 OŚ PRIORYTETOWA IX – Pomoc Techniczna	156
ROZDZIAŁ 3 - PLAN FINANSOWY PROGRAMU.....	163
ROZDZIAŁ 4 - ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE	169
ROZDZIAŁ 5 - UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO.....	176
5.1 WYKAZ OBSZARÓW NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ	176
5.2 WKŁAD STRATEGII OKREŚLONEJ W PROGRAMIE NA RZECZ OBSZARÓW NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ PRZYCZYNI SIĘ DO ROZWIĄZANIA ICH SZCZEGÓLNYCH PROBLEMÓW	178
ROZDZIAŁ 6 - SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI	181
ROZDZIAŁ 7 - SYSTEM INSTYTUCJONALNY	182
7.1 IDENTYFIKACJA INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ PROGRAMU	182
7.2 SYSTEM MONITOROWANIA I SPRAWOZDAWCZOŚCI	187

7.3 SYSTEM EWALUACJI	189
7.4 SYSTEM KONTROLI	190
7.5 SYSTEM INFORMATYCZNY	192
7.6 SYSTEM INFORMACJI I PROMOCJI.....	192
7.7 SYSTEM ZARZĄDZANIA FINANSOWEGO	193
7.8 SYSTEM OCENY I WYBORU PROJEKTÓW	195
ROZDZIAŁ 8 - DZIAŁANIA ANGAŻUJĄCE STOSOWNYCH PARTNERÓW W PROCES PRZYGOTOWANIA PROGRAMU ORAZ ROLA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH WE WDRAŻANIE, MONITOROWANIE, EWALUACJĘ PROGRAMU	198
8.1 ROLA PARTNERÓW W PROCESACH PRZYGOTOWANIA, WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I EWALUACJI PROGRAMU	198
8.2 GRANTY GLOBALNE EFS DLA PARTNERÓW SPOŁECZNYCH I INTERESARIUSZY WDRAŻANIA PROGRAMU	202
8.3 EARMARKING ŚRODKÓW EFS NA WZMACNIANIE ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNYCH PARTNERÓW SPOŁECZNYCH ORAZ NA BUDOWANIE POTENCJAŁU ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH.....	202
ROZDZIAŁ 9 – SYSTEM KOORDYNACJI.....	204
ROZDZIAŁ 10 – WARUNKOWOŚĆ EX ANTE.....	229
10.1 IDENTYFIKACJA WARUNKÓW EX ANTE DLA PROGRAMU ORAZ OCENA ICH SPEŁNIENIA	230
10.2. OPIS DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO SPEŁNIENIA WARUNKÓW EX ANTE, WYKAZ INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ORAZ HARMONOGRAM.....	234
ROZDZIAŁ 11 – REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA	237
ROZDZIAŁ 12 – ZASADY HORYZONTALNE.....	239
12.1 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ.....	239
12.2 RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI	240
12.3 RÓWNOŚĆ PŁCI.....	242
ROZDZIAŁ 13 – ELEMENTY DODATKOWE	244
13.1 WYKAZ DUŻYCH PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH DO REALIZACJI W OKRESIE 2014-2020.....	244
13.2. LISTA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH W PRZYGOTOWANIE PROGRAMU	244
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU	247
ZAŁĄCZNIK 1 - Analiza SWOT.....	247

WSTĘP

Niniejszy dokument został opracowany na podstawie projektu pakietu legislacyjnego dla polityki spójności na lata 2014-2020, przedstawionego przez Komisję Europejską w 2011 r. (wraz z jego aktualizacjami) oraz dokumentów europejskich i krajowych o charakterze strategicznym (*Strategia Europa 2020*, *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030*, *Strategia Rozwoju Kraju Polska 2020* wraz z 9 strategiami horyzontalnymi). Jego treść wpisuje się również w założenia polityki terytorialnej Rządu, adresowanej do obszarów miejskich, wyrażonej w Krajowej Polityce Miejskiej.

Podstawą do wyznaczenia obszarów wsparcia dla dwufunduszowego *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020* (RPO WM 2014-2020) jest przede wszystkim *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze* (SRWM), a także ustalenia przyjęte w projekcie aktualizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

RPO WM 2014-2020, którego głównym celem jest *inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy*, stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego. Dokument uwzględnia cele tematyczne zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiada na zidentyfikowane wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez *Strategię Europa 2020*.

Ze względu na stan zaawansowania prac nad programowaniem perspektywy finansowej 2014-2020, a w szczególności roboczy charakter projektów rozporządzeń i dokumentów strategicznych, na których opiera się RPO WM 2014-2020, zapisy będą ulegać modyfikacji na kolejnych etapach opracowania Programu.

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW/SYMBOLI

Tabela 1. Wykaz skrótów (symboli)

As	Arsen
B(a)P	Benzo/a/piren
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
B+I	Działalność badawcza i innowacyjna
B+R	Działalność badawczo - rozwojowa
B+R+I	Działalność badawczo - rozwojowa i innowacyjna
B2B	(ang. Business to Business) Relacja występująca pomiędzy firmami, związana z e-biznesem.
B2C	(ang. Business to Customer) Relacja występująca między firmą, a jej klientami
Cd	Kadm
CI	(ang. Common Indicator) Wspólny wskaźnik
CO	Tlenek węgla
CO ₂	Dwutlenek węgla
CPR	(ang. Common Provisions Regulation) Wspólne Ramy Strategiczne
CRM	(ang. Customer Relationship Management) System zarządzania relacjami z klientami
CT	Cel Tematyczny
C6H6	Benzen
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFI	Europejski Fundusz Inwestycyjny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EPC	Całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych etatów
ePUAP	Elektroniczna platforma wymiany danych pomiędzy administracją, a obywatelami
ERDF	(ang. European Regional Development Fund) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ERP	(ang. enterprise resource planning) System zarządzania zasobami przedsiębiorstwa
ESF	(ang. European Social Fund) Europejski Fundusz Społeczny
EURES	(ang. European Employment Services) Europejskie Służby Zatrudnienia
EZT	Elektryczny Zespół Trakcyjny
FS	Fundusz Spójności
GPR	Grupa Przedsiębiorców Rolnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GWh	gigawatogodzina
IA	Instytucja Audytowa
IC	Instytucja Certyfikująca
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IPS	Instytucje pomocy społecznej
ITS	inteligentne systemy transportowe
IW	Instytucja Wdrażająca
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
KET (KETs)	Kluczowe Technologie Wspomagające

KM	Koleje Mazowieckie
K/M	kobiety/mężczyźni
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPR	Krajowy Program Reform
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
KT	Kontrakt Terytorialny
LGD	Lokalna Grupa Działania
LLL	(ang. life long learning) Kształcenie przez całe życie
LPR	Lokalny Plan Rewitalizacji
LSI	Lokalny System Informatyczny
MBPR	Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie
MCPS	Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
MIR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MORP	Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
MŚP	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
n/d	Nie dotyczy
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGO	(ang. non-governmental organization) organizacja pozarządowa
Ni	Nikiel
NO2	Dwutlenek azotu
ODEX	Zagregowany wskaźnik efektywności energetycznej
OECD	(ang. Organization for Economic Co-operation and Development) Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OMW	Obszar Metropolitalny Warszawy
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	Odnawialne źródła energii
O3	ozon
PAN	Polska Akademia Nauk
Pb	Ołów
PES	podmiot ekonomii społecznej
PI	priorytet inwestycyjny
PK	Park Krajobrazowy
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PO	Program Operacyjny
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PO PT 2014-2020	Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014-2020
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
PSZ	Publiczne służby zatrudnienia
PSZOK	Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PT	Pomoc Techniczna
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej - Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej
RIPOK	Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RIS	Regionalna Strategia Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji
RIT	Regionalne Instrumenty Terytorialne
RLM	<i>Równoważna liczba mieszkańców</i> (liczba wyrażająca wielokrotność ładunku

	zanieczyszczeń w ściekach)
RPO	Regionalny program operacyjny
RPO WM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
SCM	(ang. Supply Chain Management) Systemy Zarządzania łańcuchem Dostaw
SL2014	Centralny system informatyczny na lata 2014-2020
SO2	Dwutlenek siarki
SRWM	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze.
SUP	System urzędów pracy
SWOT	Skrót odnoszący się do „analizy SWOT”, pochodzący od pierwszych liter angielskich słów: strenghts (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities (szanse), threats (zagrożenia).
TBS-y	Towarzystwa Budownictwa Społecznego
TEN-T	Transeuropejska Sieć Transportowa
TIK	Technologie informacyjne i komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UM WM	Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie
UP	Umowa Partnerska
WE	Wspólnota Europejska
WKDS	Wojewódzka Komisja Dialogu Społecznego
WLKW	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych
WP	Wstępny Projekt (przy RPO WM 2014-2020)
WPGO	Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie
WZMIUW	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych
YEI	(ang. The Youth Employment Initiative) Inicjatywa na Rzecz Zatrudnienia Ludzi Młodych
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

ROZDZIAŁ 1 - WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020 ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

1.1 DIAGNOZA WYZWAŃ, POTRZEB I POTENCJAŁÓW OBSZARÓW/ SEKTORÓW OBJĘTYCH PROGRAMEM

[SEKCJA 1.1]

INNOWACJE I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Województwo mazowieckie koncentruje znaczącą część polskiego potencjału badawczo-rozwojowego. W 2011 r. na terenie województwa działały 552 podmioty prowadzących działalność badawczo-rozwojową (B+R), w tym w sektorze przedsiębiorstw, czyli co czwarta taka jednostka w kraju. Co więcej, w latach 2000-2010 liczba jednostek prowadzących B+R w regionie mazowieckim znacząco wzrosła - prawie o 70%. Mimo dużego wzrostu udział mazowieckich podmiotów prowadzących B+R w ogólnej liczbie takich jednostek w kraju zmniejszył się w tym okresie z 30% do 25%. Oznacza to, że liczba podmiotów prowadzących działalność B+R rosła szybciej w innych regionach kraju niż w województwie mazowieckim¹.

W regionie koncentruje się 38,6% wszystkich nakładów na działalność badawczo-rozwojową w kraju, a ich wielkość w relacji do PKB jest dwukrotnie wyższa niż średnia dla Polski. W 2010 r. na Mazowszu nakłady ogółem poniesione w sferze B+R kształtowały się na poziomie 4,2 mld zł, co stanowiło blisko 41% nakładów poniesionych w Polsce (10,4 mld zł). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wielkość nakładów B+R na Mazowszu wynosiła w 2011 r. - 886,5 zł, a średnia krajowa wyniosła – 303,3 zł².

Niewątpliwym problemem jest jednak nierównomierne rozłożenie ponoszonych nakładów, gdyż 98% nakładów na działalność badawczo-rozwojową zostało poniesionych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy (OMW)³. Nakłady na badania i rozwój na Mazowszu stanowiły w 2010 r. 1,35% regionalnego produktu brutto (relacja GERD/PKB), co plasuje województwo na pierwszym miejscu krajowego rankingu (wobec średniej ogólnokrajowej 0,74%) i przybliża do założonego na 2020 rok celu zwiększenia nakładów na B+R do poziomu 1,70% PKB (obecna średnia dla UE to 2,03%). Duża część tych nakładów wynika jednak z działań sektora nauki. Tylko 26,5% nakładów ponosiły przedsiębiorstwa na Mazowszu (BERD jako % GERD), podczas gdy średnia krajowa to 28,1%, a sześć województw osiągnęło w 2011 r. pod tym względem wynik lepszy od województwa mazowieckiego. Niekorzystna struktura finansowania B+R, w której niski jest udział środków przedsiębiorstw, przekłada się na relatywnie niski poziom wykorzystania wyników badań w praktyce gospodarczej⁴.

Dużym problemem jest brak rozwoju współpracy w zakresie nauka - biznes. Przedsiębiorcy nie wykazują znacznego zainteresowania współpracą w zakresie badawczo-rozwojowym. Nie finansują badań ani innej działalności mającej na celu podniesienie innowacyjności firmy, mimo dużego zaplecza B+R w regionie. Szczególnie niskie statystyki w tym obszarze są charakterystyczne dla subregionów.

Problemem sektora B+R na Mazowszu jest bardzo wysoki stopień zużycia aparatury badawczej (78,3% w 2011 r.⁵), znacznie przekraczający wartość tego wskaźnika dla większości polskich województw. Mazowieckie instytucje badawcze ponosiły znaczące inwestycje w infrastrukturę na przestrzeni lat, również jeszcze w okresie przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a obecnie pod względem wyposażenia wiele podmiotów dysponuje znacznie gorszym zapleczem niż ośrodki z innych województw – beneficjentów wsparcia w ostatnim okresie programowania funduszy strukturalnych UE.

¹ A. Płoszaj, Raport: Potencjał instytucji naukowych i szkół wyższych w województwie mazowieckim na tle krajowym, Warszawa 2012, s. 7-8.

² Nauka i technika w 2011 roku, GUS 2013, s. 67-69.

³ A. Płoszaj, Raport: Potencjał instytucji naukowych ..., op. cit., s. 30.

⁴ Raport syntetyczny Konkurencyjność i jej uwarunkowania..., op. cit., s. 8.

⁵ Nauka i Technika w 2011 roku, op. cit., s. 71.

Na Mazowszu przedsiębiorstwa nie wykazują znaczącego zainteresowania klastrami ani inicjatywami klastrowymi, co wynika z bierności przedsiębiorców oraz niskiego poziomu zaufania społecznego⁶. Według badań GUS, w latach 2009-2011 – 9,3% przedsiębiorstw na Mazowszu współpracowało w ramach inicjatyw klastrowych (12 miejsce w kraju)⁷. W województwie mazowieckim do końca 2011 roku powstało łącznie 25 inicjatyw klastrowych⁸. Organizacje te najczęściej powstawały z inicjatywy przedsiębiorstw.

Spośród 137 zidentyfikowanych instytucji otoczenia biznesu działających na Mazowszu w 2012 roku, 95 podmiotów posiadało siedzibę w Warszawie. Poza miastem stołecznym instytucje wsparcia skupione były w ośrodkach subregionalnych. Na uwagę zasługuje Płock, na terenie którego działa jedyny w województwie park przemysłowo-technologiczny⁹. Znaczna grupa instytucji otoczenia biznesu nie współpracuje z innymi tego typu podmiotami. Dominuje brak zaangażowania w tworzenie sieci kontaktów lub dywersyfikacji oferty poprzez partnerstwo¹⁰. Z punktu widzenia instytucji otoczenia biznesu, największa grupa przedsiębiorców zainteresowana była wsparciem doradczym, w drugiej kolejności – finansowym (odpowiednio 54,9% i 53,5% korzystających), a następnie szkoleniami i uzyskaniem informacji (po 39,4%). Mimo zauważalnego zainteresowania tematyką nowych technologii i innowacji, zaledwie 4,2% przedsiębiorców poszukiwało wsparcia o charakterze prac badawczo-rozwojowych.

Dodatkowo województwo zajmuje ważną pozycję w wymianie handlowej z zagranicą, jednak utrzymuje stałą, ponad dwukrotną przewagę importu nad eksportem. Do głównych grup towarowych stanowiących przedmiot eksportu należą wyroby przemysłu maszynowego i elektromaszynowego, chemicznego oraz artykuły rolno-spożywcze. Jedynie w grupie artykułów rolno-spożywczych region osiągnął dodatnie obroty handlowe.

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO - KOMUNIKACYJNE

Kategorią wskazującą na dojrzałość zastosowań TIK przez mazowieckie przedsiębiorstwa jest m.in. zastosowanie systemów ERP oraz CRM. W 2010 r. tylko 14,7% mazowieckich firm posiadało system klasy ERP, zaś 21,8% system typu CRM¹¹. Natomiast rozwiązania elektroniczne w łańcuchu dostaw wykorzystywało 20,3% mazowieckich firm. Natomiast rola e-handlu, liczona jako udział przychodów z handlu on-line w ogólnych przychodach netto firmy, w 2010 r. była niewielka w skali Mazowsza (11,5%)¹².

Podstawową platformą służącą do komunikacji zarówno społeczeństwa, jak i firm z administracją publiczną jest Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej. W województwie mazowieckim tylko 22% urzędów udostępnia na tej platformie usługi inne niż oparte na wzorze pisma ogólnego¹³.

W zakresie służby zdrowia od 1 sierpnia 2014 r. będzie w Polsce obowiązywać nowa ustawa dotycząca systemu informacji w ochronie zdrowia. Wiąże się ona z wprowadzeniem we wszystkich podmiotach leczniczych wyłącznie elektronicznego systemu dokumentacji medycznej. Audyt przeprowadzony wśród 30 mazowieckich podmiotów leczniczych wykazał, że tylko 8 z nich świadczy e-usługi skierowane do obywateli. Jednocześnie w 94% zbadanych podmiotów wskaźnik usprzętowania komputerowego jest poniżej 50%.

Biorąc pod uwagę wykorzystanie TIK w edukacji, własną stronę internetową posiada 84,9% szkół w regionie. Na stronach tych dominują jednak statyczne treści (np. regulamin, czy plan zajęć)¹⁴. Badanie przeprowadzone na próbie 53 szkół podstawowych i ponadpodstawowych z regionu

⁶ Raport syntetyczny Konkurencyjność i jej uwarunkowania ..., op. cit., s. 50.

⁷ Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011, op. cit., s. 77-79.

⁸ Klastry w województwie mazowieckim, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 7.

⁹ Raport z badania „Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim”, Warszawa 2012 r., s. 55.

¹⁰ Ibidem, s. 138.

¹¹ Ibidem, s. 250.

¹² M. Średniawa, T. Kulisiewicz, *Stan infrastruktury ICT w firmach*, Warszawa 2012 r., s. 15.

¹³ Badanie wpływu informatyzacji na działanie... op. cit., s. 100.

¹⁴ Wykluczenie Cyfrowe na Mazowszu Wyniki badań, s. 306

wykazuje, że tylko 4 z nich udostępniają bardziej zaawansowaną platformę e-learningową. Ponadto tylko 5,7% szkół prowadzi rekrutację on-line, 28,3% używa elementów elektronicznych w połączeniu z tradycyjnymi w tym procesie, zaś 47,2% szkół z województwa umożliwia uczniom wysyłanie pracy domowej drogą elektroniczną.

Szkoły wyższe w większym stopniu niż szkoły podstawowe i ponadpodstawowe wykorzystują możliwości oferowane przez nowoczesne technologie. Aż 41,5% z nich udostępnia platformy e-learningowe. Natomiast tylko 6 na 53 badanych szkół wyższych większości umożliwia studiowania całkowicie przez Internet.¹⁵ W 47,5% uczelni funkcjonuje elektroniczny system obiegu dokumentów, w 66% elektroniczny system obsługi studentów, a w 39,6% przypadków istnieje możliwość zapisywania się na zajęcia online.

Skuteczne i oparte na racjonalnych przesłankach procesy decyzyjne realizowane przez administrację publiczną wymagają dostępu do zintegrowanych i zharmonizowanych zbiorów danych tworzących regionalną infrastrukturę informacji przestrzennej. Tymczasem na Mazowszu na koniec 2011 r. dane ewidencji gruntów i budynków w pełnej treści były prowadzone dla 88% powierzchni obszarów miejskich i tylko 52% obszarów wiejskich¹⁶. Jednocześnie tylko 9% urzędów posiada własny system informacji przestrzennej¹⁷. Istotne jest również, że urzędy z regionu nie uzupełniają własnych baz danych przestrzennych. Tylko 52% urzędów w województwie mazowieckim korzysta z danych przestrzennych pozyskiwanych od innych podmiotów¹⁸.

PRZEJŚCIE NA GOSPODARKĘ NISKOEMISYJNĄ

Województwo mazowieckie charakteryzuje się dużym potencjałem zasobów energii odnawialnej. W 2012 r. udział OZE w produkcji energii elektrycznej w skali regionu wyniósł 7,7 %¹⁹. Potencjał rynkowy wzrostu wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii na Mazowszu jest określany jako dobry, w szczególności wysoko oceniany jest w przypadku, energii wiatrowej, słonecznej oraz biomasy/biogazu²⁰. Jednakże znaczne spowolnienie dynamiki rozwoju w tym obszarze spowodowane jest m.in.:

- brakiem odpowiedniej infrastruktury elektroenergetycznej (ograniczenia podłączeń instalacji do sieci);
- niewystarczającym wykorzystaniem lokalnego potencjału OZE;
- niską świadomością ekologiczną społeczeństwa.

Zwiększony udział wykorzystania OZE, pozwoli nie tylko ograniczyć emisję szkodliwych substancji do atmosfery, lecz również zapobiegać zjawiskom lokalnego niedoboru energii, występującym na terenie regionu.

W ciągu ostatnich 10 lat Polska dokonała ogromnego postępu w zakresie efektywności energetycznej mimo to, krajowa gospodarka jest nadal trzykrotnie bardziej energochłonna niż najbardziej rozwinięte państwa UE²¹. Pod względem liczby ludności województwo mazowieckie jest na drugim miejscu w kraju w ilości zużycia energii elektrycznej (22 GWh tys.²²). Razem z województwem śląskim, regiony zużywają w sumie 33% energii elektrycznej. Od 2009 r., na obszarze regionu występuje spadek zużycia energii w przemyśle, natomiast wyraźny wzrost notowany jest w gospodarstwach domowych. W strategicznych dokumentach na poziomie kraju m.in. „*Polityce energetycznej Polski do 2030*”, zwiększanie efektywności energetycznej zostało uznane jako priorytetowe działanie (najbardziej

¹⁵ Ibidem, s. 321

¹⁶ GUGiK 3.0 – Sprawozdanie o katastrze nieruchomości oraz jego modernizacji, wg stanu na 31 grudnia 2011 r.

¹⁷ Ibidem, s. 167.

¹⁸ Badanie wpływu... op. cit., s. 179.

¹⁹ Źródło: GUS, Bank danych lokalnych, stan na 21.10.2013 r.

²⁰ Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii - wnioski dla RPO na okres programowania 2014-2020 str. 89

²¹ dane Eurostat za 2010 r.

²² Zużycie energii elektrycznej w regionach w podziale na sektory gospodarki w 2010 roku. Źródło: opracowanie IEO na podstawie danych GUS.

efektywne kosztowo) w drodze do obniżenia emisji CO₂. W 2010 r. województwo mazowieckie zajmowało trzecie miejsce w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych (za województwem śląskim i łódzkim)²³. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest tzw. niska emisja (powierzchniowa), powstała w wyniku spalania odpadów w paleniskach domowych oraz emisja liniowa generowana przez transport prywatny i publiczny. Problem ten jest najbardziej widoczny na obszarach gęsto zaludnionych tj. duże miasta, w których odnotowuje się zwiększone natężenie ruchu. Mazowsze zajmuje również trzecie miejsce w ujęciu zanieczyszczeń pyłowych²⁴. W 2011 r., zdecydowanie największy udział w całkowitej emisji PM₁₀, PM_{2,5}, metali ciężkich (As, Cd, Ni, Pb) oraz B(a)P miały emisje pochodzące z indywidualnych palenisk domowych i lokalnych kotłowni. Całkowita emisja PM₁₀ z domów ogrzewanych indywidualnie na obszarze województwa mazowieckiego była w 2011r. 12,4 razy większa niż całkowita masa PM₁₀ wyemitowanego w tym czasie przez przemysł²⁵.

Duże znaczenie dla redukcji zanieczyszczeń powietrza ma wykorzystanie potencjału tkwiącego w poprawie efektywności energetycznej, a w szczególności w inwestycjach związanych z wymianą oświetlenia ulicznego.

ŚRODOWISKO

Ze względu na utrudniony dostęp do infrastruktury i do podstawowych usług skutkujących także zagrożeniami związanymi z ochroną środowiska, realizacja Programu w niniejszym obszarze będzie się skupiała na podnoszeniu jakości usług w zakresie bezpieczeństwa powodziowego, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, ochrony zdrowia, kultury oraz rewitalizacji, co w efekcie przyczyni się do polepszenia warunków bytowych mieszkańców województwa mazowieckiego oraz osiągnięcia efektów środowiskowych.

Wg danych GUS na terenie województwa mazowieckiego w 2012 roku było 5 168 obiektów małej retencji w tym 3 podpiętrzone jeziora, 455 sztucznych zbiorników wodnych, 250 stawów rybnych i 4 137 budowli piętrzących. Istniejąca infrastruktura urządzeń i obiektów małej retencji stwarza możliwości magazynowania istotnych ilości wody, jednak słaby stan techniczny części z nich i nie zawsze właściwe metody eksploatacji urządzeń ograniczają wykorzystanie istniejącego potencjału. Zbiorniki małej retencji, pomimo znikomego wpływu na zmniejszenie zagrożenia powodziowego w skali województwa, znacznie poprawiają i ograniczają lokalne zagrożenie powodziowe i alimentują wodę, w okresach niżówek²⁶. Duże znaczenie w gospodarowaniu wodami na poziomie lokalnym mają melioracje rolne. W ramach melioracji wodnych szczegółowych wg stanu na dzień 31.12.2013 r. zdrenowanych było 539 640 ha użytków rolnych. W latach poprzednich były projektowane jako jednostronne zabiegi odwadniające. Poprzez nowe podejście do zagadnień powodzi i deficytów wody, melioracje wodne, przy zastosowaniu zabiegów modernizacyjnych mogą stanowić istotny element w retencjonowaniu wód. Należy jednak pamiętać o właściwym utrzymaniu urządzeń melioracyjnych, aby nie powodowały szkód (podtopień) ale służyły do właściwej gospodarki wodnej. Nowoczesna gospodarka wodna wymaga kompleksowego spojrzenia, które uwzględni wszystkie jej aspekty zaczynając od jakości i dostępności wody, bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, wykorzystania gospodarczego do celów energetycznych, transportowych i turystycznych. To wszystko powinno być realizowane w oparciu o Ramową Dyrektywę Wodną, Dyrektywę Powodziową, zrównoważony rozwój społeczny, środowiskowy i gospodarczy oraz w zgodzie z programami krajowymi.

Zagrożenie dla środowiska przyrodniczego województwa może stwarzać niewłaściwa gospodarka odpadami. Z danych za 2011 r. wynika, że na Mazowszu zebrano 1449,9 tys. Mg odpadów komunalnych, z czego 840 tys. Mg (58%) unieszkodliwiono na składowiskach²⁷. W celu eliminacji niełaściwych praktyk w zagospodarowaniu odpadów komunalnych uchwalono ustawę z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw

²³ Źródło: GUS, Bank danych lokalnych, stan na 2010 r.

²⁴ Ibidem

²⁵ „Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim raport za rok 2012”, WIOŚ Warszawa, kwiecień 2013 r

²⁶ Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego, s. 126.

²⁷ Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2011 r., WIOŚ, s. 100.

(Dz. U. z 2011 r., Nr 152, poz. 897) wdrażającą w Polsce reformę systemu gospodarki odpadami komunalnymi. Spowodowała ona, że zmieszane odpady komunalne, odpady zielone selektywnie zebrane oraz pozostałości z sortowania przeznaczone do składowania mają obligatoryjnie trafić do regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (tzw. RIPOK). Wraz z wdrażaniem nowego systemu stwierdzono, że moce przerobowe oraz zaawansowanie techniczne i technologiczne regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych nie wystarczą do właściwego zagospodarowania wszystkich odpadów. Z 53 funkcjonujących instalacji przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz odpadów zielonych selektywnie zebranych, tylko 15 spełnia kryteria RIPOK. Pozostałe z nich muszą się rozbudować lub zostać zmodernizowane by spełnić kryteria RIPOK.

Z ogólnej ilości 272,2 hm³ ścieków wymagających oczyszczania w województwie mazowieckim, tylko 81,3% zostało oczyszczonych. Jest to sytuacja gorsza niż średnia w Polsce, gdzie ścieki oczyszczane stanowią ponad 90%²⁸. Zaledwie 20,5% mieszkańców wsi województwa mazowieckiego korzystało w 2011 r. z kanalizacji, natomiast w miastach ten odsetek wyniósł 86,8%. (źródło: GUS).

Na obszarze województwa mazowieckiego znajduje się 6487 obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków. Duża część z nich wymaga znacznych remontów, stałej opieki i konserwacji. Z uwagi na zły stan techniczny, od 2005 r. z rejestru zabytków województwa wykreślono ok. 70 obiektów nieruchomych²⁹.

Najważniejszymi problemami zdrowotnymi zarówno w skali kraju, jak i województwa mazowieckiego są: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu kostno – stawowo – mięśniowego, choroby układu oddechowego. Do istotnych problemów zdrowotnych w województwie mazowieckim należą także zaburzenia psychiczne, z powodu których (bez uzależnień) leczonych ambulatoryjnie ogółem w 2011 roku było 167 660 osób, obserwujemy w ostatnich latach trend rosnący. Z opieki poradni zdrowia psychicznego w tym samym okresie korzystało 117 144 osób w wielu produkcyjnym (19-64).

W chwili obecnej zgodnie z założeniami Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego w województwie mazowieckim spełniony jest wskaźnik 4 łóżek na 10 tys. mieszkańców (psychiatria dorosłych). W całym województwie mazowieckim wg najnowszych danych kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia posiadają podmioty lecznicze o łącznej liczbie ponad 2, 1 tys. łóżek o profilu psychiatrycznym, w tym dla dzieci i psychogeriatrycznym. Rozmieszczenie stacjonarnej opieki psychiatrycznej, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży jest nierównomierne, powstały białe plamy w rejonie północno-wschodnim oraz pomiędzy Warszawą i Radomiem.

Istotnym problemem ochrony zdrowia w województwie mazowieckim jest dostępność do nowoczesnego sprzętu i aparatury medycznej, niezbędnej do właściwego diagnozowania i leczenia pacjentów oraz konieczności modernizacji podmiotów leczniczych. Wskazane potrzeby wynikają ze złych warunków lokalowych, niespełniania wymogów określonych w przepisach prawa, konieczności dostosowania do warunków stawianych przez płatnika publicznego, a przede wszystkim mają na celu zwiększenie dostępności do świadczeń specjalistycznych oraz podniesienie jakości usług zdrowotnych. Szczególnie odczuwalne są w przypadku podmiotów wielospecjalistycznych, o znaczeniu subregionalnym, gdzie pacjenci diagnozowani są i leczeni przy użyciu zaawansowanej technologicznie aparatury medycznej. W przypadku podmiotów leczniczych monospecjalistycznych problem modernizacji pomieszczeń dotyczy głównie obszaru psychiatrii.

Liczne pozostałości poindustrialne, zidentyfikowane na obszarze Mazowsza, zaowocowały blisko 2 287,4126 ha powierzchni obszarów zdegradowanych, co stanowi 0,065% obszaru regionu. Na ogromną potrzebę działań w zakresie rewitalizacji wskazuje również liczba wszystkich projektów ujętych w LPR stolic powiatów województwa, równa 1568 mln PLN, z czego w 7 miastach (Warszawa,

²⁸ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku... op. cit., s. 42.

²⁹ Plan wykonawczy do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030, Kultura i dziedzictwo na lata 2013-2020, str. 2

Siedlce, Płock, Otwock, Żyrardów, Piaseczno, Grodzisk Mazowiecki) zidentyfikowano 31 projektów o łącznej wartości przekraczającej 760 mln PLN³⁰. Degradacja przestrzeni niesie za sobą akumulację problemów społecznych i gospodarczych.

TRANSPORT

Jednym z głównych problemów systemu transportowego województwa mazowieckiego jest niezadowalający stan dróg niższych kategorii stanowiących uzupełnienie sieci dróg krajowych, w szczególności leżących w sieci TEN-T. Sieć dróg na Mazowszu wymaga rozbudowy szczególnie na odcinkach zidentyfikowanych jako kluczowe dla jej optymalnego wymiaru i kompletności, zgodnie z kierunkami wyznaczonymi w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego. Drogi wojewódzkie wchodzące w skład sieci, w dużej części nie spełniają parametrów technicznych w zakresie szerokości jezdni oraz wymaganej nośności. Wymagają one modernizacji z uwagi na ich stan techniczny ale i fakt iż niepełna sieć powoduje, że te istniejące drogi są nadmiernie obciążone. Natężenie ruchu na około 15% dróg wojewódzkich sięga ok. 15-17 tys. pojazdów na dobę i przewyższa wielkości mierzone na wielu drogach krajowych. Na kolejnych 34% sięga 6-8 tys. pojazdów na dobę i odpowiada wielkościom średnim dla dróg krajowych³¹. Stan bezpieczeństwa regionalnej infrastruktury drogowej podobnie jak w całym kraju jest niezadowalający, co odzwierciedlają statystyki europejskie, w których Polska notowana jest na jednym z ostatnich miejsc (szczególnie w liczbie wypadków ze skutkiem śmiertelnym lub obrażeniami ciężkimi).

Niska jakość infrastruktury oraz słaba spójność i niekompletność drogowej sieci transportowej regionu ogranicza wewnętrzną i zewnętrzną dostępność komunikacyjną. Ogólny wskaźnik dostępności dla sieci drogowej w województwie mazowieckim wynosi 0,3571 przy 0,3230 dla Polski, natomiast średnia dostępność powiatowego węzła transportowego w województwie mazowieckim wynosi 0,3525 przy 0,3189 dla Polski.³² Dane te prowadzą m.in. do następujących wniosków odnośnie różnicowań w zakresie dostępności przestrzennej: *Biorąc pod uwagę masę ośrodka warszawskiego, słaba jest dostępność województwa mazowieckiego.*³³ Powoduje to zmniejszenie efektu synergii oraz ma negatywny wpływ na konkurencyjność regionu, zarówno w układzie krajowym, jak i międzynarodowym. Pomimo zrealizowania w ubiegłych latach wielu inwestycji drogowych usprawniających system transportowy województwa i częściowej poprawie warunków podróży transportem samochodowym, nadal wewnętrzna dostępność potencjałowa województwa mieści się poniżej średniej europejskiej. Część powiatów znajduje się poza izochroną drogową 60 min. do miasta wojewódzkiego.

Istotnym problemem jest również brak obwodnic o wysokiej przepustowości zarówno w Warszawie, jak i w pozostałych miastach regionu. Warszawa m.in. z powodu położenia w węźle TEN-T charakteryzuje się dużym obciążeniem ruchu, niską wydolnością sieci, ograniczoną przepustowością dróg, a także problemami w rozprowadzaniu ruchu na obszarze miasta, zwłaszcza z dróg wlotowych. Podobne problemy występują w miastach subregionalnych i regionalnych. Negatywnym skutkiem takiego stanu rzeczy jest częste prowadzenie ruchu tranzytowego przez tereny intensywnie zurbanizowane oraz powstawanie tzw. „wąskich gardeł”. Z przeprowadzonych pomiarów ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 r. zarejestrowano wzrost około 23 % w porównaniu z rokiem 2005. Wskaźnik SDR 2010 (poj./dobę) dla województwa mazowieckiego wynosił 4192 przy średniej krajowej rzędu 3398 (poj./dobę).³⁴ To powoduje, iż oprócz modernizacji istniejących dróg należy dokonać inwestycji w nowe połączenia drogowe usprawniające sieć powiązań wewnątrzregionalnych.

³⁰ Na podstawie przeglądu Lokalnych Planów Rewitalizacji w Województwie Mazowieckim, za: *Studium możliwości wdrożenia inicjatywy Jessica w województwie Mazowieckim, Deloitte na zlecenie Europejskiego Banku Inwestycyjnego*

³¹ Plan Wykonawczy do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Przestrzeń i transport, s. 2.

³² Opracowanie metodologii liczenia Wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium polski oraz jego oszacowanie. IGiZP PAN. s. 27

³³ Opracowanie metodologii liczenia Wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium polski oraz jego oszacowanie. IGiZP PAN. s. 30

³⁴ Synteza wyników pomiaru ruchu na drogach wojewódzkich w 2010 roku. Transprojekt-Warszawa Sp. z o.o. s. 4.

RYNEK PRACY

Województwo mazowieckie jest regionem o największym w kraju potencjale demograficznym. Jego obszar zamieszkuje ponad 14% ludności Polski. Mieszkańcy miast stanowią 53,1% ogółu. Zauważalna jest koncentracja ludności w aglomeracji stołecznej i depopulacja stref peryferyjnych. Warunki demograficzne regionu ulegną jednak znaczącemu pogorszeniu. Według opracowanej przez GUS prognozy ludności³⁵ pomimo, iż w 2035 r. zamieszkiwany on będzie przez 5 469 500 osób, to liczba ludności w wieku produkcyjnym zmniejszy się w stosunku do danych z połowy 2012r. o 159 700 osób (4,8%). Na tle sytuacji demograficznej główną cechą mazowieckiego rynku pracy jest silne zróżnicowanie bezrobocia mimo, że notuje ono najniższą stopę bezrobocia w kraju - w 2012 r. 10,8%, w Polsce 13,4%.

Zdiagnozowane problemy rynku pracy w końcu 2012 r. to³⁶:

- duże zróżnicowanie bezrobocia z najwyższą i najniższą stopą bezrobocia rejestrowanego w skali kraju- powiat szydłowiecki 37,6%, Warszawa 4,4%;
- niski wskaźnik zatrudnienia kobiet – 44% w stosunku do mężczyzn – 55,2%;
- bardzo niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych – 16,4% (w Polsce – 20%);
- duży udział długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych – 52,0% ogółu;
- znaczący udział osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach - 32,4% ogółu bezrobotnych;
- znaczący udział osób w wieku 25 - 30 lat i osób powyżej 50 lat w populacji bezrobotnych;
- bezrobocie na terenach wiejskich - 43,6% ogółu bezrobotnych to mieszkańcy wsi;
- starzejące się społeczeństwo o mniejszych skłonnościach do mobilności na rynku pracy;
- koncentracja miejsc pracy w OMW i ośrodkach subregionalnych, w sektorze mikro i małych firm. W 2010 r. stanowiły one ponad 95%;
- mała dostępność do opieki nad dziećmi do lat 3. W 2012 r. działało na Mazowszu 119 żłobków (razem żłobki, oddziały żłobkowe przy przedszkolach i kluby dziecięce; liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w miastach w roku 2012 wyniosła 68,4);
- niska efektywność współpracy PSZ i IPS w zakresie zawierania kontraktów socjalnych - tylko 344 osoby utraciły status bezrobotnego z powodu jego zawarcia.

WSPIERANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I WALKA Z UBÓSTWEM

Na Mazowszu wykluczeniem zagrożona jest ok. 1/5 ludności, a 14% należy uznać za faktycznie wykluczoną. W 2012 r. pomoc otrzymało 332 728 osób i 193 319 rodzin³⁷. Głównymi problemami są ubóstwo i bezrobocie - świadczenia z tych powodów otrzymało odpowiednio 83 846 i 64 472 rodzin. Na kolejnych miejscach są długotrwała i ciężka choroba (48 033 rodziny) i niepełnosprawność (45 294 rodziny). Wzrasta liczba świadczeń z powodu niepełnosprawności, ochrony macierzyństwa, wielodzietności, bezdomności, trudności po opuszczeniu zakładu karnego.

Zwraca uwagę niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych³⁸ - w IV kw. 2012 r. wyniósł 14,3 % (w Polsce 14,8%).

Niezbędny jest rozwój systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej. Na koniec 2012 r. na Mazowszu było 92 koordynatorów pieczy zastępczej w 38 powiatach (1 koordynator na 48 rodzin)³⁹, a w ramach wspierania rodzin, 104 gminy (na 314) zatrudniały 226 asystentów rodzin. Konieczne jest, m.in.:

³⁵ Prognoza demograficzna na lata 2008 – 2035, GUS, Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009 r.

³⁶ Dla danych na inny moment, w tekście podano na jaki.

³⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej w oparciu j sytuację społeczną i demograficzną województwa mazowieckiego za 2012 r., MCPS, Warszawa 2013 r., s. 17-21.

³⁸ Źródło: Aktywność Ekonomiczna Ludności Polski (GUS BAEL) http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2189_PLK_HTML.htm, tablice 1.2 N Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej (IV kwartał 2010, 2011, 2012)

³⁹ Materiał MUW na seminarium *Strategia rozwiązywania problemów społecznych województwa mazowieckiego, identyfikacja zasobów do diagnozy, 23 maja 2013 r., s.10*

wspieranie gmin w tworzeniu lokalnych systemów wsparcia, zatrudnianie asystentów rodzin, tworzenie placówek wsparcia dziennego (2012 r. - 225 placówek w 33 gminach).

Potrzebna jest pomoc dla rodzin wielodzietnych i niepełnoletnich matek (wpływ wielkości rodziny na zagrożenie ubóstwem). W 2011 r.⁴⁰ w województwie było ponad 26 tys. rodzin wielodzietnych (3+), a wśród nich 5,5 tys. rodzin niepełnych.

Ciągle za niewystarczającą uważa się dostępność do usług społecznych, w tym opiekuńczych. Konieczny jest rozwój placówek dziennego pobytu (deinstytucjonalizacja opieki) dla osób zależnych, umożliwiającą aktywność zawodową członków rodzin tych osób.

Na wykluczenie wpływa także zły stan zdrowia. Na Mazowszu wzrasta zapotrzebowanie na świadczenia opieki zdrowotnej z powodu rosnącej zapadalności na choroby cywilizacyjne: układu krążenia, nowotworowe, układu kostno – stawowo – mięśniowego, układu oddechowego, oraz starzenie się społeczeństwa. Niesatysfakcjonująca dostępność do świadczeń opieki zdrowotnej dotyczy zwłaszcza gwarantowanych świadczeń specjalistycznych dla mieszkańców obszarów peryferyjnych. Ponadto zwraca uwagę problem wad wrodzonych, które leczone zbyt późno wpływają na aktywność społeczną i zawodową w wieku dorosłym. Do najczęstszych problemów zdrowotnych u dzieci i młodzieży należą: mózgowo porażenie dziecięce i inne zespoły wynikające z wrodzonych i nabytych zaburzeń ośrodkowego układu nerwowego, zaburzenia słuchu, a także wzroku i mowy.

W celu zmniejszenia negatywnych skutków niepełnosprawności dzieci, bezrobocia ich opiekunów oraz czynników wynikających z procesu starzenia się, zasadnym jest przeciwdziałanie tym zjawiskom, poprzez zwiększenie profilaktyki i dostępności do rehabilitacji.

W związku z rozwojem nowoczesnych technologii medycznych, konieczne jest promowanie działań ukierunkowanych na wczesne zapobieganie chorobom/niepełnosprawności u dzieci.

Na Mazowszu nie wykorzystuje się potencjału podmiotów ekonomii społecznej (PES) w zakresie integracji społecznej i wsparcia rodziny. NGO's (spełniające kryteria określone w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej) są najliczniejszą grupą PES. Konieczne jest wsparcia także innych PES (m.in. spółdzielni socjalnych, warsztatów terapii zajęciowej, warsztatów terapii zajęciowej, centrów integracji społecznej), w celu wzrostu zatrudnienia w tym sektorze.

EDUKACJA

Wyzwaniem dla edukacji jest zróżnicowana sytuacja uczniów wynikająca z miejsca zamieszkania, pochodzenia społecznego, poziomu wykształcenia rodziców, statusu materialnego, a także niepełnosprawności i zaburzeń rozwojowych oraz wyposażenie ich w zestaw kompetencji kluczowych pozwalających na kontynuację edukacji zgodną z możliwościami, niezależenie od pochodzenia społecznego. Najistotniejsze problemy na poszczególnych etapach edukacji to:

Przedszkola: poziom uprzedzszkolnienia jest silnie zróżnicowany przestrzennie. Najwyższy jest w Warszawie i okolicach (ok. 90%), najniższy w gminach rolniczych (ok. 40%). Europejska współpraca w zakresie edukacji i szkoleń wyznacza objęcie edukacją przedszkolną 95% dzieci w wieku od 4 roku życia do rozpoczęcia edukacji szkolnej.

Szkoły podstawowe i gimnazja. Wielkość miejscowości, w której zlokalizowana jest szkoła różnicuje wyniki uczniów, co zagraża spójności społecznej. Średni wynik egzaminów szóstoklasistów⁴¹ w szkołach wiejskich - 22,02 pkt, w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców - 26,61 pkt. Średnia w regionie to 23,87 pkt. W grupach gimnazjów o najniższych wynikach są szkoły wiejskie oraz miejskie z trudnych dzielnic np. Pragi Północ w Warszawie. Wyzwaniem jest wyrównywanie szans edukacyjnych i dostęp do edukacji wysokiej jakości dla uczniów z różnych środowisk, a także dostęp do edukacji podstawowej

⁴⁰ Sprawozdanie MPiPS 03 R za rok 2011

⁴¹ Maksymalna liczba punktów wynosiła 40 (pkt.), za Sprawozdanie ze sprawdzianu dla uczniów w szóstej klasie szkoły podstawowej w województwie mazowieckim, 2012, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie.

i gimnazjalnej dla uczniów niepełnosprawnych. (Z danych SIO wynika, że ograniczona liczba uczniów niepełnosprawnych kontynuuje naukę na poziomie ponadgimnazjalnym).

Szkoły ponadgimnazjalne. Zasadniczym problemem są nierówności w dostępie do edukacji między młodzieżą miast i wsi oraz uwarunkowania społeczne. Dopasowanie oferty szkół i placówek kształcenia zawodowego do rynku pracy wpływa pozytywnie na atrakcyjność zatrudnieniową absolwentów, zwiększa jednak koszt wyposażenia warsztatów. Tylko w co dziesiątej szkole kształcenie zawodowe ma patronat przedsiębiorcy. Często przygotowanie nauczycieli kształcenia zawodowego nie jest aktualizowane. Konieczne są praktyki/staże u pracodawców zarówno dla uczniów jak i nauczycieli.

Wskaźnik przedwcześnie kończących naukę kształtuje się w Polsce na relatywnie niskim poziomie - 5,3% w 2009r i dot. osób w wieku 18-24 l. Średnia dla UE w 2009 r. wynosiła 14,4% , a w 2012 r. 12,8%. Zjawisko przedwczesnego kończenia nauki zauważa się na poziomie gimnazjów. Dotyka ono również uczniów niepełnosprawnych o specjalnych potrzebach edukacyjnych – przyczyn tej sytuacji upatruje się w niskim statusie społeczno-ekonomicznym rodziców. W Strategii *Europa 2020* wartość tego wskaźnika dla Polski wynosi 4,5%. Celem działań jest powrót młodzieży do edukacji i możliwość kontynuacji nauki po wypadnięciu z systemu szkolnego.

Dostępność edukacji dla uczniów niepełnosprawnych. Uczniowie niepełnosprawni uczestniczą w edukacji w szkołach z oddziałami integracyjnymi lub w szkołach specjalnych. Przy czym szkoły specjalne obsługują uczniów z miast, w których są zlokalizowane i z terenu województwa. Problemem placówek jest brak pełnego przystosowania do nauczania uczniów z różnymi niepełnosprawnościami.

Kształcenie i szkolenie osób dorosłych. W Polsce, w 2011 r., doksztalało się mniej niż 5%⁴², osób pomiędzy 25-64 rokiem życia. W dokumencie strategicznym opracowanym na poziomie krajowym pn.: *Perspektywa uczenia się przez całe życie* przyjęto założenia w zakresie zwiększenia stopnia uczestniczenia osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu. Ww. dokument zakłada m.in., że do 2020 r. co najmniej 19% osób w wieku 24-65 lat będzie uczestniczyć w LLL. Wyzwaniem staje się więc zwiększenie stopnia uczestniczenia osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu. Jednocześnie zmiany demograficzne, tj. starzenie się społeczeństwa wymaga dostosowywania m.in. oferty edukacyjnej do potrzeb tej (rosnącej) grupy.

---

⁴²Por. Kształcenie przez całe życie, na podstawie badań zrealizowanych w 2012 roku w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego, Anna Szczucka, Konrad Turek, Barbara Worek-4,4% Polaków w wieku 25-64 lata uczestniczyło w kształceniu formalnym lub pozaformalnym (kursy, szkolenia) w ciągu ostatnich 4 tygodni poprzedzających wizytę ankietera.

1.2 SPÓJNOŚĆ Z EUROPEJSKIMI, KRAJOWYMI ORAZ REGIONALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI [SEKCJA 1.1]

INNOWACYJNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

W obszarze innowacyjności i przedsiębiorczości Program spójny jest ze wszystkimi trzema celami Strategii *Europa 2020*, a więc rozwojem inteligentnym, zrównoważonym i sprzyjającym włączeniu społecznemu. Cele rozwoju inteligentnego w RPO WM 2014- 2020 są przede wszystkim zgodne z działaniami projektu flagowego UE: *Unia innowacji*, zwłaszcza w zakresie wsparcia inteligentnych specjalizacji na Mazowszu. W ramach rozwoju zrównoważonego występuje zgodność z projektem *Polityki przemysłowej w erze globalizacji*, głównie w zakresie wsparcia dla instytucji otoczenia biznesu i umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw na Mazowszu. Natomiast cel: *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* zgodny jest z *Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*, a więc przede wszystkim z podniesieniem jakości kadr, a mniej edukacją dotyczącą problemu osób przedwcześnie kończących naukę szkolną.

Zgodnie ze Strategią *Europa 2020* wyzwaniem dla Polski jest stworzenie warunków funkcjonowania stabilnej i dynamicznie rozwijającej się gospodarki wykorzystującej nowoczesne technologie, wysokiej jakości prace badawczo-rozwojowe i innowacje oraz doskonalący się kapitał intelektualny. Polska przyjęła, jako cel krajowy w Strategii *Europa 2020* - wysokość wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB (wobec 3% średnio dla całej Unii Europejskiej).

Nakłady na badania i rozwój na Mazowszu stanowiły w 2010 r. 1,35% regionalnego produktu brutto (relacja GERD/PKB), co plasuje województwo na pierwszym miejscu krajowego rankingu (wobec średniej ogólnokrajowej 0,74%). Oznacza to, że sukces osiągnięcia zakładanego na poziomie krajowym poziomu wydatków na B+R w znacznej mierze zależy od rozwoju innowacji na Mazowszu.

Realizacja działań ukierunkowanych na wspieranie badań naukowych oraz podnoszenie konkurencyjności przedsiębiorstw, wpisuje się również w poniższe dokumenty:

- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze - cel: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii;*
- *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020 (projekt) – cele strategiczne I: Zwiększenie i wzmocnienie współpracy w procesach rozwoju innowacji i innowacyjności, II: Wzrost internacjonalizacji ukierunkowany na rozwój innowacyjności województwa mazowieckiego, III: Zwiększenie efektywności wsparcia i finansowania działalności proinnowacyjnej w regionie;*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – obszary strategiczne: I - Sprawne i efektywne państwo oraz II – Konkurencyjna gospodarka;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – obszary strategiczne: Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz Efektywność i sprawność państwa;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 - cel: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;*
- *Strategia Sprawne Państwo 2020 - cele: 4. Dobre prawo oraz 5: Efektywne świadczenie usług publicznych.*
- *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 - cel: 6. Stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu.*

TECHNOLOGIE INFORMACYJNO - KOMUNIKACYJNE

Interwencja Programu w zakresie szerszego wykorzystania technologii informacyjno - komunikacyjnych będzie wpisująca się w realizację priorytetu Strategii *Europa 2020*, jakim jest *Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji*. Flagowym projektem UE w tym obszarze jest Europejska Agenda Cyfrowa, która kładzie nacisk na osiągnięcie trwałych korzyści ekonomicznych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, płynących z szybkiego i bardzo szybkiego Internetu i aplikacji interoperacyjnych.⁴³ W tym celu w ramach RPO WM 2014-2020 interwencja zostanie zaprogramowana na wspieranie wykorzystania w przedsiębiorstwach zaawansowanych rozwiązań informatycznych. Natomiast w sferze publicznej realizowane będą projekty, które przyczynią się do podniesienia poziomu jakości oraz liczby e-usług świadczonych dla obywateli w obszarach: e-administracja, e-zdrowie, e-edukacja i geoinformacja.

Wdrożenie zaawansowanych rozwiązań informatycznych w sferze biznesowej oraz publicznej wpisują się również w poniższe dokumenty:

- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Inteligentne Mazowsze - cel: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności produkcyjnej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii;*
- *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020 (projekt) - cel strategiczny V: Rozwój społeczeństwa informacyjnego;*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – obszary strategiczne: I - Sprawne i efektywne państwo oraz II – Konkurencyjna gospodarka;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – obszary strategiczne: Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz Efektywność i sprawność państwa;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 - cel: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;*
- *Strategia Sprawne Państwo 2020 - cele: 1. Otwarty rząd oraz 5: Efektywne świadczenie usług publicznych.*

PRZEJŚCIE NA GOSPODARKĘ NISKOEMISYJNĄ

Interwencja Programu wpisuje się w nadrzędne i wymierne cele Strategii *Europa 2020*, jakimi w obszarze gospodarki niskoemisyjne są: *20% redukcja emisji CO₂, 20% zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii oraz zwiększenie efektywności wykorzystywania energii o 20%*. Strategia zakłada realizację powyższego poprzez priorytet: *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej*. Przedmiotowe priorytety zakładają działania w kierunku niskoemisyjnego i efektywniej korzystającego z zasobów systemu energetycznego, zwiększenie konkurencyjności oraz działań na rzecz większego bezpieczeństwa energetycznego⁴⁴. Przedmiotowe cele realizowane będą m.in. poprzez projekty flagowe UE tj. *Europa efektywnie korzystająca z zasobów* oraz *Polityka przemysłowa w erze globalizacji* (np. poprzez wspieranie efektywności energetycznej małych i średnich przedsiębiorstw)⁴⁵.

W tym celu w ramach RPO WM 2014-2020 interwencja zaprogramowana zostanie na wspieranie działań zmierzających do przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej.

Podejmowanie działań w kierunku przejścia na gospodarkę niskoemisyjną wpisują się również w poniższe dokumenty:

⁴³ Strategia Europa 2020, str. 15.

⁴⁴ Ibidem, s. 16.

⁴⁵ Ibidem s. 14

- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze - cel: Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska;*
- *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii "Europa 2020" – cel: Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego;*
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważnie rozwoju kraju poprzez programowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzenienia się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału kraju w skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski, cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - obszar strategiczny: Równoważenie potencjałów rozwojowych regionów Polski;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego - cel: Konkurencyjność i Spójność;*
- *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców;*
- *Strategia Rozwoju Kraju – cel: Spójność społeczna i terytorialna;*
- *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – cel 2: Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię;*
- *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 – cel 1: Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska;*
- *Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. – obszar priorytetowy: II. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 – cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski;*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa - cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.*

ŚRODOWISKO

Interwencja Programu będzie się wpisywać w zakresie Strategii *Europa 2020* poprzez następujące priorytety: *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej poprzez przeciwdziałanie zmianom klimatu poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (w szczególności CO₂) i efektywne korzystanie z zasobów oraz będzie spójna z projektem przewodnim Europa efektywnie korzystająca z zasobów; Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną poprzez cel związany z edukacją, dotyczący problemu osób przedwcześnie kończących naukę szkolną.*

Ponadto, zakres Programu będzie obejmował również priorytet: *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną poprzez przywrócenie znaczenia gospodarczego terenom zdegradowanym dzięki powiązaniu działań rewitalizacji infrastrukturalnej z*

rewitalizacją społeczną; wspieranie procesu adaptacji mieszkańców zdegradowanych terenów do nowych funkcji zgodnie z procesem rewitalizacji oraz zwiększenie osobom z grup defaworyzowanych dostępności do rynku pracy oraz usług i infrastruktury społecznej - projekt przewodni Europejski program walki z ubóstwem (w zakresie inwestycji w infrastrukturę zdrowotną i społeczną).

Podejmowanie działań w zakresie ochrony środowiska będzie wpisywać się w następujące dokumenty strategiczne:

- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - obszar strategiczny: obszar równoważenia potencjałów rozwojowych regionów Polski;*
- *Krajowa strategia Rozwoju Regionalnego – cele: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności: („konkurencyjność”) i Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”);*
- *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki - cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców;*
- *Strategia Rozwoju Kraju – cel: „Spójność społeczna i terytorialna”;*
- *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r., - cele: 1 Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska oraz 3 Poprawa stanu środowiska;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 - cel 2: Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi i Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 - cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich;*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze - cel strategiczny: Zapewnienie gospodarce zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami, Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia oraz Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;*
- *Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2013-2020 - Pole strategiczne B: Uczestnictwo - Włączenie – Spójność, Pole strategiczne C: Dziedzictwo - Tożsamość – Wspólnota;*
- *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020 - cel 1: Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia, cel 3: Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich;*
- *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 – cele: 1. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska, 2. Skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich, 4. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu oraz 6. Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu;*
- *Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. – obszary priorytetowe: I. Poprawa jakości środowiska, II. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych. III. Ochrona przyrody, IV. Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego. V. Edukacja ekologiczna społeczeństwa;*
- *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012-2017 z uwzględnieniem lat 2018-2023 - wszystkie cele.*

TRANSPORT

Interwencja Programu w zakresie regionalnego systemu transportowego będzie wpisywała się w realizację priorytetu Strategii *Europa 2020*, jakim jest *Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej*. Realizowane działania przyczynią się przede wszystkim do zwiększenia spójności terytorialnej, jak również gospodarczej i społecznej.

W tym celu w ramach RPO WM 2014-2020 interwencja zaprogramowana zostanie przede wszystkim na budowę i rozbudowę infrastruktury drogowej uzupełniającej główne sieci transportowe, w tym TEN-T.

Realizacja przedsięwzięć wspierających rozwój regionalnego systemu transportowego na Mazowszu wpisywać się będzie również w poniższe dokumenty:

- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Inteligentne Mazowsza - cel: Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego;*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – obszary strategiczne: II – Konkurencyjna gospodarka oraz III – Spójność społeczna i terytorialna;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności – obszar strategiczny: Równoważenie potencjału rozwojowego regionów (dyfuzja);*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 - cele: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów oraz Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych;*
- *Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku – cel: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym.*
- *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 – cel: Rozwój transportu w warunkach zmian klimatu.*
- *Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r. – obszar priorytetowy: I. Poprawa jakości środowiska.*

ROZWÓJ RYNKU PRACY

Interwencja Programu w zakresie rynku pracy jest spójna ze wszystkimi trzema celami Strategii *Europa 2020*, a więc rozwojem inteligentnym, zrównoważonym i sprzyjającym włączeniu społecznemu. W ramach RPO WM 2014-2020 *rozwój inteligentny* dotyczy projektu przewodniego UE *Młodość w drodze* (w zakresie zdobycia doświadczeń zawodowych i mobilności na rynku pracy). Z kolei w ramach *rozwój zrównoważonego* Program jest zgodny z projektem *Polityka przemysłowa w erze globalizacji* (m.in. w zakresie wsparcia procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie). W odniesieniu do celu UE: *rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* najbardziej adekwatny w RPO WM 2014-2020 jest *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* (np. w zakresie kreowania nowych miejsc pracy) oraz projekt flagowy UE *Europejski program walki z ubóstwem* (w zakresie wsparcia aktywności zawodowej, zwłaszcza osób starszych). Wskaźnik zatrudnienia do osiągnięcia do 2020 r. ustalono na poziomie 71 %. W tym celu interwencja Programu w obszarze rynku pracy została zaplanowana w sposób zapewniający jak największy wkład w zwiększenie wskaźnika zatrudnienia w regionie poprzez doprowadzenie do reaktywacji zawodowej, jak największej liczby osób uczestniczących w Programie, wzmocnienie konkurencyjności sektora MSP poprzez inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego oraz pomoc w tworzeniu nowych i utrzymaniu istniejących już miejsc pracy. Wdrożenie rozwiązań dla rynku pracy wpisywać się będzie również w poniższe dokumenty:

- *Zalecenia Rady - cele: Zwiększanie udziału kobiet w rynku pracy, Obniżanie bezrobocia wśród osób młodych, Zwiększanie szans zatrudnienia pracowników starszych, tak aby wydłużyć okres aktywności zawodowej;*
- *Krajowy Program Reform – cel: Zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska do 2030 – cele: Poprawa konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji);*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – cel: Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego - cel: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – konkurencyjność;*
- *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki - cel: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego – cele: Wzrost zatrudnienia; Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli;*
- *Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych – cel: Promowanie, ochrona oraz umożliwienie wszystkim osobom niepełnosprawnym nieograniczonego korzystania z wszystkich fundamentalnych swobód i praw człowieka, oraz promowanie poszanowania dla ich godności osobistej;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego - cele: Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji, Efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego;*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze - cele: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii, Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.*

WŁĄCZENIE SPOŁECZNE I WALKA Z UBÓSTWEM

Interwencja RPO WM 2014-2020 w zakresie wspierania włączenia społecznego i walki z ubóstwem realizuje w ramach *Strategii Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* priorytet: *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.* Projektem przewodnim UE, umożliwiającym realizację tego priorytetu jest *Europejski program walki z ubóstwem*. Jest to projekt, który ma zapewnić spójność społeczną i terytorialną, umożliwiając jednocześnie dostęp do korzyści ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia także osobom ubogim i wykluczonym społecznie. Interwencja w zakresie włączenia społecznego i walki z ubóstwem realizować będzie cel określony w Krajowym Programie Reform na rzecz realizacji *Strategii Europa 2020*, tzn. *obniżenie zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób*. RPO WM 2014-2020 w zakresie włączenia społecznego realizować będzie *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji - cel główny: zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób* oraz Cel operacyjny 1: *Usługi dla aktywności i profilaktyki - ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży* oraz Cel operacyjny 3: *Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko.*

Działania na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem będą wpisywać się również w następujące dokumenty:

- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 – filar: Terytorialne równoważenie rozwoju (dyfuzja i absorpcji oraz polityka spójności społecznej);*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 - obszary strategiczne: II – Konkurencyjna Gospodarka oraz III Spójność społeczna i terytorialna;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego – cele: 1. Wzrost zatrudnienia, 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, 4. Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego – cel: Zwiększenie partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012 - 2020 – cele: 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej;*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze – cel strategiczny: Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;*
- *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej – cele operacyjne: 1. Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych, 2. Powstanie i utrzymanie 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, 3. Wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacji polityki ekonomii społecznej, 4. Wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie;*
- *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (ONZ) – zasad ogólna sformułowana w Artykule 3, tzn. pełny i skuteczny udział i włączenie w społeczeństwo oraz (przede wszystkim) Artykuł 19. Niezależne życie i włączenie społeczne, Artykuł 25. Zdrowie, Artykuł 26. Rehabilitacja, Artykuł 27. Praca i zatrudnienie.*

EDUKACJA

Program w części dotyczącej edukacji będzie nawiązywał do założeń *Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego* (w szczególności do celu szczegółowego 5 *Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji Obywateli*, a częściowo do celów 1 *Wzrost zatrudnienia* i 2 *Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych*).

Poza tym Oś Priorytetowa dotycząca edukacji jest spójna z pierwszym celem *Strategii Europa 2020* (*rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji*) i jego projektem przewodnim *Młodzież w drodze* oraz celem 3. *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną*) i jego dwoma projektami przewodnimi tzn. *Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia* oraz *Europejskim programem walki z ubóstwem*. Jednocześnie w zakresie „odzyskiwania” osób wypadających z systemu oświaty i ich powrocie do edukacji *Strategia Europa 2020* jest dokumentem wiodącym. Cel dotyczący problemu osób przedwcześnie kończących naukę szkolną, obejmuje ograniczenie wskaźnika przerywania nauki w Polsce do 4,5 %.

Wdrożenie rozwiązań dla obszaru edukacja wpisywać się będzie również w poniższe dokumenty:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 – cel: Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności, Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna;*

- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 – cele: Poprawa konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji);*
- *Krajowa Strategia Rozwju Regionalnego - cel: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – „konkurencyjność”;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego – cel: Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji;*
- *Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych – cel: Promowanie, ochrona oraz umożliwienie wszystkim osobom niepełnosprawnym nieograniczonego korzystania z wszystkich fundamentalnych swobód i praw człowieka, oraz promowanie poszanowania dla ich godności osobistej;*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze – cele: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii, Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki;*
- *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2013-2020 (projekt) – cele strategiczne: IV Zwiększenie i wzmocnienie współpracy w procesach rozwoju innowacji i innowacyjności, Kształtowanie i promowanie postaw proinnowacyjnych oraz przedsiębiorczych; V Rozwój społeczeństwa informacyjnego.*

1.3 CEL GŁÓWNY I CELE SZCZEGÓLWE PROGRAMU

Specyfika Mazowsza wynika w znacznym stopniu ze stołecznego charakteru regionu. Rola Warszawy, będącej stolicą państwa oraz gospodarczą lokomotywą kraju warunkuje rozwój całego Mazowsza i stanowi siłę, która przekłada się na regionalną konkurencyjność.

Jednocześnie wsparcie dla wzmocnienia konkurencyjności regionu powinno opierać się na zrównoważonym rozwoju subregionów oraz zapewniać spójność terytorialną Mazowsza.

RPO WM 2014-2020 zakłada dalsze wzmocnienie potencjałów poprzez wzrost gospodarczy oparty na przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy, a także zrównoważonym rozwoju zasobów regionalnych. Jednocześnie podejmowane działania mają kompleksowo przyczynić się do efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego poprzez przedsięwzięcia na rzecz włączenia społecznego i edukacji mieszkańców Mazowsza oraz poprawy jakości usług świadczonych przez administrację publiczną - regionalną i lokalną. Interwencje w regionie będą podejmowane zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich w zakresie przewidzianym w RPO WM 2014-2020. Mając na uwadze, że EFRROW i EFMR stanowią integralny element Wspólnej Polityki Rolnej, a ich włączenie w zakres Wspólnych Ram Strategicznych ma ułatwiać koordynację polityki rozwoju obszarów wiejskich z działaniami polityki spójności, interwencja w ramach Programu będzie uzupełniać działania finansowane przez oba te fundusze.

CEL GŁÓWNY:

Inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy.

CELE STRATEGICZNE:

Wskazane poniżej cele strategiczne RPO WM 2014 -2020 stanowią odpowiedź na trzy podstawowe wyzwania Strategii Europa 2020, w kontekście wspierania rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, jak i włączającego:

- ***Rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach.*** Wsparcie dla innowacyjnej przedsiębiorczości regionu opartej na wiedzy i efektywnym wykorzystaniu zasobów prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy. Wzrost działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorczości w celu podniesienia konkurencyjności regionu w skali kraju i Europy.
- ***Przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenie chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację.*** Zwiększenie chłonności regionalnego rynku pracy, wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukacja w regionie opierają się na wsparciu grup defaworyzowanych, a także na ukierunkowaniu zatrudnienia na włączenie społeczne. Ponadto, znaczącą rolę odgrywają działania służące dostosowaniu edukacji do potrzeb rynku pracy. Powyższe przedsięwzięcia wpłyną na wzrost wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego Mazowsza, a tym samym zwiększenie spójności i konkurencyjności regionu.
- ***Wsparcie działań wzmocniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.*** Rozwój gospodarczy nie może dokonywać się kosztem środowiska naturalnego, dlatego istotnym celem rozwoju Mazowsza jest wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyni się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego. W RPO WM 2014-2020 nacisk na emisyjność nie jest tak duży jak na rozwój przedsiębiorczości i spójność gdyż cel ten Mazowsze w znacznym stopniu osiągnie poprzez zaangażowanie Fundusz Spójności.

1.4 UZASADNIENIE WYBORU CELÓW TEMATYCZNYCH I PRIORYTETÓW INWESTYCYJNYCH [SEKCJA 1.1]

Umowa Partnerstwa, czyli kontrakt pomiędzy Rządem RP a Komisją Europejską, określa ramy wdrożeniowe dla programów operacyjnych realizowanych w ramach funduszy unijnych. Dokument ten, zawiera propozycje dotyczące takich kwestii jak: cele tematyczne i priorytety interwencji wraz z podstawowymi wskaźnikami, koncentracja tematyczna, wymiar terytorialny planowanej interwencji, układ programów operacyjnych, podział interwencji pomiędzy kraj i region, zarys finansowania, systemu wdrażania oraz opis stopnia uzupełniania się interwencji finansowanych z polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Rybackiej. Zgodnie z przedstawioną diagnozą oraz założonymi celami, Program będzie podejmował interwencje w ramach następujących celów tematycznych oraz priorytetów inwestycyjnych.

Tabela 2 - Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Wybrany do realizacji cel tematyczny (CT)	Wybrany do realizacji priorytet inwestycyjny (PI)	Uzasadnienie wyboru w oparciu o diagnozę społeczno - gospodarczą oraz uwzględniając stosowne unijne, krajowe i/lub regionalne dokumenty strategiczne
I CT: <i>Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji</i>	1.1. <i>Wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie nakładów na B+R (<i>Europa 2020</i>); 2. Wykorzystanie potencjału B+R na Mazowszu, w tym wysokiej liczby jednostek naukowych w celu kształtowania doskonałości naukowej oraz rozwoju inteligentnych specjalizacji (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>); 3. Komerccjalizacja prac B+R prowadzonych przez jednostki naukowe (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>).
	1.2 <i>Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw (<i>Europa 2020</i>); 2. Współpraca nauka-biznes (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>); 3. Wykorzystanie wyników badań w praktyce biznesowej (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>).
II CT: <i>Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-</i>	PI 2.2. <i>Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie w firmach zaawansowanych technologii informacyjno – komunikacyjnych (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze, Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>);

komunikacyjnych		2. Pobudzenie wykorzystania przez przedsiębiorców rozwiązań handlu elektronicznego (<i>Europa 2020</i>).
	PI 2.3. Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podniesienie poziomu liczby oraz jakości usług elektronicznych skierowanych do obywateli, w szczególności w obszarach: e-administracja, e-zdrowie, e-edukacja oraz geoinformacja (<i>Europa 2020</i>); 2. Wzmocnienie informatyzacji instytucji publicznych (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>).
III CT Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury	3.1. Tworzenie przyjaznych warunków dla gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konieczność wsparcia rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>); 2. Konieczność tworzenia nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego (<i>Strategia Europa 2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>).
	3.2. Wspieranie międzynarodowych powiązań gospodarczych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konieczność wsparcia eksportu (<i>Strategia Europa 2020</i>); 2. Promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>); 3. Promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>); 4. Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>).
	3.4. Wzmocnienie dostępu do wysokiej jakości usług IOB	<ol style="list-style-type: none"> 1. Usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu (<i>Strategia Europa 2020</i>); 2. Projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku (<i>Strategia Europa 2020</i>); 3. Rozwój usług brokerstwa innowacyjnego (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>); 4. Wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes (<i>Strategia Europa 2020</i>); 5. Sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji (<i>Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>).
IV CT: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach poprzez następujące	PI 4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii (energia wiatrowa, wodna, słoneczna, geotermalna, organiczna/biomasa, inna) w ogólnej produkcji energii (<i>Strategia Europa 2020</i>); 2. Zwiększenie liczby przyłączy instalacji OZE do sieci dystrybucyjnej (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Inteligentne Mazowsze</i>).
	PI 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Efektywność energetyczna i zmniejszenie emisji CO₂ (<i>Strategia Europa 2020</i>); 2. Kompleksowe działania modernizacyjne oraz renowacja budynków (<i>Polityka energetyczna Polski do 2030 roku</i>); 3. Budowa i przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji (<i>Polityka energetyczna Polski do 2030 roku</i>).
	PI 4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Działania niskoemisyjne, w tym zmniejszenie uciążliwości transportu w mieście (<i>Europa 2020</i>); 2. Poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji

	obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.	z palenisk indywidualnych oraz indywidualnych kotłowni (Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze).
V CT: Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	PI 5.2. Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi	1. Poprawa infrastruktury związanej z małą retencją na Mazowszu (Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r.); 2. Wsparcie projektów z zakresu melioracji wodnych (Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r.).
VI CT: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	PI 6.1. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	1. Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, w celu wypełnienia zobowiązań wynikających z dyrektyw unijnych i WPGO (Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze, Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r.); 2. Wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi. (Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r.).
	PI 6.2. Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego	1. Podniesienie standardu zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z dyrektyw unijnych (Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa do 2020 r.).
	PI 6.3. Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego.	1. Zwiększenie działań związanych z ochroną, modernizacją i renowacją obiektów zabytkowych (Strategia rozwoju kultury w województwie mazowieckim na lata 2013 – 2020); 2. Rozwój zasobów kultury. (Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze).
VII CT: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	PI 7.2. Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	1. Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenia dostępności wewnętrznej i zewnętrznej regionu (Strategia Europa 2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze); 2. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności regionu (Strategia Europa 2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze).
VIII CT: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	PI 8.5. Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności	1. Włączenie do ponownego zatrudnienia osób pozostających bez pracy jako najważniejszego wkładu do wzrostu wskaźnika zatrudnienia (Strategia Europa 2020, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.)

	pracowników.	
	PI.8.7: <i>Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy w istniejących już przedsiębiorstwach oraz w ramach uruchamiania własnej działalności gospodarczej jako jednego z podstawowych elementów wpływających na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia (<i>Strategia Europa 2020</i>); 2. Pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców (<i>Europa 2020, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>).
IX CT: <i>Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem</i>	PI 9.1. <i>Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej w zdiagnozowanych obszarach deficytowych przez wsparcie inwestycyjne infrastruktury (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego...</i>).
	PI 9.2. <i>Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nadanie i wzmocnienie nowych funkcji społeczno-gospodarczych i kulturalnych na obszarach objętych Lokalnym Planem Rewitalizacji (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze</i>); 2. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczyniające się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznych obszarów rewitalizowanych. (<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze</i>).
	PI 9.4 <i>aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie międzysektorowych, kompleksowych działań na rzecz zwiększenia zatrudnienia osób wykluczonych (<i>Europa 2020, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze</i>). 2. Wspieranie rodzin zagrożonych ubóstwem, a tym samym zapobieganie zjawisku dziedziczenia biedy (<i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu..</i>). 3. Zapewnienie jakości działań w zakresie polityki społecznej poprzez monitorowanie (<i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu..</i>).
	9.7 <i>ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwzględnienie rosnących potrzeb na usługi społeczne, zwiększenia dostępności usług społecznych przez ich deinstytucjonalizację (<i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu...</i>). 2. Zapobieganie wykluczeniu przez działania na rzecz dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją i wczesne wspomaganie dziecka (<i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu...</i>). 3. Zapobieganie wykluczeniu z powodów zdrowotnych, przez poprawę dostępu do opieki zdrowotnej (<i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu...</i>).
	PI 9.8 <i>wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie podmiotów ekonomii społecznej, w tym NGO's i przedsiębiorstw społecznych w związku z ich potencjałem zatrudniania osób wykluczonych i wspierania osób wykluczonych (<i>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej</i>). 2. Aktywizowanie lokalnych społeczności w działaniach w zakresie integracji społecznej (<i>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej</i>). 3. Wzmacnianie sektora przez zapewnienie usług wspierających i monitorowanie jego działalności i kierunków rozwoju.

X CT: <i>Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie</i>	PI 10.1. <i>Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upowszechnienie edukacji przedszkolnej i wzrost jej jakości (Założenia KE; <i>zwiększanie dostępności stabilnej i wysokiej jakości edukacji przedszkolnej zwłaszcza na obszarach w niekorzystnej sytuacji i obszarach miejskich, w których liczba placówek edukacji przedszkolnej jest niewystarczająca</i>); 2. Upowszechnienie i wsparcie wysokiej jakości kształcenia ogólnego (<i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego; Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Innowacyjne Mazowsze</i>).
	PI 10.3. <i>Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenie i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podniesienie efektywności i skuteczności kształcenia zawodowego młodzieży i dostosowanie do potrzeb rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy (<i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r., Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2014-2020</i>); 2. Zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu mające na celu nabywanie i podnoszenie kwalifikacji i zwiększenie szans tych osób na rynku pracy (<i>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Perspektywa uczenia się przez całe życie, Strategia Europa 2020</i>).

Podsumowaniem realizacji najważniejszych wskaźników w kontekście KPR oraz Strategii *Europa 2020* stanowi poniższa tabela.

Tabela 3. Realizacja wskaźników KPR oraz Strategii Europa 2020.

Wskaźnik	Stan wyjściowy Mazowsze	Stan wyjściowy Polska	Cele KPR 2020	Cele Strategii Europa 2020
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (%)	1,35% (2010)	0,74% (2010)	1,7%	3% PKB UE
Emisja gazów cieplarnianych (1990=100)	<i>Dane do uzupełnienia (MBPR)</i>	87 (2011)	Redukcja o 14%	Redukcja o 20%
Udział OZE w całkowitym zużyciu energii (%)	<i>Dane do uzupełnienia (MBPR)</i>	10,4% (2011)	15%	20%
Zużycie energii pierwotnej (Mtoe)	<i>Dane do uzupełnienia (MBPR)</i>	96,9 Mtoe (2010)	96 Mtoe	1 474 Mtoe Wzrost efektywności o 20%
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat (%)	65,8% (2012)	64,7% (2012)	Co najmniej 71%	Co najmniej 75%
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (%)	21,1% (2011)	27,2% (2011)	20-23% Zmniejszenie o 1,5 mln	Zmniejszenie o 20 mln
Ludność zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (tys. osób)	1 118 (2011)	10 196 (2011)		

1.5 ROZKŁAD ŚRODKÓW FINANSOWYCH [SEKCJA 1.2]

RPO WM 2014-2020 jest programem finansowanym z dwóch funduszy europejskich – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, z czego wynika możliwość programowania celów rozwojowych sprzyjających zwiększeniu komplementarności i efektywności planowanych przedsięwzięć, silniejszemu powiązaniu ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich, dla podniesienia efektywności udzielanego wsparcia, lepszej koordynacji działań podejmowanych w regionach przez beneficjentów.

W stosunku do Mazowsza, jako regionu lepiej rozwiniętego, zastosowane zostały odmienne zasady programowania przejawiające się w odmiennych poziomach koncentracji tematycznej, innym poziomie dofinansowania UE na poziomie osi priorytetowych oraz innych zasadach ustalania alokacji, zaostreniu zasad udzielania pomocy regionalnej.

Podstawowy poziom wsparcia (*safety net*)⁴⁶ RPO WM 2014-2020 odpowiada skali 60% orientacyjnego przeciętnego przydziału środków w ramach alokacji na lata 2007-2013. Klasyfikacja województwa mazowieckiego ma jedynie charakter statystyczny wynikający z dominującej pozycji stolicy województwa w skali całego kraju. Z uwagi na największe zróżnicowania rozwojowe w województwie a jednocześnie znaczący potencjał rozwojowy i oddziaływanie stolicy na resztę kraju, zminimalizowano negatywne skutki zakwalifikowania tego regionu do regionów lepiej rozwiniętych poprzez zwiększenie jego alokacji o 3%, w formie mechanizmu elastyczności (art. 93 rozporządzenia (UE) 1303/2013). Uzasadnienie dla zastosowania tego instrumentu wynika ze szczególnej roli w rozwoju kraju i regionów zapisanej w dokumentach strategicznych oraz z analizy sytuacji i trendów rozwojowych województwa.

Warszawa i jej obszar funkcjonalny, jako terytorium o największym potencjale innowacyjnym w kraju, w znacznej mierze warunkować będzie możliwość osiągnięcia przez Polskę poziomu wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB w 2020 r., dlatego duża część środków z tego mechanizmu na poziomie krajowym alokowana została na wsparcie wykorzystania potencjału w zakresie innowacyjności w ramach celów tematycznych 1 i 3.

Środki z mechanizmu elastyczności na poziomie RPO przyczynią się przede wszystkim do ułatwienia dostępu do wsparcia na obszarach defaworyzowanych dzięki zastosowaniu mechanizmu RIT oraz przyjęciu preferencji dla:

- projektów na obszarach o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia;
- projektów realizowanych na obszarach wiejskich;
- projektów realizowanych na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych.

Preferencje te mają zastosowanie w większości obszarów wsparcia dofinansowanych w ramach RPO WM 2014-2020.

Mechanizm preferencji oraz instrument RIT pozwolą na wzmocnienie potencjału województwa mazowieckiego poprzez rozwinięcie funkcji społecznych i gospodarczych obszarów regionalnych oraz subregionalnych, które uzupełniają metropolitalne funkcje ośrodka centralnego.

Zgodnie z podziałem wynikającym z Umowy Partnerstwa, w ramach alokacji dla Mazowsza została przeznaczona kwota **3 777,4 mln EUR**. Podział środków pomiędzy kraj a region, kształtuje się następująco:

---

⁴⁶ Pkt. 47 Konkluzji Rady Europejskiej EUCO 37/13 z dnia 8 lutego 2013 r.

Tabela 4. Podział alokacji dla Mazowsza na kraj/region oraz fundusz

	Kraj		Region		suma
	mIn EUR	%	mIn EUR	%	
EFRR	1 123,3	42%	1 544,7	58%	2 667,9
EFS	566,2	51%	543,2	49%	1 109,5
suma	1 689,5		2 087,9		3 777,4

Koncentracja tematyczna i uzasadnienie podziału alokacji

Założenia realizacji polityk UE 2014-2020 wskazują nacisk na zapewnienie efektywności i skuteczności osiągania rezultatów, zorientowanie na rezultaty i priorytety oraz koncentrację środków na wskazanych celach tematycznych. Działania programu zaprojektowane zostały w taki sposób, aby łącznie skierowały największą pulę środków do obszarów najsukuteczniej realizujących cele określone w programie i planowane rezultaty.

Środki na RPO WM 2014-2020 stanowią około 55% alokacji dla regionu [mIn EUR]:

Tabela 5. Alokacja na Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego (w mIn EUR)

Województwo	Całkowita alokacja na RPO	EFRR	EFS
RPO Województwa Mazowieckiego	2 087,9	1 544,7	543,2

W ramach RPO WM 2014-2020 przewidywana alokacja wynosi **2 087,9 mIn EUR**. Relacja EFRR do EFS to odpowiednio: 74% do 26%, zaś poziom współfinansowania ze środków unijnych będzie wynosił do 80% na Osi Priorytetowej.

Najwyższa koncentracja interwencji środków dotyczy wsparcia konkurencyjności i innowacyjności, obejmuje cele tematyczne 1 i 3 (OP 1) oraz cele związane z gospodarką niskoemisyjną (OP3), w tym 23% alokacji to środki przeznaczone na działania tworzące otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom. Silnym atrybutem na rzecz wyboru PI 1.1. w celu tematycznym 1 stało się zapewnienie realizacji celów określonych w Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza. Dodatkowo w 4 celu tematycznym możliwe będzie wykorzystanie środków z Funduszu Spójności, zgodnie z mechanizmem suplementacji, określonym w art. 4 ust. 3 rozporządzenia dotyczącego EFRR (1304/2013), co przyczyni się do jeszcze większej koncentracji środków na CT 1-4 (OP 1-3).

Na rzecz zapewnienia efektywności interwencji i uniknięcia rozproszenia zasobów, środki w ramach celów tematycznych 5-7 (OP 4-5) skoncentrowano na kilku najważniejszych priorytetach dla województwa mazowieckiego. Selekcji dokonano z uwagi na dysproporcje w poziomie rozwoju poszczególnych subregionów, ich znaczne potrzeby i zapóźnienia infrastrukturalne, w tym z zakresu infrastruktury środowiska. Wybór PI został dokonany w celu osiągnięcia widocznych efektów, mając świadomość, iż konieczna była rezygnacja z pewnych celów tematycznych (sieci gazowe, środowisko) możliwych do zrealizowania ze środków Funduszu Spójności na poziomie krajowym. Pozostałą alokację EFRR przeznaczono jedynie na dwa priorytety inwestycyjne przeznaczone na wspieranie inwestowania w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie. Koncentracja interwencji EFS w CT 8-10 (OP 6-8) zapewnia adekwatne efekty wsparcia w sferze rynku pracy, włączenia społecznego oraz edukacji.

Wybrane obszary są najistotniejsze z punktu widzenia celów rozwojowych regionu, ściśle korelują ze SRWM, są dobrze zdiagnozowane i możliwe do określenia efekty interwencji przyniosą widoczną zmianę w województwie. Zastosowanie preferencji dla obszarów defaworyzowanych oraz mechanizmu RIT zapewni finansowanie wsparcia rozwoju infrastruktury społecznej, wpłynie na realizację polityki zatrudnienia, edukacji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Tabela 6. Podział alokacji RPO WM 2014-2020 w ramach osi priorytetowych

Oś priorytetowa	Cele tematyczne	Fundusz	Całkowita alokacja środków EU [mln EUR]	% alokacji w RPO WM 2014-2020
1. Innowacyjność i przedsiębiorczość	1, 3	EFRR	486,5	23%
2. Wzrost e-potencjału Mazowsza	2		153,6	7%
3. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	4		245,0	12%
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	5, 6, 9		222,9	11%
5. Rozwój regionalnego systemu transportowego	7		436,6	21%
6. Rynek pracy	8	EFS	156,4	7%
7. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9		115,8	6%
8. Edukacja dla rozwoju regionu	10		198,0	9%
9. Pomoc Techniczna			73,0	4%
Ogółem			2 087,9	100%

1.6 MATRYCA LOGICZNA STRATEGII INWESTYCYJNEJ PROGRAMU
[SEKCJA 1.2]

Tabela 7. Matryca logiczna Strategii Inwestycyjnej Programu

Oś Priorytetowa	Fundusz	Wkład UE (mln EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków Programu	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy powiązany z priorytetem inwestycyjnym	Wskaźniki wspólne i wskaźniki rezultatu specyficzne dla Programu
I. Innowacyjność i przedsiębiorczość	EFRR	486,5	23%	1. Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji 3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury	1.1. Wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy	Wsparcie regionalnej infrastruktury badawczej	Nakłady na działalność badawczo - rozwojową
					1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych	Wzrost wykorzystania innowacyjnej działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorstwach	Nakłady na działalność badawczo - rozwojową

					technologii (...)		
					3.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości	Tworzenie przyjaznych warunków dla gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów	Przedsiębiorstwa, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej
					3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji	Wspieranie międzynarodowych powiązań gospodarczych	Eksport
					3.4. Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji.	Wzmocnienie dostępu do wysokiej jakości usług IOB	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług IOB
II. Wzrost e-potencjału Mazowska	EFRR	153,6	7%	2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno komunikacyjnych.	2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK.	Rozwój e-technologii w przedsiębiorstwach	Przedsiębiorstwa wykorzystujące pakiety oprogramowania ERP w celu przekazywania informacji pomiędzy różnymi obszarami działalności przedsiębiorstwa (np. księgowością,

							marketingiem, produkcją) Przedsiębiorstwa wykorzystujące oprogramowanie CRM do zarządzania informacjami o klientach
					2.3. Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia.	Zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych dla obywateli.	Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	EFRR	245,0	12%	4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4.1. Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii	Zwiększenie udziału niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii	Produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych źródeł energii Moc instalacji wytwarzających energię z OZE (cieplną i elektryczną)

							Długość wybudowanych oraz zmodernizowanych sieci energetycznych
					4.3. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym	Poprawa efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji CO2	Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie dwutlenku węgla
					4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych.	Wspieranie strategii niskoemisyjnych, w tym zmniejszenie uciążliwości transportu w mieście	Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie dwutlenku węgla
IV. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	EFRR	222,9	11%	5. Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem 6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	5.2. Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi ie Europy	Zapobieganie katastrofom naturalnym i minimalizowanie ich skutków	Pojemność obiektów małej retencji wodnej
					6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa	Zmniejszenie ilości składowanych odpadów na Mazowszu	Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku

					unijnego.		
					6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego;	Zmniejszenie dysproporcji w dostępie do usług komunalnych w zakresie gospodarki wodno- ściekowej,	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej
					6.3. Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego;	Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego.	Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 tys. mieszkańców
					9.1. inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych	Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną	Liczba osób korzystających z pomocy podmiotów leczniczych, które uzyskały wsparcie, realizujących deficytowe usługi opieki zdrowotnej (zdiagnozowane na poziomie kraju i regionu)
					9.2. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich	Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

						zdiagnozowanych problemów społecznych.	
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	EFRR	436,6	21%	7. promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	7.2. Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T	Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej.	Wewnętrzna dostępność potencjałowa transportu drogowego w województwie mazowieckim
VI. Rozwój rynku pracy	EFŚ	156,4	7%	8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5..Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy, w szczególności osób z grup defaworyzowanych	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem; Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem; Liczba osób w wieku 25-30 lat objętych wsparciem; Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem; Liczba osób, które otrzymały środki na

							podjęcie działalności gospodarczej
					8.7.Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy	Zwiększenie roli MŚP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy	Liczba osób, które otrzymały wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej w ramach programu
VII. Wsparcie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	EFS	115,8	6%	9. Wsparcie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9.4. Aktywna Integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności	Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie przez aktywizowanie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu. Liczba osób pracujących po

							opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)
					9.7. Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	Poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej, poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) w wyniku programu. Ewentualne dodatkowe wskaźniki do uzupełnienia w dalszym etapie prac.

					9.8. Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych	Poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	EFS	198,0	9%	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10.1. Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego	Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego	Liczba przedszkoli w tym specjalnych i innych form wychowania przedszkolnego, które zainwestowały w środki trwałe Liczba szkół i placówek kształcenia ogólnego, wdrażających programy wyrównujące szanse edukacyjne uczniów

							Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK
					10.3. Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.	Poprawa jakości kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego, dostosowujących ofertę edukacyjną do potrzeb rynku pracy (w tym prowadzących doradztwo edukacyjno-zawodowe)
IX. Pomoc techniczna	EFS	73,00	3,5%	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy

ROZDZIAŁ 2 - OSIE PRIORYTETOWE

[SEKCJA 2]

2.1 OŚ PRIORYTETOWA I - Innowacyjność i przedsiębiorczość

W ramach Osi Priorytetowej I realizowane będą następujące Priorytety Inwestycyjne:

- w ramach Celu Tematycznego 1 *Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji*:
  - ✓ 1.1 Wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy;
  - ✓ 1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...);
- w ramach Celu Tematycznego 3 *Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (...)*:
  - ✓ 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości;
  - ✓ 3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji;
  - ✓ 3.4 Wspieranie zdolności MŚP do udziału w procesach wzrostu i innowacji.

[SEKCJA 2.A.0]

Uzasadnienie osi obejmującej więcej niż jeden cel tematyczny:

Oś Priorytetowa I realizuje, co do zasady, zadania wynikające z dwóch celów tematycznych wskazanych przez Komisję Europejską. Z uwagi na bliskość tematyczną celów 1 i 3 zadania wpisujące się w ich realizację zostały ujęte w jednym priorytecie programowym w celu jak najefektywniejszego zaprogramowania środków. Dodatkowo, elementem przemawiającym za połączeniem celu tematycznego 1 i celu tematycznego 3 w jednej osi jest założenie, że wsparcie w ich ramach będzie dotyczyło przede wszystkim obszarów, które zostaną zidentyfikowane jako inteligentna specjalizacja Mazowska, co przyczyni się do wzmocnienia efektów podejmowanych działań.

Połączenie w jednej osi priorytetowej celów tematycznych 1 i 3 podyktowane jest przede wszystkim faktem, iż głównym beneficjentem środków będą przedsiębiorcy. W CT 3 otrzymają oni wsparcie na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań, zaś w CT 1 realizować będą projekty B+R, które przyczynią się do podniesienia ich pozycji konkurencyjnej. nie tylko na rynku regionalnym, ale również europejskim.

Ponadto, konieczne jest wykorzystanie dorobku i efektów osiągniętych w poprzednich perspektywach finansowych, takich jak inwestycje w infrastrukturę badawczą, wsparcie działań podejmowanych przez instytucje otoczenia biznesu, czy poszczególne projekty B+R. Kluczowym jest to, aby w pełni wykorzystać możliwości danej inicjatywy. Nie oznacza to automatycznego finansowania, ale konieczność zarządzania projektowego i oceny skuteczności, efektywności oraz ryzyka. Istotne jest

jednak zachowanie ciągłości między projektami. Pozwala to na skuteczną organizację współpracy między instytucjami badawczymi, a przedsiębiorcami, w kontekście długoterminowym i stanowi zachowanie spójności wizji innowacyjności regionu.

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.1

Cel szczegółowy 1: **Wsparcie regionalnej infrastruktury badawczej.**

Zachowanie dynamicznego tempa rozwoju Mazowsza oraz optymalne wykorzystanie znacznego potencjału regionu wymaga wsparcia procesu tworzenia warunków dla rozwoju badań i innowacji. W wyniku zaprogramowanej interwencji realizowane będą inwestycje wzmacniające infrastrukturę badawczo - rozwojową (B+R), niezbędną do prowadzenia prac B+R w ramach inteligentnej specjalizacji regionu. W szczególności promowana będzie współpraca jednostek naukowych z przedsiębiorstwami, celem komercjalizacji wyników B+R. Promowany będzie również otwarty dostęp do wyników prac badawczych, przeprowadzonych przez jednostki naukowe.

W 2011 r. nakłady na B+R na Mazowszu wyniosły 4,7 mld zł, co stanowiło 40% nakładów poniesionych w Polsce (11,7 mld zł). Pod względem nakładów na B+R w relacji do PKB per capita w 2010 r. dominowało województwo mazowieckie (1,35% regionalnego PKB), co plasuje region na pierwszym miejscu krajowego rankingu (wobec średniej ogólnokrajowej 0,74%). Jednakże problemem sektora B+R na Mazowszu jest bardzo wysoki stopień zużycia aparatury badawczej (78,3% w 2011 r.), znacznie przekraczający wartość tego wskaźnika dla większości polskich województw. Zły stan infrastruktury badawczej, utrudnia również prowadzenie nowoczesnych badań przy wykorzystaniu najnowszych technologii. Ponadto jedynie 34% jednostek naukowych z województwa mazowieckiego wskazało na posiadanie laboratorium badawczego, w tym zdecydowana większość (77% wskazań w obrębie jednostek posiadających akredytowane laboratorium badawcze) miało status instytutu badawczego.

Inwestycje w rozwój zaplecza badawczego znacznie podniosą konkurencyjność regionu oraz całego kraju na tle innych krajów UE. W znacznej mierze przyczynią się również do osiągnięcia przez Polskę celów zapisanych w Strategii *Europa 2020*. Wsparcie nowoczesnej infrastruktury badawczej pozwoli również wzmocnić specjalizację usługową regionu w zakresie nowoczesnych usług dla biznesu, w tym usług B+R.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Nakłady na działalność badawczo rozwojową	mln zł	Region bardziej rozwinięty	4 675,6	2011	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 1.1:

W ramach celu szczegółowego 1: *Wsparcie regionalnej infrastruktury badawczej*, planowany będzie do realizacji następujący typ projektów:

- *wsparcie infrastruktury badawczo - rozwojowej w jednostkach naukowych, w tym realizacja projektów przy współpracy z przedsiębiorcami celem komercjalizacji prac B+R.*

W celu podniesienia jakości nauki niezbędne jest inwestowanie w nowoczesną infrastrukturę badawczą, bez której często nie jest możliwe zastosowanie nowych metod badawczych oraz pełne wykorzystanie potencjału kadr naukowych. Inwestycje te umożliwią zapewnienie rozwoju polskiego sektora nauki oraz pozwolą na stałe podnoszenie jakości badań naukowych.

Strategiczne kierunki badań naukowych i prac rozwojowych, określające cele i założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej Państwa sformułowane zostały w *Krajowym Programie Badań Naukowych* oraz *Programie Rozwoju Przedsiębiorczości*. Natomiast dokumentem określającym najważniejsze inwestycje w zakresie infrastruktury badawczo-rozwojowej jest *Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej*. Na poziomie województwa mazowieckiego jest to *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2013-2020 (RSI)*, która wyznacza inteligentne specjalizacje regionu - kluczowe priorytety pozwalające na wykorzystanie regionalnych potencjałów rozwojowych. Wypracowane zostały one z udziałem środowisk naukowych, gospodarczych i władz samorządowych, jako kluczowy instrument służący określeniu przewag konkurencyjnych i wynikających z nich priorytetów w dziedzinie nauki, badań, technologii i innowacji, wspierających rozwój gospodarczy oparty na wiedzy.

W celu zapewnienia koordynacji rozwoju sfery B+R na poziomie krajowym i regionalnym, zgodnie z założeniami ww. dokumentów, władze regionalne dokonają wyboru inwestycji związanych z zakupem infrastruktury badawczej w konsultacji z ministrem właściwym ds. nauki. Identyfikacja projektów nastąpi na podstawie kryteriów określonych dla wszystkich regionów i wskazanych w Kontrakcie Terytorialnym. Powyższy ponadregionalny mechanizm koordynacji gwarantuje, że inwestycje na Mazowszu oraz w pozostałych regionach kraju będą się uzupełniały, a nie konkurowały między sobą lub dublowały.

Wsparcie skierowane będzie do jednostek naukowych, jednak ze względu na konieczność dostosowania prowadzonych badań do zapotrzebowania regionalnej gospodarki, preferowane będą projekty realizowane w partnerstwie z przedsiębiorcami. Dzięki zaangażowaniu przedsiębiorstw do realizacji projektów, zapewniona zostanie komercjalizacja wiedzy na wczesnym etapie prowadzonych badań naukowych. Przyczyni się to do rozwiązania problemu Mazowsza, jakim jest relatywnie niewielkie wykorzystanie wyników badań w praktyce gospodarczej oraz niskie wydatki przedsiębiorstw na prace badawczo-rozwojowe.

W ramach PI 1.2 realizowane będą cele strategiczne SRWM poprzez rozwój nowych technologii głównie: biotechnologii, biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych.

W prowadzonych pracach B+R brane będą pod uwagę również kwestie środowiskowe. Badania naukowe, nowe technologie i innowacje staną się istotnym sposobem zapewnienia zrównoważonego rozwoju kraju. Wypracowane, a następnie skutecznie wdrożone eko-innowacje umożliwią bardziej efektywne gospodarowanie zasobami i surowcami, zmniejszą obciążenia dla środowiska, poprawią komfort życia mieszkańców oraz zmniejszą koszty funkcjonowania gospodarstw domowych. Otworzą możliwości sprostania międzynarodowym zobowiązaniom z zakresu energetyki i zmian klimatu poprzez stworzenie podstaw do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej.

Przedsięwzięcia wspierające infrastrukturę B+R w jednostkach naukowych powinny bazować na istniejącym potencjale, w tym w szczególności powstałym w perspektywie 2007-2013. Realizowane projekty nie mogą powielać istniejących zasobów oraz powinny uzupełniać wcześniej wytworzoną infrastrukturę naukowo-badawczą. Nowe inwestycje, w tym nowych jednostek naukowych, dopuszczone będą pod warunkiem uzupełnienia istniejących zasobów.

Promowane będą inwestycje realizowane w wyniku współpracy i sieciowania ośrodków oraz jednostek właściwie wyposażonych. Pozwoli to na efektywne wykorzystanie infrastruktury i konsolidację potencjału naukowo-badawczego. Współpraca pozytywnie wpłynie również na przepływ wiedzy i informacji nt. prowadzonych projektów badawczych pomiędzy ośrodkami B+R, co wywoła dodatkowy efekt synergii.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki naukowe;
- spółki celowe;
- parki naukowo - technologiczne;
- centra naukowo - przemysłowe;
- centra badawczo – rozwojowe;
- przedsiębiorstwa.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów:

Tryb wyboru projektów:

- **pozakonkursowy.**

Projekty będą dotyczyły jedynie najistotniejszych z punktu widzenia rozwoju regionu obszarów infrastruktury B+R oraz transferu technologii. Wybór projektów będzie dokonany zgodnie z kryteriami określonymi w Kontrakcie Terytorialnym. Lista projektów strategicznych będzie wynikiem negocjacji między Samorządem Województwa Mazowieckiego, a ministrem infrastruktury i rozwoju.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty realizowane w partnerstwie, w tym pozwalające na wykorzystanie przez ośrodki subregionalne potencjału Warszawy;
- projekty realizowane w partnerstwie z przedsiębiorcami;
- projekty promujące niskoemisyjność, oszczędność energii i efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych;
- projekty angażujące kapitał prywatny.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]**PRIORYTET INWESTYCYJNY 1.2**

Cel szczegółowy 2: **Wzrost wykorzystania innowacyjnej działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorstwach.**

Podstawowym celem interwencji jest stymulowanie rozwoju przedsiębiorstw poprzez inwestowanie w badania i innowacje, sprzyjające ich rozwojowi.

W 2012 r. z województwa mazowieckiego pochodziło najwięcej zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych dokonanych w Polsce przez podmioty krajowe - 975 wynalazki, co stanowi 22,1% wszystkich zgłoszeń w kraju oraz 164 wzory użytkowe (17,4% w kraju). W 2012 r. liczba udzielonych praw ochronnych w regionie wynosiła: 388 dla wynalazków (Polska - 1848) oraz 83 dla wzorów użytkowych (Polska - 514).

Mimo skupienia w regionie tak dużego potencjału przedsiębiorstw oraz potencjału naukowego, istotną barierą rozwoju jest brak szerokiego zaangażowania biznesu w działania z zakresu B+R. Znaczna część nakładów na badania w województwie mazowieckim finansowana jest jedynie przez sektor nauki. Niekorzystna pod tym względem struktura finansowania, w której niski jest udział środków przedsiębiorstw, przekłada się na relatywnie niski udział wyników badań w praktyce gospodarczej. Jednocześnie niewielki odsetek MSP wprowadza wewnątrzzakładowe innowacje lub współpracuje z innymi przedsiębiorstwami, a także rozwija współpracę transgraniczną i międzynarodową. W rezultacie nie są w pełni wykorzystywane możliwości tworzenia wysokiej jakości, trwałych miejsc pracy.

Przedsiębiorcy nie wykazują znacznego zainteresowania współpracą w zakresie badawczo-rozwojowym. W 2011 r. trwałą współpracę w zakresie innowacji prowadziło tylko 5,5% firm, co oznacza spadek o ponad 11% w stosunku do 2010 r. (6,2%) i aż o 47% w porównaniu z 2008 r. Szczególnie niskie statystyki w tym obszarze są charakterystyczne dla subregionów województwa mazowieckiego.

Głównym efektem podjętych działań będzie zwiększenie liczby wdrożeń wyników przeprowadzonych badań, w tym wzmocnienie współpracy sektora biznesu i nauki.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----	-----------------------------------	-------------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	----------------------------

1.	Nakłady na działalność badawczo rozwojową	na - mln zł	Region bardziej rozwinięty	4 675,6	2011	ewaluacja	GUS	rocznie
----	---	-------------	----------------------------	---------	------	-----------	-----	---------

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 1.2:

W ramach celu szczegółowego 2: *Wzrost wykorzystania innowacyjnej działalności badawczej i rozwojowej w przedsiębiorstwach*, planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- realizacja prac B+R w przedsiębiorstwach, wraz z wdrożeniem wyników badań;
- zlecenie przez przedsiębiorstwa prac B+R jednostkom naukowym i wdrożenie efektów tych prac do praktyki biznesowej;
- rozwój technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce biznesowej;
- wsparcie ochrony własności przemysłowej przedsiębiorstw;
- stworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw.

Pomimo dużej koncentracji przedsiębiorstw z branży wysokich i średnio wysokich technik, a także instytucji badawczo-rozwojowych, MSP wykazują niewielką aktywność w zakresie prac badawczo-rozwojowych, tworzenia nowych produktów i usług oraz pozyskiwania technologii, skupiając się na eksploatacji zajmowanej niszy rynkowej. Wyzwaniem, stojącym przed województwem jest efektywne wykorzystanie potencjału przedsiębiorstw i jednostek naukowych regionu w celu zwiększenia innowacyjności gospodarki województwa, poprzez zwiększenie liczby wdrożeń/komercjalizację wyników przeprowadzanych badań.

Proponowane wsparcie kierowane jest do przedsiębiorstw rozpoczynających lub rozwijających działalność B+R. Mogą oni realizować projekty samodzielnie, przy współpracy z innymi przedsiębiorstwami lub z udziałem jednostek naukowych. Wpłyne to korzystnie na efektywność prowadzonych badań i wdrożeń. Pozwoli również na budowanie współpracy między przedsiębiorstwami oraz w układzie nauka – biznes, której brak lub zbyt niska skala stanowi barierę rozwoju innowacyjności województwa oraz pełnego wykorzystania potencjału przedsiębiorczego i naukowego.

W ramach PI 1.2 realizowane będą cele strategiczne SRWM poprzez rozwój nowych technologii głównie: biotechnologii, biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych.

W ramach 2. celu szczegółowego finansowane będą projekty B+R począwszy od fazy badań, poprzez etap prac rozwojowych i badań przemysłowych. Efektem wdrożenia powinien być transfer opracowanego rozwiązania do działalności gospodarczej.

Dodatkowo finansowany będzie rozwój projektów przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym, polegających na rozwoju technologii (opracowanej przez przedsiębiorcę lub nabytej), która nie została jeszcze skomercjalizowana i wykorzystana w praktyce. Finansowanie obejmie w szczególności koszty przeprowadzenia kolejnych etapów prac badawczo-rozwojowych. W ramach projektu finansowane jest także wdrożenie technologii (posiadającej postać wyników prac B+R) oraz uruchomienie na jej podstawie produkcji towarów lub świadczenie usług. Efektem realizacji projektów jest udoskonalona technologia, która zostanie wprowadzona na rynek.

Jednocześnie wsparcie kierowane jest na uzyskanie ochrony prawa własności przemysłowej (z wyłączeniem kosztów zgłoszenia wynalazku, wzoru użytkowego lub wzoru przemysłowego do Urzędu Patentowego RP) oraz realizację ochrony własności przemysłowej, a także prowadzenie analiz czystości patentowej, które są niezbędnym elementem skutecznej komercjalizacji technologii (wsparcie może być udzielone m.in. przy zastosowaniu mechanizmu „bon na innowacje”).

Jako działania uzupełniające zakłada się również wspieranie tworzenia i rozwoju zaplecza badawczo-rozwojowego, służącego działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, poprzez inwestycje w aparaturę, sprzęt, technologie i inną niezbędną infrastrukturę, która służy tworzeniu innowacyjnych produktów i usług. Oferowane wsparcie przyczyni się do powstawania działów badawczo-rozwojowych i laboratoriów w przedsiębiorstwach lub tworzenia przez firmy centrów badawczo-rozwojowych.

Mając na uwadze doświadczenie z okresu programowania 2007-2013 należy zakładać, że sama propozycja wsparcia finansowego wykorzystania wyników badań w przedsiębiorstwie może być niewystarczająca dla wielu przedsiębiorstw. Przedsiębiorcy obawiają się inwestycji w zakresie badawczo-rozwojowym, uznając je za zbyt ryzykowne i trudne do przeprowadzenia. Dlatego dopuszcza się wsparcie doradcze, szczególnie w przypadku realizacji projektów obejmujących zarówno fazę badawczą jak i wdrożeniową.

Jednocześnie wspierane będą inwestycje wpływające na zmniejszenia obciążenia dla środowiska oraz sprzyjać będą tworzeniu energooszczędnych produktów.

Dopuszcza się możliwość zastosowania instrumentu „bonów” w odniesieniu do projektów o niskich nakładach, pochodzących ze współfinansowania w ramach RPO WM 2014-2020.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- przedsiębiorstwa;
- jednostki naukowe;
- powiązania kooperacyjne, w tym klastry.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Ze względu na spodziewany duży popyt i formę wdrażania, zaplanowane działania wdrażane będą w trybie konkursów zamkniętych i otwartych, które pozwolą na zarządzanie strumieniem ograniczonej interwencji i ukierunkowanie jej na konkretne efekty.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu,
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty zgodne z założeniami polityki klastrowej.
- projekty realizowane w partnerstwie, oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub wzmacniające współpracę sieciową;
- projekty promujące niskoemisyjność, oszczędność energii i efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych;
- projekty angażujące kapitał prywatny;
- projekty promujące staże dla studentów i pracowników naukowych w przedsiębiorstwach.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Nakłady na B+R i wykorzystanie wyników badań	mln zł	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.1

Cel szczegółowy 3. *Tworzenie przyjaznych warunków dla gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów.*

Budowanie przewagi konkurencyjnej gospodarki nie jest możliwe bez rozwoju przedsiębiorstw, a przede wszystkim wzrostu ich innowacyjności. Mazowsze jest jedynym polskim regionem o pozycji społeczno-gospodarczej zbliżonej do regionów starych państw członkowskich UE, jednak konkurencyjność w porównaniu do innych regionów stołecznych UE jest niższa. Centralne położenie na mapie Polski oraz szczególny status Warszawy powoduje, że w województwie mazowieckim dochodzi do znacznej koncentracji działalności gospodarczej w ramach niemal wszystkich sektorów. Na Mazowszu działa 17% firm zarejestrowanych w Polsce i ten odsetek jest stosunkowo stały od kilku lat. Ten wskaźnik w zestawieniu z udziałem firm z sektorów innowacyjnych sytuuje Mazowsze na korzystnej pozycji na tle kraju. We wszystkich kategoriach innowacyjnych firm podmioty z Mazowsza są nadreprezentowane w stosunku do odsetka wszystkich firm zarejestrowanych w kraju. Jednakże potencjał mazowieckich przedsiębiorstw w stosunku do średniej unijnej jest niewystarczający.

Spośród instytucji otoczenia biznesu znaczna przewaga skupia się na działalności informacyjno-doradczo-szkoleniowej. Na kolejnej pozycji znalazło się wsparcie finansowe. Udostępnianie infrastruktury i przestrzeni dla działalności gospodarczej oraz realizację prac badawczo-rozwojowych oferowały zaledwie odpowiednio 1/4 i 1/5 badanych podmiotów.

W wyniku działań powstaną nowe przedsiębiorstwa jak również nastąpi rozwój już istniejących podmiotów poprzez podniesienie ich efektywności, wprowadzenie nowych ulepszonych usług

i produktów, w tym centrów badawczo-rozwojowych. Nacisk przede wszystkim położony zostanie na podmioty o charakterze innowacyjnym.

Dodatkowo, dla stworzenia dogodnych warunków dla lokowania i rozwijania działalności gospodarczej, w szczególności o charakterze produkcyjnym, podejmowane będą działania dotyczące infrastrukturalnego otoczenia przedsiębiorstw.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Przedsiębiorstwa, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej	szt.	Region bardziej rozwinięty	27 873	2011	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 3.1:

W ramach celu szczegółowego 3: **Tworzenie przyjaznych warunków dla gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *wsparcie rozwoju działalności MŚP w regionie w tym szczególnie rozwój innowacyjności;*
- *tworzenie nowej i rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego w tym budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego.*

Względnie stała liczba podmiotów świadczy zarówno o zdolności do utrzymania poziomu przedsiębiorczości w warunkach zmiennej koniunktury, ale też o wysokim odsetku przedsiębiorstw kończących działalność, równoważącym liczbę nowo powstających firm.

Rozwój przedsiębiorstw oparty o innowacyjność napotyka jednak szereg barier strukturalnych, wynikających zarówno z braku własnych zasobów kapitałowych, struktury oferowanego na rynku wsparcia finansowego nie w pełni dostosowanego do potrzeb, ale także braku rozwiązań infrastrukturalnych sprzyjających strategicznemu rozwojowi przedsiębiorstw opartemu o innowacje.

W celu pobudzenia dynamiki rozwoju przedsiębiorstw jak i uwzględniając ogromne zróżnicowanie województwa zarówno w przekroju sektorowym jak i terytorialnym podejmowane będą zróżnicowane działania mające na celu stymulowanie powstawania nowych i rozwoju już istniejących przedsiębiorstw. Oferowane wsparcie będzie dostosowane do potencjału przedsiębiorstw.

Celem interwencji będzie zwiększenie efektywności i skali działania przedsiębiorstw lub wzmocnienie innych czynników decydujących o ich konkurencyjności, takich jak np. wykorzystanie nowoczesnych technologii.

Dofinansowanie, przede wszystkim, będą mogły uzyskać przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie branż o największym potencjale rozwoju tj. projekty zgodne z obszarami inteligentnej specjalizacji regionu wynikającymi z RIS.

W przypadku projektów dla których ryzyko na etapie wdrożenia jest niemożliwe do oszacowania większe znaczenie będą odgrywały instrumenty bezzwrotne (granty). Wykorzystanie instrumentów zwrotnych może mieć zastosowanie w inwestycjach związanych z tymi obszarami wsparcia działalności, które mają głównie charakter zakupu gotowych maszyn i urządzeń. Instrumenty finansowe znajdą zastosowanie w tych obszarach, w których na podstawie badania luki finansowej zostaną zidentyfikowane nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji. Poprzez możliwość wielokrotnego wykorzystania tych samych środków zapewniony będzie ciągły dostęp do kapitału na inwestycje rozwojowe, nieograniczone ramami czasowymi okresu kwalifikowalności danej perspektywy finansowej UE.

Obok wzmocnienia innowacyjności przedsiębiorstw istotnym celem podejmowanych działań jest wzrost generowanych przez przedsiębiorstwa miejsc pracy. Firmy posiadające siedzibę w województwie mazowieckim generują ponad 21% zatrudnienia w skali kraju. Sektor MŚP tworzy ponad połowę miejsc pracy na Mazowszu, z czego na mikroprzedsiębiorstwa przypada ok. 30%, przedsiębiorstwa małe – 9%, a średnie – 15%. W ramach programu wspierane będą projekty gdzie ich wartością dodaną będzie wzrost zatrudniania.

W celu stworzenia warunków stymulujących rozwój gospodarczy poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, przewiduje się również wsparcie przygotowania terenów inwestycyjnych oraz ich uzbrojenia w media, budowy lub modernizacji układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego.

Wsparcie ukierunkowane będzie na realizację kompleksowych i skoordynowanych działań obejmujących m.in. uzbrojenie terenu, uporządkowanie i przygotowanie pod inwestycję, promocję inwestycyjną regionu.

Działania spowodują przyciągnięcie inwestycji gospodarczych. Poprawa dostępności dobrze skomunikowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, możliwość lokowania inwestycji w obszarach o największym potencjale rozwoju tj. w obszarach inteligentnych specjalizacji regionu przyciągnie inwestorów zewnętrznych i przełoży się na powstawanie miejsc pracy oraz podniesienie innowacyjności województwa.

Wspierane będą projekty pozytywnie wpływające na rozwój technologii, która zmniejsza obciążenia dla środowiska oraz sprzyja tworzeniu produktów zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. Prognoza oddziaływania na środowisko wspiera rozwój technologii niskoemisyjnych i energooszczędnych przyczyniając się do poprawy stanu środowiska regionu.

Prowadzone działania wzmocnią pozycję przedsiębiorstw i tym samym przełożą się na wzrost zatrudnienia.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- przedsiębiorcy;
- parki technologiczne;
- centra transferów technologii;
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- organizacje pozarządowe;
- powiązania kooperacyjne w tym klastry;
- instytucje otoczenia biznesu;
- porozumienia/konsorcja ww. beneficjentów.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Ze względu na spodziewany duży popyt i przewidzianą formę wdrażania zaplanowane działania wdrażane będą w trybie konkursów zamkniętych i otwartych, które pozwolą na zarządzanie strumieniem ograniczonej interwencji i ukierunkowanie jej na konkretne efekty.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty wprowadzające na rynek innowacyjne wyroby lub usługi i/lub nowe rozwiązania w tym wykorzystujące technologie cyfrowe;
- projekty realizowane w partnerstwie, oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub wzmacniające współpracę sieciową;
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- projekty, w których zakupiony sprzęt/maszyny zostaną wykorzystane do szkoleń praktycznych młodzieży i osób dorosłych objętych wsparciem w ramach PI 10.3;
- projekty zgodne z założeniami polityki klastrowej;
- projekty angażujące kapitał prywatny.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----	---	-------------------	---------	-------------------	-------------------------	---------------	----------------------------

1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.2

Cel szczegółowy 4. *Wspieranie międzynarodowych powiązań gospodarczych*

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze wskazuje umiędzynarodowienie gospodarcze jako jeden z najważniejszych kierunków działań w celu podniesienia konkurencyjności przemysłu w regionie, a w szczególności wskazuje na potrzebę zwiększenia potencjału eksportowego i dostosowania przedsiębiorstw do wymogów Unii Europejskiej w zakresie norm jakościowych i bezpieczeństwa pracy.

Województwo zajmuje ważną pozycję w wymianie handlowej z zagranicą. Istotnym problemem, wielokrotnie podkreślanym w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku jest utrzymująca się stała, ponad dwukrotna przewaga importu nad eksportem.

Umiędzynarodowienie gospodarki regionu i zachodzące procesy innowacyjne są ze sobą silnie powiązane. Współpraca międzynarodowa i realizowanie kontraktów zagranicznych działa stymulująco na poziom innowacyjności przedsiębiorstw. Nawiązywanie relacji z podmiotami pochodzącymi z innych krajów sprzyja rozwijaniu kultury organizacyjnej i technologicznej, stanowiącej odpowiednie środowisko do powstawania i wdrażania innowacji. Niezbędne jest więc wsparcie działań przedsiębiorstw (i ich grup, takich jak klastry) zmierzających do rozszerzania działalności gospodarczej na nowe, zagraniczne rynki i poszukiwania partnerów biznesowych w innych krajach.

Celem proponowanego wsparcia będzie dążenie do zmiany ww. niekorzystnego bilansu wymiany zagranicznej w województwie. Analizując potencjał regionu należy stwierdzić, że Mazowsze nie wykorzystuje swojego potencjału eksportowego, także wsparcie przedsiębiorstw w kierunku internacjonalizacji powinno przynieść zakładany efekt. Podejmowane działania przyczynią się do wykorzystania przewagi Mazowsza, jako krajowego lidera pod względem poziomu innowacyjności oraz nakładów na badania i rozwój.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----	-----------------------------------	-------------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	----------------------------

1.	Eksport	mln zł	Region bardziej rozwinięty	82 898	2011	ewaluacja	Izba Celna	rocznie
----	---------	--------	----------------------------------	--------	------	-----------	------------	---------

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 3.2:

W ramach celu szczegółowego 4. Wspieranie międzynarodowych powiązań gospodarczych planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw, nastawionych na wzrost eksportu;*
- *promocja gospodarcza regionu i jego poszczególnych obszarów;*
- *promocja i wsparcie współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, IOB i jednostek B+R mającej na celu realizację wspólnych projektów innowacyjnych;*
- *promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R.*

Wzrost konkurencyjności gospodarki nie jest możliwy bez zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw. Podstawowym zadaniem jest więc rozwijanie działalności przedsiębiorstw, poprzez stymulowanie zwiększania ich produktywności oraz poprzez internacjonalizację działalności.

W ramach działania zakłada się rozwój międzynarodowych powiązań gospodarczych poprzez zaoferowanie kompleksowego wsparcia zarówno dla indywidualnych przedsiębiorstw, jak i grup branżowych i międzybranżowych. Wsparcie obejmie pomoc w nawiązywaniu kontaktów gospodarczych z partnerami zagranicznymi i/lub utworzeniu wspólnej oferty rynkowej, a także udostępnianie informacji o możliwościach kooperacji oraz warunkach inwestowania na określonych rynkach. Finansowane będą wizyty studyjne i misje gospodarcze, udział w międzynarodowych imprezach targowo-wystawienniczych, w tym w targach branżowych za granicą. Wspierane będą również inne działania przygotowujące przedsiębiorstwa do eksportu np. usługi doradcze.

Międzynarodowe powiązania są szczególnie istotne dla realizacji projektów innowacyjnych angażujących zarówno sferę B+R, jak i przedsiębiorców. Województwo mazowieckie charakteryzuje się umiarkowanym poziomem innowacyjności w stosunku do pozostałych regionów UE. Ważne jest więc, aby działalność B+R odpowiadała nie tylko na potrzeby regionalnej gospodarki, ale też była umiejscawiana w kontekście międzynarodowych kierunków innowacyjności. Przewiduje się więc wsparcie dla działań związanych z sieciowaniem przedsiębiorców, klastrów i jednostek naukowych z partnerami zagranicznymi, nawiązywaniem międzynarodowych relacji i promowaniem współpracy międzynarodowej, w szczególności przejawiającej się we wspólnym realizowaniu projektów innowacyjnych. Biorąc pod uwagę konieczność zagwarantowania systemowych rozwiązań dedykowanych szerszej grupie podmiotów we wsparcie nawiązywania powiązań gospodarczych zaangażowane będą również jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w partnerstwa z przedsiębiorcami lub IOB.

Przewiduje się również zaangażowanie władz regionalnych w celu promocji gospodarczej regionu i obszarów wchodzących w jego skład w celu wzmocnienia wizerunku regionu i mazowieckiej gospodarki. Promowane będą projekty realizowane przez przedstawicieli samorządu regionalnego realizowane we współpracy z przedsiębiorstwami. Ponadto możliwy będzie rozwój branżowych centrów informacyjnych oraz wsparcie współpracy z zagranicznymi przedstawicielstwami samorządowymi i gospodarczymi.

Realizowane będą projekty ukierunkowane na promocję obszarów o największym potencjale rozwoju tj. zgodnych z inteligentnymi specjalizacji regionu wynikającymi z RIS. Dzięki temu prowadzone działania pozwolą skoncentrować środki na najważniejszych dla regionu obszarach i stworzą szansę

wejścia Mazowsza na rynki eksportowe wysoko zaawansowanych technologicznie produktów. Promocja działalności i potencjału regionalnej sfery B+R, dotyczyć będzie w szczególności:

- marketingu jednostek naukowych i instytutów badawczych;
- promocji wyników prac oraz potencjału sfery B+R (badań, technologii) wśród przedsiębiorców;
- promocja osiągnięć naukowych, technologicznych regionu.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- przedsiębiorcy;
- jednostki naukowe;
- spółki celowe;
- parki technologiczne;
- centra transferów technologii;
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- organizacje pozarządowe;
- samorząd gospodarczy;
- powiązania kooperacyjne w tym klastry.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy.

Ze względu na spodziewany duży popyt i przewidzianą formę wdrażania zaplanowane działania wdrażane będą w trybie konkursów zamkniętych i otwartych, które pozwolą na zarządzanie strumieniem ograniczonej interwencji i ukierunkowanie jej na konkretne efekty.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty realizowane w partnerstwie, oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub wzmacniające współpracę sieciową.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/ umiędzynarodowienia działalności	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym [szt.]	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]**PRIORYTET INWESTYCYJNY 3.4****Cel szczegółowy 5. Wzmocnienie dostępu do wysokiej jakości usług IOB**

Priorytetowym elementem systemu stymulującego rozwój innowacyjnej gospodarki regionu jest obecność profesjonalnie przygotowanych instytucji otoczenia biznesu, oferujących wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie ich innowacyjnego rozwoju.

Instytucje otoczenia biznesu są najbliższym partnerem przedsiębiorcy, często o kluczowym znaczeniu dla podejmowanych przez przedsiębiorcę decyzji o realizacji strategicznych, kooperacyjnych lub innowacyjnych projektów. Województwo mazowieckie zajmuje drugie miejsce w Polsce pod względem liczby ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, są jednak one skoncentrowane na terenie Warszawy. Ponadto, jedynie jedna czwarta z nich oferuje udostępnianie infrastruktury i przestrzeni dla działalności gospodarczej, jeszcze mniej (ok. 20%) umożliwi realizację prac badawczo-rozwojowych. Znaczna grupa instytucji otoczenia biznesu nie współpracuje z innymi tego typu podmiotami, nie skłania się też do tworzenia sieci kontaktów lub dywersyfikacji oferty poprzez partnerstwo, co negatywnie wpływa na kompleksowość i komplementarność usług IOB. Obecność instytucji otoczenia biznesu nie przekłada się również w wystarczający sposób na intensywność kontaktów pomiędzy nauką a przedsiębiorcami, nie jest więc w pełni wykorzystywany potencjał sfery B+R i przedsiębiorstw w regionie.

Celem podejmowanych działań będzie wzmocnienie istniejących instytucji otoczenia biznesu poprzez poprawę zakresu i jakości oferowanych przez nich usług. Równoległe przedsiębiorcom oferowane będzie wsparcie ułatwiające dostęp do wyspecjalizowanych usług instytucji pomostowych. Rozpowszechnienie wysokiej jakości wsparcia instytucji otoczenia biznesu przyczyni się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym zwiększenia skali działalności przedsiębiorstw, wzrostu produktywności, dywersyfikacji i internacjonalizacji działalności. Profesjonalne usługi spowodują również wzrost współpracy pomiędzy firmami.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1.	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług IOB	szt.	Region bardziej rozwinięty	334 (na próbie 400)	2012	ewaluacja	badanie ewaluacyjne dot. IOB	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 3.4:

W ramach celu szczegółowego 5. *Wzmocnienie dostępu do wysokiej jakości usług IOB*, planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi na rzecz podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw;*
- *projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność przedsiębiorców i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku;*
- *rozwój usług brokerstwa innowacyjnego;*
- *wsparcie działań na styku administracja-nauka-biznes;*
- *sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji.*

Województwo mazowieckie w 2012 roku zajmowało drugie miejsce w Polsce pod względem liczby ośrodków innowacji i przedsiębiorczości z liczbą 92 podmiotów. Równocześnie, region zajmował pierwsze miejsce pod względem liczby firm przypadających na jeden tego typu ośrodek (7338 podmiotów), co wskazuje, że dostęp do nich w całym województwie, w tym również w Warszawie, może być utrudniony.

Potencjał instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacji jest znaczący. Obserwuje się natomiast brak koordynacji działań tych podmiotów, a także niewystarczającą wiedzę nt. zakresu ich działalności wśród przedsiębiorców i naukowców oraz brak kompleksowych, sprawnych narzędzi udzielania wsparcia.

W celu optymalnego wykorzystania ww. potencjału istniejących podmiotów wspierane będą projekty ukierunkowane na sieciowanie istniejących IOB, podnoszenie jakości usług, tworzenie wspólnej kompleksowej oferty. Pod pojęciem podnoszenia jakości usług przyjmuje się m.in. tworzenie wysokospecjalistycznych i innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw, obejmujących m.in.: pośrednictwo (prawne, finansowe) w procesie transferu technologii i know-how, wycenę wartości technologii, doradztwo z zakresu globalizacji usług/produktów.

Wykorzystane będą efekty działań podejmowanych w perspektywie finansowej 2007-2013, poprzez kontynuowanie projektów realizujących działania na rzecz bardziej wyspecjalizowanych usług, stymulujących działalność innowacyjną.

Realizowane działania pozwolą na dostosowanie oferty IOB do potrzeb rynku. Aktualna oferta dostępna na rynku na rzecz wspierania rozwoju firm jest nie w pełni adekwatna do potrzeb

przedsiębiorstw, zwłaszcza w zakresie usług wysokospecjalizowanych i proinnowacyjnych. Analiza podaży usług świadczonych przez regionalne instytucje otoczenia biznesu, wskazuje na znaczną przewagę działalności informacyjno-doradczo-szkoleniowej (ponad 80% przebadanych instytucji). Na kolejnych pozycjach znalazło się wsparcie finansowe (ponad 35% instytucji) oraz udostępnianie infrastruktury i przestrzeni dla działalności gospodarczej (ok. 25% instytucji). Najmniejsza grupa (około 20% podmiotów) oferowała realizację prac badawczo-rozwojowych. W związku z powyższym realizowane będą projekty ukierunkowane na nawiązywanie współpracy pomiędzy firmami a instytucjami sfery B+R oraz wspierane będą usługi wspomagające ukierunkowanie prac badawczych zgodnie z potrzebami gospodarki oraz proces transferu technologii.

Przedsiębiorcy w województwie mazowieckim odznaczają się zbyt niską wiedzą w zakresie możliwości współpracy ze sferą B+R. Współpracę oprócz braku zainteresowania ze strony przedsiębiorców ogranicza słaby przepływ informacji i brak promocji ze strony jednostek badawczo-rozwojowych, a także „nierynkowe” nastawienie jednostek B+R⁴⁷. W związku z powyższym prowadzone będą działania zmierzające do podniesienia świadomości przedsiębiorców na temat użyteczności i przydatności badań. Pobudzany będzie popyt przedsiębiorstw na innowacje i prace rozwojowe. Wsparcie sieci brokerów innowacji, ułatwi transfer wyników badań z jednostek naukowych do przedsiębiorstw poprzez działania animacyjne i specjalistyczne doradztwo.

Wspierane będą projekty oferujące usługi poza obszarem OMW lub sieciujące IOB oferujące usługi w subregionach oraz w obszarze metropolitalnym jak i również w samym subregionie oraz OMW. Ich celem będzie niwelowanie różnic w dostępie do wsparcia na terenie województwa. Spośród 137 zidentyfikowanych instytucji otoczenia biznesu działających na Mazowszu w 2012 roku, 95 podmiotów posiadało siedzibę w Warszawie. Poza miastem stołecznym instytucje wsparcia skupione były w ośrodkach subregionalnych.

Samorząd lokalny w skali województwa nie stanowi silnego elementu triady biznes – nauka – administracja, o czym świadczy zarówno niski poziom podejmowanych działań innowacyjnych, jak i słaba świadomość w zakresie konieczności angażowania się władz lokalnych w tworzenie lokalnego środowiska innowacyjnego. W związku z tym działania będą ukierunkowane na wspieranie działalności osób i podmiotów których celem będzie animowanie, koordynacja współpracy na styku administracja – nauka – biznes.

Jak wskazano powyżej, co do zasady przedsięwzięcia ukierunkowane będą na poprawę jakości, zakresu i dostępność usług około biznesowych a nie tworzenie nowych podmiotów.

Podejmowane działania będą miały charakter kompleksowy. Oferowane będą usługi doradcze i szkoleniowe dla instytucji otoczenia biznesu, w tym ukierunkowanych na profesjonalizację usług, podniesienie kompetencji kadr. Równolegle wsparcie będzie kierowane do przedsiębiorców, którzy poprzez projekty doradcze i szkoleniowe zwiększają zdolność do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku, m.in. poprzez podniesienie innowacyjności firm i internacjonalizację.

Dopuszcza się możliwość zastosowania instrumentu „bonów” w odniesieniu do projektów o niskich nakładach pochodzących ze współfinansowania w ramach RPO WM 2014-2020.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki naukowe;
- spółki celowe;
- parki naukowo – technologiczne;
- centra transferu technologii;
- przedsiębiorstwa;

---

⁴⁷Raport syntetyczny Konkurencyjność Mazowsza i jej uwarunkowania w ramach projektu „Trendy rozwojowe Mazowsza”, MBPR, Warszawa, s.9.

- samorząd gospodarczy;
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- organizacje pozarządowe;
- powiązania kooperacyjne, w tym klastry;
- instytucje otoczenia biznesu.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby, instytucje, w tym czelnie wyższe z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy;
- pozakonkursowy.

Za trybem pozakonkursowym przemawia skala problemów poruszanych w PI 3.4 i ich regionalny zasięg.

Potencjalne preferencje

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty realizowane w partnerstwie, oparte na współpracy przedsiębiorstw oraz jednostek sfery B+R i/lub wzmacniające współpracę sieciową;
- projekty realizowane w partnerstwie, pozwalające na wykorzystanie przez ośrodki subregionalne potencjału Warszawy;
- niezbędne do realizacji usług proinnowacyjnych inwestycje w infrastrukturę i aparaturę badawczo – rozwojową, w szczególności w podmiotach takich jak: parki naukowo – technologiczne oraz inkubatory technologiczne.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość 62docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7 - Działania w zakresie wspierania badań naukowych oraz podnoszenia konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, będą mogły być uzupełnianie komponentami szkoleniowymi realizowanymi w ramach PI 8.9. *Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian*. Zakłada się, iż działania polegające na:

- podnoszeniu świadomości pracowników i kadr zarządzających modernizowanych firm w zakresie możliwości i potrzeby realizacji projektów wspierających procesy zmian;
- wspieraniu rozwoju kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw sektora MŚP;
- dostarczaniu kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw sektora MŚP;
- wdrażaniu zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem sektora MŚP;
- przyczynią się do zmniejszenia ryzyka sektora MŚP do prowadzenia działań B+R, oraz do generowania popytu na prace badawczo-rozwojowe oraz innowacje.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej I

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
I. Innowacyjność i przedsiębiorczość	Wskaźnik produktu	Liczba projektów B+R realizowanych dzięki wsparciu	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	Ewaluacja	Ewaluacja	Beneficjent	

	Wskaźnik produktu	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	Ewaluacja	Ewaluacja	Beneficjent	
--	-------------------	---	------	------	----------------------------	-----------	-----------	-------------	--

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej I

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
I.Innowacyjność i przedsiębiorczość	056	
	057	
	058	
	059	
	060	
	061	
	062	
	063	
	064	
	065	
	067	
	070	
	078	
	079	
080		
081		

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
I.Innowacyjność i przedsiębiorczość	01	
	04	
	07	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
I.Innowacyjność i przedsiębiorczość	01	
	02	
	03	
	00	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
I.Innowacyjność i przedsiębiorczość	01	
	02	
	00	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej I, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX Pomoc Techniczna i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.2 OŚ PRIORYTETOWA II - Wzrost e-potencjału Mazowsza

W ramach Osi Priorytetowej realizowany będzie Cel Tematyczny *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych* poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

- 2.2. *Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK.*
- 2.3. *Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-gov, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e-kultury i e-zdrowia.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 2.2

Cel szczegółowy 1: **Rozwój e - technologii w przedsiębiorstwach.**

W przyszłym okresie programowania przedsiębiorstwa wspierane będą w obszarze zastosowania zaawansowanych rozwiązań TIK, w tym wdrażanie systemów: zarządzania przedsiębiorstwem (ERP), zarządzania relacjami z klientem (CRM) oraz zarządzania łańcuchem dostaw (SCM).

Diagnoza społeczno - gospodarcza jednoznacznie wskazuje na wysokie nasycenie mazowieckich firm podstawową infrastrukturą teleinformatyczną (posiadanie komputera, dostęp do Internetu). Jednakże, aby móc zapewnić konkurencyjność proponowanych produktów i usług, firmy muszą wdrażać zaawansowane rozwiązania TIK. W 2010 r. tylko 14,7% mazowieckich firm posiadało system ERP, zaś 21,8% system CRM. Jednocześnie zanotowano niski poziom wykorzystania przez mazowieckie firmy w swojej działalności kanałów sprzedaży internetowej (10,5% udziału przychodów z handlu on-line w ogólnych przychodach netto firmy).

Ponadto, biorąc pod uwagę postępującą globalizację oraz coraz szersze wykorzystywanie Internetu, w latach 2014-2020 wspierane będą systemy mobilne, jako jeden z najszybciej rozwijających się trendów. Dla sektora biznesowego oznacza to przede wszystkim aplikacje, które dają dostęp do systemów firmowych (m.in. systemów ERP, CRM czy SCM), pozwalając na nieustanną łączność przedstawicieli firmy z centralą i jeszcze szybsze reagowanie na zachodzące zmiany rynkowe. Jednocześnie wspierane będzie wykorzystywanie w działalności gospodarczej modelu „chmury obliczeniowej” (*ang. cloud computing*), polegającego na przechowywaniu, przetwarzaniu i wykorzystywaniu danych, do których dostęp uzyskuje się przez sieć www na znajdujących się w innej lokalizacji komputerach dostawcy usług. Dzięki chmurze obliczeniowej przedsiębiorstwa, w szczególności mikro i małe, będą mogły w szczególności: ograniczyć wydatki na sprzęt informatyczny, zwiększyć wydajność pracy oraz świadczyć usługi o zasięgu globalnym (większe wykorzystanie możliwości handlu elektronicznego).

W wyniku zaprogramowanej interwencji zostaną osiągnięte poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Przedsiębiorstwa wykorzystujące pakiety oprogramowania ERP w celu przekazywania informacji pomiędzy różnymi obszarami działalności przedsiębiorstwa (np. księgowością, marketingiem, produkcją)	szt.	Region bardziej rozwinięty	2 405	styczeń 2012	ewaluacja	GUS	rocznie
2	Przedsiębiorstwa wykorzystujące oprogramowanie CRM do zarządzania informacjami o klientach	szt.	Region bardziej rozwinięty	3 265	styczeń 2012	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 2.2:

W ramach celu szczegółowego 1: *Rozwój e - technologii w przedsiębiorstwach* planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *wdrażanie zaawansowanych rozwiązań TIK;*
- *rozwój produktów i usług opartych na handlu elektronicznym.*

Wsparcie skierowane do przedsiębiorców, ukierunkowane zostanie na wdrażanie technologii informacyjno - komunikacyjnych (TIK), w tym przede wszystkim systemów: ERP, CRM oraz SCM. Efektem ich wdrożenia będzie zwiększenie automatyzacji procesów zachodzących w firmie, wzmocnienie relacji przedsiębiorstw ze swoimi klientami (B2C) oraz partnerami biznesowymi (B2B), zmniejszając tym samym koszty kontaktu, produkcji oraz dystrybucji.

Jednocześnie nastąpi wzmocnienie rozwoju rynku usług elektronicznych w sektorze przedsiębiorstw, dzięki którym wytworzone zostaną produkty i usługi świadczone w formie e-usługi o zasięgu globalnym. Efektem działania będzie zwiększenie roli handlu elektronicznego w działalności gospodarczej poprzez stworzenie nowych kanałów sprzedaży i dystrybucji.

Akceleratorem powyższych działań oraz priorytetem w latach 2014-2020 będzie wdrażanie w przedsiębiorstwach systemów mobilnych oraz modelu „chmury obliczeniowej”.

Zastosowanie rozwiązań mobilnych w przedsiębiorstwach niesie za sobą szereg korzyści, z których najważniejsze to: możliwość realizacji procesów biznesowych poza firmą - przede wszystkim sprzedaży, serwisu i transportu oraz kontrola aktywności i efektywności pracowników tych działów. Dzięki mobilności rozwiązań, firmy posiadają informacje na temat działań konkurencji, co przekłada się na zwiększoną wiedzę o sytuacji rynkowej w punktach sprzedaży oraz wsparcie działań sprzedażowych. Tym samym daje to możliwość regularnego i przejrzystego analizowania zebranych danych oraz osiągnięcie przewagi konkurencyjnej na rynku.

Rozwiązaniem, zyskującym w ostatnich latach na znaczeniu, jest koncepcja „chmury obliczeniowej”, która według Komisji Europejskiej ma dokonać kolejnego przewrotu w efektywności wykorzystania TIK oraz spowodować zmiany na rynku MSP, przyczyniając się do: obniżenia kosztów związanych z

wdrażaniem technologii informacyjno - komunikacyjnych, zwiększenia wydajności oraz możliwości pracy zdalnej, a także większego dostępu do rynków globalnych. W związku z powyższym, preferowane będą projekty, które zapewnią jak najszersze wykorzystanie chmury obliczeniowej w procesach biznesowych przedsiębiorstw, w szczególności przy wdrażaniu systemów ERP, CRM oraz SCM.

Dopuszcza się możliwość zastosowania instrumentu „bonów” w odniesieniu do projektów o niskich nakładach, pochodzących ze współfinansowania w ramach RPO WM 2014-2020.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Ze względu na zaplanowanie działań skierowanych do konkretnych przedsiębiorców, lokalny charakter projektów oraz duże zainteresowanie ze strony beneficjentów, nie planuje się trybu pozakonkursowego. Preferowanie wyboru projektów w trybie konkursowym, znajduje również uzasadnienie z punktu widzenia jego efektywności, skuteczności (największa szansa wyłonienia projektów dojrzałych do realizacji oraz ściśle realizujących cel PI 2.2), jak również potencjału wnioskodawców. Tryb konkursowy przewiduje się w formie otwartej i/lub zamkniętej.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia;
- wykorzystanie systemów mobilnych oraz modelu „chmury obliczeniowej” w procesach biznesowych przedsiębiorstw.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostaną określone na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
3	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
4	Liczba wdrożonych zintegrowanych systemów zarządzania przedsiębiorstwem (ERP)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
5	Liczba wdrożonych systemów zarządzania relacjami z klientami (CRM)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]**PRIORYTET INWESTYCYJNY 2.3**

Cel szczegółowy 2: **Zwiększenie dostępności i jakości e - usług publicznych dla obywateli.**

Efektom podejmowanych działań będzie wdrożenie nowoczesnych rozwiązań TIK, dzięki którym społeczeństwo uzyska korzyści związane z otwartą i przejrzystą e-administracją, oferującą szeroki wachlarz usług dla obywateli i przedsiębiorców. Podstawową platformą e-administracji służącą do komunikacji zarówno społeczeństwa, jak i firm z administracją publiczną jest ePUAP, z którego korzysta tylko 22% urzędów w województwie mazowieckim.

Informatyzacja placówek ochrony zdrowia ma zapewnić świadczenie usług on-line, m.in. rejestracja wizyt, elektroniczne skierowanie, czy elektroniczny dostęp do dokumentacji medycznej. Audyt teleinformatyczny przeprowadzony w 30 podmiotach leczniczych na Mazowszu wykazał, że tylko 8 z nich świadczy e-usługi skierowane do obywateli.

Jednocześnie skuteczne i oparte na racjonalnych przesłankach procesy decyzyjne i inwestycyjne wymagają dostępu do zintegrowanych i zharmonizowanych zbiorów danych tworzących regionalną infrastrukturę informacji przestrzennej. Na Mazowszu na koniec 2011 r. dane ewidencji gruntów

i budynków w pełnej treści prowadzone były dla 88% powierzchni obszarów miejskich i tylko dla 52% obszarów wiejskich.

Zwiększenie wykorzystania TIK dla świadczenia e-usług nastąpi również w obszarze edukacji. Badanie przeprowadzone na 53 szkołach podstawowych i ponadpodstawowych z regionu wykazuje, że tylko 4 z nich udostępnia platformę e-learningową. Tylko w 3 przypadkach szkoły wykorzystują tzw. „wirtualną klasę”. Z kolei tylko 47,2% szkół z województwa umożliwia uczniom wysyłanie pracy domowej drogą elektroniczną. Natomiast uczelnie mazowieckie w większości nie umożliwiają studiowania całkowicie przez Internet. Takie studia w swojej ofercie ma tylko 6 na 53 badanych szkół wyższych. W 47,5% zbadanych uczelni funkcjonuje elektroniczny system obiegu dokumentów, a w 66% elektroniczny system obsługi studentów.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Powiązany wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną	Liczba usług publicznych dla obywateli dostępnych on-line (administracja publiczna, służba zdrowia) (na poziomie dwustronnej interakcji lub wyższym)	szt.	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 2.3:

W ramach celu szczegółowego 2: **Zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych dla obywateli** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- informatyzacja jednostek administracji publicznej, podmiotów leczniczych;
- e-usługi, w tym: e-administracja, e-zdrowie, e-edukacja oraz geoinformacja.

W dobie powszechnego dostępu do Internetu bardzo ważną kwestią jest zwiększanie liczby usług udostępnionych przez urzędy kanałami elektronicznym (ePUAP). Badania pokazują, że urzędy w regionie wciąż w niewielkim stopniu wykorzystują możliwości tej platformy. Istotne jest również równoległe wprowadzenie rozwiązań, takich jak systemy obiegu dokumentów wewnątrz samych instytucji. Działania w tym kierunku pozwolą na usprawnienie pracy urzędów, zmniejszenie kosztów ich działalności a także poprawę jakości usług.

Audyt teleinformatyczny przeprowadzony w 30 podmiotach leczniczych na Mazowszu wykazał, że w szpitalach funkcjonują różne aplikacje - brak komunikacji między systemami uniemożliwia wymianę dokumentacji pomiędzy podmiotami. Nie ma też zintegrowanych narzędzi wspomagających

zarządzanie (brak serwerów mogących wykorzystywać duże systemy typu Business Intelligence czy hurtownie danych). W związku z tym, w kolejnej perspektywie 2014-2020 należy finansować działania w zakresie informatyzacji służby zdrowia, ze szczególnym naciskiem na świadczenie usług medycznych drogą elektroniczną. Jednocześnie istnieje konieczność informatyzacji placówek ochrony zdrowia w zakresie świadczenia usług on-line, jak np. rejestracja wizyt, elektroniczne skierowanie, elektroniczna recepta czy elektroniczny dostęp do dokumentacji medycznej. Informatyzacja jednostek ochrony zdrowia dotyczy wszystkich podmiotów świadczących usługi, aczkolwiek szczególne zapotrzebowanie w tym zakresie zgłaszają podmioty lecznicze funkcjonujące w m.st. Warszawa ze względu na skalę świadczonych usług i ponadpowiatowy, a często regionalny zasięg ich udzielania.

Informatyzacja placówek ochrony zdrowia wynika bezpośrednio zarówno z przepisów *Ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia*, jak i oczekiwań samych pacjentów wobec świadczenia usług on-line.

Jednocześnie należy kontynuować działania w zakresie cyfryzacji zasobów informacyjnych w regionie oraz wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych do ich udostępniania, co jest niezbędne do sprawnego zarządzania regionem we wszystkich jednostkach organizacyjnych w województwie oraz usprawnienia prowadzenia działalności inwestycyjnej w regionie.

Badania wykazują, że szkoły i uczelnie z województwa mazowieckiego są dobrze wyposażone w sprzęt komputerowy i łącza internetowe. Wykorzystanie TIK do udostępniania treści edukacyjnych, rekrutacji, prowadzenia elektronicznych dzienników lekcyjnych oraz kontaktów z uczniami, studentami i rodzicami pozostaje jednak na niskim poziomie. Wsparcie placówek oświatowych w zakresie wykorzystania kanałów elektronicznych w działalności edukacyjnej pozwoli na podniesienie jakości i efektywności kształcenia w regionie.

W najbliższej przyszłości technologie, stanowiące podstawową infrastrukturę społeczeństwa cyfrowego, będą coraz bardziej powszechne. Oferowane usługi konsumenckie będą dostępne „zawsze” i „wszędzie”, także poprzez urządzenia mobilne, umożliwiając przy tym swobodne wykorzystywanie treści dostępnych i oferowanie własnych. W związku z tym, rozwiązania TIK w obszarze usług publicznych powinny w jak najszerszym stopniu zapewnić kompatybilność z urządzeniami mobilnymi (m.in. tablety, telefony, laptopy), wykorzystywanymi przez obywateli oraz przedsiębiorstwa.

Ponadto Europejska Agenda Cyfrowa jednoznacznie wskazuje, że w nowym okresie programowania szczególnie wspierane będą innowacyjne usługi eGovernment o wymiarze transgranicznym. Transgraniczne rozwiązania eGovernment mają być jednym z kluczowych elementów Elektronicznego Wspólnego Rynku, który stanowi jeden z filarów Strategii *Europa 2020*. Rezultatem będzie zmniejszanie się roli infrastruktury na rzecz outsourcingu mocy obliczeniowych, czyli tzw. chmury obliczeniowej. Dzięki temu, e-usługi oparte na ww. modelu będą bardziej elastyczne i dostosowane do potrzeb obywateli i przedsiębiorstw, zaś dla samej administracji zapewnią niższe koszty, większą wydajność, wzrost bezpieczeństwa oraz interoperacyjności i przenoszenia danych.

W związku z powyższym, w latach 2014-2020 informatyzacja oraz świadczenie e-usług publicznych będą musiały być ściśle skorelowane z wykorzystaniem modelu „chmury obliczeniowej” oraz zapewniać kompatybilność z urządzeniami mobilnymi.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- administracja rządowa;
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia - posiadające kontrakt z NFZ;
- spółki, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd terytorialny;
- szkoły i placówki oświatowe (z wyłączeniem przedszkoli);

- uczelnie wyższe.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy;
- pozakonkursowy.

Za trybem pozakonkursowym przemawia skala problemów poruszanych w PI 2.3 i ich ogólnowojewódzki zasięg, a także ujednoczenie mechanizmów interaktywnych i wymiany danych wynikające z polskiej legislacji (m.in. elektroniczna dokumentacja medyczna, system ePUAP).

Potencjalne preferencje:

- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- projekty o dużej skali i sile oddziaływania;
- projekty w zakresie świadczenia e-usług, kompatybilne z urządzeniami mobilnymi;
- projekty wykorzystujące model „chmury obliczeniowej”.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba usług publicznych udostępnionych online o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Liczba usług publicznych udostępnionych online o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
3	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w instytucjach publicznych	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy transgranicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7: działania w zakresie informatyzacji przedsiębiorstw oraz świadczenia e-usług w sferze publicznej będą mogły być uzupełniane komponentami szkoleniowymi realizowanymi w ramach PI 8.9.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej II

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
II. Wzrost e-potencjału Mazowska	Wskaźnik rezultatu	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja [szt.]	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	
	Wskaźnik rezultatu	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja [szt.]	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej II

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
II.Wzrost e-potencjału Mazowska	081	

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
II.Wzrost e-potencjału Mazowska	01	
	04	
	07	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
II.Wzrost e-potencjału Mazowska	01	
	02	
	03	
	00	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
II. Wzrost e-potencjału Mazowska	01	
	02	
	00	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej II, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX *Pomoc Techniczna* i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I - VIII RPO WM 2014 - 2020.

2.3 OŚ PRIORYTETOWA III - Przejście na gospodarkę niskoemisyjną

W ramach Osi Priorytetowej realizowany będzie Cel Tematyczny 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach* poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

- 4.1. *Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii.*
- 4.3. *Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym.*
- 4.5. *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygujących.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.1

Cel szczegółowy 1: ***Zwiększenie udziału niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii***

Mimo, iż obecna produkcja energii elektrycznej brutto wobec jej zużycia jest zrównoważona⁴⁸, łączna moc elektryczna z istniejących źródeł jest niewystarczająca. Prognozuje się, że wzrost zużycia energii finalnej do 2030 r. w całym kraju wyniesie ok. 29%⁴⁹. Tendencję zwykłą należy uwzględnić także w odniesieniu do regionu⁵⁰ i podjąć działania związane z dywersyfikacją źródeł. W tym celu niezwykle istotnym jest wykorzystanie potencjału występujących na Mazowszu odnawialnych źródeł energii i zwiększenie ich udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepłej.

Wzrost wykorzystania potencjału rynkowego OZE jest upatrywany w szczególności w odniesieniu do rozwoju energetyki słonecznej i wiatrowej. Znaczące są także występujące zasoby biomasy, która może być używana do bezpośredniego spalania oraz produkcji biopaliw, a także biogazu. Na koniec 2011 r. całkowita moc zainstalowana OZE na Mazowszu wyniosła 150 MW⁵¹, co uplasowało region na piątej pozycji w skali województw, wskazując jednocześnie na znaczny potencjał i dalszą potrzebę rozwoju zielonej energii.

Szersze wykorzystanie OZE wpłynie nie tylko na poprawę lokalnego zaopatrzenia w energię poprzez jej produkcję bliżej odbiorcy końcowego i zmniejszenie strat energii związanych z przesyłem, lecz także pozwoli na ograniczenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery. Ponadto, niekonwencjonalne źródła stanowią duży potencjał wykorzystania nowoczesnych technologii oraz przyczyniają się do tworzenia nowych „zielonych” miejsc pracy, stąd ich dynamiczny rozwój jest wysoce pożądany. Z uwagi na fakt, że odnawialne źródła energii przyczyniają się do wytworzenia niedużej ilości energii na Mazowszu⁵², celem interwencji jest zwiększenie tego udziału. W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

⁴⁸ Raport IEO „Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii” – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014-2020, s. 109.

⁴⁹ Prognoza zapotrzebowania na paliwa i energię do 2030 roku, raport MG z 2009 r., s. 11.

⁵⁰ Ibidem, s. 12.

⁵¹ Raport IEO „Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii” – wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014-2020, s. 98

⁵² Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku..., op. cit., s. 28

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych źródeł energii	GWh	Region bardziej rozwinięty	1682,165	2013	ewaluacja	ewaluacja	rocznie
2	Moc instalacji wytwarzających energię z OZE (ciepłą i elektryczną)	MW	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	rocznie
3	Długość wybudowanych oraz zmodernizowanych sieci energetycznych	m	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	ewaluacja	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 4.1:

W ramach celu szczegółowego 1 **Zwiększenie udziału niekonwencjonalnych, w tym odnawialnych źródeł energii w ogólnej produkcji energii** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *Wytwarzanie energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej ze źródeł odnawialnych (energia wiatrowa, wodna, słoneczna, geotermalna, organiczna/biomasa, inna), wraz z podłączeniem ich do sieci dystrybucyjnej;*
- *Budowa oraz modernizacja sieci umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych.*

Zgodnie z pakietem energetyczno-klimatycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE w bilansie energetycznym kraju wynosi 15% do 2020 r. Realizacja priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na konwencjonalną energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej. Jej rozwój jest również niezwykle istotny z punktu ochrony środowiska, z uwagi na ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Z tego względu w ramach działania wspierane będą przedsięwzięcia z zakresu budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł niekonwencjonalnych. Zgodnie z przedstawionym wyższym potencjałem regionu, objęta wsparciem zostanie w szczególności energetyka słoneczna, mała energetyka wiatrowa oraz biomasa wraz z budową instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw. Oczekiwany wzrost produkcji „czystej” energii zostanie zintensyfikowany wraz z powiązaniem wsparcia na rzecz inwestycji w przyłączenia źródeł odnawialnych do sieci. Brak tego rodzaju działań może blokować dalszy rozwój OZE. Ponadto, w celu uzyskania efektu synergii przewiduje się budowę oraz modernizację sieci umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Tylko kompleksowe działania przyczynią się do osiągnięcia realnego wzrostu wykorzystania OZE w produkcji

energii na Mazowszu. Dodatkowo, w związku z zanotowaną niską świadomością ekologiczną społeczeństwa, przysłaniającą korzyści i możliwości wykorzystania zielonej energii, uzupełniająco w ramach finansowania krzyżowego przewiduje się wsparcie działań edukacyjnych w tym zakresie.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- małe i średnie przedsiębiorstwa;
- operatorzy sieci dystrybucyjnej;
- przedsiębiorstwa energetyczne prowadzące działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania; przetwarzania, magazynowania, przesyłania, dystrybucji paliw albo energii lub obrotu nimi;
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- instytucje kultury;
- szkoły wyższe;
- administracja rządowa;
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty odpowiedzialne ze realizacją działań naprawczych określonych w programach ochrony powietrza oraz planach działań krótkoterminowych.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**
- **pozakonkursowy** – podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:
  - ✓ wynikających ze *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Innowacyjne Mazowsze* w zakresie zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym oraz zwiększenia efektywności energetycznej oraz z Regionalnej Strategii Innowacji (RIS);
  - ✓ wynikających z niskoemisyjnych strategii i planów działań dotyczących zrównoważenia energetycznego;
  - ✓ wynikających ze Strategii ZIT;
  - ✓ wiodących w ramach RIT;
  - ✓ wynikających z monopolu kompetencyjnego wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;

- projekty wykorzystujące innowacyjne rozwiązania w zakresie urządzeń i systemów z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji;
- projekty tworzące „zielone” miejsca pracy;
- projekty przyczyniające się do zwiększenia jakości edukacji ekologicznej (w szczególności, zwiększające świadomość społeczną w zakresie OZE oraz energetyki prosumenckiej).

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączoną ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI)	MW	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.3

Cel szczegółowy 2: **Poprawa efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji CO₂**

Działania na rzecz zwiększania efektywności energetycznej to jedna z najbardziej ekonomicznych dróg zmniejszenia zużycia energii, przyczyniającą się ponadto do redukcji emisji gazów cieplarnianych. Interwencje w tym zakresie powinny stanowić priorytet działań, realizowanych w kolejnych latach przez sektor publiczny, biznes a także społeczeństwo. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w latach 1996-2009 wskaźnik efektywności energetycznej (ODEX) dla gospodarki Polski obniżył się o 42% (tj. 3,8%/rok)⁵³. Największy postęp w tym zakresie odnotowano w przemyśle, a najmniejszy w transporcie. Dotychczasowe podjęte działania pozwoliły na zwiększenie efektywności energetycznej, jednak w dalszym ciągu obszar ten wykazuje duże zapotrzebowanie w szczególności w sektorze mieszkalnictwa.

⁵³ Profil Efektywności Energetycznej: Polska. Trendy Efektywności Energetycznej”, murre, ODYSSE, 2011 str.1

Najwyższy potencjał możliwości oszczędności energii zidentyfikowano właśnie w sektorze budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, a także przedsiębiorstwach oraz lokalnych jednostkach produkcji ciepła (142,5 TWh/rok). Znaczące możliwości występują także w sektorze sprzętu gospodarstwa domowego oraz oświetlenia mieszkań (9,7 TWh/rok)⁵⁴, z tego względu działania na rzecz zwiększenia społecznej świadomości ekologicznej są istotne. Interwencje z zakresu zwiększania efektywności energetycznej mogą być realizowane zarówno na etapie produkcji, dystrybucji jak i końcowego jej zużycia, przynoszą one stosunkowo szybkie i widoczne efekty, co jest szczególnie istotne w obliczu prognozowanych zagrożeń związanych z niedoborem mocy.

Wprowadzenie oszczędności zużycia energii, zwłaszcza wobec przewidywanego wzrostu zapotrzebowania na energię, przyczyni się do ograniczenia kosztów energii, co bezpośrednio przełoży się na zmniejszenie zjawiska ubóstwa energetycznego⁵⁵. Wykorzystanie dynamiki popytu na energię elektryczną stwarza warunki do zwiększenia potencjału sektora nowoczesnych technologii,⁵⁶ zmniejszenie kosztów funkcjonowania przedsiębiorstw związanych z zakupem energii pozwoli na utrzymanie konkurencyjnej pozycji na rynku i dalszy rozwój. Oszczędność zużycia energii oraz rozproszenie jej źródeł ma na celu również zmniejszenie ryzyka awarii zasilania oraz ograniczenie emisji CO₂.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencji dwutlenku węgla	tys. ton	Region bardziej rozwinięty		2011	ewaluacja	GUS (dane dla Polski) (STRATEG)	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 4.3:

W ramach celu szczegółowego 2: **Poprawa efektywności energetycznej i zmniejszenie emisji CO₂** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *Kompleksowa modernizacja i renowacja budynków:*
  - ✓ wspieranie efektywności energetycznej MŚP;
- *Budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej Kogeneracji.*

Głównym celem działania jest wspieranie interwencji zwiększających efektywność energetyczną, także poprzez wykorzystanie udziału odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej i mieszkalnych⁵⁷ oraz wsparcie sektora MŚP w zakresie zmniejszenia strat energii, ciepła i wody⁵⁸.

⁵⁴ ALTERNATYWNA POLITYKA ENERGETYCZNA POLSKI DO ROKU 2030 JAKO DROGOWSKAZ DLA FORMUŁOWANIA STRATEGII ENERGETYCZNYCH, Andrzej Kassenberg Instytut na rzecz Ekorozwoju Warszawa 26.10.2010 r.

⁵⁵ „Poprawa efektywności energetycznej budynków – fanaberia czy konieczność?” – opracowanie Koalicji Klimatycznej, materiał konferencyjny, s. 3.

⁵⁶ Swora M., W kierunku nowoczesnej polityki energetycznej, W-wa 2011, s. 14

⁵⁷ Z ograniczeniem do części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych

⁵⁸ Ibidem, str. 13

Przeprowadzone analizy⁵⁹ jako priorytetową wskazują potrzebę modernizacji energetycznej wraz z wymianą wyposażenia obiektów na energooszczędne. W ramach projektu możliwe będzie ocieplenie budynku, wymiana okien i drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne, przebudowa systemów grzewczych (wraz z wymianą, modernizacją i podłączeniem do źródła ciepła) oraz zastosowanie odnawialnych źródeł energii w tym ogrzewania i chłodzenia.

W szczególności podkreślana jest potrzeba wykonywania tzw. głębokiej/kompleksowej modernizacji energetycznej. Związana jest ona z wykorzystaniem technologii odzysku ciepła i wysokimi parametrami termoizolacyjności, co daje znaczne oszczędności energii (ok. 30%). Standardowa termomodernizacja energetyczna może wykluczyć albo opóźnić przeprowadzenie głębokiej renowacji budynku, przy tym podnosząc jej koszty ze względu na podwójną inwestycję w ramach jednego obiektu. Wspierane będą zatem w szczególności działania przynoszące jak najwyższą efektywność energetyczną w ramach jednej inwestycji lub w inwestycji podzielonej na etapy w rezultacie prowadzącej do kompleksowej modernizacji energetycznej. Inwestycje w tym zakresie przyczyniają się do zmniejszenia tzw. ubóstwa energetycznego i jednocześnie stanowią rodzaj działań proekologicznych, który budzi najmniej kontrowersji z punktu widzenia obciążenia finansowego gospodarstwa domowego. Działaniem uzupełniającym realizowanym w ramach finansowania krzyżowego będzie edukacja w zakresie optymalizacji zużycia energii.

Modernizacja energetyczna budynków może być też odpowiedzią na spodziewany wzrost ceny energii, związany z koniecznością poniesienia kosztów związanych z modernizacją energetycznej infrastruktury wytwórczej i przesyłowej. Ponadto, niezwykle istotnym narzędziem racjonalizacji kosztów związanych z zużyciem energii na poziomie budynku jest również wprowadzenie systemów zarządzania energią (np. smart metering). System inteligentnego opomiarowania ma na celu dostosowanie zużycia do potrzeb i możliwości finansowych gospodarstwa domowego, zapewniając obniżenie kosztów i zwiększenie efektywności energetycznej. Wsparcie audytów energetycznych dla sektora publicznego i mieszkaniowego, jest przewidywane jedynie w ramach kompleksowego elementu projektu.

Wspierane będą także projekty dotyczące wysokosprawnej kogeneracji energii cieplnej i elektrycznej w tym wytwarzanej również z odnawialnych źródeł energii. Proces wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji jest jednym z najbardziej efektywnych sposobów przetwarzania energii pierwotnej. Kogeneracja jest również korzystna pod względem ekologicznym. Preferowane będą projekty realizowane w koordynacji z modernizacją energetyczną budynków na danym obszarze, prowadzącą do zmniejszenia zapotrzebowania na ciepło i/lub energię elektryczną.

Poprawa efektywności energetycznej zmniejszy potrzeby modernizacyjne w przyszłości oraz koszty związane z wytwarzaniem i przesyłem energii, co przełoży się na utrzymanie na akceptowalnym poziomie obciążeń finansowych jej użytkowników⁶⁰.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- małe i średnie przedsiębiorstwa;

⁵⁹EFEKTYWNE FUNDUSZE – EFEKTYWNA ENERGIA – opracowanie KAPE, lipiec 2012, s. 13.

⁶⁰Ibidem, s. 3.

- przedsiębiorstwa energetyczne prowadzące działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania, przetwarzania, magazynowania, przesyłania, dystrybucji paliw albo energii lub obrotu nimi;
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- instytucje kultury;
- szkoły wyższe;
- administracja rządowa;
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty odpowiedzialne ze realizacją działań naprawczych określonych w programach ochrony powietrza oraz planach działań krótkoterminowych.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**
- **pozakonkursowy** – podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:
  - ✓ wynikających ze *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Innowacyjne Mazowsze* w zakresie zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym oraz zwiększenia efektywności energetycznej oraz z Regionalnej Strategii Innowacji (RIS);
  - ✓ wynikających z niskoemisyjnych strategii i planów działań dotyczących zrównoważenia energetycznego;
  - ✓ wynikających ze Strategii ZIT;
  - ✓ wiodących w ramach RIT;
  - ✓ wynikających z monopolu kompetencyjnego wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych.

Potencjalne preferencje:

- projekty ukierunkowane na wspieranie obszarów gospodarczych o największym potencjale rozwoju/inteligentnych specjalizacji regionu;
- projekty promujące niskoemisyjność, oszczędność energii i efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych;
- projekty przyczyniające się do zwiększenia jakości edukacji ekologicznej;
- projekty z zakresu termomodernizacja budynków w zabudowie zwartej;
- projekty wykorzystujące innowacyjne rozwiązania technologiczne w zakresie zastosowanych urządzeń i systemów, z zastosowaniem wysokosprawnej kogeneracji;

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączoną ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Moc zainstalowana energii elektrycznej i ciepłej (kogeneracja)	MW	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych	kWh/rok	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 4.5

Cel szczegółowy 3: **Wspieranie strategii niskoemisyjnych, w tym zmniejszenie uciążliwości transportu w mieście**

Województwo mazowieckie zajmuje trzecie miejsce w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych (za województwem śląskim i łódzkim) i pyłowych (za województwem śląskim i wielkopolskim)⁶¹. Podstawowym źródłem zanieczyszczenia powietrza na Mazowszu jest emisja antropogeniczna ze źródeł powierzchniowych i liniowych spowodowana przez zwiększony ruch drogowy. Oznacza to konieczność podjęcia działań sprzyjających zwiększeniu udziału bardziej przyjaznych dla człowieka i środowiska form transportu w szczególności publicznych środków komunikacji.

Niemiej, jednak największy problem stanowi emisja powierzchniowa (tzw. niska emisja), stanowiąca główną przyczynę niedotrzymania standardów jakości powietrza, określonych prawodawstwem unijnym (dyrektywa 2008/50/WE oraz dyrektywa 2004/107/WE). W 2011 r. zdecydowanie największy

⁶¹ Na podstawie danych GUS z 2010 r.

udział w całkowitej gazów cieplarnianych miały emisje pochodzące z indywidualnych palenisk domowych i lokalnych kotłowni. Świadczy to o niewystarczającej wiedzy mieszkańców z zakresu skutków takiego postępowania.

Z tego względu konieczne jest podjęcie działań naprawczych i zapobiegawczych dalszemu pogarszaniu się stanu powietrza. W ramach przedmiotowego obszaru interwencji, kluczowe znaczenie będzie miało zmniejszenie emisji CO₂ oraz innych szkodliwych pyłów, gazów i metali ciężkich, poprzez działania na rzecz zmniejszenia uciążliwości ruchu drogowego, zwiększenia udziału ekologicznych środków transportu, a także ograniczanie źródeł niskiej emisji, celem poprawy jakości powietrza. Realizacja powyższego pozytywnie wpłynie na jakość życia mieszkańców, w tym ochronę ich zdrowia, a także na przestrzeń publiczną w miastach i ich obszarach funkcjonalnych⁶². W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięty zostanie poniższy wskaźnik.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Całkowita emisja gazów cieplarnianych w ekwiwalencie dwutlenku węgla	tys. ton	Region bardziej rozwinięty		2011	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 4.5:

W ramach celu szczegółowego 3: **Wspieranie strategii niskoemisyjnych, w tym zmniejszenie uciążliwości transportu w mieście** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *Wspieranie proekologicznego transportu miejskiego;*
- *Realizacja zintegrowanych niskoemisyjnych strategii i planów działań dotyczących zrównoważenia energetycznego dla obszarów miejskich, w tym publicznych systemów oświetleniowych;*
- *Ograniczenie niskiej emisji z palenisk indywidualnych oraz indywidualnych kotłowni w celu poprawy jakości powietrza poprzez wymianę czynnika grzewczego lub przyłączenie do sieci ciepłej.*

Na zmniejszenie emisji szkodliwych substancji, jak również zmniejszenie hałasu, pozytywny wpływ mają działania wynikające z planów niskoemisyjnych, planów zrównoważonej mobilności miejskiej, a także programów ochrony powietrza, opracowanych dla terenów w których odnotowano przekroczenie norm. Działania mające na celu poprawę jakości powietrza są ściśle związane z inwestycjami w zakresie transportu. Ze względu na zwiększającą się liczbę pojazdów niezbędne jest podjęcie interwencji mających na celu ograniczenia i uspokojenia ruchu samochodowego w miastach oraz zmniejszenie jego uciążliwości poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza jego granice. Celem interwencji jest przesunięcie międzygałęziowe ruchu odbywanego za pomocą motoryzacji indywidualnej na rzecz ruchu niezmotoryzowanego i komunikacji zbiorowej. Promowane będą rozwiązania prowadzące do zrównoważonej mobilności miejskiej, w tym inwestycje w infrastrukturę i tabor „czystej” komunikacji publicznej w miastach, a także udogodnienia dla podróży multimodalnych

⁶² Programowanie... o p. cit., str. 27.

(centra przesiadkowe i parkingi Parkuj i Jedź). Wsparciem objęte zostaną również kompleksowe inwestycje służące ruchowi pieszemu i rowerowemu np.: ścieżki rowerowe. Jednakże należy podkreślić, iż drogi rowerowe nie będą miały charakteru turystycznego, ich rozbudowa przyczyniać się będzie do obniżenia poziomu emisji CO₂, w związku z czym muszą one prowadzić do substytucji ruchu samochodowego, czyli posiadać funkcję komunikacyjną. Realizowane będą także działania pozwalające na optymalne wykorzystanie istniejącej infrastruktury i zarządzanie potokami ruchu, wspomagające redukcję emisji CO₂, tj. wdrażanie inteligentnych systemów transportowych (ITS).

Ponadto, istotne znaczenie dla realizacji strategii niskoemisyjnych będą miały kompleksowe działania w zakresie zrównoważenia energetycznego dla obszarów miejskich, w tym publicznych systemów oświetleniowych. Z przeprowadzonych analiz wynika, że największy efekt zmniejszania emisji CO₂ dają inwestycje związane z wymianą oświetlenia ulicznego. Wymiana jednej lampy na nowoczesną energooszczędną to redukcja emisji CO₂ o 581 kg rocznie. Ponadto, dodatkową korzyścią jest zwiększenie efektywności energetycznej, a w konsekwencji zmniejszenie kosztów zużycia energii.

Nadrzędnym celem interwencji jest ograniczanie emisji CO₂, jednocześnie efektem dodatkowym będzie całkowita poprawa stanu jakości powietrza w skali lokalnej dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi tj. SO₂ czy PM₁₀. Zmniejszeniu emisji szkodliwych substancji służyć będzie wymiana czynnika grzewczego o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła bardziej przyjaznego środowisku np. ogrzewanie gazowe, elektryczne bądź olejowe. Dofinansowane będą działania mające na celu modernizację lokalnych źródeł ciepła tj. indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych, kotłowni zasilających kilka budynków oraz kotłowni osiedlowych lub podłączenie obiektów do miejskiej sieci ciepłowniczej. Inwestycje tego rodzaju powinny być realizowane w szczególności na obszarach o przekroczonych dopuszczalnych i docelowych poziomach zanieczyszczeń powietrza w oparciu o przygotowane plany gospodarki niskoemisyjnej.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- małe i średnie przedsiębiorstwa;
- przedsiębiorstwa energetyczne prowadzące działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania, przetwarzania, magazynowania, przesyłania, dystrybucji paliw albo energii lub obrotu nimi;
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- instytucje kultury;
- szkoły wyższe;
- administracja rządowa;
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS-y;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- organizacje pozarządowe;
- podmioty odpowiedzialne za realizację działań naprawczych określonych w programach ochrony powietrza oraz planach działań krótkoterminowych.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego.
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy;**
- **pozakonkursowy** - podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:
  - ✓ wynikających ze *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Innowacyjne Mazowsze* w zakresie zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym oraz zwiększenia efektywności energetycznej oraz z Regionalnej Strategii Innowacji (RIS);
  - ✓ wynikających z niskoemisyjnych strategii i planów działań dotyczących zrównoważenia energetycznego;
  - ✓ wynikających ze Strategii ZIT;
  - ✓ wiodących w ramach RIT;
  - ✓ wynikających z monopolu kompetencyjnego wnioskodawcy w zakresie wykonywania zadań publicznych.

Potencjalne preferencje:

- projekty o dużej skali i sile oddziaływania;
- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- projekty wpisujące się w zapisy lokalnych strategii niskoemisyjnych oraz zapewniające największy efekt ekologiczny (m.in. redukcję emisji CO₂) w stosunku do nakładów finansowych;
- projekty promujące niskoemisyjność, oszczędność i efektywne wykorzystanie zasobów;
- projekty przyczyniające się do zwiększenia jakości edukacji ekologicznej (w szczególności w zakresie ochrony powietrza oraz ograniczania niskiej emisji).

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączonej ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej [szt.]	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów	km.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
3	Liczba wybudowanych obiektów "Park&Ride"	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
4	Liczba wymienionych punktów oświetlenia ulicznego	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
5	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych (CI) - energooszczędne żarówki	tony ekwiwalentu CO ₂	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.3]**Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7:**

Działania realizowane w ramach PI 8.9 *Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian* ułatwią realizację celu tematycznego w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw. Z kolei interwencje realizowane w ramach PI 8.7 *Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy*, PI 9.8. *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych* oraz PI 8.5. *Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy, w szczególności osób z grup defaworyzowanych*, będą wspierać działanie związane ze zwiększeniem odnawialnych źródeł energii poprzez tworzenie miejsc pracy i samozatrudnienie w tzw. zielonych miejscach pracy.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej III

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	Wskaźnik produktu	Liczba projektów w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej budynków	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	
	Wskaźnik produktu	Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	
	Wskaźnik produktu	Liczba wybudowanych obiektów "Park&Ride"	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowej III

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	005	
	009	
	010	
	011	
	012	
	014	
	016	
	043	
	044	
	100	

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	01	
	04	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	01	
	02	
	03	
	00	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną	01	
	02	
	00	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej III, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX *Pomoc Techniczna* i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.4 OŚ PRIORYTETOWA IV - Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu

W ramach Osi Priorytetowej IV realizowane będą trzy Cele Tematyczne:

- *Cel Tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:*
  - ✓ *5.2 Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi;*
- *Cel Tematyczny 6 Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów, poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:*
  - ✓ *6.1 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego;*
  - ✓ *6.2 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego;*
  - ✓ *6.3. Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego;*
- *Cel Tematyczny 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:*
  - ✓ *9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych;*
  - ✓ *9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.*

[SEKCJA 2.A.0]

Uzasadnienie osi obejmującej więcej niż jeden cel tematyczny:

W ramach Osi Priorytetowej IV interwencja EFRR obejmuje CT 5 *Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem*, CT 6 *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów* oraz CT 9 *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*. Połączenie powyższych celów tematycznych wynika z logicznego powiązania ze sobą interwencji oraz komplementarności przewidzianych w nich działań. Powiązanie ze sobą działań z zakresu ochrony środowiska, kultury, zdrowia i rozwoju obszarów miejskich, dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia mieszkańców, będzie sprzyjać wzmocnieniu efektywności podejmowanych interwencji i tym samym osiągnięciu większego efektu społecznego oraz środowiskowego.

Zakres czynników zidentyfikowanych w ramach przeprowadzonej diagnozy wskazuje na konieczność podejmowania synergicznych działań dotyczących wskazanych obszarów. Działania rozproszone, ograniczające się tylko do jednej z dziedzin, nie będą przynosiły zamierzonych efektów oraz nie będą miały charakteru trwałego.

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 5.2

Cel szczegółowy 1: ***Zapobieganie katastrofom naturalnym i minimalizowanie ich skutków.***

Na obszarze województwa mazowieckiego istotne problemy dotyczą złego stanu infrastruktury przeciwpowodziowej, infrastruktury służącej retencjonowaniu wody, a także postępującej degradacji systemów melioracyjnych oraz braku kompleksowych rozwiązań ochrony przeciwpowodziowej. Wciąż niezadawalający poziom ochrony przed zjawiskiem powodzi związany jest z ograniczoną liczbą

przeprowadzanych inwestycji w zakresie utrzymania, modernizacji i budowy wałów przeciwpowodziowych, zbiorników, międzywałów i koryt rzecznych oraz występowaniem licznych obszarów objętych ochroną prawną (rezerwy przyrody, obszary Natura 2000)⁶³. Odpowiedź na zmiany klimatyczne, w tym przeciwdziałanie powodziom jest jednym z najważniejszych wyzwań polityki regionalnej do roku 2020, które zostały określone w KSRR⁶⁴. W dokumencie zwrócono uwagę na to, że negatywne zjawiska pogodowe, takie jak np. powodzie, gwałtowne burze, erozja linii brzegowej, obok niekorzystnego wpływu społecznego, powodować mogą również znaczny wpływ na rozwój gospodarczy. W związku z tym, podjęte zostaną wszelkie działania związane z rozwojem form małej retencji w celu ograniczenia zjawiska powodzi jak i suszy, poprawy warunków hydrologicznych, zwiększenia retencji gruntowej terenów przyległych. Inwestycje tego rodzaju przyczynią się również do redukcji zagrożenia zalewania użytków rolnych i występowania podtopień w obrębie dolin rzecznych. Będzie to miało wpływ na wzrost produkcji rolnej jak również przedmiotowe inwestycje wpłyną na wzrost poziomu bezpieczeństwa powodziowego zamieszkałej ludności w dolinach rzek. W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięty zostanie poniższy wskaźnik.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Powiązany wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Pojemność obiektów małej retencji wodnej (dam3)	Pojemność obiektów małej retencji wodnej (retencja zbiornikowa, retencja glebowa)	tys. m3	Region bardziej rozwinięty	524 289	2011	ewaluacja	WZMiUW	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 5.2:

W ramach celu szczegółowego 1: **Zapobieganie katastrofom naturalnym i minimalizowanie ich skutków planowane** będą do realizacji następujące typy projektów:

- *rozwój kompleksowych systemów małej retencji zgodnie z Programem Małej Retencji dla Województwa Mazowieckiego oraz wspieranie melioracji wodnych oraz zabezpieczenie spływu wód wezbraniowych;*

W związku z dużym zagrożeniem wystąpienia zjawisk powodzi i suszy, niezbędnym jest przeprowadzenie szeregu inwestycji związanych z rozwojem form małej retencji, które pozwolą zwiększyć możliwość kontroli powyższych zjawisk oraz przyczynią się do zwiększenia poziomu racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych na terenie województwa mazowieckiego. W tym celu realizowane będą projekty polegające na: budowie, odbudowie lub przebudowie obiektów małej retencji.

Istniejąca infrastruktura urządzeń i obiektów małej retencji stwarza możliwości magazynowania istotnych ilości wody, jednak słaby stan techniczny części z nich oraz brak środków finansowych na

⁶³ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze. Warszawa 2013, s.26

⁶⁴ Patrz: wyzwanie 6. Odpowiedź na zmiany klimatyczne i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, s. 45-48.

utrzymanie urządzeń ograniczają wykorzystanie istniejącego potencjału. W związku z tym inwestycje z zakresu małej retencji polegać będą przede wszystkim na budowie, rozbudowie lub przebudowie, w szczególności zbiorników wielozadaniowych lub stopni wodnych oraz innych urządzeń okresowo piętrzących wodę, w tym suchych zbiorników przeciwpowodziowych (zbiornik powstający w okresach wysokich przepływów, gdy woda piętrzy się za zaporą, która w okresach przepływów średnich i niskich nie stanowi przeszkody w przepływie wód (zapora nie przegradza koryta niskiej wody) oraz polderów (teren, najczęściej ogroblowany, położony za wałem przeciwpowodziowym i użytkowany jako łąka lub pastwisko, na który woda może wpłynąć w okresach wysokich przepływów)⁶⁵.

Zgodnie z *Programem małej retencji dla Województwa Mazowieckiego* do najważniejszych form małej retencji można zaliczyć:

- retencję glebową;
- retencję wód gruntowych i podziemnych;
- retencję koryt i dolin rzecznych;
- retencję naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- spółki wodne i ich związki.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **pozakonkursowy** - projekty istotne dla realizacji celów Programu małej retencji dla Województwa Mazowieckiego, wskaźników RPO WM 2014-2020 oraz zawarte w Master Planie dla dorzecza Wisły, dopuszcza się zastosowanie trybu pozakonkursowego. Ponadto, tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w przypadku projektów dotyczących budowy przebudowy i odbudowy obiektów małej retencji ze względu na skalę oddziaływania i znaczenia strategicznego dla województwa mazowieckiego.

Potencjalne preferencje:

- projekty realizowane na terenach wiejskich;
- projekty zabezpieczające przed zjawiskiem powodzi jak największą liczbę osób;
- projekty zawarte w Master Planie dla dorzecza Wisły.

⁶⁵ Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego, Przyrodnicze uwarunkowania oraz możliwości retencjonowania wód powierzchniowych na obszarze województwa mazowieckiego, Warszawa 2008, s. 92

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Pojemność obiektów małej retencji	m3	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.1

Cel szczegółowy 2: **Zmniejszenie ilości odpadów unieszkodliwianych poprzez składowanie na terenie województwa mazowieckiego**

Poważne zagrożenie dla środowiska województwa występuje w obszarze nieprawidłowego zagospodarowania odpadów komunalnych. W ostatnich latach wzrasta ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie, jednak wciąż jest ona na bardzo niskim poziomie⁶⁶. W 2011 r. odebranych zostało 1 450 tys. Mg odpadów komunalnych, w tym ok. 161 tys. Mg stanowiły odpady komunalne zebrane selektywnie. Należy podkreślić, że poziom selektywnego zbierania odpadów jest wciąż niezadawalający, w stosunku do ogółu odebranych odpadów komunalnych (2010 r. – niespełna 9%, 2011 r. – 11%). Środki w ramach Programu będą przeznaczane przede wszystkim na wsparcie systemu przetwarzania odpadów komunalnych w sposób zapewniający realizację celów ustawowych, dotyczących osiągnięcia poziomów ograniczenia ilości odpadów biodegradowalnych kierowanych na składowiska. Ich dalsza rozbudowa oraz modernizacja technologiczna ma spowodować poprawę osiąganych wskaźników m.in. odzysku surowcowego.

Działania w ramach niniejszego obszaru będą skierowane przede wszystkim w kierunku rozwoju technicznego i technologicznego, w tym m.in. zwiększanie efektywności oraz mocy przerobowych instalacji zagospodarowania odpadów, które w największym stopniu przyczynią się do niwelowania niedoboru w tym zakresie, który szacowany jest na blisko 850 tys. Mg w województwie mazowieckim

⁶⁶ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego... op. cit s. 25

(WPGO). Docelowo system gospodarki odpadami komunalnymi ma być oparty tylko o instalacje regionalne, dysponujące nowoczesnymi technologiami oraz takimi mocami przerobowymi, które zapewnią właściwe przetworzenie całego strumienia zmieszanych odpadów komunalnych wytwarzanego na terenie województwa mazowieckiego. Tylko odpowiednia ilość dobrze wyposażonych zakładów regionalnych pozwoli Polsce, w połączeniu z rozwojem systemu selektywnego zbierania odpadów, osiągnąć właściwe poziomy wskaźników zagospodarowania odpadów wynikających z członkostwa w UE.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Powiązany wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Udział odpadów komunalnych zbieranych selektywnie w masie wszystkich zebranych odpadów komunalnych w skali kraju w ciągu roku (GUS)	Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku	tony/rok	Region bardziej rozwinięty	160924,9	2011	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 6.1:

W ramach celu szczegółowego 2: **Zmniejszenie ilości składowanych odpadów na Mazowszu**, planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, w celu wypełnienia zobowiązań wynikających z dyrektyw unijnych i WPGO, w tym:*
  - ✓ *rozbudowa i modernizacja regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz instalacji zastępczych w celu spełnienia przez nie standardów RIPOK.*

Istotnym problemem jest brak odpowiedniej liczby instalacji niezbędnych do przetworzenia całego strumienia zmieszanych odpadów komunalnych oraz odpadów zielonych selektywnie zebranych wytworzonego na terenie województwa mazowieckiego. W związku z powyższym, w celu zwiększenia mocy przerobowych w zakresie przetwarzania odpadów przewidziano w Programie budowę, modernizację, przebudowę lub rozbudowę zastępczych oraz Regionalnych Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK). Istniejące instalacje posiadają różną przepustowość oraz funkcjonują w różnym stanie zaawansowania technicznego i technologicznego. Wśród nich są duże, nowoczesne obiekty, ale są także instalacje o małej przepustowości, niespełniające wymogów ochrony środowiska i

określonych standardów, przeznaczone do zamknięcia lub mogące pełnić funkcje jedynie instalacji zastępczych do czasu uruchomienia instalacji regionalnych. Część instalacji posiada możliwość zwiększenia przepustowości bez potrzeby modernizacji lub rozbudowy (możliwość zwiększenia liczby zmian, obsady) – dodatkowa moc przerobowa w zakresie mechaniczno-biologicznego przetwarzania ok. 98 tys. Mg/rok. Zgodnie z WPGO w województwie mazowieckim szczególnymi obszarami, w których występują znaczne braki w mocach przerobowych to: region płocki, warszawski, ostrołęcko - siedlecki oraz radomski.

Przykłady projektów realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020:

- budowa, rozbudowa lub modernizacja zakładów mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych;
- rozbudowa i modernizacja kompostowni odpadów zielonych selektywnie zebranych.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- podmioty gospodarcze wykonujące usługi w zakresie przetwarzania odpadów zmieszanych odpadów komunalnych oraz odpadów zielonych.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Tryb konkursowy uzasadniony jest ilością przedsięwzięć do zrealizowania oraz ich łącznymi kosztami, które przekroczą znacznie poziom alokacji przewidziany na powyższe typy interwencji. Za tego typu rozwiązaniem przemawia także różny poziom zaawansowania poszczególnych projektów inwestycyjnych co przy niewystarczających środkach na zrealizowanie wszystkich pozwoli na wykonanie tych najbardziej zaawansowanych i najlepiej przygotowanych.

Potencjalne preferencje:

- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- projekty tworzące „zielone miejsca pracy”;
- projekty przyczyniające się do zwiększenia jakości edukacji ekologicznej;
- projekty realizowane na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych;
- inwestycje wynikające z zadań WPGO;

- realizacja projektów poprzez zintegrowane podejście zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami wynikających z zobowiązań akcesyjnych tj. ramowej dyrektywy odpadowej oraz dyrektywy składowiskowej;
- pierwszeństwo udziału w projekcie przed osobami zagrożonymi zwolnieniem mają osoby przewidziane do zwolnienia.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach promujących edukację ekologiczną.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie odzysku odpadów (CI)	Mg/rok	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
3	Moc przerobowa zakładu zagospodarowania odpadów	Mg/rok	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.2

Cel szczegółowy 3: ***Zmniejszenie dysproporcji w dostępie do usług komunalnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.***

Jednym z głównych problemów w województwie mazowieckim nadal jest kwestia gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo że w okresie programowania 2007-2013 realizowano szereg inwestycji w tym

zakresie, wciąż istnieje dysproporcja między liczbą osób obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków w miastach i na wsi oraz dysproporcja między długością sieci wodociągowej a długością sieci kanalizacyjnej. Problem ten został zidentyfikowany również w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030⁶⁷. Kwestia ta znalazła swoje odzwierciedlenie również w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010 -2020”, gdzie podkreślono, że w kręgu zainteresowań polityki regionalnej nadal pozostają zadania związane z zaopatrzeniem w wodę oraz oczyszczaniem ścieków. Zgodnie z KPZK planowane jest ograniczanie deficytu wody i poprawa jej jakości m.in. poprzez modernizację i rozbudowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej⁶⁸. Konieczność wspierania tego obszaru potwierdzają również rekomendacje Komisji Europejskiej dla Polski.

Szczególnym rodzajem odpadów, który będzie podlegał interwencji są osady ściekowe powstające w procesach oczyszczania ścieków⁶⁹. Zgodnie z WPGO (wg Wojewódzkiego Systemu Odpadowego) na terenie województwa mazowieckiego w 2010 r. wytworzono ok. 200,8 tys. Mg komunalnych osadów ściekowych, a łączna moc przerobowa instalacji do ich zagospodarowania wynosi 109 tys. Mg/rok.

Działania przewidziane w tym obszarze przyczynią się do zwiększenia o 60 901 liczby mieszkańców Mazowsza, którzy będą mogli swobodnie korzystać z dostępu do sieci kanalizacyjnej i wodociągowej oraz oczyszczalni ścieków, co równocześnie będzie miało przełożenie na podniesienie jakości życia mieszkańców województwa mazowieckiego. Ponadto, eksploatacja zmodernizowanych, rozbudowanych lub nowowytbudowanych oczyszczalni ścieków uwzględni będzie gospodarkę osadami ściekowymi. W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięty zostanie poniższy wskaźnik.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Powiązany wskaźnik strategiczny z UP (jeśli zasadne)	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (GUS)	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoby	Region bardziej rozwinięty	3333313	2011	ewaluacja	GUS	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 6.2:

W ramach celu szczegółowego 3: **Zmniejszenie dysproporcji w dostępie do usług komunalnych w zakresie gospodarki wodno – ściekowej** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *podniesienie standardu zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z dyrektyw unijnych, w tym:*
  - ✓ *budowa, rozbudowa, modernizacja sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków, uzupełnianych punktowymi przydomowymi oczyszczalniami ścieków na obszarach o niskiej gęstości zaludnienia, gdzie zakładanie sieci kanalizacyjnych nie ma ekonomicznego bądź technicznego uzasadnienia lub oczyszczalni ekologicznych nie tworzących odpadów;*

⁶⁷ Ibidem, s. 33.

⁶⁸ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, op. cit., s. 133.

⁶⁹ Ibidem s. 25

✓ *budowa, rozbudowa, modernizacja sieci wodociągowych wraz z urządzeniami uzdatniania wody;*

Pomimo przekazania znacznych środków w ramach RPO WM 2007-2014 na inwestycje w zakresie sektora wodno – ściekowego (ok. 100 mln EUR), wciąż zauważalna jest dysproporcja w dostępie do usług w tej dziedzinie województwa mazowieckiego w stosunku do pozostałych regionów (Województwo mazowieckie uplasowało się na 8 miejscu wśród % korzystających z dostępu do sieci kanalizacyjnej (63,1 %) GUS, 2011 r.) Zatem w ramach Programu nadal istnieje potrzeba wsparcia inwestycji z zakresu gospodarki ściekowej oraz zaopatrzenia w wodę na obszarach aglomeracji o wielkości 2-9,999 tys. RLM, ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), w celu wypełnienia wymagań dyrektywy ściekowej (*Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych*). Wsparcie w zakresie projektów dotyczących budowy i rozbudowy sieci kanalizacyjnych powinno zapewnić co najmniej 80% poziom obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi na obszarze danej aglomeracji w województwie mazowieckim. W powyższym zakresie dopuszcza się zmiany wynikające z uwarunkowań horyzontalnych. Należy zauważyć, że zgodnie z założeniami Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych inwestycje dotyczące oczyszczalni ścieków uwzględniają również inwestycje w zakresie przeróbki i zagospodarowania osadów ściekowych.

Przykładowe projekty przewidziane do realizacji w tym obszarze polegać będą na:

- Budowie, rozbudowie, modernizacji oczyszczalni ścieków wraz z inwestycjami w zakresie przeróbki i zagospodarowania osadów ściekowych, celem spełnienia wymagań dyrektywy ściekowej dotyczącej jakości oczyszczonych ścieków dla aglomeracji z przedziału 2-9,999 tys. RLM;
- Budowie kanalizacji ściekowej w aglomeracji przy spełnieniu wymogu dotyczącego współczynnika koncentracji na poziomie 120 osób na kilometr bieżącej sieci kanalizacyjnej, natomiast na obszarach chronionych na poziomie co najmniej 90 mieszkańców na 1 km sieci – w myśl zapisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji, współczynnik;
- Budowie i/lub rozbudowie sieci wodociągowej tylko w powiązaniu z budową zbiorczej sieci kanalizacyjnej.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- przedsiębiorcy.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego;
- przedsiębiorstwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Ze względu na zaplanowanie działań skierowanych do konkretnych podmiotów, lokalny charakter projektów oraz duże zainteresowanie ze strony beneficjentów, nie planuje się trybu pozakonkursowego. Preferowanie wyboru projektów w trybie konkursowym, znajduje również uzasadnienie z punktu widzenia jego efektywności, skuteczności (największa szansa wyłonienia projektów dojrzałych do realizacji oraz ściśle realizujących cel PI 6.2), jak również potencjału wnioskodawców. Tryb konkursowy przewiduje się w formie otwartej i/lub zamkniętej.

Potencjalne preferencje:

- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- projekty realizowane na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych;
- wspieranie przede wszystkim inwestycji na obszarach aglomeracji od 2 – 9,99 tys. RLM ujętych w KPOŚK w celu wypełnienia dyrektywy ściekowej;
- wspieranie budowy sieci wodociągowych tylko w przypadku zintegrowania ich budowy z budową zbiorczej sieci kanalizacyjnej;
- pierwszeństwo udziału w projekcie przed osobami zagrożonymi zwolnieniem będą miały osoby przewidziane do zwolnienia.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Liczba dodatkowych osób korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej	osoby	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
3	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę (CI)	osoby	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
4	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI)	RLM	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]**PRIORYTET INWESTYCYJNY 6.3****Cel szczegółowy 3: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego.**

Na obszarze województwa znajduje się wiele unikalnych zabytków, a także nowoczesnych instytucji kultury. Potencjałem regionu są bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, m.in. zamki, pałace, dworki, zabytki militarne i miejsca pamięci, bogate i różnorodne tradycje kulturowe oraz liczne ośrodki kultury. Jednakże (jak wskazano w diagnozie) stan zachowania zabytków w województwie jest niezadowolający. Z tego względu niezwykle istotnym jest podjęcie działań naprawczych.

Statystycznie Mazowsze przoduje w ilościowym ujęciu oferty kulturalnej. Niemniej z uwagi na najliczniejszą wśród województw populację mieszkańców, liczba instytucji kultury (domów i ośrodków kultury, bibliotek, muzeów, teatrów, kin itp.) nie przekłada się na dostępność dla mieszkańców. Różnorodne ośrodki kulturalne uzupełniają działania podejmowane przez system szkolnictwa, realizując zadania z zakresu edukacji kulturalnej i artystycznej. Poważną barierę w prawidłowym funkcjonowaniu podmiotów zajmujących się animacją i organizacją życia kulturalnego oraz edukacją i upowszechnianiem kultury stanowi brak odpowiedniej przestrzeni i wyposażenia. Niezadowolająca jakość edukacji negatywnie wpływa na poziom tożsamości regionalnej mieszkańców województwa oraz świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego.

Mając świadomość znaczenia kultury dla rozwoju regionu, w ostatnich latach podjęto szereg inwestycji polegających na poszerzeniu oraz unowocześnieniu dostępnej infrastruktury. Pojawiły się innowacyjne, nowoczesne i wielofunkcyjne obiekty, wykorzystujące zasoby dziedzictwa kulturowego, powołane do kreowania nowej, atrakcyjnej oferty kulturalnej i edukacyjnej. Jednakże w dalszym ciągu część z nowo

powstałych, jak również funkcjonujących już od dłuższego czasu budynków przeznaczonych dla celów kulturalnych wymaga wyposażenia w specjalistyczny sprzęt czy narzędzia, niezbędne do prowadzenia oraz rozwijania ich działalności merytorycznej. W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania	Lp.
1	Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały muzealne na 10 tys. mieszkańców	osoby	Region bardziej rozwinięty	12557,8	2012	ewaluacja	GUS	rocznie	1

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 6.3:

W ramach celu szczegółowego 5: *Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego* planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *ochrona, modernizacja i renowacja obiektów zabytkowych;*
- *rozwój zasobów kultury.*

Zgodnie z KSRR „Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny, jak i ekonomiczny. Jako czynnik rozwoju ekonomicznego wpływa ona m.in. na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej regionów, determinuje rozwój turystyki, tworzy rynek pracy, kreuje przemysł kultury, a także współokreśla funkcje metropolitarne miasta w układach ekonomicznym i przestrzennym”^[8].

Dokumenty strategiczne oraz przeprowadzona diagnoza województwa mazowieckiego potwierdzają, że istnieje dalsza potrzeba wspierania działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego^[7].

Zabytki, ze względu na unikalne wartości historyczne i kulturowe, potrzebują nieustannych prac zabezpieczających i konserwatorskich. Ważnym aspektem interwencji, oprócz zintensyfikowanych działań ukierunkowanych na ochronę oraz dbałość o obiekty dziedzictwa kulturowego, będzie także adaptowanie zabytków do nowych funkcji kulturalnych i społecznych, które mogą być łączone z działalnością komercyjną. Aby mazowieckie zabytki stały się bardziej rozpoznawalne konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć nastawionych na promocję dziedzictwa regionu, które pozytywnie wpłyną m.in. na rozwój turystyki. Szczególny nacisk zostanie położony na realizację projektów kompleksowych, przekładających się na gotowy do użytku społeczny produkt kulturalny. W efekcie działania te przełożą się na wzrost poczucia tożsamości regionalnej, zwiększenie ruchu turystycznego, wzmożone zainteresowanie inwestorów, a w konsekwencji wzrost zatrudnienia i przyspieszony rozwój gospodarczy regionu.

^{8]} Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020:..., op. cit., s. 50.

^{7]} Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030..., op. cit, s. 36-39.

Realizację interesujących i zakrojonych na szeroką skalę zamierzeń artystycznych i kulturalnych warunkują odpowiednio przystosowane obiekty. Z tego względu, głównym celem interwencji będzie zmniejszenie dysproporcji w dostępie do kultury oraz rozszerzenie oferty kulturalnej regionu poprzez działania modernizacyjne i renowacyjne w instytucjach i innych placówkach prowadzących działalność w obszarze upowszechniania dziedzictwa narodowego i animacji kultury, polegające na podniesieniu walorów estetycznych i użytkowych budynków będących ich siedzibami.

W ramach osi wspierane będą także projekty służące poprawie jakości funkcjonowania ww. podmiotów, niezbędne do efektywnego wykonywania zadań statutowych, polegające na zapewnieniu wysokiej jakości trwałego wyposażenia oraz odpowiedniego zabezpieczenia zbiorów będących w ich posiadaniu. Działania te pozwolą na stworzenie bardziej atrakcyjnej i zróżnicowanej oferty, bliższej współczesnemu odbiorcy.

Powyższe działania przyczynią się jednocześnie do podniesienia jakości edukacji kulturalnej i artystycznej, która stanowi istotny czynnik w podnoszeniu świadomości wspólnoty regionalnej Mazowsza. Interaktywne uczestnictwo w kulturze oraz wiedza na temat wspólnego dziedzictwa kulturowego dają szansę na zaangażowanie mieszkańców w ochronę zabytków oraz pielęgnowanie obyczajów, obrzędów, „ginących” zawodów, czy rzadkich umiejętności wytwarzania produktów tradycyjnych. Działania w zakresie edukacji kulturalnej wpieranie będą w ramach finansowania krzyżowego.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- szkoły wyższe;
- organizacje pozarządowe
- przedsiębiorcy, w tym sektora turystyki;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- instytucje kultury;

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego
- Przedsiębiorstwa
- Instytucje kultury

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Ze względu na zaplanowanie działań skierowanych do konkretnych podmiotów, lokalny charakter projektów oraz duże zainteresowanie ze strony beneficjentów, nie planuje się trybu pozakonkursowego. Preferowanie wyboru projektów w trybie konkursowym, znajduje również uzasadnienie z punktu widzenia jego efektywności, skuteczności, jak również potencjału wnioskodawców. Tryb konkursowy przewiduje się w formie otwartej i/lub zamkniętej.

Potencjalne preferencje:

- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- projekty przyczyniające się do poprawy jakości edukacji kulturalnej.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach promujących edukację kulturalną.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.1

Cel szczegółowy 6: ***Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną.***

Wsparcie infrastruktury zdrowotnej ma na celu zwiększenie dostępności i zmniejszenie dysproporcji terytorialnych w dostępie do specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej. Ponadto, wzmocni działania profilaktyczne służące wcześniej diagnozie oraz powstrzymaniu rozwoju choroby, a tym samym zmniejszeniu absencji chorobowej i orzeczeń rentowych. Dzięki temu wydłuży się aktywność zawodowa mieszkańców województwa i ograniczy się wpływ stanu zdrowia na wykluczenie społeczne.

Podjęcie skutecznej interwencji terapeutycznej w przypadku najważniejszych problemów zdrowotnych: chorób: układu krążenia, nowotworowych, układu kostno – stawowo – mięśniowego, układu oddechowego, jest uzależnione w dużym stopniu od nowoczesnej bazy diagnostycznej oraz dostępności do nowoczesnej aparatury medycznej.

Do istotnych problemów zdrowotnych Mazowsza, obok wymienionych powyżej, należą także zaburzenia psychiczne. Często wiążą się one z utratą produktywności, zależnością od osób trzecich lub

wsparcia instytucji publicznych. Skuteczne leczenie i wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi pozwala na właściwe pełnienie ról społecznych, w tym powrót lub zachowanie zatrudnienia.

Ze względu na zdiagnozowane w województwie mazowieckim nierównomierne rozmieszczenie stacjonarnej opieki psychiatrycznej, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży, niezbędne jest wsparcie inwestycji pozwalających na zoptymalizowanie rozmieszczenia oddziałów psychiatrycznych, bądź innych form opieki, leczenia i rehabilitacji osób z zaburzeniami psychicznymi np. hosteli i zakładów opiekuńczo-leczniczych o profilu psychiatrycznym.

Zgodnie z założeniami Narodowego Programu Ochrony Zdrowia należy propagować model opieki środowiskowej, która w początkowej fazie będzie się rozwijała przeważnie wokół istniejących ośrodków leczenia zaburzeń psychicznych.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięty zostanie poniższy wskaźnik.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób korzystających z pomocy podmiotów leczniczych, które uzyskały wsparcie, realizujących deficytowe usługi opieki zdrowotnej (zdiagnozowane na poziomie kraju i regionu)	osoby	Region bardziej rozwinięty	liczba hospitalizowanych	2012	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 9.1:

W ramach celu szczegółowego 6: **Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną** planowany jest do realizacji następujący typ projektu:

- *inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb regionu oraz ze zidentyfikowanych obszarów deficytowych na poziomie krajowym.*

Brak dostępu do specjalistycznych usług ochrony zdrowia, wynikający m.in. z niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury zdrowotnej, może być przyczyną wykluczenia społecznego i ubóstwa. Aby zapobiec zjawisku wykluczenia z powodów zdrowotnych wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych, skracaniu aktywności zawodowej mieszkańców województwa, realizowane będą w ramach RPO WM 2014-2020 działania polegające na inwestowaniu w infrastrukturę ochrony zdrowia, wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb w skali całego kraju i regionu. Będą to przede wszystkim inwestycje związane z podnoszeniem jakości i dostępności do świadczeń specjalistycznych udzielanych przez podmioty wielospecjalistyczne na poziomie subregionalnym oraz opieki psychiatrycznej, w tym długoterminowej. Przewiduje się także realizację działań, uwzględniających potrzeby regionu w zakresie infrastruktury ochrony zdrowia dotyczące nowoczesnej aparatury medycznej oraz modernizacji pomieszczeń, szczególnie w przypadku opieki psychiatrycznej.

Inwestycje w infrastrukturę będą polegać na:

- remontowaniu/modernizacji/doposażaniu w sprzęt istniejących i posiadających kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia oddziałów szpitalnych i innych jednostek organizacyjnych podmiotów leczniczych;
- tworzeniu pracowni diagnostycznych (roboty budowlane, doposażanie);
- zakupie wysokospecjalistycznego sprzętu do przeprowadzania badań profilaktycznych.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia – posiadające kontrakt z NFZ;
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby wymagające opieki zdrowotnej, które są objęte wsparciem w RPO, w PI 9.7 *Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym*;
- pozostali mieszkańcy województwa wymagający opieki zdrowotnej;
- podmioty lecznicze wielospecjalistyczne o charakterze subregionalnym;
- podmioty lecznicze monospecjalistyczne o profilu psychiatrycznym.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów

- **konkursowy.**
- **poza konkursowy:**
  - ✓ projekty wynikające z dokumentów strategicznych w zakresie zwiększenia dostępności do usług ochrony zdrowia i zmniejszenia dysproporcji terytorialnych w dostępie do specjalistycznych świadczeń opieki zdrowotnej w zakresie: chorób układu krążenia, nowotworowych, układu kostno – stawowo – mięśniowego, układu oddechowego, chorób psychicznych (np. Strategia Rozwoju WM, Mazowiecki Program Ochrony Zdrowia Psychicznego);
  - ✓ projekty wynikające ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- preferowanie obszarów deficytowych w zakresie usług opieki zdrowotnej wynikających z rozpoznanych potrzeb i usług społecznych;
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- projekty zapewniające kompleksowe podejście;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych (C)	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej (C)	osoby	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.2

Cel szczegółowy 7: *Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.*

Szybki wzrost gospodarczy i wysoki stopień urbanizacji Mazowsza prowadzą m.in. do negatywnych zmian demograficznych, migracji ludzi czy degradacji krajobrazu. Przedmiotowe procesy, charakterystyczne dla obszarów podmiejskich, są szczególnie widoczne w otoczeniu Warszawy i Obszarze Metropolitalnym Warszawy (OMW). Przez ostatnie 12 lat liczba ludności w okolicach miast OMW wzrosła o 18%, co jednocześnie przyspiesza proces eksurbanizacji. W 2008 r. udział terenów miejskich zwiększył się o ponad 10%⁷⁰, co związane jest jednak z rozmywaniem się granic, rozpraszaniem zabudowy, a także zaburzeniem ładu i porządku przestrzennego w regionie.

Powyższe wskazuje, iż Mazowsze posiada ogromne potrzeby w zakresie rewitalizacji, co znajduje potwierdzenie w Lokalnych Programach Rewitalizacji. Wartość potencjalnych projektów przewidzianych do wdrożenia w 2011 r. lub w latach kolejnych szacuje się na 2,37 mld PLN (suma wartości wszystkich projektów uwzględnionych w LPR przekracza 4,4 mld PLN)⁷¹. Liczba wszystkich projektów ujętych w LPR stolic powiatów województwa mazowieckiego jest równa 1568⁷², a w 7 największych miastach regionu zidentyfikowano 31 projekty o łącznej wartości przekraczającej 760 mln PLN⁷³. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów, zidentyfikowanych jako problemowe stanowi istotną potrzebę regionu, mającą na celu ograniczanie zjawiska eksurbanizacji i przywracanie im walorów użyteczności gospodarczej, społecznej, kulturowej i środowiskowo - rekreacyjnej.

70 Raport końcowy - Stadium możliwości wdrożenia inicjatywy Jessica – województwo mazowieckie, czerwiec 2011, s. 19.

71 Na podstawie przeglądu Lokalnych Planów Rewitalizacji w Województwie Mazowieckim, za:

72 Studium możliwości wdrożenia inicjatywy Jessica w województwie Mazowieckim, Deloitte na zlecenie Europejskiego Banku Inwestycyjnego

73 Studia ewaluacyjne realizowane przez Deloitte na zlecenie Europejskiego Banku Inwestycyjnego

W ramach rewitalizacji prowadzone będzie szereg wielowątkowych, wzajemnie uzupełniających się i wzmacniających interwencji, mających na celu wywołanie efektu społecznego na zidentyfikowanym obszarze problemowym. Działania infrastrukturalne stanowiąc będą środek do osiągnięcia celu, jakim jest zwiększenie szans na wszechstronny rozwój lokalny, przekładający się na wzrost komfortu życia mieszkańców Mazowsza. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięty zostanie poniższy wskaźnik.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	%	Region bardziej rozwinięty	23,674	2012		eurstat ⁷⁵	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 9.2:

W ramach celu szczegółowego 7: **Rewitalizacja przestrzeni miejskiej i wiejskiej ukierunkowana na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej ubogich społeczności lokalnych;*

Istotną potrzebą Mazowsza jest rewitalizacja obszarów zdegradowanych i funkcjonalnie z nimi powiązanych zidentyfikowanych, jako problemowe, w celu przywrócenia im walorów użyteczności gospodarczej, społecznej oraz rekreacyjnej. Działania rewitalizacyjne powinny być przeprowadzane w sposób kompleksowy, co oznacza, że realizowane będą projekty zintegrowane⁷⁶ przynoszące korzyści środowiskowe, ekonomiczne, ale przede wszystkim społeczne.

Aby sprostać wyzwaniom zidentyfikowanym w diagnozie, niezwykle istotnym jest przeprowadzenie działań pozwalających na realizację programów ożywienia gospodarczego, a w szczególności rzecz rozwiązania kwestii społecznych, występujących na obszarach miejskich i wiejskich w oparciu o Lokalne Programy Rewitalizacji. O obszarze problemowym/zdegradowanym możemy mówić w sytuacji, gdy na danym terenie stan kryzysowy występuje nie tylko w odniesieniu do sfery architektoniczno-urbanistycznej czy przestrzennej danego obszaru, lecz związany jest przede wszystkim ze sferą gospodarczą i społeczną, warunkującą funkcjonalność terenu. Podstawowym kryterium wskazania obszaru jako „kryzysowego” i wskazania go do działań z zakresu rewitalizacji powinien być fakt, iż sytuacja zastana jest tam gorsza/trudniejsza niż średnia dla danego miasta.

⁷⁴ W artocie została podana dla Regionu Centralnego w skład którego wchodzi województwo mazowieckie i łódzkie.

⁷⁵ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁷⁶ Założenia Krajowej polityki Miejskiej do roku 2020, Warszawa 20 lipca 2012, s. 5

W celu zapobieganiu dalszej degradacji terenu planowane są działania zmierzające do przekształcenia i wykorzystania obszarów problemowych⁷⁷ do celów społecznych, gospodarczych, środowiskowych oraz kulturalnych. Preferencje interwencji stanowić będą komplementarne z interwencjami EFS wiązki projektów, podporządkowane rozwiązywaniu problemów zdiagnozowanych w ramach Osi Priorytetowych VI, VII i VIII. Warunkiem wyboru projektu będzie włączenie elementu społecznego w działania infrastrukturalne obszaru rewitalizowanego. Kwestie społeczne powinny obejmować działania na rzecz grup defaworyzowanych zdefiniowanych w ww. osiach priorytetowych. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych powinny przyczyniać się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznych obszarów rewitalizowanych. Działania w przedmiotowym zakresie powinny skupić się na odbudowywaniu oraz wzmacnianiu więzi społecznych, np. sąsiedzkich, osiedlowych oraz w skali wsi.

Rewitalizacja gospodarcza ukierunkowana zostanie na działania w obszarze wsparcia przedsiębiorczości i samozatrudnienia, wspierania gospodarki społecznej, podejmowania lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników⁷⁸. Natomiast w zakresie rewitalizacji fizycznej realizowane będą zadania dotyczące głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanych obiektów i obszarów. Wsparcie w zakresie tkanki mieszkaniowej jest przewidywane jedynie w wąskim zakresie (części wspólne budynków)⁷⁹. Działania związane z poprawą efektywności energetycznej budynków mieszkalnych, wykonywane będą w ramach Osi Priorytetowej III.

Projekty z zakresu rewitalizacji realizowane będą jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów danego obszaru. Działania te nie mogą być odseparowane od użytkowników przekształcanego terenu, którzy świadomi zmian zachodzących w ich otoczeniu muszą być włączani w ciąg przemian, których celem jest nie tylko zagospodarowanie obszaru będącego polem działań, lecz także również aktywizacja społeczności lokalnych. Dzięki takiemu podejściu następuje poprawa jakości korzystania z przestrzeni, likwidacja izolacji obszarów problemowych oraz poprawa ich estetyki, w szczególności przyrodniczej.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- podmioty działające w oparciu o zapisy Ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym;
- podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada samorząd;
- podmioty wybrane w drodze ustawy Prawo zamówień publicznych wykonujące usługi publiczne na podstawie obowiązującej umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego na świadczenie usług z danej dziedziny;
- organizacje pozarządowe;
- instytucje pomocy i integracji społecznej;
- instytucje kultury;
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe;
- przedsiębiorcy;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- instytucje edukacyjne;
- instytucje rynku pracy.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby i instytucje z województwa mazowieckiego.

⁷⁷ Założenia Krajowej polityki Miejskiej do roku 2020, Warszawa 20 lipca 2012, s. 12

⁷⁸ Założenia Krajowej polityki Miejskiej do roku 2020, Warszawa 20 lipca 2012, s. 8

⁷⁹ co do zasady brak zgody na budowę nowych obiektów

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy;
- pozakonkursowy.

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Jednakże, w przypadku zidentyfikowania projektów istotnych dla realizacji celów *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Innowacyjne Mazowsze*, wskaźników RPO WM 2014-2020 lub istotnych z punktu widzenia realizacji dyrektyw UE, dopuszcza się zastosowanie trybu pozakonkursowego.

Potencjalne preferencje:

- projekty zapewniające kompleksowe/zintegrowane podejście;
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych.
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia;
- projekty realizowane na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych;

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);
- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego**

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba projektów z zakresu rewitalizacji	szt.	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
2	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

[SEKCJA 2.A.3]**Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7:**

Działania realizowane w Osi Priorytetowej VII RPO WM 2014-2020 w ramach PI 9.7. Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym będą wspierać realizację PI 9.2 w ramach wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.

Szczególne znaczenie w tym aspekcie będą miały następujące typy interwencji:

- programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową uwzględniające kompleksowo instrumenty aktywizacji;
- działania profilaktyczne i informacyjne adresowane do osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem i rodzin dysfunkcyjnych;
- monitorowanie dostępności usług społecznych, programów pomocy i aktywnej integracji, upowszechnianie dobrych praktyk;
- rozwój dziennych form wsparcia, usług środowiskowych i specjalistycznych usług opiekuńczych, streetworkingu, wsparcie systemu pieczy zastępczej, zwiększenie dostępu do różnych form opieki nad dziećmi, terapii dla rodzin, asysty rodzinnej, asystenta osoby niepełnosprawnej;
- zwiększenie zakresu i jakości usług świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej i jednostek wsparcia rodziny z zakresu wsparcia rodziny, usług opiekuńczych i zdrowotnych.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej IV

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
IV. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	Wskaźnik produktu	Moc przerobowa zakładu zagospodarowania odpadów [Mg/rok]	Mg/rok	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	
	Wskaźnik produktu	Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej [km]	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej IV

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	03	
	04	
	05	
	06	
	07	
	054	
	055	
	056	
	057	
	070	
	071	
	072	
	087	
	092	
	093	
094		
099		

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	01	
	04	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	01	
	04	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	01	
	02	
	03	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej IV, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX *Pomoc Techniczna* i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.5 OŚ PRIORYTETOWA V- Rozwój regionalnego systemu transportowego

W ramach Osi Priorytetowej V realizowany będzie Cel Tematyczny 7 *Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastrukturalnych sieciowych* poprzez następujący Priorytet Inwestycyjny:

- *7.2. Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 7.2

Cel szczegółowy 1: ***Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej.***

Z uwagi na trwające oraz planowane inwestycje na głównych korytarzach transportowych, w tym sieci TEN-T na terenie Mazowsza, niezbędna jest realizacja komplementarnych inwestycji w zakresie dróg stanowiących uzupełnienie głównych sieci transportowych. Stan dróg, pomimo wielu inwestycji zrealizowanych w ostatniej dekadzie, jest niezadowalający i wpływa na ograniczoną dostępność do ośrodków regionalnych i subregionalnych oraz ważnych obiektów przemysłowych i logistycznych. Stanowi to barierę utrudniającą rozwój społeczno - gospodarczy województwa, ograniczając tym samym konkurencyjność regionu. Słabość powiązań transportowych ma negatywny wpływ na rozwój przedsiębiorczości oraz na jakość życia i zmniejszenie mobilności mieszkańców. Ogranicza też szanse rozwoju i aktywizacji obszarów zmarginalizowanych.

Rozwój sieci drogowej oraz duży przyrost liczby pojazdów samochodowych uwypukla w coraz większym stopniu problem braku obwodnic. Problem dotyczy nie tylko Warszawy i ośrodków subregionalnych i regionalnych, lecz także mniejszych miejscowości. W wielu przypadkach ruch tranzytowy powoduje uciążliwość dla mieszkańców w postaci hałasu, spalin i wibracji. Z drugiej strony tranzyt przez miasta prowadzi do powstawania tzw. „wąskich gardeł”, zmniejszając przepustowość sieci.

Dzięki realizacji inwestycji w ramach priorytetu inwestycyjnego poprawie ulegnie jakość infrastruktury i spójność sieci drogowej na terenie województwa oraz zwiększy się dostępność wewnętrzna i zewnętrzna regionu. Wpłynie to na poprawę poziomu życia i zwiększenie mobilności mieszkańców oraz rozwój społeczny i gospodarczy województwa, a także wzrost jego konkurencyjności zarówno w układzie krajowym jak i międzynarodowym.

Projekty drogowe polegające na budowie obwodnic miast przyczynią się do wyprowadzenia z nich ruchu tranzytowego. Realizacja tego typu projektów przyczyni się do skrócenia czasu przejazdu, a także do poprawy bezpieczeństwa mieszkańców i stanu środowiska naturalnego.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu strategicznego

Lp.	Wskaźnik rezultatu strategicznego	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Wewnętrzna dostępność potencjałowa transportu drogowego w województwie mazowieckim	pkt	Region bardziej rozwinięty	0,9803	2008	ewaluacja	PAN	rocznie

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 7.2:

W ramach celu szczegółowego 1: **Poprawa spójności regionalnej sieci drogowej z siecią TEN-T oraz zwiększenie dostępności wewnętrznej i zewnętrznej** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *Inwestycje w zakresie drogowej infrastruktury uzupełniającej główne sieci transportowe, w tym TEN-T oraz drogowej infrastruktury obwodnic i obejść ośrodków miejskich:*
  - ✓ budowa i przebudowa dróg wojewódzkich w ciągach stanowiących uzupełnienie głównych korytarzy transportowych sieci TEN-T, w tym elementy na rzecz poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na tych drogach.

W ramach Osi Priorytetowej interwencja zostanie skoncentrowana głównie na inwestycjach włączających regionalną sieć transportową do sieci TEN-T. Wsparcie w tym zakresie na poziomie regionalnym będzie stanowiło uzupełnienie działań realizowanych z poziomu krajowego, obejmujących w szczególności inwestycje w główne korytarze transportowe, w tym sieci TEN-T i niektóre inwestycje włączające tzw. węzły drugo- i trzeciorzędne do sieci TEN-T. Wspierane inwestycje będą komplementarne do opracowanego przez Ministerstwo Transportu dokumentu implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu do roku 2020.

Projekty z zakresu infrastruktury drogowej będą wpływać na poprawę parametrów technicznych dróg, zwiększając ich nośność i przepustowość. Przedsięwzięcia te będą projektowane w sposób kompleksowy uwzględniając elementy infrastruktury towarzyszącej, przede wszystkim w zakresie ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa uczestników ruchu, również tych niezmotoryzowanych.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- jednostki organizacyjne jst posiadające osobowość prawną.

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby, instytucje, przedsiębiorcy;
- użytkownicy infrastruktury drogowej.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **pozakonkursowy.**

Zastosowanie pozakonkursowego trybu naboru jest uzasadnione z punktu widzenia jego skuteczności, gdyż daje możliwość wyłonienia projektów ściśle realizujących cele priorytetu inwestycyjnego tj. łączących brakujące odcinki dróg przyczyniając się do poprawy dostępności. Daje to możliwość wyłonienia tych projektów, które zagwarantują największą oszczędność czasu w dojazdach i będą projektami o stosunkowo dużej skali oddziaływania.

Tryb pozakonkursowy zapewnia także większą efektywność (procedura uregulowana prawnie, możliwa do szybkiego i sprawnego sfinalizowania, co jest szczególnie istotne przy projektach transportowych, dla których okres inwestycyjny jest szczególnie długi – w porównaniu z projektami realizowanymi w innych priorytetach inwestycyjnych).

Potencjalne preferencje:

- projekty o dużej skali i sile oddziaływania;
- projekty w ciągu dróg wojewódzkich łączących się z siecią TEN-T;
- priorytetyzacja inwestycji drogowych wokół Warszawy, w związku z kierunkiem ruchu masy pasażerskiej
- projekty uwzględniające w największym stopniu realizację działań zapobiegawczych i łagodzących oddziaływanie infrastruktury na środowisko.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja);

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego

Lp.	Wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego (WLWK 2014) oraz wskaźniki specyficzne dla Priorytetu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	Region najbardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie

2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	beneficjent	rocznie
---	--	----	------	----------------------------	-----------	-------------	---------

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7 - nie dotyczy.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej V

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	Wskaźnik produktu	Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	
	Wskaźnik produktu	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	ewaluacja	Beneficjent	

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej V

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	030	
	031	
	034	

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	01	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	01	
	02	
	03	
	00	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
V. Rozwój regionalnego systemu transportowego	00	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej V, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX *Pomoc Techniczna* i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.6 OŚ PRIORYTETOWA VI - Rozwój rynku pracy

W ramach Osi Priorytetowej VI realizowany będzie Cel Tematyczny 8 *Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników* poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

- 8.5. *Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników;*
- 8.7. *Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.5

Cel szczegółowy 1: **Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy, w szczególności osób z grup defaworyzowanych.**

Celem niniejszej interwencji będzie efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy w tym w szczególności osób pozostających bez zatrudnienia. Zakłada się, że planowane działania wpłyną bezpośrednio na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia i przyczynią się do wzrostu atrakcyjności zatrudnieniowej osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, co umożliwi im powrót na rynek pracy.

Niniejsze cele przeciwdziałają będą negatywnym zjawiskom zdiagnozowanym na mazowieckim rynku pracy, do których należy m.in. najwyższa w Polsce liczba zarejestrowanych bezrobotnych (271 927 osób) oraz duże zróżnicowanie poziomu bezrobocia w poszczególnych subregionach województwa. Należy zauważyć, że na koniec grudnia 2012 r. stopa bezrobocia na Mazowszu wynosiła 10,8% przy średniej dla Polski 13,4%. Poziom bezrobocia wahał się natomiast od 4,4 % w mieście stołecznym Warszawa do 30,7% w powiecie radomskim i aż 37,6% w powiecie szydłowieckim. Bezrobocie, zwłaszcza w pozawarszawskich powiatach, stanowiło zatem poważny problem rozwojowy. Dodatkowo mazowiecki rynek pracy charakteryzowała niska mobilność zawodowa i przestrzenna ludności, starzenie się mieszkańców, utrudniony powrót na rynek pracy osób sprawujących funkcję opiekuna dzieci do lat 3 (w związku z małym dostępem do opieki nad dzieckiem do lat 3), duża liczebność grup defaworyzowanych oraz wysoki udział wśród osób bezrobotnych mieszkańców terenów wiejskich. Dlatego też niezbędnym stało się podjęcie kompleksowych działań zaradczych prowadzących do wyeliminowania powyższych problemów. Osiągnięcie zakładanych rezultatów w tym obszarze zależeć będzie jednak w dużej mierze od procesów zachodzących w gospodarce kraju i Europy.

W wyniku zaprojektowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	wartość docelowa 80 (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
2	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)		osoby	Długotrwale bezrobotni					Monitoring	2 razy/rok
				Niepełnosprawni					Monitoring	2 razy/rok
				Powyżej 50 r. ż..					Monitoring	2 razy/rok
3	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)		osoby	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata
4	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego		sztuk	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata
5	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej		sztuk	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 8.5:

W ramach celu szczegółowego 1: **Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy, w szczególności osób z grup de faworyzowanych** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy;*
- *podnoszenie lub zmiana kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy;*

⁸⁰ lista ta obejmuje wspólne wskaźniki rezultatu, dla których zostały ustalone wartości docelowe oraz wszystkie wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu. Wartości docelowe dla wspólnych wskaźników rezultatu muszą być skwantyfikowane. Wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu mogą być określone ilościowo lub jakościowo. MRR rekomenduje stosowanie wyłącznie wskaźników wyrażonych ilościowo lub jakościowo i ilościowo łącznie.

- *pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego;*
- *wspieranie samozatrudnienia i powstawania nowych miejsc pracy;*
- *zwiększenie dostępności do opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wspieranie powstawania nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 ;*
- *wspieranie mobilności, w tym na poziomie międzynarodowym w ramach sieci EURES;*
- *monitorowanie rynku pracy, m.in. ofert pracy funkcjonujących poza systemem publicznych służb zatrudnienia oraz procesów wpływających na ofertę szkolnictwa zawodowego;*

Działania podejmowane w ramach niniejszego celu szczegółowego będą ukierunkowane przede wszystkim na doprowadzenie do zatrudnienia (w tym samozatrudnienia) osób należących w szczególności do grup defaworyzowanych tj. osób, które doświadczają największych trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy (są to osoby młode – od 25 do 30 roku życia, osoby po 50 roku życia, osoby niepełnosprawne, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby długotrwale bezrobotne i kobiety). Działania te obejmowały będą m.in. pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy (jako element towarzyszący zaplanowanemu wsparciu), która polegała będzie m.in. na przeprowadzeniu analizy sytuacji zawodowej uczestnika projektu oraz zaplanowanie jego ścieżki kariery w formie Indywidualnego Planu Aktywizacji Zawodowej. Planowane jest także zastosowanie doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy oraz wsparcia psychologicznego dla osób wykazujących brak motywacji do zmiany swojej sytuacji na rynku pracy.

Efektom wyżej wymienionych działań powinno być zatrudnienie uczestnika projektu lub zdefiniowanie kolejnych kroków, prowadzących do jego podjęcia np. określenie kierunku zmiany kwalifikacji lub nabycie praktycznych umiejętności u pracodawcy.

Istotnym typem interwencji będą również działania na rzecz podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku pracy. Będą one polegały na przeszkoleniu osób pozostających bez zatrudnienia i przyznaniu im nowych kwalifikacji zapewniających zwiększenie szans na reaktywację zawodową. Osiągnięte to zostanie poprzez szkolenia zawodowe dla osób dorosłych. Dodatkowym wsparciem zapewniającym skuteczność działań w tym obszarze będzie monitorowanie i analizowanie rynku pracy m.in. w zakresie ofert pracy funkcjonujących poza systemem publicznych służb zatrudnienia oraz procesów wpływających na wymagania i oczekiwania pracodawców w stosunku do kwalifikacji pracowników. Monitorowane będzie również szkolnictwo zawodowe, a w szczególności jego potencjał i efektywność. Kompleksowe badanie rynku pracy oraz szkolnictwa zawodowego poprzez analizowanie procesów zachodzących po stronie popytowej i podażowej umożliwi identyfikację potencjalnych zagrożeń i kierunków zmian oraz dostarczy niezbędnych informacji wspierających procesy decyzyjne.

Kolejną grupą działań będzie zapewnienie pomocy w zdobyciu doświadczenia zawodowego. Działania te będą polegały na organizowaniu płatnych staży zawodowych u pracodawców na konkretnych stanowiskach pracy, według programu zgodnego z wymaganymi kwalifikacjami oraz potrzebami pracodawców. Formuła ta umożliwi nabycie aktualnych praktycznych umiejętności charakterystycznych dla określonego zawodu i stanowiska pracy. Przewiduje się zaangażowanie pracodawców w sporządzanie programów staży.

Innym rodzajem działań będzie wspieranie powrotu na rynek pracy osób wychowujących dzieci do lat 3 poprzez pomoc w uzyskaniu opieki nad tymi dziećmi. Działania w tym zakresie obejmować będą między innymi wspieranie tworzenia nowych miejsc opieki oraz zwrot kosztów opieki nad dziećmi. Przedmiotowa interwencja jest niezbędna w procesie zwiększenia zatrudnienia kobiet w regionie.

W ramach niniejszej interwencji zaplanowana została również pomoc w postaci dotacji bezzwrotnych na założenie działalności gospodarczej wraz z modułem szkoleń przygotowujących organizacyjnie do podjęcia aktywności zawodowej w przedmiotowej formie. Pomoc skierowana zostanie do osób z grup

defaworyzowanych, którym w związku z brakiem zdolności finansowej do wyposażenia stanowiska pracy (w tym również pierwszego zaopatrzenia w towar) bardzo trudno jest założyć własną firmę. Tymczasem na rozdrobnionym rynku pracy małych pracodawców zdolności przedsiębiorcze i umiejętne ich wykorzystanie są jednym ze skuteczniejszych sposobów na aktywizację zawodową. Uzupełnieniem ww. działań będzie finansowanie kosztów doposażenia lub wyposażenia stanowiska pracy utworzonego w przedsiębiorstwie dla skierowanej przez PUP osoby bezrobotnej..

W ramach Priorytetu realizowane będzie również wspieranie mobilności, w tym na poziomie międzynarodowym w ramach sieci EURES , polegające m.in. na:

- udostępnianiu i realizacji ofert pracy poza miejscem zamieszkania, również w krajach UE, EOG i Szwajcarii;
- informowaniu osób poszukujących pracy i bezrobotnych o warunkach, życia i pracy w państwach UE/EOG i Szwajcarii oraz sytuacji na rynkach pracy tych państw;
- organizacji europejskich targów i dni pracy.

Przewidują one także wsparcie finansowe, m.in. zwrot kosztów dojazdu do miejsca zatrudnienia, dodatki relokacyjne, pomoc w sfinansowaniu wynajmu mieszkania z powodu podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby z grup defaworyzowanych

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**
- **pozakonkursowy**

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:

- ✓ wynikających z monopolu PSZ na rynku pracy.

Zakłada się tryb pozakonkursowy dla części alokacji w niniejszym celu szczegółowym ukierunkowanej na osoby zarejestrowane jako bezrobotne. Jest to zgodne z założeniami polityki rynku pracy, która prowadzona jest przez publiczne służby zatrudnienia w formule zadań rządowych zleconych i zadań własnych samorządu terytorialnego. Wdrażanie niniejszej interwencji w ramach projektu pozakonkursowego zagwarantuje najwyższy stopień realizacji przedmiotowej polityki w sposób komplementarny z działaniami Rządu. Znajduje ponadto umocowanie w Ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zapewnia także większą efektywność niż projekty konkursowe (większa efektywność zatrudnieniowa, osiągnięte bardzo wysokie wartości wskaźników z realizacji poszczególnych Działań),

- ✓ wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty realizowane w partnerstwie, będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej w tym w formule LGD;

- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych.
- projekty tworzące „zielone miejsca pracy”;
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- preferowane będą obszary (według powiatów) o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia, określone za pomocą wskaźników (począwszy od 2012 r.):
  - ✓ stopa bezrobocia rejestrowanego (2012);
  - ✓ efektywność zatrudnieniowa (2012);
  - ✓ jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (2012);
  - ✓ obciążenie demograficzne - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (2012);
  - ✓ udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych (2012);
  - ✓ udział osób w wieku do 25-30 w ogólnej liczbie bezrobotnych (2012);
- projekty realizowane na obszarach wiejskich;
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

lp.	Wskaźnik wspólne oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka pomiaru	fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023) ⁸¹	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programu	osoby			39 091	Monitoring	2 razy/rok
2	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w ramach programu	osoby			13 068	Monitoring	2 razy/rok
3	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w ramach programu	osoby			1 263	Monitoring	2 razy/rok
4	Liczba osób w wieku od 25 do 30 lat objętych wsparciem w ramach	osoby			11 985	Monitoring	2 razy/rok

⁸¹ W przypadku EFS lista obejmuje tylko te wspólne wskaźniki produktu, dla których określono wartość docelową.

	programu						
5	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w ramach programu	osoby			8 092	Monitoring	2 razy/rok
6	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby			4 915	Monitoring	2 razy/rok

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 8.7

Cel szczegółowy 2: *Zwiększenie roli MSP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy.*

Celem niniejszej interwencji jest rozwijanie przedsiębiorczości oraz wzmocnienie procesu tworzenia nowych miejsc pracy w regionie a tym samym wzrost wskaźnika zatrudnienia.

Należy zauważyć, że rozwijanie przedsiębiorczości jest podstawą długofalowego rozwoju gospodarczego. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa tworzenie nowych podmiotów w sektorze Małych i Średnich Przedsiębiorstw, który generuje blisko połowę PKB Polski. Sektor ten uważany jest za jeden z głównych elementów konkurencyjności regionów, ponieważ gwarantuje płynne przechodzenie przez kryzysy gospodarcze, a nierozbudowana struktura oraz elastyczność tego typu firm pozwalają na skuteczną i szybką reakcję na zachodzące w otoczeniu zmiany

W województwie mazowieckim w 2012 r. zarejestrowanych było ponad 690 tys podmiotów należących do tego właśnie sektora. Stanowiły one 99,8% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw. Na uwagę zasługuje fakt, że przedsiębiorstwa powstałe na Mazowszu ze środków EFS w perspektywie finansowej 2007 -2013⁸² odznaczały się znacznie wyższymi wskaźnikami przeżywalności niż przedsiębiorstwa utworzone z wykorzystaniem środków finansowych pochodzących z innych źródeł. Według badania przeprowadzonego przez MORP „spośród firm założonych w 2010 roku 85% (168 ze 198 badanych przedsiębiorstw) istniało co najmniej do końca 2011 roku, a 65% (130 ze 199 badanych) do grudnia 2012 roku. Spośród firm założonych w 2011 roku 83% (291 z 351 badanych) przetrwało do grudnia 2012 roku. Biorąc pod uwagę wymienione cechy zasadnym jest wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy właśnie w sektorze MŚP m.in. poprzez udzielanie wsparcia finansowego na założenie własnej działalności gospodarczej oraz rozwój już istniejących przedsiębiorstw.”

Zaplanowane w tym zakresie wsparcie ukierunkowane zostanie w szczególności na obszary deficytowe tj. obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia. Będą one określone za pomocą wskaźników (on going w cyklach co najmniej rocznych, z okresem początkowym wg stanu na koniec 2012 roku lub roku dla którego podano statystyki GUS) takich jak: stopa bezrobocia rejestrowanego, efektywność zatrudnieniowa, jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, obciążenie demograficzne - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych, udział osób w wieku do 25-30 w ogólnej liczbie bezrobotnych. Kryteria te uwzględniają potrzebę aktywizacji lokalnego rynku pracy na obszarach wiejskich, co w dłuższej perspektywie, w powiązaniu z reformą KRUS, ułatwi odchodzenie z rolnictwa oraz przyczyni się do dywersyfikacji gospodarczej.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

⁸² Badanie : „Efektywność działań aktywizacyjnych rynku pracy odnoszących się do wspierania samozatrudnienia i przedsiębiorczości w ramach FP i PO KL na Mazowszu poprzez przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej”, Warszawa, grudzień 2012

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	wartość docelowa 83 (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Region bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Monitoring	1 raz/4 lata
2	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej		osoby	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 8.7

W ramach celu szczegółowego 2: **Zwiększenie roli MSP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *wspieranie procesów uruchamiania i rozwijania własnej działalności gospodarczej wraz ze wsparciem szkoleniowo -doradczym.*

Do barier rozwoju sektora MSP zalicza się przede wszystkim kwestie związane z jakością sfery regulacyjnej (z czym wiążą się bariery natury biurokratycznej), trudniejszy niż w przypadku dużych przedsiębiorstw dostęp do wykwalifikowanych kadr, a także czynniki natury finansowej takie jak trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego oraz jego wysokie koszty (połączone z niedostrzeganiem przez część przedsiębiorców możliwości szybszego rozwoju firmy dzięki zastosowaniu „dźwigni finansowej”). Działania zaplanowane w niniejszym obszarze będą istotnym elementem wpływającym na minimalizowanie tych ograniczeń oraz w konsekwencji na poprawę sytuacji na rynku pracy. Będą polegały na finansowym wspieraniu procesu uruchomienia własnej działalności gospodarczej lub rozwoju istniejącej. Ukierunkowanie działań na tworzenie nowych miejsc pracy będzie realizowane w oparciu o zwrotne instrumenty finansowe. Wyniki badań pokazują, że wsparcie z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych, wspomagających zakładanie działalności gospodarczej, jest skutecznym narzędziem do wspierania osób już posiadających zatrudnienie. Szczególnie istotne znaczenia będzie miało wspieranie tworzenia miejsc pracy, w obszarach oferujących nowe źródła wzrostu (gospodarka ekologiczna, srebrna gospodarka, TIK, usługi osobiste oraz usługi zdrowotne i socjalne, podmioty ekonomii społecznej). Interwencja w niniejszym obszarze adresowana będzie do osób fizycznych (nieależących do grup defaworyzowanych) prowadzących lub zamierzających uruchomić własną działalność gospodarczą, do osób odchodzących z rolnictwa oraz do firm sektora MSP.

Elementem wspomagającym w niniejszej interwencji będzie przygotowanie osób do podjęcia własnej działalności gospodarczej, ukierunkowane na kursy z zakresu podstaw organizacyjnych przedsiębiorczości.

⁸³ lista ta obejmuje wspólne wskaźniki rezultatu, dla których wartości docelowe zostały ustalone oraz wszystkie wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu. Wartości docelowe dla wspólnych wskaźników rezultatu muszą być skwantyfikowane. Wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu mogą być określone ilościowo lub jakościowo. MRR rekomenduje stosowanie wyłącznie wskaźników wyrażonych ilościowo lub jakościowo i ilościowo łącznie.

Planowane w niniejszym obszarze działania będą uzupełnieniem interwencji zaprogramowanej w I Osi Priorytetowej i wraz z nią stanowią element polityki wspierania sektora MSP, jako głównego kreatora miejsc pracy w województwie.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby fizyczne nienależące do grup defaworyzowanych;
- przedsiębiorstwa sektora MSP;
- rolnicy w wieku 18-64 lata zamierzający wyjść z rolnictwa.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**

Tryb konkursowy stosowany jest w obszarach, w których do rozwiązania danego problemu może przyczynić się realizacja różnych projektów przynoszących porównywalne rezultaty, tzn., że ten sam cel może zostać osiągnięty w wyniku realizacji różnych interwencji. Ze względu na spodziewany duży popyt zaplanowane działania wdrażane będą w trybie konkursów zamkniętych, które pozwolą na zarządzanie strumieniem ograniczonej interwencji i ukierunkowanie jej na konkretne efekty.

Potencjalne preferencje:

- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych;
- projekty tworzące „zielone miejsca pracy”;
- projekty przyczyniające się do powstawania miejsc pracy;
- preferowane będą obszary (według powiatów) o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia, określone za pomocą wskaźników (począwszy od 2012 r.):
  - ✓ stopa bezrobocia rejestrowanego (2012);
  - ✓ efektywność zatrudnieniowa (2012);
  - ✓ jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (2012);
  - ✓ obciążenie demograficzne - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (2012);
  - ✓ udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych (2012);
  - ✓ udział osób w wieku do 25-30 w ogólnej liczbie bezrobotnych (2012);
- projekty kreujące nowe źródła wzrostu (gospodarka ekologiczna, srebrna gospodarka, TIK, usługi osobiste oraz usługi zdrowotne i socjalne);
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- instrument finansowy, np. finansowanie dłużne, instrumenty mieszane.

Na podstawie wstępnej analizy ustalono, że w priorytecie inwestycyjnym planowane jest wykorzystanie bezzwrotnych i zwrotnych form wsparcia. Zakres i wielkość instrumentów zwrotnych zostanie określona na podstawie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego na podstawie art. 37 Rozporządzenia Ogólnego.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

Lp.	Wskaźnik wspólne oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka miary	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba osób, które otrzymały wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej w ramach programu,	osoby	2 376	Monitoring

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7: wkład CT 8 w CT 1-7 został przedstawiony w osiach priorytetowych RPO WM 2014-2020 odpowiadającym CT 1-7.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej VI

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
VI. Rozwój rynku pracy	Wskaźnik produktu	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w ramach programu	osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	13 068	Monitoring	
	Wskaźnik produktu	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	7 291	Monitoring	
	Wskaźnik finansowy	Odsetek wydatków certyfikowanych do alokacji (zasada n+3)	%	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	100%	Monitoring	Wskaźnik określa poziom wydatków certyfikowanych do końca 2018 r..

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej VI

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VI. Rozwój rynku pracy	101	
	103	

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VI. Rozwój rynku pracy	03	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		

<i>Oś Priorytetowa</i>	<i>Kod</i>	<i>Kwota (EUR)</i>
VI. Rozwój rynku pracy	01	
	02	
	03	
	06	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
<i>Oś Priorytetowa</i>	<i>Kod</i>	<i>Kwota (EUR)</i>
VI. Rozwój rynku pracy	03	

Wymiar V - ESF secondary theme (tylko EFS)		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
<i>Oś Priorytetowa</i>	<i>Kod</i>	<i>Kwota (EUR)</i>
VI. Rozwój rynku pracy	08	
	03	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej VI, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX Pomoc Techniczna i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.7 OŚ PRIORYTETOWA VII - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem

W ramach Osi Priorytetowej VII realizowany będzie Cel Tematyczny 9 *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem* poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

- 9.4 *Aktywna Integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności;*
- 9.7 *Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym;*
- 9.8 *Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.4

Cel szczegółowy 1: ***Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie przez aktywizowanie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym***

Przewiduje się, że dzięki planowanej interwencji, przede wszystkim w postaci wszechstronnego, zintegrowanego działania kierowanego do indywidualnych osób osiągnięty będzie efekt w postaci zwiększenia zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, zwiększenia kompetencji niezbędnych do uzyskania pracy i do samodzielnego poruszania się na rynku pracy. Ponadto planowana interwencja służyć będzie zapobieganiu zjawisku ubóstwa, a także zwiększeniu skuteczności działań, dzięki monitorowaniu problemów społecznych i dotychczas realizowanej pomocy.

Na Mazowszu wykluczenie społeczne i ubóstwo stanowią istotny problem - ok. 20% osób jest zagrożonych różnymi formami wykluczenia, a 14% jest faktycznie wykluczonych⁸⁴. Niemal 5% ludności jest objęte różnymi zasiłkami społecznymi.

O wykluczeniu społecznym w dużej mierze decyduje posiadanie pracy oraz wzorce pracy, jakie są przekazywane w najbliższym otoczeniu, o czym świadczą przytaczane wcześniej dane o przyczynach ubiegania się o pomoc społeczną – ubóstwo i bezrobocie. Dlatego realizacja zadań wynikających PI 9.4 będzie skierowana na zwiększenie możliwości uzyskania zatrudnienia, w tym wśród osób niepełnosprawnych. Ważne będzie wsparcie kierowane do rodzin, w tym działania profilaktyczne i informacyjne zapobiegające ubóstwu.

W celu dostosowywania wsparcia do aktualnych, najważniejszych problemów w zakresie polityki społecznej i aktywnej integracji konieczne jest monitorowanie problemów społecznych, efektów programów z zakresu aktywnej integracji, w tym analiza potrzeb różnych grup osób niepełnosprawnych w województwie.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

---

⁸⁴Spoleczno-demograficzne uwarunkowania...”, s. 37

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego (jeśli zasadne))	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa ⁸⁵ (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	Region bardziej rozwinięty	Osoby	n/d				6 136	Monitoring	2 razy/rok
2	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Region bardziej rozwinięty	Osoby	n/d					Monitoring	2 razy/rok
3	Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Region bardziej rozwinięty	Osoby	n/d					ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 9.4:

W ramach celu szczegółowego 1: *Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie przez aktywizowanie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym* planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *integracja osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową;*
- *wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami niepełnosprawnymi oraz rodzin z innymi osobami zależnymi;*
- *działania profilaktyczne i informacyjne adresowane do osób i rodzin wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem;*

⁸⁵ lista ta obejmuje wspólne wskaźniki rezultatu, dla których wartości docelowe zostały ustalone oraz wszystkich wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu. Wartości docelowe dla wspólnych wskaźników rezultatu muszą być skwantyfikowane. Wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu mogą być określone ilościowo lub jakościowo. MIR rekomenduje stosowanie wyłącznie wskaźników wyrażonych ilościowo lub jakościowo i ilościowo łącznie.

- *monitorowanie problemów społecznych, programów i działań z zakresu pomocy i aktywnej integracji, upowszechnianie dobrych praktyk.*

Cel szczegółowy realizowany będzie przede wszystkim przez pierwszy typ operacji, który przewiduje wszechstronne i indywidualizowane wsparcie w celu zwiększenia zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Przyczyni się to do redukcji ubóstwa, co jest jednym z głównych celów perspektywy finansowej 2014-2020. Wobec niewystarczającej skuteczności dotychczasowych działań (statystyki dotyczące długotrwałego bezrobocia, osób otrzymujących świadczenia społeczne, zatrudnienia osób niepełnosprawnych), osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym będą korzystać z bardziej kompleksowego wsparcia. W stosownych przypadkach, poza doradztwem, poradnictwem, kształceniem i szkoleniem zawodowym (także przygotowującym do samodzielnego poruszania się na rynku pracy), należy zapewnić środki towarzyszące, np. usługi opiekuńcze, usługi zdrowotne, usługi prawne. W celu zapewnienia skuteczności w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, wspierane będą kompleksowe, zintegrowane, międzysektorowe działania podmiotów realizujących zadania pomocy i integracji społecznej, urzędów administracji publicznej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw i innych podmiotów. Współpraca przedstawicieli różnych podmiotów na rzecz wspólnego rozwiązywania problemów społecznych będzie też formą budowania kapitału społecznego i trwałych relacji społecznych pozwalających na kontynuację działań także poza współfinansowanymi projektami. Konieczne jest przede wszystkim zwiększenie skuteczności współpracy jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej z jednostkami organizacyjnymi rynku pracy. Działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie przebiegać będą dwutorowo. Poza projektami, których celem będzie integracja i aktywizacja zawodowa osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, realizowane będą projekty, których celem będzie zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu. Będą to projekty kierowane m.in. do rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi.

Planowane są także projekty, których celem jest profilaktyka i informacja adresowana do osób i rodzin wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Projekty te mają zapewnić poradnictwo i edukację społeczną dla grup zagrożonych wykluczeniem, upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie zapobiegania wykluczeniu, zapewnieniu informacji o możliwości korzystania z usług społecznych, m.in. przez ubogie rodziny z dziećmi, osoby niepełnosprawne, osoby starsze. Działania w tym zakresie kierowane będą w szczególności do rodzin, aby zapobiegać zjawisku dziedziczenia ubóstwa oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Przewiduje się także realizację projektów, w ramach których monitorowane będą problemy społeczne, programy i działania z zakresu pomocy i aktywnej integracji oraz upowszechniane będą dobre praktyki. Systematycznie aktualizowana wiedza na temat problemów społecznych pozwoli na bieżące dostosowywanie wsparcia do zidentyfikowanych potrzeb.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

- osoby kwalifikujące się do objęcia wsparciem przez pomoc społeczną, tj. osoby spełniające co najmniej jeden z warunków określonych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, bez uwzględnienia osób pobierających zasiłek stały⁸⁶;

⁸⁶ Ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm, narkomania, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna

- osoby pobierające świadczenia rodzinne – bez uwzględniania jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka;
- osoby korzystające z systemu wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, o którym mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- osoby zagrożone pogłębioną deprivacją materialną;
- osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym lub znacznym, lub orzeczenie równoważne w świetle przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- osoby z zaburzeniami psychicznymi, inne osoby zależne;
- członkowie rodzin wielodzietnych (powyżej trojga dzieci do 24 roku życia), członkowie rodzin samotnie wychowujących dzieci, członkowie ubogich rodzin z dziećmi, z osobami niepełnosprawnymi;
- osoby nieaktywne zawodowo z uwagi na opiekę nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w zakresie projektów środowiskowych, poradnictwa, projektów promocyjnych, oraz działań wspierających).

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy**
- **pozakonkursowy**

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:

- dotyczących realizacji zadań publicznych wynikających z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- realizowanych przez podmiot realizujący politykę państwa w danym zakresie i będący jednostką organizacyjną lub jednostką podległą Samorządowi Województwa (w partnerstwie z innymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu pomocy i integracji społecznej i zawodowej), zapewniających większą skuteczność aktywizacyjną i efektywność kosztową,
- wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty realizowane w partnerstwie;
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych;
- preferowane będą gminy o niskim poziomie aktywności gospodarczej, określonej za pomocą wskaźników:

- ✓ udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem;
- ✓ udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.
- projekty zapewniające kompleksowe, zintegrowane podejście, realizowane we współpracy jednostek z różnych sektorów;
- projekty będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, w tym w formule LGD.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacje).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	30 682	Monitoring
2	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	3 375	Monitoring
3	Liczba osób biernych zawodowo, nieuczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	7 698	Monitoring

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.7

Cel szczegółowy 2: *Poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia*

Planowane wsparcie zwiększy dostęp do usług ochrony zdrowia i usług społecznych, zmniejszając deficyty zarówno jeżeli chodzi o grupy docelowe (ukierunkowanie wsparcia na dzieci rozpoczynające naukę i dzieci z wadami wrodzonymi), rodzaje i zakres terytorialny usług. Wsparcie usług ochrony zdrowia i usług społecznych może zwiększyć zatrudnienie zarówno w sektorze tych usług, jak też wśród osób opiekujących się dotychczas osobami zależnymi. Osiągnięte efekty zmniejszą skalę zjawiska wykluczenia społecznego, w przypadku wsparcia dla dzieci – zapobiegają wykluczeniu.

Na Mazowszu brakuje placówek dziennej opieki nad osobami starszymi i innymi osobami zależnymi. Wśród osób zależnych, w szczególności niekorzystnej sytuacji są osoby niepełnosprawne i ich rodziny, a także osoby z zaburzeniami i chorobami psychicznymi, w tym z zaburzeniami rozwoju.

Ważny jest system wspierania rodziny, organizowanie systemu pieczy zastępczej, w tym adopcji oraz aktywizacja jej wychowanków. Nie wszystkie gminy przygotowały programy wspierania rodziny, brakuje asystentów rodzin i placówek wsparcia dziennego dla dzieci.

Kluczowe jest uwzględnienie szczególnie niekorzystnych dla rodzin wielodzietnych deficytów w zakresie dostępności dziennej opieki nad osobami zależnymi, niskiej intensywności pracy związanej z opieką nad osobami zależnymi.

Zwiększenie dostępności do wysokospecjalistycznej diagnostyki i rehabilitacji dzieci i młodzieży z mózgowym porażeniem dziecięcym i innymi zespołami wynikającymi z zaburzeń ośrodkowego układu nerwowego pozwoli wyrównać szanse na osiągnięcie sprawności i uczestniczenie w społeczeństwie. Zmniejszenie stopnia niepełnosprawności dzieci pozwoli na większą aktywność zawodową rodziców. Wczesne wykrycie wad słuchu i odpowiednia terapia pozwolą blisko czterokrotnie obniżyć koszty leczenia w porównaniu z kosztami opóźnionej terapii, stąd potrzeba prowadzenia badań przesiewowych.

W związku z powyższym wsparcie kierowane będzie przede wszystkim na ww. obszary, w których interwencja przy ograniczonych środkach daje istotne, wymierne efekty. Nie wyklucza to wsparcia w innych obszarach.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego)	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa ⁸⁷ (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej, poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) w wyniku programu	Region bardziej rozwinięty						20%	Monitoring	2 razy/rok

⁸⁷ lista ta obejmuje wspólne wskaźniki rezultatu, dla których wartości docelowe zostały ustalone oraz wszystkich wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu. Wartości docelowe dla wspólnych wskaźników rezultatu muszą być skwantyfikowane. Wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu mogą być określone ilościowo lub jakościowo. MIR rekomenduje stosowanie wyłącznie wskaźników wyrażonych ilościowo lub jakościowo i ilościowo łącznie.

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 9.7

W ramach celu szczegółowego 2: *Poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia* planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *rozwój dziennych form wsparcia, usług środowiskowych, usług społecznych dla osób niesamodzielnych;*
- *pomoc dla dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją, w tym wsparcie systemu pieczy zastępczej;*
- *rozwój usług świadczonych w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka zagrożonego niepełnosprawnością i jego rodziny;*
- *zwiększenie zakresu i jakości usług społecznych świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej i jednostki wsparcia rodziny;*

W celu umożliwienia osobom niesamodzielnym, jak najdłuższego pobytu w ich środowiskach, realizowane będą projekty umożliwiające łatwiejszy dostęp do profesjonalnych usług społecznych.

Realizacja projektów umożliwi rozwój wsparcia dziennego przez zwiększenie dziennych domów pomocy, a także zapewni transport do tych placówek dla osób z sąsiednich miejscowości. Interwencje te realizowane będą w szczególności w mniejszych gminach oraz na terenach wiejskich. Przewiduje się także możliwość rozwijania nowych form opieki nad osobami niesamodzielnymi z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i systemu monitoringu. Rozwój środowiskowych form wsparcia to również kreowanie nowych miejsc pracy na lokalnych rynkach zatrudnienia.

W ramach poprawy dostępu do niedrogich i wysokiej jakości usług społecznych przewidziane są działania na rzecz procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju środowiskowych form wsparcia, które przyczynią się do zwiększenia i wyrównywania dostępu do usług oraz zwiększą samodzielność osób zależnych.

Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, to także poprawa jakości pomocy kierowanej do dzieci i rodzin wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem oraz rodzin z dysfunkcjami i zagrożonych dysfunkcją. W odniesieniu do pieczy zastępczej przewiduje się działania na rzecz jej deinstytucjonalizacji. W ramach działań na rzecz rodziny rozwijane będą m.in. placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży w tym świetlice środowiskowe, kluby, ogniska wychowawcze, placówki specjalistyczne. W przypadku rodzin, wśród których rodziny z dziećmi (w szczególności rodziny wielodzietne), są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne, celem jest włączenie społeczne, a także zapobieganie dziedziczeniu wykluczenia i ubóstwa.

W ramach poprawy dostępności do usług opieki zdrowotnej, wsparcie będzie kierowane przede wszystkim na wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych u dzieci. Wsparcie będzie realizowane przez wdrożenie programu rehabilitacji dzieci z porażeniem mózgowym oraz badań przesiewowych służących wczesnemu wykrywaniu zaburzeń słuchu, jak również wzroku i mowy u dzieci. Preferowanie tych kierunki wsparcia wynika ze zdiagnozowanych potrzeb na poziomie regionu, oraz przewidywanego efektu w postaci objęcia wsparciem dużej grupy dzieci, co zapewni widoczny rezultat przy ograniczonych, możliwych do przeznaczenia na ten cel środkach finansowych, a tym samym zapobiegnie trudnościom w nauce, a następnie w pracy, z powodu stanu zdrowia. W ramach poprawy dostępu do usług opieki zdrowotnej, w miarę dostępności środków, nie wyklucza się możliwości realizacji innych przedsięwzięć wynikających z potrzeb regionu, w tym zdiagnozowanych na poziomie krajowym.

W ramach typu operacji: „zwiększenie zakresu i jakości usług społecznych świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej i jednostki wsparcia rodziny”, prowadzone

działania będą miały na celu wsparcie procesu deinstytucjonalizacji w regionie oraz zwiększenie jakości usług społecznych świadczonych przez kadre systemu pieczy zastępczej i wspierania rodziny, pracowników socjalnych, opiekunów, pracowników instytucji sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi. W tym celu prowadzone będą działania doradcze oraz rozwijające współpracę podmiotów i instytucji na rzecz świadczenia spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Zestawienie głównych grup docelowych:

- jak w PI 9.4.
- w przypadku rozwoju usług świadczonych w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka zagrożonego niepełnosprawnością i jego rodziny – przede wszystkim: osoby niepełnosprawne, dzieci i młodzież, osoby nieaktywne zawodowo z uwagi na opiekę nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy
- pozakonkursowy

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:

- realizowanych przez podmiot określony w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tzn. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, realizujące politykę państwa w danym zakresie i będące jednostką podległą Samorządowi Województwa (ewentualnie w partnerstwie z innymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu pomocy i integracji społecznej). Obszar objęty wsparciem systemowym to zwiększenie zakresu i jakości usług społecznych świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej i jednostki wsparcia rodziny. Działania w tym zakresie będą służyć poprawie jakości i zwiększeniu zakresu usług społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem deinstytucjonalizacji usług na rzecz osób niesamodzielnymi i ich rodzin;
- dotyczących realizacji zadań wynikających z Programu przeciwdziałania wybranym problemom zdrowotnym w województwie mazowieckim na lata 2012-2012 oraz Mazowieckiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego 2011-2015
- wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty realizowane w partnerstwie, będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, w tym w formule LGD.
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych;
- preferowane będą gminy o niskim poziomie aktywności gospodarczej określonej za pomocą wskaźników:
  - ✓ udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem;

- ✓ udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.
- projekty, które będą kierowane do obszarów deficytowych w zakresie usług opieki zdrowotnej i usług społecznych (mapa potrzeb);
- projekty stosujące innowacyjne metody diagnostyki i rehabilitacji.
- projekty zapewniające kompleksowe, zintegrowane podejście, realizowane we współpracy jednostek z różnych sektorów.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacje).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączonej ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty		Monitoring

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9.8

Cel szczegółowy 3: *Poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej*

Planowana interwencja w zakresie wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych przyczyni się do zwiększenia liczby podmiotów ekonomii społecznej i rozwoju istniejących podmiotów, a tym do samych zwiększenia zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponadto zwiększy się rola podmiotów ekonomii społecznej w zadaniach na rzecz integracji społecznej i zawodowej, co spowoduje zwiększenie zakresu i poziomu realizacji tych zadań.

Potencjał ekonomii społecznej na Mazowszu, przede wszystkim w postaci organizacji pozarządowych spełniających kryteria podmiotu ekonomii społecznej nie jest w pełni wykorzystywany. Tymczasem wsparcie świadczone przez podmioty ekonomii społecznej może być istotnym uzupełnieniem oferty instytucji publicznych, w tym instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej i instytucji wsparcia rodziny. Jednostki publiczne, mimo rozbudowanej struktury organizacyjnej, wiedzy i doświadczenia nie zawsze są w stanie zaspokoić potrzeby grup docelowych. Wynika to zarówno z istniejących ograniczeń prawnych, jak i braku doświadczenia oraz zasobów umożliwiających pracę z klientem o specyficznych, wysokich wymaganiach. Niewielka jest liczba pozostałych podmiotów

ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, które mogą zapewnić zatrudnienie dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Lp.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowego (jeśli zasadne))	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Referencyjny wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa ⁸⁸ (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Region bardziej rozwinięty	Szt.	n/d				860	Monitoring	2 razy/rok
2	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Region bardziej rozwinięty	Sztuki	n/d					ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 9.8:

W ramach celu szczegółowego 3: *Poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej* planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ;*
- *świadczenie usług wspierających rozwój ekonomii społecznej;*
- *koordynowanie i monitorowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej.*

W obszarze włączenia społecznego i walki z ubóstwem ważną rolę pełnią podmioty ekonomii społecznej, które realizują, m.in. zadania związane z zapewnieniem dostępu do podstawowych usług społecznych, przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, tworzeniem nowych miejsc pracy (w tym dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym), rozwijaniem gospodarki lokalnej i rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

Ze względu na znaczny potencjał i doświadczenie podmiotów ekonomii społecznej w tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych oraz innych osób wykluczonych społecznie, realizowane będą projekty służące przede wszystkim zwiększeniu zatrudnienia w tym sektorze, a także projekty na rzecz reintegracji społecznej - w celu poprawy jakości i dostępu do usług reintegracyjnych oraz do usług rehabilitacji społeczno-zawodowej. Miejsca pracy będą powstawały w wyniku tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych (PS) i innych podmiotów ekonomii społecznej (PES) zatrudniających osoby

⁸⁸ lista ta obejmuje wspólne wskaźniki rezultatu, dla których wartości docelowe zostały ustalone oraz wszystkich wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu. Wartości docelowe dla wspólnych wskaźników rezultatu muszą być skwantyfikowane. Wskaźniki rezultatu specyficzne dla programu mogą być określone ilościowo lub jakościowo. MIR rekomenduje stosowanie wyłącznie wskaźników wyrażonych ilościowo lub jakościowo i ilościowo łącznie.

wykluczone, jak również w wyniku wspierania rozwoju istniejących przedsiębiorstw/podmiotów. Tworzenie nowych miejsc pracy w PS i innych PES, w tym w organizacjach pozarządowych spełniających kryteria PES⁸⁹, będzie działaniem aktywizującym zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Funkcjonujące na rynku podmioty ekonomii społecznej uzyskają w wyniku wsparcia potencjał zwiększający ich trwałość oraz możliwości odpłatnego świadczenia usług lub prowadzenia działalności gospodarczej, poza zleceniami ze strony instytucji publicznych.

Priorytet w uzyskiwaniu środków na realizację zadań będą miały regionalne i lokalne partnerstwa, przyczyniające się do zwiększenia aktywności obywatelskiej, zwiększenia profesjonalizmu działania PES, rozwiązywania lokalnych i regionalnych problemów związanych z zatrudnieniem i reintegracją społeczną.

W celu zapewnienia stabilnego funkcjonowania istniejących PES i rozwoju przedsiębiorczości społecznej na Mazowszu, wspierane będą działania służące poprawie dostępności do specjalistycznych usług na rzecz tych podmiotów, a także działania umożliwiające poprawę jakości tych usług. Realizowane będą przede wszystkim przez wybór podmiotów gwarantujących wysoką jakość usług dla PES i dla osób/instytucji, które planują tworzyć PES (m.in. doradczych, informacyjnych, szkoleniowych). Bardzo istotnym działaniem służącym poprawie jakości i zwiększeniu zakresu zadań realizowanych przez PES w obszarze integracji społecznej i zawodowej będzie koordynowanie i monitorowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej. Analiza kondycji sektora ekonomii społecznej umożliwi prowadzenie spójnej i skutecznej polityki publicznej Mazowsza w kierunku rozwoju ekonomii społecznej, a tym samym zwiększenia zatrudnienia, integracji społecznej, rozwoju lokalnego. W ramach tego działania realizowane będą także zadania informacyjne, upowszechniające m.in. wiedzę na temat PS, jako partnerów usług rynkowych, na temat dobrych praktyk, co przełoży się na rozwój sektora ekonomii społecznej.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

- jak w PI 9.4
- partnerzy społeczni i gospodarczy (w rozumieniu art. 5 Rozporządzenia (UE) 1303/2013).

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy.
- pozakonkursowy.

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektu:

- realizowanego przez podmiot określony w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tzn. Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, realizujące politykę państwa w danym zakresie i będące jednostką podległą Samorządowi Województwa (ewentualnie w partnerstwie z innymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu pomocy i integracji

---

⁸⁹ Według klasyfikacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, podmiotami ekonomii społecznej są organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego oraz organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych. Ocenia się (Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020), że działalność ekonomiczną w formie odpłatnej działalności statutowej prowadzi jedna na 10 organizacji, natomiast działalność gospodarczą jedna na 20 organizacji. Biorąc pod uwagę dane wyjściowe dotyczące liczby organizacji pozarządowych, są one najliczniejszą grupą PES. To te organizacje pozarządowe, a także organizacje, które będą chciały przekształcić się w PES, będą mogły otrzymywać wsparcie w ramach RPO WM 2014-2020.

społecznej i zawodowej). Obszar objęty wsparciem systemowym to monitorowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej oraz koordynowanie zadań w tym zakresie;

- wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty realizowane na obszarach, gdzie w najmniejszym stopniu rozwinięty jest sektor ekonomii społecznej;
- projekty będące efektem trwałej współpracy oraz akceptacji społecznej, w tym w formule LGD;
- projekty zgodne z celami RIS;
- preferowane będą obszary o niskim poziomie aktywności gospodarczej i wysokiej stopie bezrobocia.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacje).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączonej ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	172	Monitoring

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7: wkład CT 9 w CT 1-7 został przedstawiony w osiach priorytetowych RPO WM 2014-2020 odpowiadającym CT 1-7.

[SEKCJA 2.A.4]

Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej VII

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
VII Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	Wskaźnik produktu	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	30 682	Monitoring	Wskaźnik ważny ze względu na znaczący udział alokacji finansowej na tą Oś Priorytetową. Wskaźnik pokrywa zdecydowaną większość osób wspartych w ramach PI 9.4, na który to priorytet przeznaczono ... alokacji całej Osi Priorytetowej.
	Wskaźnik finansowy	Odsetek wydatków certyfikowanych do alokacji (zasada n+3)	%	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	100%	Monitoring	Wskaźnik określa poziom wydatków certyfikowanych do końca 2018 r.

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej VII

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VII. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	108	
	111	
	112	

Wymiar II - Forma finansowania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VII Wspieranie włączenia	01	

społecznego i walka z ubóstwem		
--------------------------------	--	--

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VII Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	01	
	02	
	03	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VII Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	03	

Wymiar V - ESF secondary theme		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VII Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	02	
	06	
	07	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań do sprawnego działania Osi Priorytetowej VII, ponieważ planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX Pomoc Techniczna i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skuteczności wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I-VIII RPO WM 2014-2020.

2.8 OŚ PRIORYTETOWA VIII - Edukacja dla rozwoju regionu

W ramach Osi Priorytetowej VIII realizowany będzie Cel Tematyczny 10 *Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie* poprzez następujące Priorytety Inwestycyjne:

- 10.1 *Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego;*
- 10.3 *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.*

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.1

Cel szczegółowy 1: ***Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego.***

Planowana interwencja ma na celu zminimalizowanie negatywnych zjawisk powiązanych z dostępnością i jakością edukacji, jej poziomem, (a tym samym powodujących różnicowanie osiągnięć uczniów.) Wpływać będzie na wyrównywanie szans edukacyjnych, zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki, zwiększanie ukierunkowania na pracę z uczniem młodszym, indywidualizację nauczania, kompetencje cyfrowe uczniów i nauczycieli, kompetencje matematyczno-przyrodnicze oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych i kreatywnych dzieci i młodzieży, rozwój zawodowy nauczycieli.

W województwie mazowieckim widoczne jest bardzo duże zróżnicowanie w dostępie do edukacji przedszkolnej oraz niewystarczające jej upowszechnienie – w edukacji przedszkolnej uczestniczy 79,6% dzieci w wieku 3-5 lat, w tym w miastach – 93,1%, na wsi – 55,2%⁹⁰. Dzieci z więcej niż jedną niepełnosprawnością posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego stanowią 0,24% wszystkich uczestniczących w edukacji przedszkolnej, a o orzeczonej jednej niepełnosprawności 1,39%. Objęcie edukacją przedszkolną dzieci niepełnosprawnych przede wszystkim zwiększa ich szanse prorozwojowe poprawiając rokowania na zdolność do niezależności w przyszłości, przeciwdziałając wykluczeniu. Podniesienie wartości wskaźnika dotyczącego upowszechnienia wychowania przedszkolnego jest nadal jednym z najważniejszych wyzwań dla polityki oświatowej w skali krajowej. Interwencja ukierunkowana jest w sposób zapewniający największy wkład w zwiększenie tego wskaźnika w regionie.

Jak wskazano w diagnozie, zapewnienie wysokiej jakości kształcenia ogólnego w województwie mazowieckim natrafia na problemy, np. wyniki uczniów różnicują się w zależności od wielkości miejscowości. Jednocześnie, mimo że np. warszawskie szkoły uzyskują najwyższe wyniki w egzaminach zewnętrznych w skali województwa, to obserwuje się duże różnice w wynikach szkół między dzielnicami. Tego typu zjawiska zagrażają spójności społecznej.

Wsparcie i rozwój edukacji wysokiej jakości, to oprócz przedsięwzięć skierowanych do uczniów, również działania ukierunkowane na rozwój zawodowy nauczycieli, tak aby tworzyć spójny nowoczesny system edukacji.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

⁹⁰ Europejska współpraca w zakresie edukacji i szkoleń wyznacza jako cel objęcie edukacją przedszkolną 95% dzieci 4-letnich i starszych, które nie osiągnęły jeszcze wieku szkolnego, Raport o stanie edukacji 2010. Społeczeństwo w drodze do wiedzy. Praca zbiorowa pod redakcją M. Siergiejuk i N. Skipietrow, Warszawa 2011 r., s. 8.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Id.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023 r.)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
1	Liczba przedszkoli w tym specjalnych i innych form wychowania przedszkolnego, które zainwestowały w środki trwałe	Bardziej rozwinięty	sztuk	n/d					Monitoring	2 razy/rok
2	Liczba szkół i placówek kształcenia ogólnego, wdrażających programy wyrównujące szanse edukacyjne uczniów	Bardziej rozwinięty	sztuk	n/d					Monitoring	2 razy/rok
3	Liczba przedszkoli, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Bardziej rozwinięty	sztuk	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata
4	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	Bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 10.1

W ramach celu szczegółowego 1: **Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *upowszechnianie i wsparcie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej;*
- *wsparcie wysokiej jakości kształcenia ogólnego (w szczególności wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów)zwłaszcza przez:*
  - ✓ *wspieranie szkół w zakresie pracy z uczniem młodszym przy jego przechodzeniu na kolejny etap kształcenia;*
  - ✓ *wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, w tym wspieranie edukacji włączającej;*
  - ✓ *rozwój zainteresowań uczniów ukierunkowanych przede wszystkim na budowanie kompetencji w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych;*
  - ✓ *rozwój kompetencji uczniów w zakresie kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej i postaw przedsiębiorczych;*
- *wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli w tym w szczególności rozwijanie przez nich umiejętności korzystania z nowych technologii i nowoczesnych pomocy dydaktycznych.*

Zwiększenie wskaźnika uprzedzskolnienia w regionie jest jednym z najważniejszych wyzwań społecznych, związanym z rozwojem kapitału społecznego regionu w długiej perspektywie. W obecnych warunkach (niż demograficzny) najlepszym rozwiązaniem przy tworzeniu przedszkoli jest wykorzystanie już istniejącej infrastruktury, dotychczas nie w pełni wykorzystanej (np. wolnych pomieszczeń w szkołach podstawowych). Równoległe konieczne są działania podnoszące jakość

edukacji przedszkolnej, w tym inwestycje w środki trwałe w przedszkolach, zwłaszcza na obszarach o słabym dostępie do tego typu usług, zajęcia dodatkowe, wspierające organizowane w placówkach wychowania przedszkolnego, w szczególności służące wyrównywaniu szans edukacyjnych dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym niepełnosprawnych.

Wspieranie szkół w zakresie pracy z uczniem młodszym może przyjąć postać m.in. narzędzi do rozpoznania problemów funkcjonowania dziecka młodszego w momencie przekraczania progu edukacyjnego, materiałów edukacyjnych, szkoleń i warsztatów dla nauczycieli i rodziców w zakresie pracy i współpracy z uczniem młodszym, zakupu specjalistycznego sprzętu, udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Dostęp do edukacji wysokiej jakości będzie oznaczać również dostęp do nowoczesnych technologii i pomocy dydaktycznych, wyposażenie szkół w nowoczesne pracownie przedmiotowe i sprzęt TIK. Wysoka jakość edukacji wiąże się również z koniecznością wspierania i rozwijania kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli. Interwencja będzie stanowić kontynuację działań realizowanych w ramach rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych *Cyfrowa szkoła*, w zakresie komponentów: *e-szkoła* (doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne) oraz *e-nauczyciel* (budowanie kompetencji nauczycieli).

Jednocześnie, aby budować potencjał intelektualny województwa wsparcie zostanie skierowane także do uczniów zdolnych, m.in. poprzez stwarzanie dodatkowych możliwości rozwoju ucznia.

Wielokrotnie identyfikowaną potrzebą jest konieczność wspierania nauczycieli na wszystkich etapach rozwoju zawodowego, co w rezultacie przyczyni się do wdrożenia zmian w zakresie pracy szkół. Kontynuacja wsparcia nauczycieli powinna być w szczególności prowadzona poprzez realizację szkoleń i studiów podyplomowych adresowanych do nauczycieli prowadzących kształcenie ogólne i specjalne⁹¹. Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli należy dostosować do współczesnych wymagań profesji nauczyciela, np. w odniesieniu do umiejętności korzystania z TIK.

W RPO WM 2014-2020 zostaną podjęte działania na rzecz budowania kompetencji i rozwoju zainteresowań uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych (w tym doposażenie laboratoriów szkolnych). W warunkach budowania gospodarki opartej na wiedzy szczególnie istotne jest rozwijanie u uczniów (począwszy od szkoły podstawowej) zainteresowania ww. dyscyplinami⁹². Realizacja projektów ukierunkowanych na „otwarcie” uczniów na postrzeganie nauki, tj. w szczególności nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych jako dyscyplin/dziedzin interesujących i rozbudzających ciekawość, kształtujących dalsze zainteresowania i pomagających zrozumieć zjawiska/procesy/zmiany⁹³ będzie mieć wpływ na dalsze wybory edukacyjne młodych ludzi. W interwencjach dotyczących kształtowania zainteresowań i predyspozycji uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych zakłada się również możliwość doposażenia, jak w projektach typu „mały Kopernik”.

Powyższe zajęcia, ukierunkowane na rozwój zainteresowań uczniów objętych kształceniem ogólnym, będą realizowane w dwóch obszarach:

- rozwój zainteresowań uczniów ukierunkowanych przede wszystkim na budowanie kompetencji w zakresie matematyki, informatyki i nauk przyrodniczych;
- rozwój kompetencji uczniów w zakresie kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej i postaw przedsiębiorczych.

⁹¹ Z badań wynika, że uczelnie wyższe w niewystarczającym stopniu kształcą kompetencje psychologiczno – pedagogiczne przyszłych nauczycieli.

⁹² Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (projekt wersja z marca 2013 r.), s. 3 We współczesnym świecie, w obliczu coraz silniejszej globalnej konkurencji, kapitał ludzki o odpowiednio wysokich kompetencjach i kwalifikacjach dostosowanych do wyzwań zmieniającej się rzeczywistości stanowi jeden z nieodzownych warunków szybkiego rozwoju gospodarczego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz, co za tym idzie, poprawy jakości życia obywateli.

⁹³ W badaniach PISA ponad 60% polskich uczniów deklaruowało, że nie wykonywało na lekcjach doświadczeń w laboratoriach, a 52% stwierdziło, że nie wymagano od nich zaplanowania w jaki sposób dane zagadnienie można zbadać w laboratorium.

Zakłada się również włączenie do współpracy uczelni wyższych i/lub jednostek badawczo-naukowych, co stworzy dodatkowe możliwości np. w zakresie kontynuacji współpracy między ww. instytucjami i szkołami.

Wsparcie w zakresie postaw przedsiębiorczych będzie miało na celu zainteresowanie uczniów przedsięwzięciami ekonomicznymi, kształtowanie nowych kompetencji i postaw proaktywnych poprzez zastosowanie nowych rozwiązań ukierunkowanych na przedsiębiorczość w praktyce. Równie istotne jest tworzenie warunków służących rozwojowi kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej uczniów niezbędnych współczesnej gospodarce i społeczeństwu. Zarówno w projektach dotyczących zainteresowania dzieci i młodzieży nauką, jak i z zakresu przedsiębiorczości, kreatywności i innowacyjności należy zagwarantować wsparcie dla nauczycieli (np. program/scenariusze zajęć, narzędzia dydaktyczne, multimedia, wsparcie metodyczne, w tym konsultacje odpowiednio z naukowcami i/lub ekspertami).

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

- dzieci w wieku przedszkolnym, określonym w Ustawie o systemie oświaty;
- istniejące przedszkola;
- funkcjonujące inne formy wychowania przedszkolnego⁹⁴;
- oddziały przedszkolne w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych prowadzonych przez osoby prawne i fizyczne;
- uczniowie i wychowankowie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne;
- osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty;
- szczególnie uzdolnieni uczniowie;
- nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- konkursowy.
- pozakonkursowy.

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:

- ✓ których wnioskodawca jest podmiotem realizującym politykę państwa w danym zakresie i jest jednostką organizacyjną lub jednostką podległą Samorządowi Województwa (np. w zakresie edukacji - Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli/Departament Edukacji Publicznej i Sportu);
- ✓ wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty realizowane w partnerstwie, pozwalające na wykorzystanie przez ośrodki subregionalne potencjału Warszawy;

⁹⁴ w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania

- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych;
- projekty realizowane na obszarach wiejskich;
- projekty realizowane na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych;
- preferowane będą obszary według gmin, sytuujące się w grupie o najniższym wskaźniku uczestnictwa dzieci 3-4 letnich w edukacji przedszkolnej;
- projekty ukierunkowane w największym stopniu na uczniów szkół podstawowych i gimnazjów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz na szkoły o najwyższym odsetku uczniów powtarzających klasę;
- projekty ukierunkowane na szkoły podstawowe z najniższym udziałem uczniów dodatkowo uczących się języka obcego.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączonej ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]

Wskaźniki produktu

Lp.	Wskaźniki wspólne 2014 oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba dzieci, w tym o specjalnych potrzebach, objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	4 342	Monitoring
2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	1 745	Monitoring
3	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	270	Monitoring
4	Liczba szkół organizujących zajęcia prowadzone w oparciu o indywidualne podejście do ucznia	sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	820	Monitoring
5	Liczba uczniów objętych wsparciem w Programie	osoby	EFS	Bardziej	32 607	Monitoring

				rozwinięty		
6	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach Programu	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	9 940	Monitoring
7	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	641	Monitoring
8	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	22 088	Monitoring

[SEKCJA 2.A.1]

PRIORYTET INWESTYCYJNY 10.3

Cel szczegółowy 2: **Poprawa jakości kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych**

Głównym celem zmian w kształceniu zawodowym jest wzrost jego efektywności i skuteczności, tak aby odpowiadało na potrzeby przeobrażającego się rynku pracy i wyzwania gospodarki opartej na wiedzy. Planuje się również, że dzięki interwencji wzrośnie liczba osób (dorośli), które poprzez uczestnictwo w kształceniu i szkoleniu podniosą swoje kwalifikacje/kompetencje. W rezultacie zmiany/podwyższenia/nabycia kwalifikacji i/lub umiejętności wzrosną także szanse utrzymania lub powrotu do zatrudnienia.

Na Mazowszu widoczne jest niedostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb regionalnego rynku pracy, skutkujące utrudnieniem startu i funkcjonowaniem na rynku pracy młodzieży, przygotowującej się do przejścia ze świata edukacji do pracy. Jednocześnie dopasowanie oferty szkół i placówek kształcenia zawodowego do popytu na regionalnym rynku pracy jest silnie powiązane z kosztami wyposażenia pracowni oraz warsztatów szkolnych.

Stają potrzebą pracodawców są dobrze przygotowani do pracy wykwalifikowani pracownicy, otwarci na kształcenie przez całe życie. Znajomość potrzeb rynku pracy i umiejętność odpowiadania na te potrzeby to nadal słaba strona szkół i placówek kształcenia zawodowego w województwie.

Znaczącym wyzwaniem w perspektywie 2014-2020 będzie również zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu i szkoleniu (lifelong learning). W Polsce, zgodnie z danymi Eurostatu z 2011 r., dokończyło się mniej niż 5% osób w wieku 25-64 lat, podczas gdy w krajach UE było to 8,9%. Zgodnie z założeniami polityki krajowej do 2020 r. co najmniej 19% osób dorosłych powinno uczestniczyć w LLL.

W wyniku zaprogramowanej interwencji osiągnięte zostaną poniższe wskaźniki.

Wskaźniki rezultatu bezpośredniego i długoterminowe

Id.	Wskaźnik rezultatu (bezpośredniego lub długoterminowe) (jeśli zasadne)	Kategoria regionu lub YEI	Jednostka pomiaru	Wskaźnik produktu z listy wspólnych wskaźników UE	Wartość bazowa	dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023 r.)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----	--	---------------------------	-------------------	---	----------------	----------------------------------	------------	----------------------------	---------------	----------------------------

1	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu	Bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Monitoring	2 razy/rok
2	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Monitoring	2 razy/rok
3	Liczba osób świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego po opuszczeniu programu	Bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Monitoring	2 razy/rok
4	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	Bardziej rozwinięty	osoby	n/d					Ewaluacja	1 raz/4 lata

[SEKCJA 2.A.2.1]

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach PI 10.3

W ramach celu szczegółowego 2: **Poprawa jakości kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych** planowane będą do realizacji następujące typy projektów:

- *dostosowanie oferty szkół prowadzących kształcenie zawodowe do potrzeb rynku pracy, w tym m.in. prowadzenie doradztwa zawodowego, rozwój współpracy szkół zawodowych z otoczeniem;*
- *rozwój kompetencji kluczowych potrzebnych na rynku pracy, w tym pobudzenie kreatywności, innowacyjności;*
- *wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy, w tym w zakresie staży i praktyk zawodowych;*
- *wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie ustawiczne i zawodowe, w tym tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego;*
- *dostosowanie oferty kształcenia i szkolenia osób dorosłych do potrzeb rynku pracy, w tym tworzenie programów uzyskania, podwyższania kwalifikacji ogólnych i zawodowych i/lub programów potwierdzania efektów uczenia się.*

Wzrost efektywności i skuteczności kształcenia zawodowego odpowiadający potrzebom przeobrażającego się rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy stanowi wyzwanie dla nowej perspektywy. Interwencje będą realizowane między innymi poprzez wsparcie szkół i placówek we wdrażaniu rozwiązań wynikających z: nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁹⁵, podstawy programowej kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych⁹⁶ oraz nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach⁹⁷. Kolejne działania w obszarze kształcenia zawodowego młodzieży związane są z jego dostosowaniem do potrzeb rynku pracy, w szczególności w

⁹⁵ Rozporządzenie MEN z dnia 23.12.2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego; Załącznik do rozporządzenia MEN z dnia 23.12.2011 r. (poz. 7) - KLASYFIKACJA ZAWODÓW SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO

⁹⁶ Rozporządzenie MEN z dnia 23.12.2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (*Dzienniku Ustaw z dnia 15.01.2009 r. Nr 4, poz. 17*)

⁹⁷ Rozporządzenie MEN z dnia 7 lutego 2012 r w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, op. cit.

odniesieniu do praktycznej nauki zawodu. Będą obejmowały one w szczególności włączanie pracodawców w proces kształcenia zawodowego. Takie rozwiązanie zwiększa trafność procesu kształcenia oraz stwarza pracodawcom możliwość oddziaływania na rodzaj nabywanych przez młodzież kwalifikacji, tym samym podnosi jakość nauczania zawodu. Modelową formą realizacji niniejszego celu będą zajęcia praktyczne u pracodawców. Uzupełnieniem tych działań będą przedsięwzięcia wpływające na zintensyfikowanie współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami.

Istotną rolę w zaplanowanej interwencji będą miały działania związane z doradztwem edukacyjno - zawodowym. Będą one dotyczyły głównie podniesienia zdolności systemu doradztwa edukacyjno - zawodowego na Mazowszu do wypełnienia przypisanych mu funkcji, w szczególności w obszarze kształcenia zawodowego.

Jedną z przyczyn utrudniających młodym ludziom rozpoczęcie aktywności zawodowej jest przypadkowy, często uwarunkowany decyzjami otoczenia, wybór szkoły i kierunku kształcenia. Zjawisko to określa się, jako *problem młodych z identyfikacją zawodową*. Jako jedną z jego przyczyn wskazuje się nieadekwatną do potrzeb i niewystarczającą rolę szkół i placówek w procesie wspierania ucznia (w tym niepełnosprawnego oraz zdolnego) w odkrywaniu zainteresowań, doskonaleniu osobistego potencjału, projektowaniu drogi edukacyjnej i zawodowej, czego konsekwencją są nietrafne decyzje zawodowe i edukacyjne, a w efekcie bierność zawodowa. Zależności te stanowią podstawę do projektowania rozwiązań systemowych, których celem jest jak najlepsze dopasowanie popytu na pracę do podaży pracy, zminimalizowanie dysproporcji między osobistym potencjałem jednostki, a możliwymi wyborami w ramach wachlarza dostępnych opcji na rynku pracy.

W RPO WM 2014-2020 w obszarze kształcenia zawodowego zostaną podjęte (podobnie jak w odniesieniu do kształcenia ogólnego) działania na rzecz budowania kompetencji i rozwoju zainteresowań uczniów w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych (w tym doposażenie laboratoriów szkolnych). W warunkach budowania gospodarki opartej na wiedzy szczególnie istotne jest rozwijanie u uczniów (począwszy od szkoły podstawowej) zainteresowania naukami matematyczno-przyrodniczymi i technicznymi (w tym matematyką, fizyką, chemią, biologią, geografią, informatyką i robotyką⁹⁸). Realizacja projektów ukierunkowanych na „otwarcie” uczniów na postrzeganie ww. dyscyplin/ jako dziedzin interesujących i rozbudzających ciekawość, kształtujących dalsze zainteresowania i pomagających zrozumieć zjawiska/procesy/zmiany⁹⁹ będzie mieć wpływ na dalsze wybory edukacyjne młodych ludzi.

W/w zajęcia ukierunkowane na rozwój zainteresowań uczniów objętych kształceniem zawodowym będą realizowane, podobnie jak w kształceniu ogólnym, w dwóch obszarach:

- rozwój zainteresowań uczniów ukierunkowanych przede wszystkim na budowanie kompetencji w zakresie matematyki, informatyki i nauk przyrodniczych; oraz
- rozwój kompetencji uczniów w zakresie kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej i postaw przedsiębiorczych.

Zakłada się również włączenie do współpracy uczelni wyższych i/lub jednostek badawczo-naukowych, co stworzy dodatkowe możliwości np. w zakresie kontynuacji współpracy między ww. instytucjami i szkołami.

Podobnie jak w kształceniu ogólnym, także w kształceniu zawodowym wsparcie w zakresie postaw przedsiębiorczych będzie miało na celu zainteresowanie uczniów przedsięwzięciami ekonomicznymi, kształtowanie nowych kompetencji i postaw proaktywnych poprzez zastosowanie nowych rozwiązań ukierunkowanych na przedsiębiorczość w praktyce. Równie istotne jest tworzenie warunków służących rozwojowi kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej uczniów niezbędnych współczesnej

⁹⁸ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (projekt wersja z marca 2013 r.), s. 3 We współczesnym świecie, w obliczu coraz silniejszej globalnej konkurencji, kapitał ludzki o odpowiednio wysokich kompetencjach i kwalifikacjach dostosowanych do wyzwań zmieniającej się rzeczywistości stanowi jeden z nieodzownych warunków szybkiego rozwoju gospodarczego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz, co za tym idzie, poprawy jakości życia obywateli.

⁹⁹ W badaniach PISA ponad 60% polskich uczniów deklaruowało, że nie wykonywało na lekcjach doświadczeń w laboratoriach, a 52% stwierdziło, że nie wymagano od nich zaplanowania w jaki sposób dane zagadnienie można zbadać w laboratorium.

gospodarce i społeczeństwu. Zarówno w projektach dotyczących zainteresowania dzieci i młodzieży nauką, jak i z zakresu przedsiębiorczości, kreatywności i innowacyjności należy zagwarantować wsparcie dla nauczycieli (np. program/scenariusze zajęć, narzędzia dydaktyczne, multimedia, wsparcie metodyczne, w tym konsultacje odpowiednio z naukowcami i/lub ekspertami).

Praktyki i staże w przedsiębiorstwach stanowią również pożądaną formułę rozwoju zawodowego (podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz aktualizacji wiedzy praktycznej) nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu po to, aby jak najlepiej przygotowywali uczniów do pracy w wyuczonym zawodzie. Zakres tematyczny praktyk i staży powinien obejmować zagadnienia związane z nowoczesnymi technologiami, oprogramowaniem i oprzyrządowaniem technicznym. Powinien również dotyczyć rozwiązań organizacyjnych w danej dziedzinie zawodowej. Aby treści nauczania były zindywidualizowane, ze względu na profil szkoły oraz regionalny rynek pracy, przewiduje się również działania zapewniające pracodawcom partycypację w wyznaczaniu tendencji i kierunków zmian w kształceniu zawodowym. W ten typ działań przewiduje się włączenie, oprócz pracodawców, również technicznych uczelni wyższych funkcjonujących w regionie.

Podniesieniu jakości kształcenia zawodowego będą odpowiadały działania w zakresie wspierania tworzenia w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego i ustawicznego warunków możliwie najbardziej zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy. Będą one polegały głównie na dostosowaniu warunków realizacji kształcenia w zawodach i wyposażaniu szkół i placówek w pomoce dydaktyczne i sprzęt umożliwiający kształcenie na najwyższym poziomie.

W ramach ww. celu przewiduje się wsparcie (szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne), w tym działania wspomagające tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego¹⁰⁰, prowadzących kwalifikacyjne kursy zawodowe, podejmujących działania w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej, współpracujących z pracodawcami i organizacjami pracodawców. Kolejnymi działaniami w niniejszym obszarze są przedsięwzięcia zwiększające uczestnictwo osób dorosłych w kształceniu ustawicznym. Mają one na celu nabywanie i podnoszenie kwalifikacji, a tym samym zwiększenie szans tych osób na rynku pracy. Należy podkreślić, że interwencja EFS w RPO WM 2014-2020 w zakresie kształcenia i szkolenia osób dorosłych może uwzględniać system dystrybucji środków oparty na podejściu popytowym.

Działania dotyczące kształcenia ustawicznego, poprzez wspierane nabywania umiejętności cyfrowych, w szczególności adresowane do osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, będą realizowały aspekt wzmocnienia i tworzenia konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki. Interwencje w zakresie korzystania z TIK mają na celu wzmocnienie aktywności zawodowej i społecznej oraz ułatwienie dostępu do informacji i wiedzy.

Działania wspierające adaptację kwalifikacji i umiejętności do wymagań rynku pracy realizowane będą zarówno poprzez kształcenie w trybie formalnym (szkolnym), jak i pozaformalnym.

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Zestawienie głównych grup docelowych:

---

¹⁰⁰ Zgodnie z Art 62a. Ustawy z dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty organ prowadzący szkoły dla dorosłych, szkoły prowadzące kształcenie zawodowe lub placówki, o których mowa w art. 2 pkt 3a ustawy, może je połączyć w zespół, zwany „centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego”. W skład centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego powinna wchodzić co najmniej jedna szkoła prowadząca kształcenie zawodowe. Centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego prowadzi kwalifikacyjne kursy zawodowe, a także podejmuje działania w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej. Centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego współpracuje z pracodawcami i organizacjami pracodawców.”

- uczniowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe;
- młodociani pracownicy;
- szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące realizujące kształcenie dorosłych, kształcenie zawodowe oraz szkoły artystyczne kształcące w zawodach artystycznych;
- nauczyciele kształcenia zawodowego szkół i placówek oświatowych;
- instruktorzy praktycznej nauki zawodu, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie praktycznej nauki zawodu;
- osoby w wieku 25 – 67 lat (oraz osoby nieuczące się w wieku 18 – 24 lat), zainteresowane kształceniem formalnym;
- osoby w wieku 18 – 67 lat uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach, w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach zainteresowane kształceniem pozaformalnym.

[SEKCJA 2.A.2.2]

Opis kierunkowych zasad wyboru projektów

Tryb wyboru projektów:

- **konkursowy.**
- **pozakonkursowy.**

Podstawowym trybem naboru wniosków jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy jest dopuszczalny w przypadku projektów:

- których wnioskodawca jest podmiotem realizującym politykę państwa w danym zakresie i jest jednostką organizacyjną lub jednostką podległą Samorządowi Województwa (np. w zakresie edukacji - Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli/Departament Edukacji Publicznej i Sportu).
- wynikających ze Strategii ZIT.

Potencjalne preferencje:

- projekty zgodne z celami RIS;
- projekty związane z promowaniem i wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn;
- projekty związane z promowaniem i przeciwdziałające wykluczeniu osób niepełnosprawnych;
- projekty angażujące kapitał prywatny;
- projekty realizowane na obszarach z ograniczonym dostępem do infrastruktury podstawowej i usług publicznych;
- projekty realizowane w partnerstwie, rozwijające w ramach procesu kształcenia, współpracę z przedsiębiorcami, organizacjami branżowymi, instytucjami otoczenia biznesu (w tym z klastrami) oraz technicznymi uczelniami wyższymi z regionu.

[SEKCJA 2.A.2.3]

Opis planowanego wykorzystania instrumentów finansowych:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

W ramach priorytetu inwestycyjnego nie przewiduje się zastosowania zwrotnych instrumentów finansowych.

Cross-financing: będzie występował w projektach uwzględniających inwestycje w infrastrukturę wyłączonej ze wsparcia w ramach EFS.

[SEKCJA 2.A.2.4]

Opis planowanego zastosowania dużych projektów:

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów.

[SEKCJA 2.A.2.5]**Wskaźniki produktu**

Lp.	Wskaźniki wspólne oraz wskaźniki specyficzne dla programu	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa na 2023 r.	Źródło danych
1	Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych doposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	Sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	599	Monitoring
2	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	6 797	Monitoring
3	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie	Osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	676	Monitoring
4	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	Sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	-	Monitoring
5	Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze doradztwa edukacyjno – zawodowego	Sztuk	EFS	Bardziej rozwinięty	-	Monitoring
6	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami	Osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	38 610	Monitoring
7	Liczba osób w wieku 25-64 lata o niskich kwalifikacjach, które uczestniczyły w edukacji pozaformalnej w programie	Osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	-	Monitoring
8	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie w zakresie uzyskiwania kompetencji kluczowych	Osoby	EFS	Bardziej rozwinięty	-	Monitoring

[SEKCJA 2.A.3]

Opis przedsięwzięć EFS z zakresu innowacji społecznych, współpracy trans-granicznej oraz wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7 - wkład CT 10 w CT 1-7 został przedstawiony w osiach RPO WM 2014-2020 odpowiadającym CT 1-7.

[SEKCJA 2.A.4]**Ramy wykonania dla Osi Priorytetowej VIII**

Oś Priorytetowa	Typ wskaźnika (etap wdrażania, wskaźnik finansowy, wskaźnik produktu lub rezultatu)	Kluczowy etap wdrażania, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub rezultatu	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika (w stosownych przypadkach)
-----------------	---	---	-------------------	---------	-------------------	---------------------	--------------------	---------------	---

VIII Edukacja dla rozwoju regionu	Wskaźnik produktu	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	4 342	Monitoring	
	Wskaźnik produktu	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	32 607	Monitoring	
	Wskaźnik produktu	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	22 088	Monitoring	
	Wskaźnik produktu	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	Szt.	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	-	Monitoring	
	Wskaźnik produktu	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami	Osoby	EFS	Region bardziej rozwinięty	ewaluacja	38 610	Monitoring	
	Wskaźnik finansowy	Odsetek wydatków certyfikowanych do alokacji (zasada n+3)	%	EFS	Bardziej rozwinięty	ewaluacja	100%	Monitoring	Wskaźnik określa poziom wydatków certyfikowanych do końca 2018 r..

[SEKCJA 2.A.5]

Kategoryzacja interwencji Osi Priorytetowej VIII

Wymiar I – Kategoria Interwencji		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	114	
	116	
	117	

Wymiar II - Forma finansowania
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>

Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	01	

Wymiar III – Typ terytorium		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	01	
	02	
	03	

Wymiar IV – Terytorialne mechanizmy wdrażania		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	03	

Wymiar V - ESF secondary theme		
Kategoria regionu: <i>region lepiej rozwinięty</i>		
Oś Priorytetowa	Kod	Kwota (EUR)
VIII. Edukacja dla rozwoju regionu	05	
	06	
	07	

[SEKCJA 2.A.6]

Pomoc techniczna:

- nie przewiduje się odrębnego angażowania środków pomocy technicznej na rzecz zapewnienia warunków i rozwiązań dla sprawnego wdrażania Osi Priorytetowej VIII, gdyż planowane wykorzystanie pomocy technicznej określone jest w ramach Osi Priorytetowej IX Pomoc Techniczna i przewiduje ono realizację zadań służących zapewnieniu skutecznego wdrożenia wszystkich Osi Priorytetowych I – VIII RPO WM 2014 – 2020.

2.9 OŚ PRIORYTETOWA IX – Pomoc Techniczna

[SEKCJA 2.B.1]

Pomoc Techniczna

[SEKCJA 2.B.2]

Sekcja nie dotyczy, gdyż oś obejmuje jedną kategorię regionów.

[SEKCJA 2.B.3]

Fundusz i kategoria regionu

<i>Fundusz</i>	Europejski Fundusz Społeczny
<i>Kategoria regionu</i>	bardziej rozwinięty
<i>Podstawa obliczenia</i>	art. 119 Rozporządzenia (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.

[SEKCJA 2.B.4]

Cele szczegółowe oraz oczekiwane rezultaty:

Cel szczegółowy 1: ***Zapewnienie wsparcia dla działań na rzecz instytucji wdrażających RPO WM 2014-2020.***

Oczekiwane rezultaty:

- wyeliminowanie luk administracyjnych w procesie realizacji RPO WM 2014-2020 oraz skuteczne i efektywne działanie administracji zaangażowanych instytucji;
- doskonalenie systemu wyboru procesów oceny i wyboru projektów oraz zapewnienie podnoszenia kwalifikacji ekspertów przyczyniając się do zagwarantowania wystarczającej selektywności i promowania najbardziej odpowiednich i innowacyjnych rozwiązań;
- usprawnienie zdolności instytucji do elastycznego i szybkiego reagowania na zwiększone obciążenie pracą wynikające z cyklu programowania przy jednoczesnym zapewnieniu dobrej jakości pracy;
- zapewnienie sprawnego systemu monitorowania i kontroli prawidłowości realizacji projektów w ramach RPO WM 2014-2020 przy pełnej zgodności z politykami UE oraz sprawnego systemu elektronicznego dla zbierania oraz wymiany danych i ich archiwizacji;
- zapewnienie udziału właściwych partnerów na każdym etapie programowania oraz w trakcie realizacji programu poprawiające jego jakość, np. organizacji ds. środowiska, ds. równości i społeczeństwa obywatelskiego, specjalizujących się w niedyskryminacji.

Cel szczegółowy 2: ***Zapewnienie wsparcia dla działań na rzecz podnoszenia kompetencji beneficjentów.***

Oczekiwane rezultaty:

- podnoszenie potencjału kompetencyjnego beneficjentów, umożliwianie tworzenia sieci kontaktów oraz redukcja barier administracyjnych;
- identyfikacja i selekcja najbardziej adekwatnych projektów, w tym przede wszystkim system wsparcia projektów kluczowych lub innowacyjnych.

Cel szczegółowy 3: **Zapewnienie prawidłowej i skutecznej komunikacji i informacji o Programie.**

Oczekiwane rezultaty:

- sprawny przekaz i lepsze wykorzystanie narzędzi służących prawidłowej informacji podnoszącej wiedzę nt. możliwości, skuteczności i efektywności wykorzystywania funduszy unijnych oraz promowania dobrych praktyk i wysokich standardów przy realizacji przedsięwzięć;
- spójny przekaz informacyjny dla społeczności lokalnych nt. osobistych korzyści w wymiarze środków, jakie pozyskuje sama jako beneficjent, środków które wykorzystują przedsiębiorcy – pracodawcy oraz środków przyczyniających się do poprawy jakości życia w miejscu zamieszkania.

[SEKCJA 2.B.5]

Wskaźniki produktu oraz ich powiązanie z rezultatami

W celu zapewnienia prawidłowej i sprawnej sprawozdawczości oraz monitoringu wskaźniki produktu i rezultatu bezpośredniego dla poszczególnych działań pomocy technicznej na lata 2014-2020 są spójne ze Wspólną Listą Wskaźników Kluczowych (WLWK), zaimplementowaną do centralnego systemu monitoringu i kontroli na potrzeby realizacji WRS, czyli CSI 2014.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (na rok 2023) (opcjonalnie)	Źródło danych	Oczekiwane rezultaty
1	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	sztuka	X	Monitoring	Wylimitowanie luk administracyjnych w procesie realizacji RPO WM 2014-2020 oraz skuteczne i efektywne działania administracji zaangażowanych instytucji
2	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoba	X	Monitoring	Usprawnienie zdolności instytucji do elastycznego i szybkiego reagowania na zwiększone obciążenie pracą wynikające z cyklu programowania przy jednoczesnym zapewnieniu dobrej jakości pracy
3	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	sztuka	X	Monitoring	Zapewnienie sprawnego systemu monitorowania i kontroli prawidłowości realizacji projektów w ramach RPO WM 2014-2020 przy pełnej zgodności z politykami UE;
4	Liczba posiedzeń sieci tematycznych, grup roboczych, komitetów oraz innych ciał angażujących partnerów spoza administracji publicznej	sztuka	X	Monitoring	Zapewnienie udziału właściwych partnerów na każdym etapie programowania oraz w trakcie realizacji programu poprawiające jego jakość, np. organizacji ds. środowiska, ds. równości i społeczeństwa obywatelskiego, specjalizujących się w niedyskryminacji itd.;
5	Liczba projektów objętych wsparciem	sztuka	X	Monitoring	Sprawne przygotowanie, wdrożenie i realizację strategicznych inwestycji terytorialnych na rzecz Mazowsza
6	Liczba wspartych ZIT/RIT	sztuka	X	Monitoring	
7	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoba	X	Monitoring	Podnoszenie potencjału kompetencyjnego beneficjentów, umożliwianie tworzenia sieci kontaktów oraz redukcja barier administracyjnych
8	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	X	Monitoring	Spójny przekaz informacyjny dla społeczności lokalnych nt. osobistych korzyści w wymiarze środków, jakie pozyskuje sam jako beneficjent, środków które wykorzystują przedsiębiorcy – pracodawcy oraz środków przyczyniających się do poprawy jakości życia w miejscu zamieszkania
9	Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	sztuka	X	Monitoring	

10	Liczba odwiedzin portalu informacyjnego / serwisu internetowego	sztuka	X	Monitoring	Sprawny przekaz i lepsze wykorzystanie narzędzi służących prawidłowej informacji podnoszącej wiedzę nt. możliwości, skuteczności i efektywności wykorzystywania funduszy unijnych oraz promowania dobrych praktyk i wysokich standardów przy realizacji przedsięwzięć
11	Liczba zakupionych urządzeń oraz elementów wyposażenia stanowiska pracy	sztuka	X	Monitoring	Wylimitowanie luk administracyjnych w procesie realizacji RPO WM 2014-2020 oraz skuteczne i efektywne działanie administracji zaangażowanych instytucji
12	Liczba utworzonych lub dostosowanych systemów informatycznych	sztuka	X	Monitoring	Zagwarantowanie sprawnego systemu elektronicznego dla zbierania oraz wymiany danych i ich archiwizacji
13	Liczba użytkowników systemów informatycznych	osoba	X	Monitoring	
14	Liczba opracowanych ekspertyz	sztuka	X	Monitoring	Doskonalenia systemu wyboru procesów oceny i wyboru projektów oraz zapewnienie podnoszenia kwalifikacji ekspertów przyczyniając się do zagwarantowania wystarczającej selektywności i promowania najbardziej odpowiednich i innowacyjnych rozwiązań;
15	Liczba zorganizowanych spotkań, konferencji, seminariów	sztuka	X	Monitoring	Sprawny przekaz i lepsze wykorzystanie narzędzi służących prawidłowej informacji podnoszącej wiedzę nt. możliwości, skuteczności i efektywności wykorzystywania funduszy unijnych oraz promowania dobrych praktyk i wysokich standardów przy realizacji przedsięwzięć

Wszystkie wskaźniki będą monitorowane z częstotliwością wniosków o płatność, potwierdzających wykonanie poszczególnych operacji i rozliczających ponoszone wydatki.

Oprócz opisanych powyżej wskaźników z WLWK dołączonych zostanie 16 wspólnych wskaźników produktu EFS, monitorowanych we wszystkich priorytetach inwestycyjnych celów tematycznych 8-10 oraz w osiach priorytetowych pomocy technicznej współfinansowanej z EFS (OP 6-9). Definicja tych wskaźników określona została w załączniku do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie EFS, dotyczącym monitorowania i ewaluacji EFS 2014-2020.

[Na dalszym etapie prac nastąpi uzgodnienie z MIR ws. uszczegółowienia zawartości tabeli i jej uzupełnienie.]

[SEKCJA 2.B.6]

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich spodziewanego wkładu w realizację celów szczegółowych:

Środki dostępne w ramach PT, poprzez wypełnienie założonych celów szczegółowych, zagwarantują prawidłową implementację wszystkich 10 celów tematycznych Programu, stanowiąc efektywne narzędzie do realizacji *Krajowego Planu Reform na rzecz realizacji Strategii „Europa 2020”*, a więc Strategii *Europa 2020*.

W nadchodzącej perspektywie finansowej 2014-2020 uwzględniony będzie udział niezbędnych kosztów bazowych, nieodzownych dla realizacji nowego Programu, jednakże z uwagi na nowy charakter koniecznych interwencji zostaną dokonane korekty priorytetyzacji poszczególnych przedsięwzięć w kierunku zwiększenia wsparcia potencjału beneficjentów i włączenia partnerów

społeczno gospodarczych na rzecz zapewnienia m.in. komplementarności instytucjonalnej i wdrożeniowej planowanego wsparcia.

Doświadczenia poprzednich perspektyw finansowych 2004-2006 oraz 2007-2013 w zakresie wdrażania zarówno EFRR, jak i komponentu regionalnego EFS wskazują, iż wypracowany dotychczas potencjał administracyjny zaangażowanych instytucji, istniejące zasoby ludzkie są wystarczające do realizacji założeń i celów dwufunduszowego RPO WM 2014-2020 oraz charakteryzują się wysokim poziomem zaawansowania.

Wsparcie w ramach IX Osi Priorytetowej Pomoc Techniczna będzie miało komplementarny charakter wobec krajowego Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020, jednakże ograniczony do interwencji regionalnej, projektów realizowanych na terenie i na rzecz województwa mazowieckiego.

Koszty operacyjne związane z koordynacją, zarządzaniem i wdrażaniem ZIT Miasta st. Warszawa, zgodnie z zapisami Założeń do Umowy Partnerstwa, będą współfinansowane ze środków Funduszu Spójności w ramach Osi Priorytetowej 2: *Potencjał beneficjentów funduszy europejskich* PO PT 2014-2020.

Alokacja wkładu unijnego dla IX Osi Priorytetowej zapewni osiągnięcie wymienionych powyżej rezultatów przypisanych do osi, gwarantując przy tym realizowanie rezultatów zakładanych we wszystkich wymienionych ośmiu osiach priorytetowych RPO WM 2014-2020, co bezpośrednio przełoży się na wykonanie celów i rezultatów prognozowanych dla realizacji polityki spójności przez państwo polskie i w konsekwencji Unię Europejską.

Z analizy dotychczasowej realizacji przyznanej alokacji środków EFRR i EFS na pomoc techniczną 2007-2013 (RPO WM oraz komponent krajowy PO KL) wynika, iż największy udział w strukturze wydatków mają wydatki tzw. „sztywne”, czyli związane bezpośrednio z zapewnieniem i utrzymaniem niezbędnego poziomu zatrudnienia kadr na adekwatnym poziomie (ok. 62%) oraz z odpowiednim wyposażeniem stanowisk pracy, kosztami administracyjnymi i szkoleniami pracowników (ok. 13%). Koszty wdrożenia programów, czyli organizacji procesów wyboru i oceny projektów, doradztwa stanowią ok. 8%. Blisko 16% alokacji zostało przeznaczone na działania informacyjno-promocyjne i szkolenia dla beneficjentów, zaś w dalszej kolejności ok. 1% wynosiło zapotrzebowania na działanie służb kontroli i badania ewaluacyjne.

Określone powyżej cele szczegółowe będą możliwe do osiągnięcia dzięki zastosowaniu adekwatnych typów i rodzajów działań, realizowanych w zgodności z politykami horyzontalnymi UE, w szczególności z zasadą promowania równych szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasadą zrównoważonego rozwoju.

Grupa działań realizujących Cel 1, na rzecz zagwarantowania prawidłowej realizacji polityk UE poprzez wsparcie instytucji wdrażającej program obejmować będzie:

- finansowanie zatrudnienia i utrzymania odpowiednio wykwalifikowanej kadry zasilającej instytucje zarządzające, wdrażające i certyfikujące;
- zapewnienie odpowiedniego skutecznego i spójnego systemu motywacyjnego pracowników, zapobiegającego nadmiernej fluktuacji kadr do instytucji zewnętrznych;
- zagwarantowanie systemu podnoszenia kwalifikacji zaangażowanych kadr z położeniem nacisku na dziedziny, w których wystąpiły poważne problemy w obecnym okresie programowania (zamówienia publiczne, pomoc państwa, ocena oddziaływania na środowisko);
- wsparcie procesów wymiany informacji, doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy innymi instytucjami zaangażowanymi w implementację WRS oraz wzmocnienie zasady partnerstwa;

- stosowne wyposażenie obiektów oraz pokrycie kosztów ich utrzymania, eksploatacji, telekomunikacji itp. zapewniające sprawną implementację Programu;
- finansowanie działań związanych z finalizacją prac w zakresie perspektywy finansowej 2007-2013 oraz 2004-2006 w instytucjach będących beneficjentami osi priorytetowych;
- finansowanie kosztów archiwizacji i przechowywania dokumentacji (w tym również w formie elektronicznej) Programu oraz programów w ramach perspektyw finansowych 2007-2013, 2004-2006;
- budowę, rozbudowę oraz utrzymanie lokalnych systemów informatycznych mających na celu obsługę Programu, informatyzację procesu wymiany i przechowywania dokumentów;
- finansowanie działań gwarantujących sprawniejsze i efektywniejsze programowanie, system oceny i wyboru projektów wraz z umożliwieniem aktywnego włączenia partnerów na wymienionych etapach;
- realizację sprawnego i skutecznego systemu monitoringu i kontroli realizacji Programu;
- finansowanie badań ewaluacyjnych przeprowadzanych przez podmioty zewnętrzne w celu:
  - ✓ oceny działań;
  - ✓ regularnego przeglądu wyników;
  - ✓ opracowania kryteriów weryfikacji odpowiedniej zdolności do realizacji projektów;
  - ✓ wprowadzenia zachęt do płatności uzależnionych od wyników;
  - ✓ oceny skuteczności programu RPO WM 2014-2020;
  - ✓ usprawnienia systemu działań następczych do zaleceń umożliwiającego ich efektywne wdrożenie.

Grupa działań realizujących Cel 2, na rzecz podniesienia potencjału kompetencyjnego beneficjentów realizujących projekty w ramach programu obejmować będzie:

- finansowanie inicjatyw dotyczących wspierania realizacji projektów przez beneficjentów w zakresie przygotowania i zarządzania nimi przy pomocy oferowanych usług, np. szkoleń, usług doradczych wspierania przy opracowywaniu projektów itp.;
- przedsięwzięcia służące ograniczaniu barier proceduralno - administracyjnych i wprowadzaniu koniecznych uproszczeń;
- wspieranie wnioskodawców w przygotowaniu projektów w celu osiągnięcia gotowości realizacyjnej umożliwiającej złożenie wniosku o dofinansowanie;
- wspieranie przygotowywania projektów pozakonkursowych, w szczególności w zakresie procedur środowiskowych, zamówień publicznych, które wpływają na efektywność i terminowość w realizacji i osiągnięciu zakładanych efektów.

Grupa działań realizujących Cel 3, na rzecz zapewnienia prawidłowej oraz skutecznej komunikacji i informacji o Programie obejmować będzie:

- tworzenie i prowadzenie platform elektronicznych dla przekazywania informacji o Programie, możliwościach absorpcji funduszy UE, wymiany danych i dobrych praktyk z beneficjentami oraz informowania ogółu społeczeństwa o postępie w realizacji Programu;
- utrzymanie punktów informacyjnych i wymiany doświadczeń o funduszach UE oraz możliwościach aplikowania w ramach RPO WM 2014-2020;
- organizację konferencji, spotkań informacyjnych;

- zastosowanie elektronicznych map projektów i wspólnych przedsięwzięć w celu rozwijania mobilizacji obywateli, przedsiębiorstw, instytucji pozarządowych i innych partnerów do inicjatyw na rzecz sprawnego wdrażania RPO WM 2014-2020;
- finansowanie tłumaczeń, publikacji, dokumentów programowych – głównie w wersji zdigitalizowanej;
- badania opinii publicznej oraz monitoring mediów.

Ze środków pomocy technicznej nie będą finansowane remonty, modernizacje lub budowa nowych budynków.

[SEKCJA 2.B.7]

Kategoryzacja interwencji osi priorytetowych:

Wsparcie operacji realizowanych w ramach Pomocy Technicznej RPO WM 2014-2020 finansowane będzie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, w wysokości określonej w art. 119 rozporządzenia (UE)1303/2013 alokacji na lata 2014-2020. W ramach IX Osi Priorytetowej realizowane będą działania w następujących kategoriach interwencji:

- 120 – przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie oraz kontrola,
- 121 – ewaluacja i badania,
- 122 – informacja i komunikacja.

Tabela 14: Wymiar 1 - Kategoria interwencji		
Kategoria regionu: bardziej rozwinięty		
Os Priorytetowa	Kod	Alokacja (mln EUR)
OP 9 Pomoc techniczna	120	X
	121	X
	122	X

Tabela 15: Wymiar 2 - Forma finansowania		
Kategoria regionu: bardziej rozwinięty		
Os Priorytetowa	Kod	Alokacja (mln EUR)
OP 9 Pomoc techniczna	01	X

Tabela 16: Wymiar 3 - Terytorium		
Kategoria regionu: bardziej rozwinięty		
Os Priorytetowa	Kod	Alokacja (mln EUR)
OP 9 Pomoc techniczna	01	X

Zestawienie głównych grup beneficjentów:

- instytucja zarządzająca RPO WM 2014-2020;
- instytucje pośredniczące;
- inne podmioty, które zostaną delegowane do wykonywania czynności związanych z programowaniem i wdrażaniem RPO WM 2014-2020, w zakresie tych czynności (jeśli znajdzie zastosowanie).

Tryb wyboru projektów:

- pozakonkursowy – z uwagi na szczególny typ operacji przewidzianych do objęcia wsparciem w ramach pomocy technicznej oraz zapewnienie spójności interwencji na rzecz skutecznego wdrażania całego programu, wynika konieczność zastosowania trybu systemowego wyboru projektów, który zagwarantuje spójną realizację zdefiniowanych celów i osiągnięcie zakładanych wskaźników. Tryb systemowy dla projektów PT zapewnia kompleksową odpowiedź na zdefiniowane powyżej cele dla osi.

Mechanizm finansowania:

- pomoc bezzwrotna (dotacja).

Cross-financing:

- zgodnie z zasadami komplementarności wewnętrznej RPO WM z zastrzeżeniem pułapu 10% finansowania wspólnotowego osi priorytetowej.

Pomoc publiczna:

- pomoc publiczna lub pomoc de minimis nie będzie występowała w osi priorytetowej.

ROZDZIAŁ 3 - PLAN FINANSOWY PROGRAMU

[SEKCJA 3]

RPO WM 2014-2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji Programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów lepiej rozwiniętych o specjalnym statusie wynikającym z rozporządzenia ramowego, jako były region słabo rozwinięty

Zgodnie z ustaleniami wynikającymi z Umowy Partnerstwa w zakresie rozkładu funduszy na poszczególne programy, koperty finansowej przewidzianej dla programu regionalnego oraz zobowiązań nałożonych na Program służących wypełnieniu minimalnych poziomów koncentracji środków w następstwie pisma „finansowego” skonstruowany został plan finansowy dla RPO WM 2014-2020. Zasady wyboru celów tematycznych i poszczególnych priorytetów inwestycyjnych determinowały wymogi wynikające z zapisów rozporządzeń, poziomów koncentracji wynikających z Polityki Spójności, wniosków z diagnoz potrzeb rozwojowych Mazowsza określonych w celach Strategii Województwa Mazowieckiego 2030, struktury beneficjentów, a także zachowania zasady koncentracji interwencji w celu zapewnienia jej skuteczności i efektywności.

W związku z koniecznością poprawy stanu finansów publicznych (Polska objęta jest obecnie procedurą nadmiernego deficytu) należy uwzględnić zasady mające na celu zapewnienie odpowiednich środków na wkład krajowy:

- zasada maksymalnej dopuszczalnej wysokości współfinansowania UE dla wszystkich PO/osi priorytetowej projektów i typów beneficjentów we wszystkich programach operacyjnych;
- zasada zwiększonego udziału sektora prywatnego w strukturze beneficjentów, w obszarach gdzie jest to możliwe do zastosowania ze względu na specyfikę interwencji;
- zasada zapewnienia wkładu krajowego przez sektor prywatny w przypadku inwestycji realizowanych przez przedsiębiorców (bez udziału sektora finansów publicznych);
- zasada uzależnienia przekazania środków krajowych na współfinansowanie projektów z takich dziedzin jak szkolnictwo wyższe, B+R, zdrowie, kultura od zapewnienia ścisłego powiązania rezultatów tych projektów z potrzebami rynku i włączenia sektora prywatnego;
- zasada wykorzystania krajowych środków publicznych wydawanych na zadania tożsame z interwencją Polityki Spójności na współfinansowanie projektów UE.

Określone na poziomie RPO WM 2014-2020 limity kształtują się następująco:

- środki przeznaczone na podstawie art. 7(4) rozporządzenia (UE) 1301/2013 na wsparcie działań zintegrowanych na rzecz zrównoważonego rozwoju miejskiego – min. 5% alokacji;
- co najmniej 80% środków EFS w każdym programie operacyjnym musi zostać przeznaczone na maksymalnie 5 priorytetów inwestycyjnych (art. 4(3)a rozporządzenia (UE) 1304/2013);
- zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa udział pomocy technicznej nie powinien przekraczać 3,5% alokacji danego RPO, aby spełnić wymóg zawarty w art. 119(2) rozporządzenia (UE) 1303/2013;
- podział środków na cele tematyczne i priorytety inwestycyjne, które nie są objęte wymogami minimalnej koncentracji środków oraz dodatkowymi ograniczeniami wskazanymi powyżej, jest dowolny;
- maksymalny poziom dofinansowania dla RPO WM 2014-2020 wynosi 80% (art. 120 rozporządzenia (UE) 1303/2013).

Na podstawie zasad szczegółowego podziału przyznanych środków dla Programu oraz uwzględniając przyjętą koncentrację tematyczną środków w poszczególnych celach, szczegółowy podział kwotowy alokacji głównej dla RPO WM 2014-2020 kształtuje się następująco:

- 2 086,9 mln EUR alokacja dla RPO, w tym:
  - ✓ **295,0 mln EUR** przeznaczone zostanie na wsparcie działań zintegrowanych w obszarze zrównoważonego rozwoju miejskiego oraz obszarach defaworyzowanych (ZIT – 165,00 mln EURO oraz RIT – 130,00 mln EURO);
  - ✓ **73,0 mln EUR** przeznaczone zostało na pomoc techniczną, finansowaną z EFS;
  - ✓ **408,6 mln EUR** alokacji środków EFS przeznaczono na wybrane priorytety inwestycyjne.

Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja główna środków unijnych na Program wynosi **1 544,7 mln EUR EFRR** i **543,2 mln EUR EFS**. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia (UE) 1303/2013, zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach typu Mazowsze na poziomie 80% wynosi w momencie programowania **533,0 mln EUR**. W realizację programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach programu¹⁰¹.

Uzgodnienie wyboru działań, które mogą być finansowane w ramach RIT oraz określenie dla nich wielkości szacowanych alokacji nastąpi w drodze konsultacji poszczególnych Planu Działań RIT, przyjętych przez Zarząd Województwa Mazowieckiego.

Wybór obszarów wsparcia dla ZIT oraz Kontraktu Terytorialnego nastąpi w wyniku negocjacji Zarządu Województwa Mazowieckiego i Ministra Infrastruktury i Rozwoju.

Rezerwa wykonania

Z całkowitej puli dla Polski zostanie wyodrębnione 6% całkowitej alokacji z przeznaczeniem na rezerwę wykonania. Środki te zostaną rozdysponowane w 2019 r. na podstawie przeglądu postępów w realizacji programu i stawianych przed nim celów (wg danych wskaźnikowych za 2018 r.), dokonanego przez KE wspólnie z państwem członkowskim. Przegląd obejmie osiągnięcie ustalonych wartości pośrednich i docelowych realizacji RPO na poziomie osi priorytetowych. Zgodnie ze stanowiskiem Polski pomoc techniczna zostaje wyłączona z ustanowienia rezerwy wykonania, ale w tym momencie nie można zagwarantować, że przepisy unijne rzeczywiście na to pozwolą.

W tabelach obejmujących ramy wykonania przewiduje się wskazanie kwoty rezerwy wykonania na każdej osi priorytetowej. W przypadku osi wielofunduszowej zostanie określona wartość rezerwy wewnątrz osi priorytetowej w podziale na fundusze. W sumie rezerwy wykonania na poszczególnych osiach priorytetowych składają się na 6% alokacji dla programu. Przyjmuje się, że rezerwa wykonania będzie stanowić taki sam procent alokacji funduszu, aby ryzyko było rozłożone w równy sposób. Gdy oś priorytetowa dotyczy więcej niż jednego celu tematycznego, kwota rezerwy zostaje wskazana odrębnie dla każdego z nich, z zachowaniem reguły, iż stanowi jeden, ten sam procent alokacji przeznaczonej na dany cel tematyczny. W przypadku osi PT, rezerwa wykonania wynosi 0% i dlatego proporcjonalnie zostaje zwiększona rezerwa wykonania w osiach EFS, z którego finansowana jest PT. Dla celów tematycznych finansowanych z EFRR rezerwa wykonania zostaje zachowana na poziomie 6%, zaś dla finansowanych z EFS wymaga proporcjonalnego zwiększenia do poziomu 6,93%.

W ramach RPO WM 2014-2020 wartość rezerwy wykonania wynosi łącznie 125,3 mln EUR, z czego 92,7 mln EUR EFRR oraz 32,6 mln EUR EFS.

¹⁰¹ Przepisy rozporządzenia ramowego, w szczególności art. 129 gwarantuje, że niezależnie od poziomu stopy dofinansowania przyjętej dla osi priorytetowej w tabeli 18a, wartość środków ostatecznie wypłaconych przez Komisję Europejską na moment zamknięcia programu nigdy nie będzie wyższa niż wkład publiczny przekazany beneficjentom. Art. 131.2 dodatkowo zapewnia, że w ramach płatności pośrednich KE zawsze będzie wypłacać kwotę niższą z dwóch kwot: kwoty wynikającej z przemnożenia podstawy certyfikacji z wniosku o płatność przez stopę dofinansowania na osi priorytetowej z tabeli 18a lub kwoty wykazanych we wniosku wydatków publicznych. Wielkość płatności pośrednich będzie uwzględniała także zasady związane z systemem rocznego badania i akceptacji kont, polegającym m.in. na udzielaniu zaliczek rocznych, wypłacaniu w trakcie roku jedynie 90% należnych płatności i rocznym rozliczaniu kont poprzez bilansowanie zaliczki rocznej wypłaconych środków i 10% zatrzymanych płatności pośrednich.

Cross-financing

W ramach projektów RPO WM 2014-2020 przewiduje się zastosowanie finansowania krzyżowego na poziomie określonym w opisach poszczególnych osi priorytetowych jako mechanizmu zapewniającego integrację wsparcia. Oznacza to możliwość finansowania, w sposób komplementarny działań objętych zakresem pomocy z innego funduszu (EFRR lub EFS), pod warunkiem że są one konieczne do odpowiedniej realizacji operacji i są bezpośrednio z nią powiązane, z zastrzeżeniem pułapu 10% finansowania wspólnotowego każdej osi priorytetowej programu operacyjnego. Zasadniczo zatem powinny być to wydatki związane z zakresem merytorycznym projektu. Zastosowanie cross-finansingu przewidywane jest w Osiach Priorytetowych III, IV, VII i VIII.

[Sekcja 3.1]

Środki finansowe dla każdego funduszu oraz kwoty rezerwy wykonania

Tabela 8 - Całkowita kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów [mln EUR]

L.P.	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Razem		
		główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	główna alokacja*	rezerwa wykonania	
(1)	EFRR	Region słabiej rozwinięty	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(2)		Region przejściowy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(3)		Region bardziej rozwinięty	14,5	0,9	101,6	6,5	203,3	13,0	275,9	17,6	290,4	18,5	290,4	18,5	275,9	17,6	1 452,0	92,7
(4)		Razem	14,5	0,9	101,6	6,5	203,3	13,0	275,9	17,6	290,4	18,5	290,4	18,5	275,9	17,6	1 452,0	92,7
(5)	EFS	Region słabiej rozwinięty	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(6)		Region przejściowy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(7)		Region bardziej rozwinięty	10,2	0,7	51,1	3,3	81,7	5,2	86,8	5,5	102,1	6,5	91,9	5,9	86,8	5,5	510,6	32,6
(8)		Razem	10,2	0,7	51,1	3,3	81,7	5,2	86,8	5,5	102,1	6,5	91,9	5,9	86,8	5,5	510,6	32,6
(9)	Alokacja na YEI	Nie dotyczy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(10)	FS	Nie dotyczy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(11)		Razem	24,7	1,6	152,7	9,7	285,0	18,2	362,7	23,1	392,5	25,1	382,3	24,4	362,7	23,1	1 962,6	125,3

*Łączna alokacja minus rezerwa wykonania

[Sekcja 3.2]

Kwota całkowitych środków finansowych dla każdego funduszu oraz współfinansowanie krajowe:

Tabela 9 - Plan finansowy programu (mln EUR)

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa obliczania wsparcia UE (całkowite wydatki kwalifikowalne/koszty kwalifikowalne publiczne)	Wkład UE	Wkład krajowy	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem	Poziom współfinansowania	Dla celów informac.	Główna alokacja*		Rezerwa wykonania		Udział rezerwy wykonania (wsparcie UE)
						Krajowe środki publiczne	Krajowe środki prywatne				Wkład EBI	Wkład UE	Wkład krajowy	Wkład UE	Wkład krajowy
				(A)	(B)=(C)+(D)	(C)	(D)	(E)= (A)+(B)	(F) =(A)/(E)	(G)	(H)=(A)-(I)	(I)=(B)-(K)	(J)	(K)=(B)*(J)/(A)	(L)=(J)/(A)*100
OP 1	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	486,5	121,6			608,1	80%	0,0	457,3	114,3	29,2	7,3	6,00%
OP 2	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	153,6	38,4			192,0	80%	0,0	144,4	36,1	9,2	2,3	6,00%
OP 3	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	245,0	61,3			306,3	80%	0,0	230,3	57,6	14,7	3,7	6,00%
OP 4	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	222,9	55,7			278,7	80%	0,0	209,6	52,4	13,4	3,3	6,00%
OP 5	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	436,6	109,2			545,8	80%	0,0	410,4	102,6	26,2	6,5	6,00%
OP 6	EFS	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	156,4	39,1			195,6	80%	0,0	145,6	36,4	10,8	2,7	6,93%
OP 7	EFS	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	115,8	29,0			144,8	80%	0,0	107,8	27,0	8,0	2,0	6,93%
OP 8	EFS	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	198,0	49,5			247,5	80%	0,0	184,2	46,1	13,7	3,4	6,93%
OP 9	EFS	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	73,0	18,3			91,3	80%	0,0	73,0	18,3	0,0	0,0	0,00%
Razem	EFRR	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	1 544,7	386,2			1 930,8	80%	0,0	1 452,0	363,0	92,7	23,2	6,00%
Razem	EFS	bardziej rozwinięty	całkowite koszty kwalifikowalne	543,2	135,8			679,0	80%	0,0	510,6	127,7	32,6	8,1	6,00%
Razem	YEI	Nie dotyczy	Nie dotyczy	0,0	0,0			0,0	0,00	0,0					
Razem	FS	Nie dotyczy	Nie dotyczy	0,0	0,0			0,0	0,00	0,0					
ŁĄCZNIE				2 087,9	522,0			2 609,8	80%	0,0	1 962,6	490,7	125,3	31,3	6,0%

Podstawa certyfikacji

Na podstawie decyzji ZWM przyjmuje się jako podstawę obliczania wkładu UE całkowite wydatki kwalifikowalne (art.120 ust.2 rozporządzenia głównego).

W deklaracji wydatków KE certyfikować będzie całkowite wydatki kwalifikowalne, obejmujące wkład publiczny i prywatny, jako wartość 100. Obliczając wartość należnej płatności pośredniej KE zastosuje do tej kwoty stopę dofinansowania z osi priorytetowej, tj. 80%. Teoretycznie płatność pośrednia powinna wynieść 80. Jednakże przed dokonaniem płatności KE porównane zostanie, czy obliczona w ten sposób kwota nie jest większa niż wykazane w deklaracji wydatki publiczne. Zgodnie z zasadą tzw. cappingu wkład unijny nie może przekroczyć zadeklarowanych wydatków publicznych.

Dofinansowanie na poziomie projektów ustalane jest z zachowaniem właściwych przepisów pomocy publicznej lub przepisów o projektach generujących dochód.

Przyjęcie wydatków całkowitych jako podstawy certyfikacji będzie również korzystne w kontekście planowanego zwiększania zastosowania systemu PPP przy realizacji projektów, w ramach którego znaczna część wkładu finansowego w projekt pochodzi ze środków prywatnych. Przyjęcie jako podstawy certyfikacji wyłącznie wkładu publicznego mogłoby utrudnić finansowanie tego typu projektów.

[Tabela: Podział alokacji osi priorytetowej (lub jej części) dedykowanej YEI między EFS a samą alokację YEI, w podziale na kategorie regionów (EUR)] - nie dotyczy RPO WM 2014-2020

Kolejna tabela (18c wg wzoru Template KE) przedstawia osie priorytetowe łączące priorytety inwestycyjne z różnych celów tematycznych i służy określeniu łącznej alokacji EFRR i EFS oraz współfinansowania krajowego w odniesieniu do każdego korespondującego celu tematycznego.

Tabela 10. Podział alokacji programu między osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionów oraz cele tematyczne dla EFRR i EFS [mln EUR]

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wkład UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)=(5)+(6)
OP 1	EFRR	bardziej rozwinięty	CT 1	263,1	65,8	328,9
			CT 3	223,4	55,8	279,2
OP 2	EFRR	bardziej rozwinięty	CT 2	153,6	38,4	192,0
OP 3	EFRR	bardziej rozwinięty	CT 4	245,0	61,3	306,3
OP 4	EFRR	bardziej rozwinięty	CT 5	21,3	5,3	26,6
			CT 6	126,6	31,6	158,2
			CT 9	75,1	18,8	93,9
OP 5	EFRR	bardziej rozwinięty	CT 7	436,6	109,2	545,8
OP 6	EFS	bardziej rozwinięty	CT 8	156,4	39,01	195,6
OP 7	EFS	bardziej rozwinięty	CT 9	115,8	29,0	144,8
OP 8	EFS	bardziej rozwinięty	CT 10	198,0	49,5	247,5
OP 9	EFS	bardziej rozwinięty	x	73,0	18,3	91,3
SUMA	x	x	x	2 087,9	522,0	2 609,9

Zgodnie z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.) wkład polityki spójności w realizację celów klimatycznych raportowany będzie poprzez przypisanie poszczególnym kategoriom wydatków wag wskazujących na ich znaczenie dla mitygacji czy adaptacji do zmian klimatu (zgodnie z metodologią Rio Markers, będzie to 100% dla działań w bezpośredni sposób realizujących cele klimatyczne, 40% dla działań pośrednio przyczyniających się do ich realizacji oraz 0% dla pozostałych działań). Przykładowo, wydatki polityki spójności na wspieranie odnawialnych źródeł energii czy efektywności energetycznej zaliczane będą w 100% do działań klimatycznych, natomiast np. w odniesieniu do transportu kolejowego za pro-klimatyczne zostanie uznane 40% całkowitej kwoty wydatków. Zgodnie z wstępnymi symulacjami, w ramach polityki spójności 2014-2020 w ramach RPO WM 2014-2020 na cele mitygacji i adaptacji do zmian klimatu przeznaczone zostanie bez mała 18% całkowitej alokacji.

Wielkości wag do przeliczenia poziomu realizacji celów klimatycznych poszczególnych priorytetów inwestycyjnych RPO WM 2014-2020 zostały przypisane na podstawie założeń przyjętych w Umowie Partnerstwa.

Tabela 11. Indykatywny podział wsparcia na cele klimatyczne (art. 27(6) rozporządzenia ogólnego) [mln EUR]

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (mln EUR)	Udział w całości alokacji na program (%)
OP 1	8,8	0,4
OP 2	0	0
OP 3	196,4	9,4
OP 4	55,4	2,7
OP 5	87,3	4,2
OP 6	14,3	0,7
OP 7	0	0
OP 8	14,1	0,7
OP 9	0	0
Razem	376,3	18,0

ROZDZIAŁ 4 - ZINTEGROWANE PODEJŚCIE TERYTORIALNE

[SEKCJA 4]

Wymiar przestrzenny w RPO WM 2014-2020, stanowi płaszczyznę integracji wyznaczonych celów i działań podejmowanych w zakresie poszczególnych sektorów i dziedzin, zgodnie z celami tematycznymi wskazanymi w rozporządzeniach unijnych i poprawiających spójność terytorialną¹⁰². Wymiar ten wskazuje na odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwojowych.

Podstawą podejścia terytorialny w RPO WM 2014-2020 są wskazane w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Inteligentne Mazowsze (SRWM)* obszary strategicznej interwencji (OSI), w których występują problemy będące barierą rozwoju regionu. Należą do nich dwa typy OSI:

- problemowe – ostrołęcko-siedlecki, płocko-ciechanowski, radomski;
- bieguny wzrostu – Obszar Metropolitalny Warszawy.

Podejście terytorialne zaproponowane w RPO, a uwzględniające OSI stanowi podstawę optymalnego programowania interwencji oraz efektywnego adresowania wsparcia z uwzględnieniem terytorialnych uwarunkowań w danych sektorach, bądź specyficznych potrzeb poszczególnych obszarów. Z tego względu rezultat jaki zostanie osiągnięty w konkretnych obszarach tematycznych, będzie mógł być rozpatrywany w ujęciu przestrzennym. Ponadto przyczyni się on do osiągnięcia postawionych w SRWM celów.

Realizację zintegrowanego podejścia terytorialnego w RPO WM 2014-2020 oparto na dwóch podstawowych formach tj.:

- Zintegrowanych Inwestycjach Terytorialnych (ZIT) dla miasta stołecznego Warszawy i jej obszaru funkcjonalnego.
- Regionalnych Instrumentach Terytorialnych (RIT) dla miast regionalnych (Radomia i Płocka) i subregionalnych (Ciechanowa, Ostrołęki i Siedlec) oraz ich obszarów funkcjonalnych.

Zarówno ZIT jak i RIT będą miały charakter horyzontalny, czyli zostaną wdrożone za pośrednictwem kilku Priorytetów Inwestycyjnych.

W ramach Programu przewidziano także Projekty Partnerskie. Wspieranie rozwoju lokalnego poprzez realizację Projektów Partnerskich odbywać się będzie w ramach wybranych Priorytetów Inwestycyjnych, nie zaś poprzez utworzenie odrębnej Osi Priorytetowej.

Etap Programowania

Mechanizm podejścia terytorialnego na etapie programowania polegał na analizowaniu wpływu uwarunkowań terytorialnych (o ile były dostępne dane) na dany rodzaj interwencji i wskazanie najlepszego, najbardziej odpowiedniego mechanizmu/narzędzia w danym obszarze/sektorze.

Jeśli interwencja w danym sektorze nie mogła być rozpatrywana w odniesieniu do terytorium z uwagi na swoją specyfikę, wówczas wskazane powyżej rozwiązania nie znalazły zastosowania.

Etap wdrażania Programu

Ze względu na dynamikę zmian społeczno-gospodarczych w regionie, przewiduje się możliwość stosowania odstępstw i uzupełnień zaproponowanego modelu. Każdorazowo, na etapie wdrażania, przed ogłoszeniem naboru wniosków, poddany zostanie analizie mechanizm terytorialny pod względem aktualności i adekwatności jego zastosowania.

---

¹⁰² Spójność terytorialna została określona jako „ogólny cel (cel w makroskali) poszczególnych polityk, zachęcający je do wspierania zintegrowanego rozwoju przestrzennego regionu” ESPON (2013), Territorial Monitoring for the Baltic Sea Region. Draft Final Report | Version 30/06/2013. Part B. Scientific Platform and Tools Project 2013/3/9.

Etap monitorowania Programu

Na etapie monitorowania RPO WM 2014-2020 będą wprowadzone mechanizmy umożliwiające bieżącą ocenę wsparcia w wymiarze terytorialnym. Analizie zostanie poddana możliwość ujęcia wymiaru terytorialnego w wybranych wskaźnikach rezultatu. Przewiduje się przeprowadzenie badania ewaluacyjnego w połowie okresu programowania, bądź na etapie końcowym w celu pomiaru, w jaki sposób RPO WM 2014-2020 przyczynił się do osiągnięcia efektów w wymiarze terytorialnym, w tym doprowadził do większej spójności terytorialnej.

RAMY REALIZACJI RLKS

[Sekcja 4.1]

W RPO WM 2014-2020 realizowany będzie mechanizm - Projekty Partnerskie, włączający lokalne społeczności w sposób elastyczny, wnoszący wkład w rozwiązania zidentyfikowanych problemów. W programie nie zaplanowano zastosowania mechanizmu RLKS czyli Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność. Zaproponowane Projekty Partnerskie uznano za bardziej efektywne na Mazowszu, które w najbliższej perspektywie finansowej Unii Europejskiej jest traktowane jako region lepiej rozwinięty.

Celem projektów partnerskich będzie rozwój społeczno-gospodarczy społeczności lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia inicjatyw oddolnych, głównie z udziałem Lokalnych Grup Działania. Poprzez promocję projektów realizowanych w formie partnerstwa osiągnięte zostanie włączenie przedstawicieli społeczności lokalnych w rozwiązywanie problemów i zaspakajanie potrzeb identyfikowanych na różnych szczeblach, w tym głównie lokalnym. Realizacja projektu w partnerstwie umożliwi partycypację społecznościom lokalnym w inicjowaniu i realizacji działań rozwojowych. Zapewnia on wykorzystanie potencjału społeczności lokalnych w kreowanie mechanizmów rozwojowych w sposób komplementarny z przyjętymi kierunkami rozwoju i co ważniejsze wzmacnia rolę i współodpowiedzialność obywateli reprezentowanych przez szeroko rozumiane środowisko organizacji społecznych i pozarządowych w procesach rozwoju.

Zasadnicze jest włączenie w proces podejmowania inicjatywy stymulującej rozwój społeczno-gospodarczy lokalnych społeczności skupionych wokół m.in. organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego poprzez zawiązywanie partnerstw na rzecz osiągnięcia zidentyfikowanych celów. Nie zakłada się formalnego wymogu udziału w partnerstwie jednostek sektora finansów publicznych. Jednak, uzgodnienie projektu z samorządem lokalnym, pozwoli na wypracowanie ścieżki porozumienia wśród podmiotów funkcjonujących na danym obszarze i zapewni mu zgodność z kierunkami rozwoju inicjowanego przez władze lokalne.

Realizacja przedsięwzięć w formule partnerstwa jest adresowana zarówno do organizacji społecznych jak i samorządów lokalnych. Pozwala na kontynuowanie i rozwijanie dobrych praktyk wypracowanych w poprzednich latach np. przez Lokalne Grupy Działania oraz promuje współpracę ponadgminną. Mechanizmy premiujące projekty partnerskie mogą zostać wprowadzone w poszczególnych osiach RPO WM 2014-2020, w szczególności w ramach rewitalizacji, włączenia społecznego, edukacji i rynku pracy.

Promowanie projektów partnerskich poprzez dodatkowe punkty na etapie oceny lub ogłaszanie dedykowanych konkursów jest elementem podejścia terytorialnego do rozwoju regionu poprzez włączenie inicjatyw społeczności lokalnych, w tym Lokalnych Grup Działania i innych organizacji oraz stworzenie zachęt dla samorządów lokalnych do podejmowania wspólnych inicjatyw.

RAMY REALIZACJI PRZEDSIĘWZIĘĆ Z ZAKRESU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH (W TYM ZIT), SZACUNKOWA KWOTA WSPARCIA Z EFRR ORAZ SZACUNKOWA ALOKACJA EFS

[Sekcja 4.2]

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Funkcjonowanie ZIT na Mazowszu opiera się na zinstytucjonalizowanej partnerskiej współpracy gmin, położonych w Warszawskim Obszarze Funkcjonalnym, wyznaczonym zgodnie z metodologią Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Nadrzędnym celem realizacji ZIT Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego jest wzmocnienie funkcji metropolitalnych.

Dokumentem strategicznym warunkującym wsparcie przedsięwzięć w tej formule jest Strategia ZIT, zawierająca m.in.:

- cele i priorytety rozwojowe ZIT;
- listę przedsięwzięć strategicznych w ramach ZIT;
- plan finansowy;
- system wdrażania;
- raport z przygotowania Strategia ZIT.

Na finansowanie ZIT, zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, zostanie wydzielona kwota w wysokości 165 mln EURO (8 % środków RPO WM 2014-2020).

W ramach RPO WM 2014-2020, wyodrębniono działania/poddziałania dedykowane ZIT w poszczególnych osiach priorytetowych finansowanych z EFRR, jak i z EFS.

Projekty w ramach ZIT mogą być realizowane w formule konkursowej i pozakonkursowej. Projekty strategiczne wstępnie wybrane w ramach ZIT do sfinansowania ze środków RPO WM 2014-2020, zostaną ocenione pod względem formalnym i merytorycznym przez podmioty reprezentujące ZIT oraz IZ, a następnie zatwierdzone i przyjęte do realizacji. W przypadku ram konkursów opracowany projekt ZIT będzie akceptowane przez IZ/IP. Zakres przekazanych kompetencji pozwoli na zapewnienie spójnych mechanizmów koordynacji w ramach RPO WM 2014-2020.

Podział zadań dotyczących realizacji ZIT, zostanie określony w Porozumieniu zawartym pomiędzy organem reprezentującym ZIT i IZ RPO WM.

Regionalne Instrumenty Terytorialne

RIT to mechanizm stworzony w celu wzmocnienia na Mazowszu ośrodków regionalnych i subregionalnych, wspomagający rozwijanie ich funkcji społeczno-gospodarczych, uzupełniających metropolitalne funkcje Warszawy.

Samorządy realizujące RIT są zobligowane do zawiązania dowolnej formy partnerstwa i opracowania *Planu działań RIT*, zawierającego:

- diagnozę obszaru, w tym identyfikację potencjałów i problemów rozwojowych;
- projekty wiodące (1-2);
- projekty towarzyszące (1-3), powiązane tematycznie z inwestycją wiodącą;
- plan finansowy i harmonogram czasowy.

Projekty wiodące oraz towarzyszące mogą zostać zrealizowane w formule wiązki projektów.

Na finansowanie RIT zostanie wydzielona kwota w wysokości 130 mln euro z EFRR na projekty wiodące oraz dodatkowe środki z EFS na projekty towarzyszące. Ostateczne kwoty przekazane na finansowanie projektów strategicznych RIT będą zależeć od rodzaju i zakresu zaproponowanych w RIT działań i projektów.

Nabór wniosków na projekty wskazane w Planie działań RIT, będzie odbywał się w trybie:

- **pozakonkursowym** - dla projektów wiodących,
- **konkursowym** - dla projektów towarzyszących. Projekty towarzyszące będą promowane przyznaniem dodatkowych punktów podczas oceny wniosków projektowych.

Weryfikacji *Planów działań RIT* pod względem poprawności i zakresu merytorycznego dokonają eksperci z Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego w Warszawie lub inni eksperci wskazani przez IZ RPO WM.

Nabór na projekty wynikające z *Planów działań RIT* będzie przeprowadzony na wczesnym etapie wdrażania programu, tzn. na etapie poprzedzającym konkursy. Zapewni to możliwość alokacji właściwych środków w osiach priorytetowych, w których zidentyfikowane zostaną projekty wiodące.

Tabela 12 - Szacunkowa kwota wsparcia dla zintegrowanego podejścia terytorialnego

Fundusz	Szacunkowa kwota wsparcia EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich	Udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
EFRR	271	18%
EFS	24	4%
EFRR + EFS	295	14%

RAMY REALIZACJI ZIT POZA ZINTEGROWANYMI PRZEDSIĘWZIĘCIAMI Z ZAKRESU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH ORAZ SZACUNKOWA ALOKACJA Z POSZCZEGÓLNYCH OSI PRIORYTETOWYCH

[Sekcja 4.3]

W RPO WM 2014-2020 nie przewidziano realizacji ZIT dla obszarów innych niż zintegrowane przedsięwzięcia z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

MECHANIZMY ZAPEWNIAJĄCE KOORDYNACJĘ PRZEDSIĘWZIĘĆ OPARTYCH NA WSPÓŁPRACY, STRATEGII MAKROREGIONALNYCH I STRATEGII DLA BASENÓW MORSKICH

[Sekcja 4.4]

Województwo mazowieckie aktywnie uczestniczy w procesie wdrażania Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUERMB). Pomiędzy SUERMB a projektem RPO WM 2014-2020 występuje komplementarność tzn. poszczególne osie priorytetowe Programu są zgodne z celami ogólnymi SUERMB, tj.: ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie i zwiększenie dobrobytu SUERMB¹⁰³. Interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 będzie zatem stanowiła niezaprzeczalny wkład w osiągnięcie globalnych celów SUERMB.

Wkład Programu w realizację SUERMB może zostać szczególnie uwzględniony w obszarach, które wymagać będą uruchomienia procesów współpracy. Takie działania dotyczyć będą m.in.: badań i rozwoju, transferu technologii i innowacji, zmian klimatycznych i ochrony środowiska naturalnego, kultury, transportu, budowania kapitału ludzkiego i społecznego oraz rynku pracy.

¹⁰³ Zgodnie z wersją Planu Działania SUERMB z lutego 2013 r. (wer. ang.)

Tabela 13 - Korelacja osi priorytetowych i priorytetów inwestycyjnych, ujętych w Programie, w relacji do celów (ogólnych i szczegółowych) SUERMB.

Cele ogólne SUERMB Osie priorytetowe RPO WM 2014-2020	Ocalenie Morza	Rozwój Połączeń w Regionie	Zwiększenie Dobrobytu		
1. Innowacyjność i przedsiębiorczość			<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: EUSBSR jako siła wiodąca w pogłębieniu i realizacji jednolitego rynku 	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Poprawa globalnej konkurencyjności regionu Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: EUSBSR przyczynia się do realizacji strategii Europa 2020
			<ul style="list-style-type: none"> • PI 3.2. <i>Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji ;</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • PI 3.4. <i>Wspieranie zdolności MŚP w zaangażowanie się w proces wzrostu ekonomicznego i innowacji</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • PI 1.2 <i>Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami , centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...);</i>
2. Wzrost e-potencjału Mazowsza			<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Poprawa globalnej konkurencyjności regionu Morza Bałtyckiego 		
3. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną		<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Wiarygodne rynki energii 	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: EUSBSR przyczynia się do realizacji strategii Europa 2020 		

		<ul style="list-style-type: none"> • PI 4.1. <i>Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • PI 4.3. <i>Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym</i> 	
4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Czysta woda w morzu 	<ul style="list-style-type: none"> • 	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Dostosowanie do zmian klimatu, zapobieganie zagrożeniom i zarządzanie 	<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Poprawa globalnej konkurencyjności regionu Morza Bałtyckiego
	<ul style="list-style-type: none"> • 6.1. <i>Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego</i> • 6.4. <i>Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu natura 2000 oraz zielonej infrastruktury</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • PI 5.2. <i>Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • PI 6.3. <i>Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego</i>
5. Rozwój regionalnego systemu transportowego		<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Dobre warunki 		

		komunikacyjne	
		<ul style="list-style-type: none"> • PI 7.2. <i>Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.</i> 	
6. Rozwój rynku pracy			<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: EUSBSR przyczynia się do realizacji strategii Europa 2020
7. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem			<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: EUSBSR przyczynia się do realizacji strategii Europa 2020
			<ul style="list-style-type: none"> • PI 9.7 <i>Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</i>
8. Edukacja dla rozwoju regionu			<ul style="list-style-type: none"> • C. szczegółowy SUERMB: Poprawa globalnej konkurencyjności regionu Morza Bałtyckiego
			<ul style="list-style-type: none"> • 10.1 <i>Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego.</i>

ROZDZIAŁ 5 - UKIERUNKOWANIE WSPARCIA NA ZJAWISKA UBÓSTWA, DYSKRYMINACJI ORAZ WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

[SEKCJA 5]

5.1 WYKAZ OBSZARÓW NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ

[SEKCJA 5.1]

Zjawisko ubóstwa jest problemem uzależnionym od wielu czynników, wśród których dominuje czynnik społeczno-ekonomiczny, powiązany z dochodami poszczególnych osób/grup osób, w tym przede wszystkim z ich pozycją na rynku pracy.

Poza brakiem zatrudnienia na zjawisko ubóstwa mają wpływ, m.in.: brak infrastruktury usług opieki zdrowotnej, usług społecznych, brak możliwości przekwalifikowania się oraz brak dostępu do edukacji. Zjawisko ubóstwa częściej występuje na terenach wiejskich i dotyczy przede wszystkim osób z niskim wykształceniem. Istnieją silne związki między zagrożeniem wykluczeniem społecznym i ubóstwem, a strukturą rodziny (znacznie częściej zjawiska te występują wśród rodzin wielodzietnych i rodzin niepełnych), stanem zdrowia oraz niepełnosprawnością. Ubóstwo dotyka także częściej dzieci i młodzież oraz osoby starsze.

Przyczyny ubóstwa są złożone, na co wpływa również częste ich nakładanie się i relacje między poszczególnymi czynnikami powodującymi ubóstwo.

Problem ubóstwa może mieć także wymiar terytorialny, przez nasiloną kumulację przyczyn na niektórych obszarach. Koncepcja wyznaczania obszarów deficytowych, najbardziej dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym lub szczególnie narażonych na te zjawiska, których potrzeby są uwzględniane w projektowaniu działań z zakresu włączenia społecznego i walki z ubóstwem, rynku pracy i edukacji opiera się na miernikach społeczno-gospodarczych. Silniejsza koncentracja środków nastąpi na obszarach cechujących się największymi opóźnieniami społeczno-gospodarczymi, określonymi na podstawie wskaźników pochodzących ze statystyki publicznej. Koncepcja wykorzystuje metodę Hellwiga (tzw. wzorca rozwoju), która pozwala na uporządkowanie jednostek terytorialnych (gmin, powiatów) według stopnia ich rozwoju społeczno-gospodarczego. Stopień rozwoju mierzony jest jako odległość określonej jednostki samorządu terytorialnego od obszaru wzorcowego, w którym poziom wskaźników wykorzystywanych do analizy jest najkorzystniejszy.

Ze względu na kompetencje jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, a także na związaną z tym strukturę organizacyjną instytucji rynku pracy, obszary wymagające szczególnej uwagi i wsparcia w działaniach w CT 8 to powiaty. Punktem odniesienia dla koncentracji terytorialnej będą m.in. poniższe wskaźniki:

- stopa bezrobocia rejestrowanego (dane BDL GUS, MPiPS);
- efektywność zatrudnieniowa (MPiPS);
- jednostki nowo zarejestrowane wg REGON na 10 tys. ludności (BDL GUS);
- obciążenie demograficzne - osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (BDL GUS);
- udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (BDL GUS, MPiPS);
- udział osób w wieku od 25 do 34 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (MPiPS).

Obszary wymagające szczególnej uwagi przy udzielaniu wsparcia w zakresie włączenia społecznego i walki z ubóstwem w CT 9, (gminy, ze względu na kompetencje samorządu gminnego w zakresie pomocy i integracji społecznej), wyznaczone zostały przy pomocy, m.in. następujących wskaźników:

- udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (BDL GUS);

- udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (BDL GUS).

W CT 10 zastosowane zostały m.in. następujące wskaźniki:

- w zakresie edukacji przedszkolnej:
  - ✓ odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną;
- w zakresie edukacji na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum:
  - ✓ udział uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja;
  - ✓ udział uczniów dodatkowo uczących się języka obcego w ogólnej liczbie uczniów w szkołach podstawowych;
  - ✓ odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja.

Przyjęto, że obszarami w najbardziej niekorzystnym położeniu jest 30% (13) powiatów w Osi Priorytetowej VI (CT8) RPO WM 2014-2020, 30% (94) gmin w Osi Priorytetowej VII (CT) oraz 30 % gmin w Osi Priorytetowej VIII (CT10). Zakłada się również ewaluację on going wyznaczonych obszarów, nie częściej jednak niż co rok, w całym okresie wdrażania RPO WM 2014-2020.

Poza opisanym wyżej sposobem wyznaczania obszarów deficytowych, potrzeby w zakresie zwiększonej alokacji środków będą dodatkowo uwzględniane na etapie wdrażania projektów (przygotowywanie Planów Działania oraz dokumentacji konkursowej).

W zakresie Osi Priorytetowej VI, obszary wymagające szczególnej uwagi będą określane także na podstawie dodatkowych danych GUS i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie.

W Osi Priorytetowej VII, do ustalania obszarów deficytowych będą wykorzystywane również dane własne Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, dotyczące rodzajów udzielanej pomocy.

W zakresie wspierania rozwoju usług społecznych, obszary wymagające szczególnej uwagi będą określane przede wszystkim na podstawie danych GUS, MCPS, Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, Departamentu Polityki Społecznej i Zdrowotnej UMWM (mapy potrzeb z siecią usług, obszary deficytowe).

Jeżeli chodzi o wsparcie ekonomii społecznej, do wyznaczania obszarów deficytowych, do których powinno być kierowane wsparcie będą wykorzystywane dane statystyczne GUS i MCPS (ustalenie rozkładu terytorialnego podmiotów ekonomii społecznej, ustalenie obszarów, gdzie nie ma współpracy jednostek samorządu terytorialnego i ekonomii społecznej). Dane statystyczne i analizy, dotyczące poszczególnych gmin/powiatów/subregionów, będą wykorzystane do ustalenia zasad preferowania wsparcia dla obszarów dotychczas mniej aktywnych lub do powierzania wiodących zadań podmiotom doświadczonym, w regionach o dobrej współpracy ekonomii społecznej, jednostek samorządu terytorialnego, biznesu.

Na obecnym etapie programowania RPO WM 2014-2020 przyjmuje się, że silniejsza koncentracja środków finansowych na obszarach wyznaczonych w opisany wyżej sposób następować będzie przez zastosowanie odpowiednich kryteriów wyboru projektów (kryteriów strategicznych), premiujących projekty mające na celu rozwiązanie problemów zidentyfikowanych na tych obszarach.

5.2 WKŁAD STRATEGII OKREŚLONEJ W PROGRAMIE NA RZECZ OBSZARÓW NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ PRZYCZYNI SIĘ DO ROZWIĄZANIA ICH SZCZEGÓLNYCH PROBLEMÓW [SEKCJA 5.2]

Ze względu na złożoność zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz wielość przyczyn, które je powodują, szansą uzyskania efektów w zakresie działań na rzecz zmniejszenia tego problemu są:

- kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem oraz ubóstwem;
- działania o charakterze profilaktycznym, zapobiegające powstawaniu ubóstwu (profilaktyka zdrowotna, wspieranie rodzin, edukacja, kształcenie dorosłych);
- likwidacja problemów, które mogą powodować ubóstwo (wspieranie rozwoju gospodarczego i tworzenia miejsc pracy).

Wielopłaszczyznowość problemu walki z wykluczeniem społecznym i ubóstwem podkreśla w szczególności Strategia *Europa 2020*.

Bezpośrednie działania związane ze wsparciem osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym przewidziane są w RPO WM 2014-2020 w następujących osiach priorytetowych:

- Oś Priorytetowa IV *Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu*, Priorytet Inwestycyjny 9.1, Cel szczegółowy 6 *Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną*;
- Oś Priorytetowa VI *Rozwój rynku pracy*, Priorytet Inwestycyjny 8.5, Cel szczegółowy 1 *Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na mazowieckim rynku pracy, w szczególności osób z grup de faworyzowanych*, Priorytet Inwestycyjny 8.7, Cel szczegółowy 2 *Zwiększenie roli MSP w kreowaniu nowych miejsc pracy na regionalnym rynku pracy*.
- Oś Priorytetowa VII *Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*, Cel szczegółowy 1 *Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie przez aktywizowanie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Cel szczegółowy 2 *Poprawa dostępu do usług opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia i Cel szczegółowy 3 Poprawa jakości i zwiększenie zakresu zadań realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej w obszarze integracji społecznej i zawodowej*

Działania zapobiegające powstawaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa przewidziane zostały w Osi Priorytetowej VIII *Edukacja dla rozwoju regionu*, Cel szczegółowy 1 *Poprawa dostępności i jakości edukacji przedszkolnej i kształcenia ogólnego*, Cel szczegółowy 2 *Poprawa jakości kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych*

Tabela 13. Zarys wkładu RPO odpowiadający szczególnym potrzebom obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej narażonych na ubóstwo

Grupa docelowa/ Obszar	Główne typy planowanych operacji będące częścią zintegrowanego podejścia	Oś Priorytetowa	Priorytet Inwestycyjny	Fundusz
Obszary deficytowe w zakresie dostępu do usług opieki zdrowotnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb regionu oraz ze zidentyfikowanych obszarów deficytów na poziomie krajowym. 	IV	9.1	EFRR

(grupy zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym)				
Obszary o wysokiej stopie bezrobocia (grupy w szczególnie trudnym położeniu na rynku pracy)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy; ▪ podnoszenie lub zmiana kwalifikacji zawodowych oraz ich lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy; ▪ pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego; ▪ wspieranie samozatrudnienia i powstawania nowych miejsc pracy; ▪ zwiększenie dostępności do opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wspieranie powstawania nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 ; ▪ wspieranie mobilności, w tym na poziomie międzynarodowym w ramach sieci EURES; ▪ monitorowanie rynku pracy, m.in. ofert pracy funkcjonujących poza systemem publicznych służb zatrudnienia oraz procesów wpływających na ofertę szkolnictwa zawodowego; ▪ wspieranie procesów uruchamiania i rozwijania własnej działalności gospodarczej wraz ze wsparciem szkoleniowo - doradczym 	VI	8.5, 8.7	EFS
Obszary o wysokim poziomie wykluczenia społecznego i ubóstwa (grupy zagrożone wykluczeniem społecznym i ubóstwem)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integracja osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową; ▪ wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami niepełnosprawnymi oraz rodzin z innymi osobami zależnymi; ▪ działania profilaktyczne i informacyjne adresowane do osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ubóstwem; ▪ monitorowanie problemów społecznych, programów i działań z zakresu pomocy i aktywnej integracji, upowszechnianie dobrych praktyk. 	VII	9.4	EFS
Obszary deficytowe w zakresie określonych usług (przede wszystkim grupy społeczne wymagające objęcia poszczególnymi usługami)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój dziennych form wsparcia, usług środowiskowych, usług społecznych dla osób niesamodzielnych; ▪ pomoc dla dzieci i rodzin zagrożonych dysfunkcją, w tym wsparcie systemu pieczy zastępczej; ▪ rozwój usług świadczonych w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka zagrożonego niepełnosprawnością i jego rodziny; ▪ zwiększenie zakresu i jakości usług społecznych świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej i jednostki wsparcia rodziny. 	VII	9.7	EFS

<p>Obszary, na których jest niewielka liczba PES, obszary (gminy i powiaty), gdzie nie ma współpracy w zakresie realizacji usług pomocy społecznej ngo,s i jst.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ; ▪ świadczenie usług wspierających rozwój ekonomii społecznej; ▪ koordynowanie i monitorowanie rozwoju sektora ekonomii społecznej. 	<p>VII</p>	<p>9.8</p>	<p>EFS</p>
<p>Obszary o niskim odsetku dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, obszary o niskim poziomie edukacji, obszary o szczególnych potrzebach w zakresie kształcenia zawodowego młodzieży oraz kształcenia i szkolenia osób dorosłych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ upowszechnianie i wsparcie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej; ▪ wsparcie wysokiej jakości kształcenia ogólnego (w szczególności wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów)zwłaszcza przez: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wspieranie szkół w zakresie pracy z uczniem młodszym przy jego przechodzeniu na kolejny etap kształcenia; ✓ wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, w tym wspieranie edukacji włączającej; ✓ rozwój zainteresowań uczniów ukierunkowanych przede wszystkim na budowanie kompetencji w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych; ✓ rozwój kompetencji uczniów w zakresie kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej i postaw przedsiębiorczych; ✓ wsparcie uczniów zdolnych ▪ wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli w tym w szczególności rozwijanie przez nich umiejętności korzystania z nowych technologii i nowoczesnych pomocy dydaktycznych; ▪ dostosowanie oferty szkół prowadzących kształcenie zawodowe do potrzeb rynku pracy, w tym m.in. prowadzenie doradztwa zawodowego, rozwój współpracy szkół zawodowych z otoczeniem; ▪ rozwój kompetencji kluczowych potrzebnych na rynku pracy, w tym pobudzenie kreatywności, innowacyjności; ▪ wsparcie rozwoju zawodowego nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy, w tym w zakresie staży i praktyk zawodowych; ▪ wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie ustawiczne i zawodowe, w tym tworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego. 	<p>VII</p>	<p>10.1, 10.3</p>	<p>EFS</p>

**ROZDZIAŁ 6 - SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW DOTKNIĘTYCH POWAŻNYMI I TRWALE
NIEKORZYSTNYMI WARUNKAMI NATURALNYMI LUB DEMOGRAFICZNYMI
[SEKCJA 6]**

Nie dotyczy – Województwo Mazowieckie nie należy do regionów, o których mowa w art. 174 TEFU.

ROZDZIAŁ 7 - SYSTEM INSTYTUCJONALNY
[SEKCJA 7]

7.1 IDENTYFIKACJA INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ PROGRAMU
[SEKCJA 7.1]

Instytucja	Nazwa instytucji, departament lub inna jednostka organizacyjna	Kierownictwo Instytucji (zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Mazowieckiego Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich	Marszałek Województwa
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa Mazowieckiego Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego <i>Komórka właściwa ds. Certyfikacji Wydatków w ramach RPO WM 2014-2020</i>	Marszałek Województwa
Instytucja Audytowa	Ministerstwo Finansów Departament Ochrony Interesów Finansowych Unii Europejskiej	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów Departament Instytucji Płatniczej	Minister Finansów

Tabela 14. Instytucje zaangażowane w system realizacji RPO WM 2014-2020

Instytucja Zarządzająca

Instytucją Zarządzającą RPO WM 2014-2020 (IZ) jest Zarząd Województwa Mazowieckiego. W imieniu Zarządu Województwa Mazowieckiego zadania IZ wykonuje Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie.

<p>ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W WARSZAWIE 03-719 Warszawa, ul. Jagiellońska 26 tel. (+22) 5979-100 fax (+22) 5979-290 e-mail: urząd_marszalkowski@mazovia.pl DEPARTAMENT ROZWOJU REGIONALNEGO I FUNDUSZY EUROPEJSKICH 03-402 Warszawa, Al. Solidarności 61 tel. (+22) 5971-751 fax (+22) 5971-752 e-mail: dsrr@mazovia.pl</p>
--

IZ odpowiada za zarządzanie programem zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami i pełni następujące funkcje, wynikające z Artykułu 125 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

- W odniesieniu do zarządzania programem operacyjnym IZ:
  - ✓ wspiera prace komitetu monitorującego i dostarcza mu informacji wymaganych do wykonywania jego zadań, w szczególności dane dotyczące postępów programu operacyjnego w osiągnięciu celów, dane finansowe i dane odnoszące się do wskaźników i celów pośrednich;
  - ✓ opracowuje i przedkłada Komisji roczne i końcowe sprawozdania z realizacji po ich zatwierdzeniu przez komitet monitorujący;
  - ✓ udostępnia instytucjom pośredniczącym oraz beneficjentom informacje, które są istotne odpowiednio dla wykonywania ich zadań i realizacji operacji;
  - ✓ tworzy system elektronicznej rejestracji i przechowywania danych dotyczących każdej operacji, które są niezbędne do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytu, w tym danych dotyczących poszczególnych uczestników operacji, w stosownych przypadkach;
  - ✓ zapewnia, aby dane, o których mowa w punkcie powyżej, były gromadzone, wprowadzane do systemu i tam przechowywane, a dane na temat wskaźników były podzielone według płci w przypadkach wymaganych załącznikiem I do rozporządzenia w sprawie EFS.

- W odniesieniu do wyboru operacji IZ:
  - ✓ sporządza i, po zatwierdzeniu, stosuje odpowiednie procedury wyboru i kryteria, które:
    - zapewniają, że operacje przyczynią się do osiągnięcia celów szczegółowych i rezultatów odpowiednich priorytetów;
    - są niedyskryminacyjne i przejrzyste;
    - uwzględniają ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 Rozporządzenia Ogólnego;
  - ✓ zapewnia, by wybrana operacja wchodziła w zakres funduszu lub funduszy oraz zaliczała się do kategorii interwencji określonej w osi lub osiach priorytetowych programu operacyjnego;
  - ✓ zapewnia, aby beneficjent otrzymał dokument zawierający warunki wsparcia dla każdego działania, w tym szczegółowe wymagania dotyczące produktów lub usług, które mają być dostarczone w ramach operacji, plan finansowania oraz termin realizacji;
  - ✓ upewnia się przed zatwierdzeniem operacji, że beneficjenci dysponują administracyjną, finansową i operacyjną zdolnością do spełnienia warunków określonych w punkcie powyżej;
  - ✓ upewnia się, że jeżeli operacja rozpoczęła się przed dniem złożenia wniosku o dofinansowanie do instytucji zarządzającej, spełnione zostały unijne i krajowe zasady dotyczące danej operacji;
  - ✓ zapewnia, aby operacje wybrane do dofinansowania z funduszy nie obejmowały przedsięwzięć będących częścią operacji, które zostały objęte lub powinny być zostać objęte procedurą odzyskiwania zgodnie z art. 71 w następstwie przeniesienia działalności produkcyjnej poza obszar objęty programem;
  - ✓ określa kategorię interwencji, w odniesieniu do której przypisane są wydatki związane z operacją.

- W odniesieniu do zarządzania finansami i kontroli programu operacyjnego IZ:

- ✓ kontroluje, czy dofinansowane produkty i usługi zostały dostarczone, czy wydatki deklarowane przez beneficjentów zostały przez nich zapłacone oraz czy spełniają one wymagania obowiązującego prawa unijnego i krajowego, programu operacyjnego oraz warunki wsparcia operacji;
- ✓ zapewnia, aby beneficjenci uczestniczący w realizacji operacji, których koszty zwracane są na podstawie faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowalnych, prowadzili oddzielny system księgowości lub korzystali z odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją;
- ✓ wprowadza skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniając stwierdzone rodzaje ryzyka;
- ✓ ustanawia procedury gwarantujące przechowywanie zgodnie z wymogami art. 72 lit. g) Rozporządzenia Ogólnego wszystkich dokumentów dotyczących wydatków i audytów wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu;
- ✓ sporządza deklarację zarządczą i roczne podsumowanie, o których mowa w art. 59 ust. 5 lit. a) i b) rozporządzenia finansowego.

Instytucja Certyfikująca

Funkcję Instytucji Certyfikującej (IC) pełni Zarząd Województwa Mazowieckiego. Zadania IC w imieniu Zarządu Województwa realizuje komórka właściwa ds. certyfikacji wydatków w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego w Warszawie, niezależna od zadań zarządczo-kontrolnych wykonywanych w ramach RPO WM 2014-2020.

<p>ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO</p> <p>URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W WARSZAWIE</p> <p><i>Komórka właściwa ds. Certyfikacji Wydatków w ramach RPO WM 2014-2020</i></p> <p>03-719 Warszawa, ul. Jagiellońska 26 tel. (+22) 5979-100 fax (+22) 5979-290 e-mail: urząd_marszalkowski@mazovia.pl</p>
--

IC pełni następujące funkcje, wynikające z Artykułu 126 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013:

- sporządzanie i przedstawianie Komisji wniosków o płatność i poświadczanie, że wynikają one z rzetelnych systemów księgowych, są oparte na weryfikowalnych dokumentach uzupełniających i były przedmiotem weryfikacji przeprowadzonych przez IZ;
- sporządzanie zestawienia wydatków, o którym mowa w art. 59 ust. 5 lit. a) rozporządzenia finansowego;
- poświadczanie kompletności, dokładności i prawdziwości przedłożonych rocznych sprawozdań finansowych oraz poświadczanie, że wydatki ujęte w sprawozdaniach finansowych są zgodne z obowiązującymi przepisami unijnymi i krajowymi oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu operacyjnego i zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;
- zapewnienie, aby istniał system, w którym rejestruje się i przechowuje w formie elektronicznej dokumentację księgową w odniesieniu do każdej operacji, zdolny do obsługi wszystkich danych

wymaganych do sporządzenia wniosków o płatność i rocznych sprawozdań finansowych, w tym rozliczeń kwot podlegających odzyskaniu, kwot odzyskanych i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu na rzecz operacji lub programu operacyjnego;

- zapewnienie, do celów sporządzania i składania wniosków o płatność, aby otrzymała od IZ odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji przeprowadzonych w odniesieniu do wydatków;
- uwzględnienie, podczas sporządzania i składania wniosków o płatność, wyników wszystkich audytów przeprowadzonych przez instytucję audytową lub na jej odpowiedzialność;
- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji oraz odpowiadającego im wkładu publicznego wypłaconego na rzecz beneficjentów;
- prowadzenie ewidencji kwot podlegających odzyskaniu i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu na rzecz operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu ogólnego Unii przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnego zestawienia wydatków.

Instytucja Pośrednicząca/Instytucja Wdrażająca

- IZ przewiduje możliwość powierzenia części zadań związanych z realizacją RPO WM 2014-2020 Instytucjom Pośredniczącym /Instytucjom Wdrażającym (IP/IW).
- Zadania i zakres odpowiedzialności IP/IW, jak również sposób monitorowania i kontrolowania przez IZ zadań wykonywanych przez IP/IW, zostaną szczegółowo określone w stosownych Porozumieniach/ Umowach zawartych pomiędzy IZ, a poszczególnymi IP/IW.
- Dokonując delegacji zadań, IZ zachowuje całkowitą odpowiedzialność za realizację Programu.

Instytucja Audytowa

Funkcję Instytucji Audytowej (IA) pełni Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, który sprawuje swoją funkcję przy pomocy Departamentu Ochrony Interesów Finansowych Unii Europejskiej w Ministerstwie Finansów oraz Urzędów Kontroli Skarbowej, w szczególności ustanowionych w nich wydziałów lub oddziałów do spraw kontroli środków z Unii Europejskiej.

GENERALNY INSPEKTOR KONTROLI SKARBOWEJ

MINISTERSTWO FINANSÓW
DEPARTAMENT OCHRONY INTERESÓW FINANSOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ
ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa
Tel: +48 (22) 694-32-82,
Fax: +48 (22) 694-51-52,
e-mail: Sekretariat.DO@mofnet.gov.pl

IA pełni następujące funkcje wynikające z Artykułu 127 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013:

- zapewnia prowadzenie audytów systemów zarządzania i kontroli, na podstawie stosownej próby działań w oparciu o zadeklarowane wydatki;
- w przypadku audytów przeprowadzanych przez podmiot inny niż instytucja audytowa, IA zapewnia takim podmiotom niezbędną niezależność funkcjonalną;

- dba o to, aby czynności audytowe uwzględniały uznane w skali międzynarodowej standardy audytu;
- w ciągu ośmiu miesięcy od przyjęcia programu operacyjnego przygotowuje strategię audytu dla przeprowadzania audytów. Strategia audytów określa metodykę kontroli, metodykę doboru próby w przypadku audytów operacji oraz plan audytów w odniesieniu do bieżącego roku obrotowego i dwóch następnych latobrotowych. Strategia audytu jest corocznie uaktualniana, począwszy od 2016 do 2023 r. włącznie. IA przedkłada strategię audytu Komisji Europejskiej na jej żądanie.
- sporządza:
  - ✓ opinię audytową zgodnie z art. 59 art. 5 akapit drugi rozporządzenia finansowego;
  - ✓ sprawozdanie z kontroli, przedstawiające główne wyniki audytów przeprowadzonych zgodnie z ust. 1, w tym ustalenia dotyczące defektów stwierdzonych w systemach zarządzania i kontroli, oraz proponowane i wdrożone działania naprawcze.

Institucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE

Institucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności dokonywanych przez Komisję Europejską jest Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej.

<p>MINISTERSTWO FINANSÓW   Departament Instytucji Płatniczej   ul. Świętokrzyska 12   00-916 Warszawa   Tel: +48 (22) 694-37-04,   Fax: +48 (22) 694-38-18,   e-mail: sekretariat.IP@mofnet.gov.pl</p>

Institucja Desygnująca

Funkcję instytucji dokonującej desygnacji pełni ministerstwo właściwe ds. rozwoju regionalnego.

System desygnacji służy zapewnieniu poprawnego działania systemu realizacji programów operacyjnych, w tym RPO WM 2014-2020, zarówno w wymiarze instytucjonalnym, jak i proceduralnym. Desygnacji podlegają: IZ, IC oraz IP/IW, którym Instytucja Zarządzająca powierza zadania w ramach realizacji RPO WM 2014-2020.

Przez desygnację należy rozumieć decyzję Ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego potwierdzającą spełnienie przez daną instytucję warunków zapewniających prawidłową realizację RPO WM 2014-2020.

Desygnacja jest procesem ciągłym, tzn. spełnienie kryteriów desygnacji będzie weryfikowane podczas całego okresu realizacji RPO WM 2014-2020 poprzez kontrole systemowe, jak też wyniki prac Instytucji Audytowej oraz wyniki kontroli przeprowadzonych przez upoważnione podmioty. Udzielona desygnacja zostanie zawieszona w przypadku zaprzestania spełniania przez instytucję kryteriów desygnacji, albo wycofana w przypadku niezrealizowania przez desygnowaną instytucję działań naprawczych, mających na celu ponowne spełnienie kryteriów desygnacji.

7.2 SYSTEM MONITOROWANIA I SPRAWOZDAWCZOŚCI

Monitorowanie

System monitorowania jest ważnym elementem oceny postępu we wdrażaniu założeń i realizacji celów RPO WM 2014-2020. Polega on na systematycznym zbieraniu i analizowaniu danych pod kątem rzeczowym i finansowym w celu zapewnienia informacji na temat skuteczności, wydajności oraz efektów wdrażania Programu, a także jego kontrolę i zmianę (tam gdzie jest to konieczne). Na kompleksowy system monitorowania składają się:

- zestawy wskaźników osiągnięcia celów RPO WM 2014-2020, z określonymi poziomami bazowymi (wyjściowymi) dla wskaźników rezultatu i poziomami docelowymi dla wskaźników produktu (monitorowanie rzeczowe);
- wskaźniki finansowe pozwalające m.in. na bieżąco śledzić postęp finansowy Programu (monitorowanie finansowe);
- metody zbierania informacji w zakresie używanych wskaźników, dokonywania ocen postępów i komunikowania ich.

Monitorowanie będzie przebiegało na wszystkich poziomach instytucjonalnych wdrażania Programu. Wyróżnia się trzy poziomy monitorowania w ramach Programu:

- beneficjent;
- instytucja zarządzająca lub instytucja, do której IZ delegowała zadania;
- Komitet Monitorujący.

Za monitorowanie RPO WM 2014-2020 odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca oraz Komitet Monitorujący RPO WM 2014-2020.

Komitet Monitorujący

W terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia państwa członkowskiego o decyzji dotyczącej przyjęcia Programu państwo członkowskie ustanowi komitet w celu monitorowania realizacji programu, w porozumieniu z instytucją zarządzającą. W skład komitetu monitorującego wejdą przedstawiciele instytucji zarządzającej, wszelkich instytucji pośredniczących i przedstawiciele partnerów. Komitet zbierać się będzie, co najmniej raz w roku i dokonywać przeglądu realizacji RPO WM 2014-2020 i postępów w osiąganiu jego celów. Brane będą przy tym pod uwagę dane finansowe, wskaźniki ogólne i specyficzne dla Programu, w tym zmiany we wskaźnikach rezultatu i postępy w osiąganiu wartości docelowych ujętych ilościowo oraz celów pośrednich określonych na podstawie oceny wykonania. Ponadto KM RPO WM 2014-2020 będzie m.in.:

- badać wszelkie kwestie, które wpływają na realizację Programu;
- opiniować wszelkie proponowane zmiany w Programie;
- wydawać zalecenia dla Instytucji Zarządzającej dotyczące realizacji RPO WM 2014-2020 i jego oceny;
- monitorować działania podjęte w następstwie tych zaleceń (art. 47 - 49 CPR).

Szczegółowe zadania KM RPO WO 2014-2020 zostaną określone w regulaminie prac.

Zgodnie z art. 110 CPR, Komitet Monitorujący rozpatruje i zatwierdza:

- wszelkie kwestie, które mają wpływ na wykonanie programu operacyjnego;
- postępy w realizacji planu ewaluacji oraz wykorzystanie wyników ewaluacji;
- realizację strategii komunikacji;
- wdrażanie dużych projektów;

- wdrażanie wspólnych planów działania;
- działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- przedsięwzięcia mające na celu promowanie zrównoważonego rozwoju;
- w przypadku gdy mające zastosowanie warunki wstępne nie są spełnione w dniu przedłożenia umowy partnerstwa oraz programu operacyjnego – postęp w zakresie przedsięwzięć służących spełnieniu mających zastosowanie warunków wstępnych;
- instrumenty finansowe,
- metodykę i kryteria wyboru operacji;
- roczne i końcowe sprawozdania z wdrażania;
- plan ewaluacji dla programu operacyjnego i wszelkie zmiany planu ewaluacji, w tym w przypadku gdy program objęty jest wspólnym planem ewaluacji zgodnie z art. 114 ust. 1 CPR;
- strategię komunikacji dla danego programu operacyjnego i wszelkie zmiany tej strategii;
- wszelkie propozycje instytucji zarządzającej dotyczące wszelkich zmian programu operacyjnego.

Sprawozdania z realizacji Programu

Za prawidłowy przebieg procesu sprawozdawczości odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca. Obowiązki Instytucji Zarządzającej w zakresie sprawozdawczości zostały określone w art. 46, 50, 52, 111 i 112 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.

Zgodnie z art. 112 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 Instytucja Zarządzająca będzie zobowiązana do przekazywania do Komisji Europejskiej do dnia 31 stycznia, 31 lipca i 31 października drogą elektroniczną danych do celów monitorowania dotyczących wydatków kwalifikowanych, w tym w podziale na kategorie interwencji. Do informacji dołączane będą prognozy certyfikacji wydatków do KE na bieżący i kolejny rok budżetowy.

Od 2016 do 2023 r. włącznie IZ przedstawi Komisji coroczne sprawozdanie z wdrażania Programu w poprzednim roku budżetowym.

Roczne sprawozdania zawierają informacje na temat wdrażania Programu i jego priorytetów w odniesieniu do danych finansowych, wspólnych i specyficznych dla Programu wskaźników oraz wartości docelowych ujętych ilościowo, w tym zmian we wskaźnikach rezultatu i celach pośrednich określonych w podstawie oceny wykonania. Przekazane dane odnoszą się do wartości wskaźników dla w pełni zrealizowanych operacji oraz, tam gdzie to możliwe, zważywszy na etap wdrażania dla wybranych operacji. W sprawozdaniach tych przedstawia się również syntezę wyników wszystkich ewaluacji Programu dostępnych dla poprzedniego roku budżetowego, a także wszelkie kwestie, które wpływają na wykonanie Programu, oraz podjęte działania. W latach 2017 i 2019 sprawozdanie będzie rozszerzone o informacje wynikające z art. 50 ust. 4 i 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013. Ponadto obowiązkowym elementem sprawozdań rocznych będzie załącznik dotyczący operacji obejmujących instrumenty finansowe (art. 46 Rozporządzenia Ogólnego).

Dodatkowo w 2019 r. sprawozdanie będzie zawierało ocenę wykonania Programu, która polegać będzie na sprawdzeniu stopnia osiągnięcia wyznaczonych wcześniej kamieni milowych (wartości pośrednich wskaźników) na poziomie poszczególnych osi priorytetowych.

Ponadto obowiązkiem IZ będzie przedstawienie końcowego sprawozdania z realizacji Programu.

Na poziomie krajowym kwestie dotyczące systemu sprawozdawczości zostaną uregulowane w wytycznych Ministerstwa właściwego ds. rozwoju regionalnego. Sprawozdawczość będzie realizowane na wszystkich poziomach wdrażania Programu, przy czym zasady procesu sprawozdawczości w ramach RPO WM 2014-2020 zostaną uregulowane przez IZ.

7.3 SYSTEM EWALUACJI

Obowiązki IZ w zakresie ewaluacji będą realizowane zgodnie z zasadami określonymi w art. 54 - 57 Rozporządzenia Ogólnego.

Ocenę przeprowadza się w celu poprawy jakości projektowania i realizacji Programu, jak również w celu analizy jego efektywności, skuteczności oraz oddziaływania. Wpływ Programu będzie oceniany zgodnie z misją odpowiedniego funduszu objętego zakresem wspólnych ram strategicznych w odniesieniu do celów unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, jak również w odniesieniu do PKB oraz bezrobocia.

Ewaluacja RPO WM 2014-2020 polegać będzie na ocenie jakości, skuteczności, użyteczności oraz efektywności wdrażania zarówno w odniesieniu do celów strategii Europa 2020, celów określonych w krajowych dokumentach strategicznych, jak i w RPO WM.

Ocenę przeprowadzają eksperci, którzy są funkcjonalnie niezależni od podmiotów odpowiedzialnych za realizację RPO WM. Za przeprowadzenie oceny Programu odpowiada IZ, która będzie udostępniać wyniki ewaluacji opinii publicznej w całości oraz przekazywać je Komitetowi Monitorującemu RPO WM, Krajowej Jednostce Ewaluacji, a także Komisji Europejskiej na jej życzenie.

Badania ewaluacyjne będą realizowane przez podmioty zewnętrzne, funkcjonalnie niezależne od IZ. W strukturach IZ zostanie utworzona jednostka ewaluacyjna, która będzie odpowiedzialna za opracowanie koncepcji badań ewaluacyjnych, nadzór nad ich realizacją, odbiór wyników badań oraz monitorowanie wypracowanych rekomendacji. Do obowiązków jednostki ewaluacyjnej należy koordynacja procesu ewaluacji działań współfinansowanych z EFS i EFRR oraz współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji jak i również budowa potencjału ewaluacyjnego. Za wypracowanie standardów oraz koordynację działań w zakresie ewaluacji prowadzonych w ramach poszczególnych PO odpowiedzialna jest Krajowa Jednostka Ewaluacji.

Ocena szacunkowa – przed rozpoczęciem realizacji Programu (ewaluacja ex ante)

Przed rozpoczęciem realizacji programu operacyjnego przeprowadzona zostanie ewaluacja ex ante (będzie oceną logiki interwencji przyjętej w ramach programu operacyjnego). Ewaluacja ex ante udzieli odpowiedzi na pytania, czy planowane do realizacji interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne oraz czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądaných celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb i problemów społeczno-ekonomicznych.

Ocena ex ante obejmie analizę:

- wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych;
- spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami;
- spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu;
- spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, Umową Partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu;
- adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu;
- sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów;
- czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych;
- uzasadnienia proponowanej formy wsparcia;
- adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem;

- przydatności procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ocen;
- przydatności celów pośrednich wybranych na potrzeby podstawy oceny wykonania;
- adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji;
- adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju.

Ocena podczas okresu programowania

W celu bieżącej analizy efektywności i skuteczności realizacji Programu, IZ będzie prowadziła ocenę na podstawie Planu Ewaluacji, który zgodnie z wytycznymi KE, zostanie przedłożony do akceptacji Komitetu Monitorującego nie później niż rok od przyjęcia RPO WM 2014-2020.

Plan Ewaluacji będzie zawierał następujące elementy:

- listę tematów badań ewaluacyjnych wraz z uzasadnieniem ich realizacji;
- metody przewidziane do zastosowania wraz z określeniem zapotrzebowania na dane;
- sposoby zapewnienia dostarczenia odpowiedniego zakresu danych na użytek ewaluacji;
- harmonogram procesu ewaluacji;
- sposoby komunikacji wyników ewaluacji;
- zasoby ludzkie;
- budżet;
- plan szkoleń.

Co najmniej raz podczas okresu programowania ocena obejmuje analizę sposobu, w jaki wsparcie z funduszy przyczyniło się do osiągnięcia celów w odniesieniu do każdej osi priorytetowej.

Do 31 grudnia 2020 r. Instytucja Zarządzająca przekaze Komisji sprawozdanie zawierające podsumowanie wyników ocen przeprowadzonych podczas okresu programowania, w tym oceny głównych produktów/usług oraz rezultatów programu.

Ocena po zakończeniu programu operacyjnego (ex post)

Po zakończeniu realizacji Programu zostanie zrealizowana ewaluacja ex post (ocena rezultatów i oddziaływania Programu, w tym trwałości uzyskanych zmian).

Ocena ex post zbada skuteczność i efektywność funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ich wkład w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, zgodnie ze szczegółowymi wymogami ustanowionymi w przepisach dotyczących poszczególnych funduszy. Ocena ex post zostanie zakończona do dnia 31 grudnia 2023 r.

7.4 SYSTEM KONTROLI

System kontroli i audytu RPO WM 2014-2020, wynikający z zapisów Art. 72, 73, 74 oraz Art. 125, 126 i 127 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, obejmuje:

- kontrole systemowe, które służą zapewnieniu, że wszystkie funkcje realizowane są w odpowiedni sposób, a systemy zarządzania i kontroli funkcjonują prawidłowo, efektywnie oraz zgodnie z procedurami i obowiązującym prawem.
- kontrole projektów na dokumentach, w tym:
  - ✓ weryfikacja wniosków o płatność;
  - ✓ kontrole poprawności przeprowadzenia procedur z zakresu prawa zamówień publicznych, ochrony środowiska i udzielania pomocy publicznej, w momencie weryfikacji pierwszego wniosku o płatność;
  - ✓ kontrole krzyżowe;

- kontrole projektów na miejscu/w siedzibie beneficjenta, w tym kontrole na zakończenie realizacji projektu i kontrole trwałości.

Kontrole projektów, w tym weryfikacja wniosków o płatność służą zapewnieniu, że zadeklarowane wydatki zostały rzeczywiście poniesione, a towary i usługi dostarczone zgodnie z decyzją o dofinansowaniu.

Weryfikacja wniosków o płatność obejmuje wszystkie wnioski o płatność składane przez beneficjentów. Wniosek o płatność weryfikowany jest pod względem formalnym i merytorycznym przez opiekuna projektu, dodatkowo, przed wykonaniem wypłaty na rzecz beneficjenta, weryfikacja rachunkowa dokonywana jest przez komórkę finansowo – księgową.

Kontrolowanie poprawności przeprowadzenia procedur z zakresu prawa zamówień publicznych, ochrony środowiska i udzielania pomocy publicznej w momencie weryfikacji pierwszego wniosku o płatność zawierającego wydatki ponoszone w rygorach ww. procedur, np. w ramach danego kontraktu wynika z ryzyka korekt netto związanych z procesem rocznych rozliczeń. Możliwe jest wprowadzenie w tym zakresie rozwiązań proporcjonalnych uzależnionych od analizy ryzyka oraz potencjału instytucjonalnego.

Kontrole krzyżowe prowadzone są w celu eliminowania podwójnego finansowania wydatków ponoszonych przez beneficjentów w ramach jednego lub kilku programów operacyjnych, w tym w ramach programów operacyjnych dwóch różnych perspektyw finansowych.

Kontrole na zakończenie realizacji projektów, które mogą przybrać formę kontroli na miejscu, prowadzone są w celu zapewnienia zachowania właściwej ścieżki audytu odnośnie dokumentów związanych z cyklem życia każdego projektu, zwłaszcza dokumentów dotyczących ponoszonych wydatków i obligatoryjnych weryfikacji, poprzez sprawdzenie ich kompletności oraz zgodności z prawem i procedurami.

Kontrole na miejscu realizacji projektów mogą być przeprowadzane na próbie określonej przez IZ w oparciu o ustaloną metodologię doboru próby projektów (analizę ryzyka).

Dopuszcza się możliwość delegowania obowiązków w zakresie kontroli projektów do instytucji niepublicznych na podstawie pisemnej umowy z zachowaniem rygorów obowiązującego prawa (w tym prawa zamówień publicznych). Odpowiedzialność za przeprowadzone kontrole spoczywa na instytucji, która powierzyła te obowiązki podmiotowi niepublicznemu.

Poza kontrolami, za które odpowiada IZ proces kontroli realizacji RPO WM 2014-2020 obejmuje:

- audyty wykonywane zgodnie z art. 127 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 przez Instytucję Audytową;
- kontrole weryfikujące zachowywanie zgodności z kryteriami desygnacji realizowane przez MIR;
- audyty wykonywane przez Komisję Europejską i Europejski Trybunał Obrachunkowy.

Instytucja Audytowa prowadzi audyty projektów na potrzeby wydania opinii audytowej w ramach procedury rocznej akceptacji rachunków oraz sporządzenia rocznego sprawozdania z kontroli. Jej audyty będą brane pod uwagę również w procesie desygnacji.

Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego zapewnia prowadzenie kontroli weryfikujących zachowywanie zgodności z kryteriami desygnacji. Wyniki kontroli są podstawą do utrzymania, zawieszenia lub wycofania desygnacji dla instytucji systemu zarządzania i kontroli, w odniesieniu do wszystkich lub wybranych działań wdrażanych w ramach RPO WM 2014-2020.

Obowiązki poszczególnych instytucji oraz beneficjentów w zakresie kontroli i audytu oraz szczegółowe zasady, w tym zasady kontroli projektów przeprowadzanych na miejscu realizacji

projektu/ w siedzibie beneficjenta, określają wytyczne ministerstwa właściwego ds. rozwoju regionalnego w zakresie kontroli.

7.5 SYSTEM INFORMATYCZNY

Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego zapewni budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego - SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych, oraz określi standardy w zakresie gromadzenia danych przez wszystkich uczestników. Zadaniem IZ będzie w szczególności zapewnienie aktualności i poprawności danych monitoringowych przechowywanych w tym systemie. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 w zakresie:

- obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych poszczególnych uczestników operacji, w stosownych przypadkach (art. 125 ust. 2 rozporządzenia ogólnego);
- zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 72 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013);
- zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem, a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 122 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013).

W celu obsługi procesu wdrażania zostanie przygotowany i wdrożony lokalny system informatyczny. System ten będzie zapewniał dwukierunkową komunikację pomiędzy systemami LSI a SL2014 i umożliwi automatyczną obsługę błędów w przesyłanych dokumentach po stronie systemów lokalnych, możliwość automatycznej aktualizacji przekazywanych dokumentów, jak również korzystanie ze słowników danych udostępnianych przez SL2014. Przy tworzeniu lokalnego systemu informatycznego na potrzeby RPO WM 2014 – 2020, zostaną uwzględnione zapisy art. 122 ust. 3 projektu rozporządzenia ogólnego, a także doświadczenia i wnioski płynące z okresu programowania 2007–2013.

7.6 SYSTEM INFORMACJI I PROMOCJI

IZ jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego. W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, zgodnie z art. 116 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji Instytucja Zrządzająca, zgodnie z art. 116 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, opracuje dla RPO WM 2014-2020 strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu. Strategia komunikacji podlega uzgodnieniom z Instytucją Koordynującą oraz jej akceptacji w zakresie zgodności ze wspólną strategią komunikacji oraz wytycznymi w zakresie informacji i promocji, a następnie akceptacji Komitetu Monitorującego dany program.

Raz do roku na forum Komitetu Monitorującego przedstawiana jest informacja nt. realizacji przedmiotowej strategii oraz planowanych działań w roku następnym. IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym. Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania;

- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach;
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa roli i osiągnięć polityki spójności i funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu i poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie Umowy Partnerstwa.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka. W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów. Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

7.7 SYSTEM ZARZĄDZANIA FINANSOWEGO

Zapisy art. 73 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 stanowią, że obowiązki państwa członkowskiego w zakresie zarządzania finansami są dookreślone w zapisach ustanowionych w rozporządzeniu finansowym oraz w przepisach dotyczących poszczególnych funduszy.

Art. 72 nakłada na IZ obowiązek ustanowienia procedury dla zapewnienia zasadności i prawidłowości deklarowanych wydatków.

Wspólne zasady dotyczące płatności (art. 129) zobowiązują IZ do zapewnienia, aby najpóźniej do zamknięcia programu kwota wsparcia publicznego wypłacona na rzecz beneficjentów była co najmniej równa wkładowi z funduszy, wypłaconemu państwu członkowskiemu przez Komisję Europejską.

W realizację programów operacyjnych zaangażowane są środki unijne, krajowe środki publiczne oraz środki prywatne. Środki polityki spójności przekazywane są w formie:

- płatności zaliczkowych początkowych - zgodnie z art. 134 ust. 1 kwota wstępnych płatności zaliczkowych jest wypłacana w ratach w sposób określony w rozporządzeniu ogólnym. Co do zasady są to środki przekazane w latach 2014-2016 w odpowiedniej wysokości 2%, 1% i 1% alokacji na dany PO.
- płatności zaliczkowych rocznych - zgodnie z art. 134 ust. 2 kwota rocznych płatności zaliczkowych jest wypłacana przed 1 lipca w latach 2016-2022 w sposób określony w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013. Co do zasady będą to środki w wysokości 2% dla roku 2016 oraz 2,5% dla kolejnych lat.
- płatności okresowych, w tym płatności salda rocznego oraz płatności salda końcowego - zgodnie z art. 130 Komisja zwraca jako płatności okresowe 90% kwoty wynikającej z zastosowania stopy współfinansowania dla każdej osi priorytetowej ustanowionej w decyzji o przyjęciu programu operacyjnego do wydatków kwalifikowalnych dla osi priorytetowej uwzględnionej we wniosku o płatność.

na rachunki wskazane przez ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Wkład z funduszy dla osi priorytetowej realizowany poprzez płatności okresowe oraz płatności salda rocznego i końcowego nie może być wyższy niż:

- wsparcie publiczne wskazane we wniosku o płatność dla osi priorytetowej;

- wkład z funduszy dla osi priorytetowej ustanowiony w decyzji Komisji o zatwierdzeniu programu operacyjnego.

Wprowadza się rozróżnienie na rok księgowy (1.07 n-1 do 30.06 n) oraz rok finansowy (1.01 -31.12 n). Deklaracje wydatków mogą być przekazywane bez ograniczeń w ciągu roku obrachunkowego. Do końca lipca roku n IZ zobowiązana jest przekazać dodatkową deklarację wydatków dotyczącą poprzedniego roku obrachunkowego. Po złożeniu wspomnianej deklaracji, od sierpnia roku n można rozpocząć certyfikację na poczet kolejnego roku obrachunkowego.

Ponadto, do 1 lutego roku n+1 przesłane będą do KE następujące dokumenty:

- deklaracja zamknięcia rocznych rachunków przygotowana przez IZ;
- deklaracja zgodności przygotowana przez IZ;
- raport o przeprowadzonych audytach i kontrolach przygotowany przez IZ;
- opinia audytowa wraz z raportem podsumowującym ustalenia audytowi przygotowane przez IA.

Powyższe dokumenty powinny zostać przekazane zbiorczo do KE przez IZ. Aby zachować termin 1 lutego roku n+1 i jednocześnie zapewnić spójność dokumentów, konieczne jest przyjęcie wewnątrz krajowej procedury konsultowania poszczególnych dokumentów i ich uzgadniania. Procedura ta wyglądać będzie następująco:

- IZ przesyła projekt deklaracji zamknięcia oraz projekt raportu do IA do 31 sierpnia następującego po roku obrachunkowym, którego dotyczy deklaracja zamknięcia.
- IA po zakończeniu czynności audytowych przesyła wstępny raport do IZ najpóźniej do 30 października następującego po roku obrachunkowym, którego dotyczy deklaracja zamknięcia (pkt 1).
- IZ przesyła:
  - ✓ informację o podjętych działaniach zaradczych odnoszącą się do ustaleń raportu podsumowującego ustalenia audytu;
  - ✓ deklarację zamknięcia, uwzględniającą ustalenia wynikające z raportu, w tym ewentualną korektę wynikającą z poziomu błędu oszacowanego przez IA;
  - ✓ deklarację zgodności;
  - ✓ raport uwzględniający ustalenia wynikające z raportu;
  - ✓ do IA do 31 grudnia następującego po roku obrachunkowym, którego dotyczy deklaracja.

Opinia audytowa, uwzględniająca informacje IZ i dokonane korekty jest przekazywana do IZ przez IA do 15 stycznia roku następującego po roku, którego dotyczy opinia audytowa. W oparciu o otrzymane dokumenty, KE do 31 maja roku n+1 w ramach procedury *annual examination and acceptance of accounts* weryfikować będzie otrzymane dokumenty, po czym dokona rozliczenia wydatków roku obrachunkowego, wypłacając saldo roczne lub odpowiednio pomniejszając kolejną płatność okresową.

Deklaracja wydatków jest przygotowywana na podstawie wniosków o płatność beneficjenta. Zasady i terminy przygotowania oraz przesyłania do KE wniosków o płatność warunkowane są przepisami Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, w szczególności związanymi z procesem tzw. rocznych rozliczeń oraz zasadą n+3. Podstawą wnioskowania o refundację środków przez KE jest deklaracja wydatków oraz wnioski o płatność przygotowywane przez instytucję zarządzającą. Zgodnie z art. 136 wnioski o płatność okresową składane są do KE regularnie i obejmują kwoty ujęte w sprawozdaniu finansowym, jako wsparcie publiczne wypłacone na rzecz beneficjentów w roku obrotowym kończącym się w dniu 30 czerwca. Ostateczny wniosek o płatność okresową musi zostać złożony do dnia 31 lipca po upływie poprzedniego roku obrotowego oraz, w każdym

przypadku, przed pierwszym wnioskiem o płatność okresową dla następnego roku obrotowego. Pierwszego wniosku o płatność okresową nie składa się przed otrzymaniem przez KE formalnego aktu akredytacji instytucji zarządzającej.

Wydatki ujęte we wniosku o płatność, co do zasady, są uzasadniane na podstawie opłaconych faktur lub dokumentów księgowych o równorzędnej wartości dowodowej. Dla takich form wsparcia kwoty ujęte we wniosku o płatność stanowią wydatki zwrócone beneficjentowi przez instytucję zarządzającą.

Płatności na rzecz beneficjentów

W ramach perspektywy finansowej 2014-2020, zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, utrzymane zostanie rozwiązanie z obecnej perspektywy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, jako płatnikiem wypłacającym beneficjentom środki UE.

Zgodnie z art. 132 IZ odpowiada za otrzymanie przez beneficjenta łącznej kwoty wsparcia publicznego możliwie jak najszybciej i w pełnej wysokości, a w każdym razie przed włączeniem odpowiednich wydatków do wniosku o płatność. Nie potrąca się ani nie wstrzymuje żadnych kwot, ani też nie nakłada się żadnych opłat szczególnych lub innych opłat o równoważnym skutku, które powodowałyby zmniejszenie kwot wypłacanych beneficjentom.

7.8 SYSTEM OCENY I WYBORU PROJEKTÓW

[SEKCJA 2.A.2.2]

Proces oceny i wyboru projektów w ramach RPO WM 2014-2020 przebiega zgodnie z procedurami zatwierdzonymi przez IZ oraz w oparciu o kryteria przyjęte przez Komitet Monitorujący.

Tryb wyboru projektów

Planowane jest stosowanie następujących trybów wyboru projektów:

- konkursowy;
- pozakonkursowy.

Tryb konkursowy jest podstawowym trybem wyboru projektów, zaś tryb pozakonkursowy ma zastosowanie wyłącznie w uzasadnionych przypadkach.

Tryb konkursowy stosowany jest w obszarach, w których do rozwiązania danego problemu może przyczynić się realizacja różnych projektów przynoszących porównywalne rezultaty, tzn., że ten sam cel może zostać osiągnięty w wyniku realizacji różnych interwencji.

Projekty wybierane w trybie pozakonkursowym są to projekty o kluczowym znaczeniu dla realizacji Programu, wskazane przez IZ. W ramach RPO WM 2014-2020 przewidziano realizację trybu pozakonkursowego ze względu na potrzebę przeprowadzenia inwestycji wynikających ze *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r. Inteligentne Mazowsze*, których wdrożenie w istotny sposób przyczyni się do osiągnięcia zakładanych wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego województwa mazowieckiego. Projekty strategiczne identyfikowane są głównie w celu realizacji inwestycji o szerokim zasięgu, kompleksowo rozwiązujących zdiagnozowany problem. W przypadku projektów strategicznych zakłada się możliwość wyboru projektów w fazie przygotowawczej. Inwestycje te będą mogły zostać objęte wsparciem na etapie przygotowawczym, tak aby wraz z beneficjentem dopracować projekt, wykorzystując m.in. zaplecze merytoryczne instytucji zaangażowanych we wdrażanie funduszy. Pozwoli to na realizację projektów w największym stopniu przyczyniających do realizacji celów RPO WM 2014-2020.

Projekty wybierane w trybie pozakonkursowym, tak jak projekty konkursowe, w celu otrzymania wsparcia będą musiały otrzymać pozytywną ocenę, przeprowadzoną na podstawie kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący.

Przesłanki do nadania inwestycji statusu projektu strategicznego są w szczególności następujące:

- projekt wynika z dokumentów o charakterze strategicznym, dokumentu implementacyjnego do strategii, bądź z planu inwestycyjnego dla danego sektora;
- projekt wynika z monopolu kompetencyjnego wnioskodawcy w danym obszarze;
- projekt został uwzględniony w Kontrakcie Terytorialnym;
- projekt wynika z ZIT;
- projekt jest wiodący w ramach RIT.

Tryby naborów będą dostosowane do uwarunkowań wynikających ze specyfiki każdej z osi. Indykatywne przyporządkowanie trybów wyboru oraz mechanizmów przyczyniających się do podniesienia efektywności projektów znajduje się przy opisach poszczególnych osi priorytetowych.

Tryb wyboru projektów będzie się przyczyniał m.in. do realizacji podejścia terytorialnego, poprzez możliwość organizacji konkursów ukierunkowanych na rozwiązanie problemów specyficznych dla danego obszaru lub branży. Sposób organizacji i zasady naborów projektów umożliwią realizację tzw. „wiązki projektów”, jak również projektów zintegrowanych, przedstawianych w formie jednego projektu. Efekty takich przedsięwzięć są znacznie większe niż rozproszonych, punktowych interwencji.

Kryteria wyboru projektów

Ocena i wybór projektów prowadzone są w oparciu o kryteria wyboru, przyjęte przez Komitet Monitorujący. Kryteria oceny powiązane są z planowanymi do osiągnięcia rezultatami danej osi priorytetowej. Promowane będą projekty przyczyniające się w jak największym stopniu do osiągnięcia założonych celów, tj.:

- zgodne z dokumentami strategicznymi i z politykami horyzontalnymi;
- zgodne z celami osi priorytetowej;
- wpływające na wskaźniki realizacji celów poszczególnych osi priorytetowych;
- efektywne, tj. zapewniające osiągnięcia wskaźnika rezultatu możliwie najniższym kosztem;
- komplementarne oraz kompleksowe.

W przypadku każdej osi priorytetowej dopuszczalne są dodatkowe kryteria, wynikające ze specyfiki danej osi.

Poniżej przedstawiono przykłady mechanizmów zapewniających wybór inwestycji w największym stopniu przyczyniających się do realizacji celów RPO WM 2014-2020.

Tabela 15. Promowanie projektów oddziaływujących na realizację przynajmniej dwóch celów tematycznych

Typ projektu	CT na który oddziałuje projekt		Przykładowe mechanizmy preferujące projekty o oddziaływaniu na przynajmniej dwa CT
Rozwój przedsiębiorstwa poprzez zakup maszyn i urządzeń wykorzystywanych w ramach kształcenia zawodowego	3	10	1. Kryteria promujące projekty, których efekty bezpośrednio oddziałują na przynajmniej dwa CT. 2. Preferencyjne instrumenty wsparcia, np. dotacja.
Rozwój przedsiębiorstw poprzez	3	6	

wprowadzenie BAT			
------------------	--	--	--

Tabela 16. Promowanie wiązek projektów

Wiodący typ projektu	Powiązany typ projektu	Przykładowe mechanizmy stymulujące realizację inwestycji powiązanych
Inwestycje wiodące wynikające z Planów RIT	- inwestycje towarzyszące wynikające z Planów RIT.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Architektura programu skupiająca w jednej osi inwestycje, które w wyniku wzajemnego powiązania przynoszą znacznie większe oddziaływanie. 2. Harmonogramy konkursów pozwalające na równoległe przygotowanie i ocenę powiązanych projektów. 3. Kryteria promujące projekty, które dzięki wzajemnemu powiązaniu przyniosą większe efekty. 4. Kryteria promujące projekty, których efektem będzie zatrudnienie osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy.
Rewitalizacja	- wsparcie dziedzictwa kulturowego i naturalnego; - projekty z zakresu włączenia społecznego; - projekty z zakresu samozatrudnienia;	
Inwestycje drogowe	- Inwestycje wodno-kanalizacyjne; - rewitalizacja.	

Tabela 17. Promowanie projektów powiązanych z projektami realizowanymi w ramach innych programów operacyjnych

Inwestycja w ramach RPO	Inwestycja w ramach innego PO	Powiązanie	Przykładowe mechanizmy weryfikujące wzajemne powiązania
Rozbudowa systemu informacji przestrzennej na poziomie regionalnym	Budowa krajowego systemu informacji przestrzennej (PO Polska Cyfrowa)	System budowany na poziomie krajowym będzie pozyskiwał dane z poziomu regionalnego w ramach systemu już stworzonego i nadal rozwijanego w latach 2014-2020.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kryteria promujące projekty wpisujące się/ uzupełniające inwestycje krajowe. 2. Współpraca z IZ innych programów w celu weryfikacji powiązania inwestycji oraz przygotowanie i ocena powiązanych projektów.
Podnoszenie jakości kształcenia poprzez realizację projektów wykorzystujących narzędzia TIK wypracowanych na poziomie krajowym.	Opracowanie materiałów metodycznych i dydaktycznych z wykorzystaniem TIK (POWER)	Na poziomie regionalnym będą wykorzystywane efekty projektów realizowanych na poziomie centralnym	

Procedury przyjęte w ramach RPO WM 2014-2020 zapewnią bezstronność w procesie oceny i wyboru projektów oraz możliwość odwołania się wnioskodawcy, w przypadku negatywnej oceny projektu, zgodnie z zapisami *Ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020*. Zasady dokonywania oceny i wyboru projektów zostaną doprecyzowane w *Szczegółowym Opisie Priorytetów RPO WM 2014-2020* oraz w wytycznych w zakresie trybu wyboru i oceny projektów.

ROZDZIAŁ 8 - DZIAŁANIA ANGAŻUJĄCE STOSOWNYCH PARTNERÓW W PROCES PRZYGOTOWANIA PROGRAMU ORAZ ROLA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH WE WDRAŻANIE, MONITOROWANIE, EWALUACJĘ PROGRAMU [SEKCJA 7.2]

8.1 ROLA PARTNERÓW W PROCESACH PRZYGOTOWANIA, WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I EWALUACJI PROGRAMU [SEKCJA 7.2.1]

Na mocy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 oraz zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, Zarząd WM pełni rolę Instytucji Zarządzającej, na którą scedowano opracowanie RPO WM 2014-2020. Zgodnie z przyjętym modelem programowania dla nowej perspektywy finansowej UE w województwie mazowieckim, zostały powołane trzy Zespoły zadaniowe (redakcyjno-programowy¹⁰⁴, ds. Aktualizacji Strategii¹⁰⁵ (...), ds. rekomendacji¹⁰⁶), których zadaniem jest zaangażowanie/włączenie podmiotów społeczno-gospodarczych w działania na rzecz rozwoju regionu, powiązania Programu z dokumentami strategicznymi (m.in. *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Inteligentne Mazowsze*) oraz wykorzystanie doświadczeń z realizacji projektów w perspektywie finansowej 2007-2013.

Ścisła współpraca między administracją, a partnerami społeczno-gospodarczymi sprzyja bardziej spójnemu i zintegrowanemu podejściu do prac w obszarze funduszy UE i tym samym ma zasadnicze znaczenie dla realizacji *Strategii Europa 2020* poprzez osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Z uwagi na fakt, iż zasada partnerstwa stanowi jedną z fundamentalnych zasad programowania 2014-2020, Samorząd Województwa Mazowieckiego dokłada wszelkich starań, aby aktywne uczestnictwo partnerów społeczno-gospodarczych w przedmiotowym procesie było rzeczywiste na wszystkich etapach prac nad RPO WM 2014-2020. Realizacja przedmiotowych prac, ściśle skorelowana z zasadą partnerstwa¹⁰⁷, przyczyni się bezpośrednio do poprawy jakości i skutecznej realizacji Programu w przyszłości.

W związku z powyższym, przyjęto trzyetapowe podejście, prac RPO WM 2014-2020:

- I etap - konsultacje społeczne Założeń RPO WM 2014-2020;
- II etap – partycypacja społeczno-gospodarcza przy współtworzeniu projektu RPO WM 2014-2020;
- III etap - konsultacje społeczne projektu RPO WM 2014-2020.

I Etap prac - Założenia do RPO WM na lata 2014-2020 – konsultacje społeczne

Przygotowanie projektu RPO WM 2014-2020, poprzedziło opracowanie Założeń do RPO WM na lata 2014-2020, które zostały sporządzone w celu wyznaczenia obszarów wsparcia dla dwufundusowego Programu. Prace nad przedmiotowym dokumentem toczyły się od **września 2012 r.** w ramach licznych spotkań ww. Zespołów zadaniowych i ostatecznie zostały przyjęte przez Zarząd WM Uchwałą nr 2447/212/12 w dniu **27 listopada 2012 r.**, a następnie poddane zostały procesowi konsultacji społecznych, które odbyły się w terminie: **3-21 grudnia 2012 r.**

¹⁰⁴ Zespół redakcyjno-programowy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego dla perspektywy finansowej 2014-2020

¹⁰⁵ Zespół do spraw Aktualizacji i Monitorowania Realizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego oraz koordynacji prac nad przygotowaniem oraz wdrożeniem dokumentów programowych Województwa Mazowieckiego dla perspektywy finansowej 2014-2020

¹⁰⁶ Zespół do spraw opracowania rekomendacji do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego dla perspektywy finansowej 2014-2020.

[://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf).

Komunikaty o konsultacjach oraz informacje o dokumencie dystrybuowano z wykorzystaniem stron internetowych Urzędu, w tym strony BIP oraz funkcjonujących na terenie województwa mazowieckiego Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego. Ponadto, wykorzystano także tradycyjną drogę korespondencyjną oraz zorganizowano spotkania informacyjne, które miały na celu przedstawienie założeń oraz wymianę uwag dot. przedmiotowego dokumentu. Uruchomiono również aplikację umożliwiającą zgłoszenie propozycji projektów strategicznych do realizacji w ramach RPO WM 2014-2020 – Mazowiecki Bank Projektów.

Wszystkie przyjęte uwagi i komentarze stanowiły bardzo cenne zaplecze analityczne. Zgłoszone uwagi nie zostały wprowadzone do Założeń RPO WM 2014-2020, lecz w przypadku uzasadnienia merytorycznego zostały one uwzględnione we Wstępnym Projekcie RPO WM 2014-2020. Wnioski ze współpracy oraz jej szczegółowy przebieg, zostały przedstawione w formie Raportu z konsultacji społecznych.

II Etap - Wstępny Projekt RPO WM na lata 2014-2020 (WP RPO WM 2014-2020)- partycypacja społeczno-gospodarcza

Ww. dokument został opracowany pod koniec **grudnia 2012 r.** i stanowił pierwszą wersję projektu RPO WM 2014-2020. Powstał przy udziale Zespołów zadaniowych, w oparciu o Założenia do RPO WM na lata 2014-2020 oraz uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych, a także w bezpośredniej współpracy z partnerami społeczno-gospodarczymi mającej na celu m.in. sprecyzowanie wstępnych obszarów wsparcia w ramach celów tematycznych, zgodności przedstawionych w dokumencie zapisów z dokumentami strategicznymi, przedstawionego zarysu diagnozy społeczno-gospodarczej oraz analizy SWOT. Wszystkie przyjęte uwagi i komentarze stanowiły bardzo cenne zaplecze analityczne. WP RPO WM 2014-2020 został przyjęty przez Zarząd WM w dniu **8 stycznia 2013r.**, a następnie przekazany do zaopiniowania Ministerstwu Rozwoju Regionalnego.

Biorący udział, przy tworzeniu WP RPO WM 2014-2020, partnerzy społeczno-gospodarczy kierujący się pozytywnymi doświadczeniami z okresu programowania 2007-2013, zarekomendowali priorytety, które w ich opinii wymagały kontynuacji w obecnej perspektywie. Działania te posłużyły za wyznacznik do ukierunkowania planowanych obszarów wsparcia. Partnerzy przedstawili również propozycję nowych działań i obszarów, jakie powinny być realizowane w okresie 2014-2020. Zgłoszone wnioski dotyczące rozwoju innowacji społecznych oraz inteligentnych sieci energetycznych - smart grid, smart metering, zostały ujęte analogicznie w ramach Osi Priorytetowej VII i Osi Priorytetowej III. Zgodnie z preferencjami partnerów, dotyczącymi priorytetowych dla rozwoju regionu działań, potwierdzona została także zasadność koncentracji wsparcia w ramach obszarów wskazanych w niniejszym dokumencie, jak również wyboru priorytetów inwestycyjnych w ramach EFS.

Następnie w oparciu o zasadę partnerstwa Zarząd WM w dniu **26 lutego br.**, przyjął *Metodykę włączania partnerów społeczno-gospodarczych w prace nad RPO WM 2014-2020*, która stanowić będzie podstawę współpracy z podmiotami zewnętrznymi w całym okresie programowania (wypracowany system, organizacyjny został szczegółowo przedstawiony poniżej). W oparciu o przedmiotowy dokument, w dniu **28 marca 2013 r.**, odbyło się spotkanie inicjujące cykl prac podzespołów tematycznych (szczegółowo opisanych w *Metodyce zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych*) ds. współtworzenia projektu RPO WM 2014 2020.

Przedmiotowa współpraca odbywała się zgodnie z przyjętym harmonogramem prac. Efektem współpracy z partnerami społeczno-gospodarczymi było przeprowadzenie analizy zapisów Programu, w odniesieniu do diagnozy społeczno-gospodarczej, celów szczegółowych, określenie ram zaproponowanego wsparcia w kontekście uwarunkowań wskazanych w dokumentach programowych UE oraz krajowych, w celu jak najefektywniejszego, odpowiadającego potrzebom społeczno-gospodarczym ukierunkowania RPO WM 2014-2020. Główny nacisk w zakresie przedmiotowej współpracy położono na analizę obszarów interwencji, systemu wskaźników, priorytetyzację działań w ramach poszczególnych Osi oraz wymiar terytorialny. Poruszone zostały również kwestie pomocy

publicznej, instrumentów inżynierii finansowej oraz polityk horyzontalnych. Szerokie zainteresowanie partnerów wzbudzały kwestie z zakresu cross-finansingu oraz rozszerzenia podejścia terytorialnego o ideę projektów partnerskich. Ponadto, członkowie podzespołów brali udział w pracach związanych z podziałem alokacji dla Mazowsza. Przedmiotowe uzgadniania dokonywały się w formie bezpośrednich spotkań lub drogą mailową.

W wyniku przedmiotowych prac opracowano projektu RPO WM 2014-2020 (wersja 1.1). Dokument został zaprezentowany w **czerwcu 2013 r.**, w ramach zorganizowanego cyklu spotkań konsultacyjnych w 6 największych miastach subregionów (Ciechanów, Ostrołęka, Płock, Radom, Siedlce, Warszawa). Podczas spotkań omawiano obszary interwencji oraz przedstawiono ścieżkę prac nad RPO WM 2014-2020. W warsztatach udział wzięli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, podmiotów społeczno-gospodarczych oraz mieszkańcy subregionu. Spotkanie posłużyło zaktywizowaniu szerokiego grona słuchaczy do współpracy na rzecz Programu.

W październiku 2013 r. we wszystkich ośrodkach subregionalnych województwa, zorganizowano konferencje, których celem była dyskusja przedstawicieli władz, organów i instytucji oraz środowisk lokalnych na temat przyszłych priorytetów rozwoju Mazowsza. Jednym z głównych tematów rozmów były instrumenty wymiaru terytorialnego – Regionalne Instrumenty Terytorialne (RIT). Zarząd WM przyjął koncepcję realizacji RIT w miastach regionalnych i subregionalnych określonych w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego – tj. w Radomiu, Płocku, Ciechanowie, Ostrołęce i Siedlcach. Podczas konferencji została omówiona m.in.: koncepcja i mechanizm działania RIT, rola partnerstwa oraz miast liderów, finansowanie instrumentu oraz inwestycje wiodące i inwestycje towarzyszące w ramach RIT.

W listopadzie 2013 r. rozpoczęły się konsultacje społeczne, w sprawie Prognozy oddziaływania na środowisko. W ramach konsultacji społecznych zostaną zorganizowane spotkania ze środowiskami i instytucjami społecznymi oraz ekologicznymi. Przedmiotowe konsultacje będą miały znaczny wpływ na konstrukcję Programu, w szczególności w ramach Osi Priorytetowych III, IV i V.

W grudniu 2013 r. zorganizowana została druga tura spotkań w ramach czterech podzespołów tematycznych Zespołu redakcyjno-programowego. Temat rozmów stanowiła koncentracja tematyczna oraz finansowa projektu RPO WM 2014-2020. Dokonane zmiany pozwoliły na ukierunkowanie znacznej wysokości środków na obszary szczególnie problemowe, bądź istotne dla dalszego rozwoju Mazowsza.

III Etap – projekt RPO WM 2014-2020 (wersja 1.2) – konsultacje społeczne

Istotnym elementem uzupełniającym wypełnienie wymogów dot. zasady partnerstwa, będzie przeprowadzenie dalszych konsultacji społecznych. Zostaną one dokonane na końcowym etapie programowania, niezależnie od stopnia zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych w czasie przygotowywania treści Programu. Ze względu na dużą efektywność przedmiotowego procesu podczas Założeń do RPO WM 2014-2020, konsultacje Programu będą zorganizowane w sposób analogiczny lub bardzo zbliżony.

Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w proces wdrażania, monitorowania i ewaluacji RPO WM 2014-2020

Niezbędnym jest również, włączenie partnerów na dalszych etapach prac nad Programem tj. wdrażania, monitorowania oraz oceny.

Realizację zasady partnerstwa na etapie wdrażania zapewni Komitet Monitorujący, w którego składzie będzie uczestniczyła m.in. szeroka reprezentacja partnerów społeczno-gospodarczych odpowiadających specyfice programu i poszczególnym sektorom gospodarki.

Poprzez aktywne uczestnictwo w Komitecie, partnerzy będą mieć możliwość zarządzania Programem m.in. poprzez zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów. Szczegółowy opis zaangażowania podmiotów społeczno-gospodarczych w prace Komitetów Monitorujących oraz ich zadania, zostaną przedstawione w regulaminie prac Komitetów.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie realizowana poprzez przekazywanie partnerom informacji o postępie realizacji Programu w systemie sprawozdawczości. Przedmiotowe działania będą wspierane m.in. w ramach środków z Pomocy Technicznej.

Metodyka zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Wpisując się w założenia zasady partnerstwa, podjęto działania w celu zaangażowania (zgodnie z poniższej przedstawionymi przesłankami) podmiotów społeczno-gospodarczych do współpracy, mającej na celu współtworzenie zapisów do RPO WM 2014-2020. Odbывała się ona w ramach uporządkowanego systemu prac. Szczegółowa metodyka prac została przedstawiona poniżej.

Komisja Europejska w dokumencie *Elementy europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa*, zachęca do działania w oparciu o istniejące struktury partnerskie na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, aby zminimalizować ich powielanie. W związku z powyższym, metodyka prac została oparta o już funkcjonujące Zespoły zadaniowe, wprowadzając jedynie konieczne modyfikacje.

Prace podzespołów oraz włączenie partnerów społecznych i gospodarczych w proces przygotowywania Programu, zostały umocowane Zarządzeniem Marszałka Województwa Mazowieckiego Nr 381/13 z dnia 3 kwietnia 2013 r. w sprawie powołania Zespołu redakcyjno-programowego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego dla perspektywy finansowej 2014-2020. Na potrzeby wdrożenia zasady partnerstwa, dokonano modyfikacji Zespołu redakcyjno-programowego poprzez wprowadzenie wewnętrznego podziału na podzespoły tematyczne oraz rozszerzenia składu osobowego uwzględniającego szerokie grono interesariuszy (przedstawiciele: przedsiębiorców i pracodawców; instytucji naukowych; organizacji pozarządowych i środowiskowych; jednostek samorządu terytorialnego; instytucji rządowych).

Wypracowany w podzespołach kształt Programu każdorazowo przekazywany został do uzgodnienia na ogólnym posiedzeniu Zespołu redakcyjno-programowego. Następnie ostateczne stanowisko przekazywano pod obrady Zespołu ds. Aktualizacji Strategii. Po uzyskaniu pozytywnego stanowiska, dokument był przekazywany na posiedzenie Zarządu Województwa Mazowieckiego.

Rysunek 1. Schemat współpracy w ramach zespołów zadaniowych.

Legenda

- Bieżące kontakty robocze
- Kierunek procedowania z dokumentem

Zakres prac:

Podzespół 1 – Osie Priorytetowe I i II;

Podzespół 2 – Osie Priorytetowe III, IV i V;

Podzespół 3 – Osie Priorytetowe VI, VII i VIII.

Podzespół 4 – *instrumenty inżynierii finansowej, zintegrowane podejście terytorialne, pomoc publiczna oraz polityki horyzontalne.*

Dobór partnerów

W celu zapewnienia efektywnie funkcjonującego i trwałego partnerstwa niezwykle istotny jest dobór do współpracy właściwych partnerów społeczno-gospodarczych. Dlatego też, metodyka wyboru została oparta o zasadę reprezentatywności/przedstawicielstwa oraz powszechności, a także przejrzystości i bezstronności. Podjęto starania, aby w partnerstwie uczestniczyły uznane organizacje partnerów społecznych, w szczególności ogólne organizacje międzybranżowe i sektorowe oraz środowiska opiniotwórcze. Zgodnie z wytycznymi KE, wybór partnerów obejmował najbardziej reprezentatywne organizacje, które działają w obszarach objętych wsparciem w ramach nowej perspektywy finansowej UE.

8.2 GRANTY GLOBALNE EFS DLA PARTNERÓW SPOŁECZNYCH I INTERESARIUSZY WDRAŻANIA PROGRAMU

[SEKCJA 7.2.2]

Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się stosowania grantów globalnych dla partnerów społecznych i interesariuszy wdrażania RPO WM 2014-2020.

8.3 EARMARKING ŚRODKÓW EFS NA WZMACNIANIE ZDOLNOŚCI INSTYTUCJONALNYCH PARTNERÓW SPOŁECZNYCH ORAZ NA BUDOWANIE POTENCJAŁU ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

[SEKCJA 7.2.3]

Program kładzie nacisk na aktywne włączenie w jego implementację partnerów społecznych na każdym poziomie:

- *na etapie programowania - partycypacja i konsultacje społeczne;*
- *na etapie wdrażania – udział w pracach Komitetu Monitorującego, wsparcie doradcze dla beneficjentów, działania informacyjno – promocyjne;*
- *na etapie ewaluacji monitoringu.*

Należy podkreślić, że wiele z planowanych do realizacji w ramach RPO WM działań przewiduje partnerskie podejście, w szczególności *Projekty partnerskie*. Oznacza to, że we wdrażanie projektów w ramach określonych priorytetów inwestycyjnych będą zaangażowani partnerzy społeczni oraz organizacje pozarządowe. Podejmowane działania przyczynią się również do zwiększania potencjału tych podmiotów i pełniejszej realizacji zasady partnerstwa. Dotyczy to w szczególności następujących priorytetów inwestycyjnych:

- *8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników;*
- *9.4 Aktywna Integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności;*
- *9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym;*
- *9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych;*
- *10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego;*

- 10.3 *Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenie i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu, realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami;*

Mazowsze jako *region bardziej rozwinięty* nie przewiduje w Programie wydzielenia odrębnej alokacji w poszczególnych osiach priorytetowych na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych. Projekty partnerskie jako narzędzie adresowane głównie do organizacji pozarządowych będą finansowane w trybie konkursowym z mechanizmem preferencyjnym za przedmiotową formułą. Architektura taka zapewnia elastyczne podejście do wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych zgodnie z zapotrzebowaniem i rozwijanie go w sposób realizujący jednocześnie główne cele i wskaźniki programu.

Środki na wzmocnienie zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz na budowanie potencjału organizacji pozarządowych będą również przewidziane w określonym zakresie w ramach IX osi priorytetowej *Pomoc techniczna*. Należy również podkreślić, że partnerzy społeczni i organizacje pozarządowe będą mieli możliwość występowania w podwójnej roli – jako beneficjenci oraz partnerzy wsparcia udzielanego w ramach RPO WM 2014-2020.

ROZDZIAŁ 9 – SYSTEM KOORDYNACJI

[SEKCJA 8]

Skuteczność wsparcia udzielanego w ramach RPO WM 2014-2020 oraz osiągnięcie określonych w nim celów zależy w ogromnej mierze od zapewnienia komplementarności, czyli jednej z głównych zasad na rzecz zapewnienia zachowania spójności pomocy funduszy Programu z działaniami, politykami i priorytetami Wspólnoty, jej instrumentami finansowymi. Zasada ta polega na zagwarantowaniu mechanizmów pozwalających na jej wdrożenie w sposób jak najbardziej efektywny. Sprawnie funkcjonujący system koordynacji wszystkich obszarów komplementarnych realizowany będzie na dwóch poziomach, tj. programowania oraz zarządzania i wdrażania. Na obydwu płaszczyznach przyjęte zostały mechanizmy koordynacji zdefiniowane w wymiarze krajowym tj. na poziomie UP, poszczególnych CT, funduszy EFSI i programów operacyjnych oraz w wymiarze regionalnym. Rozwiązania służące koordynacji zostały określone w zakresie obszarów interwencji, kategorii beneficjentów, grup docelowych, identyfikacji komplementarnych osi, podziału zakresów interwencji na podstawie linii demarkacyjnej, wykorzystaniu instrumentów terytorialnych w ujęciu geograficznym. Dla etapu zarządzania i wdrażania Programu narzędzia koordynacji wyznaczone zostaną w zakresie mechanizmów, odpowiednich struktur, identyfikacji możliwości łączenia różnych źródeł finansowania dla poszczególnych przedsięwzięć, zastosowania mechanizmu cross-financingu, zabezpieczenia przed podwójnym finansowaniem operacji w stosunku do każdego priorytetu inwestycyjnego.

Określone przez IZ RPO WM 2014-2020 mechanizmy komplementarności zostaną uwzględnione w odpowiednich procedurach zarządzania programem. Funkcje związane z koordynacją na poziomie programu operacyjnego realizowane są oprócz IZ przez Komitet Monitorujący, który zgodnie z przepisami rozporządzenia ramowego powoływany jest w celu przeglądu wdrażania programu i postępów w osiąganiu jego celów. Za wydawanie i aktualizację wytycznych dotyczących powoływania i funkcjonowania komitetów monitorujących programy operacyjne odpowiada Minister Rozwoju Regionalnego realizujący zadania państwa członkowskiego. Komitet Monitorujący dla RPO WM 2014-2020 będzie uwzględniał realizację zasady partnerstwa w rozumieniu art. 5 rozporządzenia ramowego.

Na podstawie dostępnych materiałów i analiz zostały zdefiniowane horyzontalne mechanizmy komplementarności:

- podział interwencji pomiędzy kraj/region – linia demarkacyjna jako narzędzie organizujące i wskazujące na podział zadań w odniesieniu do prowadzonej w ramach Programu interwencji;
- kategorie interwencji – ocena synergii oraz wartości determinującej interwencji;
- WLKW – ocena zgodności na podstawie wybranych wskaźników, ujętych we wspólnych katalogu;
- możliwość podjęcia wspólnych działań instytucjonalnych;
- montaż finansowy – ocena zasadności oraz efektywności;
- Kontrakt Terytorialny – koordynacja z instrumentami krajowymi;
- ZIT/RIT – możliwość wykorzystania wybranych instrumentów wsparcia, do realizacji operacji/działań, objętych instrumentami podejścia terytorialnego.

Zidentyfikowane obszary komplementarności oraz rozwiązania na rzecz koordynacji przedstawia załączona tabela.

Tabela 18. Układ poszczególnych elementów systemu koordynacji

Oś priorytetowa I. Przedsiębiorczość i innowacyjność							
Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
1 CT Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	<p>1.1 Wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy</p> <p>1.2. promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...),</p>	<p>Horyzont 2020 – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji</p> <p>Program Operacyjny Inteligentny Rozwój</p>	<p>Innowacyjne rozwiązania oraz infrastruktura badań i wyposażenie (w szczególności europejskim wymiarze),</p> <p>budowanie regionalnych partnerstw w zakresie badań,</p> <p>modernizacja uniwersytetów, szkół wyższych i instytucji badawczych,</p> <p>rozwijanie audytu technologicznego, szukanie międzynarodowych partnerów, organizacja kampanii informacyjnych w firmach i centrach technologicznych)</p>	<p>Łączenie EFRR z COSME, Horyzont 2020 (np. możliwość finansowania z EFRR projektów, które otrzymały wysoką ocenę ekspertów międzynarodowych w Programie Horyzont 2020, a nie uzyskały finansowania z tego instrumentu).</p> <p>Wskazać można obszary interwencji, wokół których skupiają się działania poszczególnych programów oraz priorytety inwestycyjne RPO. Są to:</p> <p>Działania wpisujące się w inteligentne specjalizacje, w tym koncentracja na</p>	<p>Identyfikacja wspólnych obszarów interwencji pomiędzy RPO a programami strategicznymi</p> <p>Współpraca podczas przygotowania strategii inteligentnej specjalizacji – instytucje zarządzające na poziomie regionalnym oraz jednostki takie jak uczelnie, szkoły wyższe, partnerzy, instytucje programu Horyzont 2020, instytucje zaangażowane w programowanie PO IR</p> <p>Komunikacja i współpraca między punktami kontaktowymi Horyzont 2020, COSME, PO IR i Instytucją Zarządzającą</p>	<p>Większe wykorzystanie wspólnych rozwiązań w zakresie e-rządzenia ukierunkowanych na wnioskodawców i beneficjentów oraz „punktów kompleksowej obsługi” przy udzielaniu porad dotyczących możliwości wsparcia ze wszystkich funduszy WRS;</p> <p>Utworzenie interaktywnej bazy danych o projektach realizowanych na terenie Mazowsza, które mogą uzyskać współfinansowanie z innych programów/ instrumentów, komplementarnych do CT 1 & 3;</p> <p>Elektroniczne fora wymiany informacji, służące wspieraniu zakładania i rozwojowi np. transnarodowych klastrów w obszarach kluczowych</p>	

	<p>wspieranie badań technologicznych stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...);</p> <p>3.1. promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez</p>	<p>COSME – program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<p>poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości (sustainability) przedsiębiorstw Unii, włączając sektor turystyki, wzmacnianie kultury przedsiębiorczości w Europie, poprawa dostępu MSP do finansowania, w formie kapitału lub pożyczek, poprawa dostępu do rynków w Unii i na świecie.</p>	<p>priorytetowych obszarach gospodarki oraz potencjałach regionów określonych w tych strategiach, wspieranie przedsiębiorstw związanych z B+R (rozwój lub budowanie zaplecza B+R, projekty badawczo-rozwojowe) oraz wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami B+R. Wzmacnianie potencjału ośrodków o wysokim potencjale badawczym (KNOWy),</p> <p>Działania ukierunkowane na MSP oraz finansowanie MSP w fazie wzrostu i internacjonalizacji,</p> <p>działania ukierunkowane na rozwój klastrów.</p> <p>Przyczyni się to do wzmocnienia (synergii) i uzupełniania się (komplementarności) realizowanych działań oraz do realizacji celów szczegółowych UP:</p> <p>Poprawa jakości badań oraz</p>	<p>RPO, wspólne komitety, grupy robocze.</p>	<p>dziedziny;</p> <p>Skoordynowanie terminów konkursów i wyboru projektów w ramach powiązanych ze sobą działań w poszczególnych instrumentach;</p> <p>Korzystanie z map pomocy (umożliwiających ocenę projektów w kontekście bliskości geograficznej oraz wzajemnej funkcjonalności);</p> <p>Tworzenie powiązań między organami władzy a instytucjami finansującymi dla stworzenia możliwości współfinansowania (programy finansowania, kapitał ryzyka itd.) dla celów innowacji w całym obszarze współpracy;</p> <p>Tworzenie i wspieranie instytucji odpowiedzialnych za transfer technologii ze szczególnym uwzględnieniem praktyk w zakresie transferu międzynarodowego i własności intelektualnej;</p> <p>Promowanie akcji informacyjnych na temat rozprzestrzeniania technologii i rezultatów innowacji.</p>	
<p>3. CT Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury</p>	<p>ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, z uwzględnieniem inkubatorów przedsiębiorczości;</p> <p>3.3. Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<p>Program Operacyjny Inteligentny Rozwój</p>	<p>projekty jednostek naukowych polegające na stworzeniu nowej lub rozwoju istniejącej infrastruktury badawczej, zgodnej ze strategią regionalnej inteligentnej specjalizacji.</p> <p>projekty obejmujące stworzenie nowego lub rozwój istniejącego zaplecza B+R w przedsiębiorstwach,</p> <p>projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw,</p> <p>projekty przedsiębiorstw obejmujące wdrożenie</p>	<p>projekty jednostek naukowych polegające na stworzeniu nowej lub rozwoju istniejącej infrastruktury badawczej, zgodnej ze strategią regionalnej inteligentnej specjalizacji.</p> <p>projekty obejmujące stworzenie nowego lub rozwój istniejącego zaplecza B+R w przedsiębiorstwach,</p> <p>projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw,</p> <p>projekty przedsiębiorstw obejmujące wdrożenie</p>			

		<p>własnych lub zakupionych wyników badań naukowych/ technologii/ praw do własności intelektualnej etc,</p> <p>projekty instytucji otoczenia biznesu ukierunkowane na rozwój usług innowacyjnych, zgodnych z regionalną strategią innowacyjności oraz (w ograniczonym zakresie) rozwój niezbędnej infrastruktury.</p> <p>rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką</p> <p>inwestycje przyczyniające się do rozwoju firm typu „start-up”,</p> <p>stworzenie nowej lub rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojennych, przemysłowych, kolejowych i popegerowskich).</p> <p>rozbudowa przedsiębiorstwa</p>	<p>wzmocnienie współpracy sektora nauki i gospodarki.</p> <p>Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw.</p>		
--	--	--	--	--	--

			<p>prowadząca do wprowadzenia na rynek nowych produktów/usług (w tym turystycznych),</p> <p>działania mające na celu dokonywanie zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmian w sposobie świadczenia usług, skutkujące wprowadzeniem na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług przy jednoczesnym zwiększeniu zatrudnienia,</p> <p>inwestycje w nowoczesne maszyny i sprzęt produkcyjny,</p> <p>rozwój klastrów regionalnych i lokalnych,</p> <p>dostęp do kapitału oferowanego przez fundusze pożyczkowe i poręczeniowe.</p>			
--	--	--	--	--	--	--

		Programy inicjatywy realizowane przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju oraz Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości	wsparcie badań naukowych i rozwoju nowych technologii wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, szczególnie sektora MŚP współpraca MŚP z sektorem nauki (np. bony na innowacje).				
Oś Priorytetowa II - Wzrost e-potencjału Mazowsza							
Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
2. CT: Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych	<p>2.3. Wzmacnianie zastosowania rozwiązań cyfrowych w ramach e-government, e-edukacji, włączenia cyfrowego, e--kultury i e-zdrowia.</p> <p>2.2. Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu zagranicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK</p>	Program Operacyjny Polska Cyfrowa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podniesienie dostępności i jakości e-usług publicznych; ▪ Poprawa cyfrowej efektywności urzędów; ▪ Zwiększenie dostępności informacji sektora publicznego. ▪ Pobudzenie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i 	W ramach RPO WM 2014-2020 wspierane będą e-usługi o zasięgu regionalnym, natomiast w ramach PO PC wspierane będą projekty szczebla centralnego.	W ramach RPO wspierane będą e-usługi o funkcjonalności o zasięgu regionalnym oraz takie, których zapewnienie leży w kompetencjach władz samorządów wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz digitalizacja zasobów specyficznych dla danego terytorium. W ramach POPC wspierane będą e-usługi oraz e-	<p>Prowadzenie efektywnego dialogu między rządem a samorządami, w ramach istniejących forów wymiany informacji, wiedzy i doświadczeń na poziomie eksperckim, takich jak zainicjowana przez MAC Linia Współpracy rządu i samorządu terytorialnego i powołana w jej ramach podgrupa ds. elektronicznej usługi administracji, czy też komitety monitorujące poszczególne PO. W krajowym systemie informatycznym zostaną</p>	Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań powiązanych z PO EWT.

			administracji.	<p>W przypadku wykorzystania TIK, w ramach PO PC tworzone będą rozwiązania, które następnie będą mogły być wykorzystywane zarówno przez sektor gospodarki, jak i administracji publicznej.</p>	<p>funkcjonalności, których wdrożenie wymaga projektów realizowanych ze szczebla centralnego oraz digitalizacja zasobów o znaczeniu ogólnokrajowym. W celu zapewnienia koordynacji ww. działań planuje się stworzenie wspólnych ram odniesienia dla procesów wyboru projektów w POPC oraz RPO, które obejmą w szczególności rekomendacje odnośnie stosowania kryteriów wyboru projektów uwzględniających m.in. konieczność zapewnienia, zgodności realizowanych inwestycji z Krajowymi Ramami Interoperacyjności³⁷, czy integracji z ePUAP, jak również uwzględnienia komplementarności z projektami realizowanymi lub zrealizowanymi z poziomu krajowego. Rozwiązania w tym zakresie będą wypracowywane z MAC.</p>	<p>natomiast wspólne dla POPC oraz RPO wskaźniki kluczowe, opatrzone ścisłymi definicjami;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Spotkania z beneficjentami, podczas których są oni informowani o potrzebie tworzenia projektów komplementarnych oraz o korzyściach z nich płynących. ▪ Skoordynowanie terminów konkursów i wyboru projektów w ramach powiązanych ze sobą działań w poszczególnych programach krajowych i regionalnych. 	
--	--	--	----------------	--	--	--	--

Oś priorytetowa III. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną

Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
4. Cel Tematyczny Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	<p>4.1. promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii</p> <p>4.3. wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym</p> <p>4.5. promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na</p>	<p>COSME – program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw</p> <p>LIFE+</p> <p>Norweski Mechanizm Finansowy</p> <p>Mechanizm</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wsparcie w zakresie promowania rozwoju wykorzystania energii odnawialnej efektywności energetycznej przez przedsiębiorców Wsparcie zrównoważonego rozwoju transportu miejskiego Wsparcia rozwoju gospodarki niskoemisyjnej i energooszczędnej Zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii Poprawa jakości powietrza 	<p>Działania w ramach COSME wzmacniać będą, na zasadzie synergii, działania realizowane w ramach RPO WM. W ramach szczegółowych celów RPO jednym z działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej i zmniejszenia emisji CO₂, jest wspieranie efektywności energetycznej. W ramach COSME natomiast przewiduje się promowanie wykorzystania energii odnawialnej i efektywności energetycznej (w kontekście MŚP).</p> <p>W ramach Instrumentu LIFE+ kluczym zagadnieniem jest przejście w kierunku gospodarki zasobooszczędnej, niskoemisyjnej, odpornej na zmiany klimatu. Instrument</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kryteria strategiczne ukierunkowane na realizację celów określonych w regionalnych, krajowych lub unijnych dokumentach strategicznych; Działania w ramach 3 osi priorytetowej powinny być zaplanowane w taki sposób, aby nie powielaly się z przedsięwzięciami w ramach celów wskazanych przez NFOŚiGW, np. Uniknięcie emisji CO₂ w związku z projektowaniem i budową energooszczędnych budynków użyteczności publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> Skoordynowanie terminów konkursów i wyboru projektów w ramach powiązanych ze sobą działań w poszczególnych instrumentach; Promowanie zrównoważonej produkcji i konsumpcji ze szczególnym uwzględnieniem regionalnych łańcuchów wartości dodanej; Promowanie ponadnarodowych sposobów motywacji (programy nagród, sieciowe platformy wyróżniania optymalnych działań, certyfikaty...) do innowacji ekologicznych Wdrażanie polityk, strategii i technologii dla budownictwa nie naruszającego równowagi ekologicznej; Transfer technologii z nauki do przemysłu dotyczących produkcji odnawialnych źródeł energii 	<ul style="list-style-type: none"> Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań powiązanych z PO EWT.

odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych	Finansowy EOG	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w zakresie ochrony jakości powietrza 	tworzony na perspektywę 2014-2020 wspierać ma projekty zintegrowane, łączące finansowanie z różnych źródeł (EFRR, EFS, EFROW, FS). Założenia instrumentu LIFE+ mogą stanowić wskazówkę, w jaki sposób realizowane mogą być na poziomie regionalnym projekty zintegrowane w obszarze ochrony środowiska.			
	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko ¹⁰⁸	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej • Zwiększenie wykorzystania OZE • Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - rozwój zrównoważonego transportu miejskiego - wymiana źródeł ciepła 	Działania PO IŚ skupiać się będą z założenia na projektach dużych, będą więc komplementarne w stosunku do działań na poziomie regionalnym, skupiających się			

¹⁰⁸ Projekt PO, sierpień 2013

		PROW	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym. 	<p>na wsparciu jednostek o mniejszej mocy wytwarzania wykorzystujących energię elektryczną z biomasy, biogazu, energii wiatru i słońca oraz wody, a także ciepło przy wykorzystaniu energii geotermalnej lub słonecznej w oparciu o moc zainstalowaną elektrowni/jednostki.</p> <p>Również w kontekście promocji efektywności energetycznej i OZE wsparcie w ramach PO IŚ udzielane będzie przedsiębiorstwom dużym, MŚP – na poziomie RPO. Dystrybucja środków w ramach RPO i PO IŚ będzie więc uzależniona od skali przedsięwzięcia.</p> <p>Przewiduje się, iż dzięki uzupełnianiu się celów poszczególnych PO i instrumentów, ich realizacja przyczyni się do wypełnienia celu UP: Zmniejszenie emisyjności gospodarki.</p>			
Oś priorytetowa IV - Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu							
Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne	Komplementarny program,	Możliwe obszary komplementarności i	Praktyczne przykłady	Mechanizmy koordynacyjne	Rozwiązania dot.	

	w ramach osi priorytetowej	inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	synergii	komplementarności	Poziom programowania	Poziom wdrażania	koordynacji z PO EWT
5. CT: Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5.2. promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniające odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi		<ul style="list-style-type: none"> Ochrona i zrównoważone korzystanie z zasobów naturalnych, w tym gospodarki wodnej Rozwój efektywnego systemu gospodarki odpadami Adaptacja do zmian klimatu, w tym wzmacnianie odporności na zagrożenia naturalne. wspieranie przejścia w kierunku gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, niskoemisyjnej i odpornej na zmiany klimatu, ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego oraz zatrzymywania i odwracania tendencji utraty bioróżnorodności; poprawa rozwoju, realizacji i egzekwowania unijnej polityki przepisów prawnych dotyczących środowiska i klimatu, a także pełnienie roli katalizatora i promowanie integracji włączania celów w zakresie środowiska i klimatu do głównego nurtu innych polityk unijnych, jak również 	Finansowanie w ramach EFSI działań uzupełniających projekty zintegrowane LIFE (granty, granty operacyjne dla NGO, wkład do innowacyjnych instrumentów finansowych) oraz promowanie wykorzystania rozwiązań, metod i podejść mających zastosowanie w LIFE. Przedsięwzięcia podejmowane w ramach RPO w zakresie zapobiegania katastrofom naturalnym i minimalizowanie ich skutków czy zmniejszanie dysproporcji w dostępie do usług komunalnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na Mazowszu będą uzupełniane z działaniami podejmowanymi w ramach PO IS na poziomie krajowym (np. wspieranie państwowych służb ratowniczych, prognozowanie i ostrzeganie o zagrożeniach o zasięgu ponadwojewódzkim,	<ul style="list-style-type: none"> Komplementarność przestrzenna/geograficzna - powiązanie projektu przestrzennie z innymi projektami, czyli kiedy wsparcie z różnych źródeł ukierunkowane jest na te same tereny lub do tych samych środowisk, identyfikacja możliwości komplementarnych operacji w obszarze „środowiskowym” identyfikacja kategorii beneficjentów „banki projektów”. 	<ul style="list-style-type: none"> Większe wykorzystanie wspólnych rozwiązań w zakresie e-rządzenia ukierunkowanych na wnioskodawców i beneficjentów oraz „punktów kompleksowej obsługi” przy udzielaniu porad dotyczących możliwości wsparcia ze wszystkich funduszy WRS; Wdrażanie wspólnych działań mających na celu utrzymanie i zagospodarowanie obszarów naturalnych, chronionych i krajobrazów (krajobrazów zagrożonych biodegradacją, zlewisk rzecznych, lasów, krajobrazów kulturowych, obszarów przybrzeżnych itd.); Koordynowanie praktyk zintegrowanego zarządzania ryzykiem pomiędzy różnymi obszarami i sektorami (np. planowania przestrzennego, obrony cywilnej, przemysłu, infrastruktury, leśnictwa, zaopatrzenia w wodę, zdrowia, zarządzania ryzykiem powodziowym...) Wdrażanie metod szacowania ryzyka związanego z jakością środowiska; Wypracowanie i stosowanie narzędzi i podejść łagodzenia i kontroli wpływu zmian 	Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań powiązanych z PO EWT jako dodatkowe kryterium wyboru projektów.
6. CT: Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów	6.1. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego. 6.2. zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego						

		LIFE+	<p>praktyki sektorów publicznego i prywatnego, w tym poprzez zwiększanie ich potencjału;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie lepszego zarządzania w zakresie środowiska i klimatu na wszystkich poziomach. • wykorzystanie rodzimych gatunków w infrastrukturze kraju i przestrzeni miejskiej. 	kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej w aglomeracjach co najmniej 10000 RLM).		<p>klimatycznych i innych zagrożeń</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stosowanie nowych form zarządzania dziedzictwem miejskim/kulturowym, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału naturalnego i społecznego oraz możliwymi skutkami ubocznymi dla środowiska i społeczeństwa w dłuższej perspektywie czasowej, • organizacja konkursów na operacje (rozumiane jako wiązka projektów) • procedury równoległego uzgadniania i podpisywania umów o dofinansowanie komplementarnych projektów • komplementarność jako dodatkowe kryterium wyboru projektów. 	
		Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działań nakierowanych na zapobieganie i minimalizację skutków wystąpienia ryzyk, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - powodzi - suszy - ruchów masowych - oraz rozwoju małej 				

			<p>retencji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie w zakresie rozwoju systemu ratownictwa • Dalszy rozwój systemu gospodarki odpadami • Wsparcie kompleksowej gospodarki wodno-ściekowej • Wsparcie zagospodarowania osadów ściekowych 				
	<p>9.1. Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</p>	<p>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko¹⁰⁹</p>	<p>Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia w dziedzinach chorób układu krążenia, nowotworowe, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, psychiczne</p> <p>Linia demarkacyjna oparta o organ założycielski.</p>	<p>Finansowanie z EFRR robót budowlanych, doposażenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oddziały szpitalne i inne jednostki organizacyjne szpitali dedykowane ww. chorobom • pracownie diagnostyczne oraz inne jednostki organizacyjne szpitali zajmujące się diagnostyką współpracujących z jednostkami wymienionymi wcześniej 			

¹⁰⁹ Projekt PO, sierpień 2013

<p>9. CT: Wspieranie włączenia społecznego i walki z ubóstwem</p>	<p>9.2. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich i społeczności i obszarów miejskich i wiejskich.</p>	<p>PROW</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Odtwarzanie zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej jakości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów, • poprawa gospodarki wodnej, • poprawa gospodarowania glebą (CT 6.4), • Zwiększenie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich (ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych małych przedsiębiorstw i tworzenie miejsc pracy; wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich; zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości (CT 9.2.). 	<p>Działania w ramach PO WER przyczynić się mogą do realizacji celów RPO w zakresie inwestycji w infrastrukturę ekonomii społecznej. W ramach PO WER prowadzone będą działania mające na celu zapewnić jak najlepsze przygotowanie kadr do świadczenia usług na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym m.in. modele kooperacji na poziomie lokalnym, które będą wdrażane na poziomie regionalnym. Podobną funkcję spełniać będą działania PROW, skupiające się na zwiększaniu włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i promowania rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, w tym zwłaszcza w zakresie małej przedsiębiorczości, wspierania lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich czy</p>			
---	--	-------------	---	---	--	--	--

		PO WER	<ul style="list-style-type: none"> • Przygotowanie kadr do świadczenia usług dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, • Podnoszenie kwalifikacji kadr medycznych, jakości w ochronie zdrowia oraz działania testujące z zakresu profilaktyki. 	<p>zwiększenie dostępności TIK na obszarach wiejskich.</p> <p>W obszarze ochrony zdrowia PO WER będzie wspierał podnoszenie kwalifikacji kadr medycznych, jakość w ochronie zdrowia oraz działania pilotażowe i testujące z zakresu profilaktyki. Z kolei interwencja podejmowana w ramach RPO będzie umożliwiała realizację na szerszą skalę działań profilaktycznych dotyczących określonych jednostek chorobowych oraz działań prozdrowotnych,, które będą służyły wydłużaniu aktywności zawodowej. Realizację celów RPO w zakresie inwestycji w infrastrukturę zdrowotną i społeczną wspierać będą również działania na poziomie krajowym PO IŚ, w szczególności wspierające infrastrukturę ratownictwa medycznego.</p> <p>Przewiduje się, że podejmowanie przewidzianych w Osi 4 komplementarnych działań w stosunku do podejmowanych</p>		
--	--	--------	---	--	--	--

				we wskazanych programach przyczyni się do realizacji trzech celów szczegółowych UP:			
		PO IR	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie nowej lub rozwój istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego (w tym na obszarach powojennych, przemysłowych, pokolejowych i wiejskich). 	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu, • Zwiększenie efektywności wykorzystywania zasobów naturalnych i kulturowych, • Zmniejszenie poziomu ubóstwa. 			
Oś Priorytetowa V - Rozwój regionalnego systemu transportowego							
Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
7. CT: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w	7.2. Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.	Connecting Europe Facility Program Operacyjny	<ul style="list-style-type: none"> • uzupełnienie połączeń drugo- i trzeciorzędnych z siecią TEN-T, • zwiększenie dostępności do europejskiej sieci transportowej • zwiększanie dostępności 	W ramach POiŚ wspierane będą drogi krajowe, natomiast w ramach RPO WM 2014-2020 wspierane będą drogi wojewódzkie i w wyjątkowych przypadkach drogi lokalne	<ul style="list-style-type: none"> • kryteria strategiczne ukierunkowane na realizację celów określonych w regionalnych, krajowych lub unijnych dokumentach 	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie wspólnych komitetów monitorujących programy realizujące fundusze WRS oraz opracowanie innych ustaleń w sprawie wspólnego zarządzania i kontroli w celu ułatwienia koordynacji między 	Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań

działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych	7.4. Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego	Infrastruktura Środowisko Dokument implementacyjny do Strategii rozwoju transportu do 2020 r.(z perspektywą do 2030 r.)	wewnętrznej i zewnętrznej regionu • zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozie osób poprawa jakości świadczonych usług w regionalnym transporcie kolejowym	uzupełniająca sieć dróg krajowych, w tym TEN-T . W ramach POiŚ wspierane będą projekty z zakresu modernizacji i rewitalizacji linii kolejowych natomiast w ramach RPO WM projekty polegające na zakupie i modernizacji taboru kolejowego.	strategicznych, • identyfikacja brakujących połączeń i wąskich gardel, uwzględniająca rozwój połączeń międzyregionalnych • zapewnienie, że inwestycje transportowe z EFRR i FS, w szczególności w ramach korytarzy, są zgodne z wytycznymi dla sieci TEN-T	instytucjami odpowiedzialnymi za realizację z funduszy WRS, monitorujących: ○ realizacja innowacyjnych rozwiązań zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju ○ promowanie zastosowań, Strategii i przygotowania decyzji dla polityki zwiększania bezpieczeństwa w transporcie ○ realizacja innowacyjnych koncepcji transportowych odpowiadających zmieniającej się sytuacji demograficznej	powiązanych z PO EWT.
--	--	--	--	--	--	--	-----------------------

Oś priorytetowa 6. Rozwój rynku pracy

Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
8. CT: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5. Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności	Europejski Fundusz Dostosowań do Globalizacji COSME – program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz	Zwiększanie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, Wspierania procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie Wzmacnianie umiejętności	Europejski Fundusz Dostosowań do Globalizacji natomiast udziela wsparcia dla pracowników zwalnianych w wyniku poważnych zmian strukturalnych w kierunkach światowego handlu spowodowanych globalizacją, gdy zwolnienia te mają istotny niekorzystny wpływ na	8. CT: Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników	8.5. Zapewnienie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie inicjatyw lokalnych na rzecz zatrudnienia oraz wspierania mobilności pracowników	Europejski Fundusz Dostosowań do Globalizacji COSME – program na

	<p>pracowników</p> <p>8.7. Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy</p>	<p>małych i średnich przedsiębiorstw</p> <p>Program na rzecz przemian i innowacji społecznych 2014-2020 (PSCI)</p> <p>Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój</p>	<p>oraz szans na zatrudnianie;</p> <p>Modernizacja systemów szkolenia;</p> <p>Wspieranie przedsiębiorczości;</p> <p>promowanie mobilności przestrzennej (System EURES mobilność geograficzna pracowników</p> <p>rozwój umiejętności i postaw sprzyjających przedsiębiorczości, zwłaszcza wśród nowych przedsiębiorców, ludzi młodych i kobiet</p>	<p>gospodarkę regionalną lub lokalną. Wkład finansowy z EFG może być przekazany na aktywne środki rynku pracy, które stanowią część skoordynowanego pakietu zindywidualizowanych usług mających na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. Działania w ramach tego instrumentu uzupełniać mogłyby się z przedsięwzięciami w ramach RPO.</p> <p>Wzmacnianie postaw przedsiębiorczych w ramach COSME będą oddziaływać pozytywnie na efekty działań przewidzianych w ramach RPO, w szczególności skupiających się na wsparciu procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie oraz skupiających się na podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji pracowników bądź tworzenia własnej działalności gospodarczej.</p> <p>Przedsięwzięcia w ramach niniejszego programu mogłyby wzmocnić efekty celów RPO w zakresie zwiększania aktywności</p>	<p>8.7. Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy</p>	<p>rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw</p> <p>Program na rzecz przemian i innowacji społecznych 2014-2020 (PSCI)</p> <p>Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój</p>
--	--	---	---	---	---	---

				<p>zawodowej (w szczególności w kontekście samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej).</p> <p>PSCI natomiast ma zapewnić krajom UE lepsze możliwości przeprowadzenia reform systemów opieki społecznej i systemów emerytalnych oraz rynków pracy, większą dostępność mikrokredytów – w celu zwiększenia samozatrudnienia i rozwoju biznesu, większą swobodę przemieszczania się po Europie w poszukiwaniu pracy i możliwość rekrutacji przez firmy pracowników z całej Europy.</p> <p>PO WER, dzięki swojemu ukierunkowaniu m.in. na podnoszenie kwalifikacji kadr świadczących usługi dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na regionalnym rynku pracy, na zasadzie synergii, wzmocnić może cel RPO dot. zwiększania aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, wsparcia procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie</p>		
--	--	--	--	--	--	--

				<p>czy podnoszenia kwalifikacji pracowników.</p> <p>Realizacja działań w ramach RPO z uwzględnieniem założeń niniejszych programów wiązać się może z przeniesieniem doświadczeń z projektów transnarodowych na grunt regionalny – wdrażanie ww. doświadczeń za pośrednictwem funduszy strukturalnych testowanie i eksperymentowanie z narzędziami i metodologią mającymi zastosowanie we współpracy transnarodowej.</p>			
Oś priorytetowa 7. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem							
Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
					Poziom programowania	Poziom wdrażania	
9. CT: Włączenia społecznego i walka z ubóstwem	<p>9.4 Aktywna Integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności</p> <p>9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki</p>	<p>Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój</p> <p>Program na rzecz przemian i innowacji</p>	<p>Działania na rzecz zwiększenia szans na zatrudnienie;</p> <p>Poprawa szans na włączenie społeczne osób</p>	<p>PO WER, podobnie jak w przypadku 6. Osi priorytetowej, wzmocnić może cel RPO dotyczący zwiększenia szans na zatrudnienie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a</p>	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja projektów systemowych ukierunkowanych na określone obszary tematyczne; Współpraca między Instytucjami 	<ul style="list-style-type: none"> Zmiana trybu wyboru projektów z konkursowego na systemowy; Większe wykorzystanie wspólnych rozwiązań w zakresie e-rządzenia ukierunkowanych na wnioskodawców beneficjentów oraz „punktów 	<p>Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań powiązanych</p>

<p>zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</p> <p>9.8 Wsparcie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych</p>	<p>społecznych 2014-2020 (PSCI)</p> <p>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym</p> <p>Europejski Fundusz Migracji i Azylu</p>	<p>znajdujących się w szczególnej trudnej sytuacji życiowej i zawodowej;</p> <p>Działania na rzecz poprawy dostępu do wysokiej jakości usług publicznych;</p> <p>Zwiększenie skuteczności współdziałania instytucji rynku pracy i jednostek organizacyjnych integracji i pomocy społecznej;</p> <p>skuteczna i wszechstronna wymiana informacji, wzajemne uczenia się oraz skuteczny dialog w obszarze unijnej polityki zatrudnienia i polityki społecznej;</p> <p>Ochrona społeczna i walka z wykluczeniem społecznym;</p> <p>Wsparcie finansowe dla przedsiębiorczości społecznej;</p> <p>Wsparcie integracji oraz aktywizacji osób najbardziej potrzebujących (np. bezdomnych, skrajnie</p>	<p>w także cel zwiększenia dostępu do opieki zdrowotnej i usług społecznych, tworzących szansę włączenia społecznego i/lub zatrudnienia.</p> <p>PSCI natomiast mógłby zapewnić skuteczniejsze wsparcie dla przedsiębiorczości społecznej i lepsze możliwości przeprowadzenia reform systemów opieki społecznej w regionie.</p> <p>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym, obejmuje takie kwestie jak najcięższe i najbardziej szkodliwe społecznie formy ubóstwa, niedobór żywności, bezdomność i materialną deprivację dzieci, oraz wspiera środki towarzyszące mające na celu ponowną integrację społeczną osób najbardziej potrzebujących. Przyczynić się może więc do sprawniejszej realizacji celów, w ramach których przewidziano projekty na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, rodzin ubogich. Wsparcie to może</p>	<p>Zarządzającymi oraz instytucjami dla Funduszu Pomocy oraz Europejskiego Funduszu Migracji i Azylu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kojarzenie wsparcia dla społeczności marginalizowanych, zagrożonych wykluczeniem, w celu maksymalizacji efektów. 	<p>kompleksowej obsługi” przy udzieleniu porad dotyczących możliwości wsparcia ze wszystkich funduszy WRS;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie wymogu do wniosku aplikacyjnego, opisu mechanizmów zapewniających komplementarność działań przewidzianych w priorityecie finansowanym ze środków EFS z działaniami współfinansowanymi przez inne środki. 	<p>PO EWT.</p>
---	---	--	---	--	--	----------------

			<p>ubogich);</p> <p>Skuteczna integracja obywateli państw trzecich.</p>	<p>być uzupełniane również przez działania w ramach Europejskiego Funduszu Migracji i Azylu, promującego skuteczną integrację obywateli państw trzecich, w tym ubiegających się o azyl lub korzystających z ochrony międzynarodowej.</p> <p>Realizacja wskazanych programów zwiększyć może szanse na aktywną integrację osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, społeczności marginalizowanych</p> <p>aktywizację społeczno-zawodową społeczności marginalizowanych, zatrudnienie, przedsiębiorczość społeczną regionu.</p> <p>Przewiduje się, że przedsięwzięcia w ramach niniejszych programów i RPO mogą przyczynić się do realizacji celów UP, jakimi są:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Zmniejszenie poziomu ubóstwa,</i> • <i>Zwiększenie dostępu do usług publicznych.</i> 		
--	--	--	---	--	--	--

Oś priorytetowa VIII Edukacja dla rozwoju regionu

Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne w ramach osi priorytetowej	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne		Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT			
					Poziom programowania	Poziom wdrażania				
10.	CT:	Inwestowanie	w	edukację,	umiejętności	i	uczenie się	przez	całe	życie
	<p>10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego.</p> <p>10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy, zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy</p>	Erasmus dla wszystkich	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie poprawy jakości, doskonałości innowacyjnej i umiędzynarodowienia instytucji edukacyjnych, jak również w pracy z młodzieżą; Możliwość uczenia się osób indywidualnych; Współpraca instytucjonalna między placówkami edukacyjnymi, przedsiębiorstwami 	<p>W ramach VIII osi priorytetowej RPO przewiduje się zastosowanie cross-financingu.</p> <p>Działania w ramach <i>Erasmus dla wszystkich</i> wzmocnić mogą, na zasadzie synergii, efekty działań podejmowanych w ramach RPO skupiających się na dostosowaniu oferty edukacyjnej i szkoleń do potrzeb rynku pracy ale również rozwoju kompetencji (w tym społecznych), pobudzania kreatywności, innowacyjności, umiejętności pracy zespołowej. Istotny wpływ ww. program może mieć również na wspieranie uczenia się przez całe życie, wspieranie modernizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> Cross-financing; Realizacja projektów systemowych ukierunkowanych na określone obszary tematyczne; Komplementarność przestrzenna/geograficzna - powiązanie projektu przestrzennie z innymi projektami (wsparcie z różnych źródeł ukierunkowane jest na te same tereny lub do tych samych środowisk). 	<ul style="list-style-type: none"> Wprowadzenie wymogu do wniosku aplikacyjnego, opisu mechanizmów zapewniających komplementarność działań przewidzianych w priorytecie finansowanym ze środków EFS z działaniami współfinansowanymi z innych źródeł (lub programów); Zaprojektowanie rozwiązań koordynacyjnych mających na celu zapewnienie jak największej komplementarności pomiędzy działaniami finansowanymi z różnych źródeł i programów; Wdrażanie wspólnych strategii i planów działania dla wzmocnienia rozwoju wiedzy i zasobów ludzkich; Współpraca między Instytucjami zarządzającymi PO i agencjami krajowymi dla programu Erasmus dla wszystkich. 	Na obecnym etapie programowania nie przewiduje się działań powiązanych z PO EWT.			

	<p><i>m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</i></p>			<p>systemów kształcenia i szkolenia, w tym poza formalnego (istotnych dla RPO szczególnie w kontekście dostosowywania oferty kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy).</p> <p>Przewiduje się duży udział programu PO WER we wzmacnianiu działań w ramach RPO w zakresie edukacji, szczególnie w zakresie zapewniania wysokiej jakości usług rozwojowych</p> <p>(edukacyjnych i szkoleniowych), większej efektywności polityki państwa na rzecz uczenia się przez całe życie, (która—na poziomie regionalnym będzie realizowana w ramach bezpośredniego wsparcia dla indywidualnych odbiorców), rozwoju nowoczesnych metod uczenia się, wspierania kształcenia dostosowanego do wyzwań</p> <p>gospodarki opartej na wiedzy oraz współpracy przedsiębiorców ze szkołami i</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--

				placówkami edukacyjnymi.			
		<i>Program Operacyjny</i> <i>Wiedza Edukacja</i> <i>Rozwój</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości kształcenia; • Zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy; • Lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych 				

ROZDZIAŁ 10 – WARUNKOWOŚĆ EX ANTE

[SEKCJA 9]

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013 dla funduszy objętych *Wspólnymi Ramami Strategicznymi 2014-2020*, ich uruchomienie będzie uzależnione od spełnienia wymogów warunkowości ex-ante, tj. zapewnienia określonych warunków wyjściowych umożliwiających efektywną realizację programów współfinansowanych ze środków europejskich. Warunki te wiążą się zwykle z koniecznością zapewnienia odpowiednich ram strategicznych dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, bądź też transpozycją i realizacją wybranych elementów legislacji UE. Zgodnie z Załącznikiem XI Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, rozróżniono 2 rodzaje warunków: ogólne i tematyczne.

Założenia Umowy Partnerstwa (projekt) stanowią, że zgodnie z unijnymi zasadami, jeżeli nie zostaną spełnione warunki ex-ante we właściwych obszarach, przed rozpoczęciem wdrażania programów, to konieczne będzie przedstawienie w programach operacyjnych harmonogramu działań mających na celu ich wypełnienie do końca 2016 r.

Jeśli do tego momentu warunki ex-ante nie zostaną spełnione, KE będzie mogła zawiesić płatności dla danego programu aż do momentu spełnienia warunków albo do momentu przesunięcia środków do tych programów, dla których wszystkie odpowiednie warunki wstępne zostały spełnione.

10.1 IDENTYFIKACJA WARUNKÓW EX ANTE DLA PROGRAMU ORAZ OCENA ICH SPEŁNIENIA
[SEKCJA 9.1]

Warunek <i>ex ante</i> obowiązujący program	Oś priorytetowa (lub osie priorytetowe), do której warunek ma zastosowanie	Spełnienie warunku <i>ex ante</i> : Tak/Nie/ Częściowo	Kryteria	Spełnienie kryteriów: Tak/Nie	Odniesienie do dokumentów (strategie, inne odpowiednie dokumenty, z podaniem odpowiednich rozdziałów, artykułów, sekcji, wraz linkami do pełnej wersji dokumentu)	Dodatkowe informacje/ wyjaśnienia
<p>1.1. <i>Badania naukowe i innowacje</i>: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.</p>	<p>1. Innowacyjność i przedsiębiorczość</p>	<p>NIE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, która: <ul style="list-style-type: none"> – opiera się na analizie SWOT, lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, – przedstawia środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmuje system monitorowania i przeglądu. • Przyjęto ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje. 	<p>NIE</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030 – uchwała nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. http://www.mazovia.pl/sejmik/uchwaly-sejmiku/uchwala,2574,15813.html <ul style="list-style-type: none"> • Rozdział 9.3 Dokumenty służące realizacji Strategii – str. 95 2. Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza 2013 – 2020 – projekt <ul style="list-style-type: none"> • Analiza SWOT – str. 74; • Cele RIS Mazovia – str. 88-108; • System monitoringu strategii – str. 114; • System ewaluacji strategii – str. 117 • Źródła finansowania strategii – str. 119 	<p>W Województwie Mazowieckim nie został przyjęty osobny dokument pod nazwą Regionalna Strategia Inteligentnej Specjalizacji. Aktualnie obowiązująca w woj. mazowieckim wersja dokumentu, to przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 72/08 w 2008 r. „Regionalna Strategia Innowacji na Mazowszu na lata 2007-2015”. Obecnie, trwają prace nad stworzeniem inteligentnej specjalizacji województwa mazowieckiego zgodnie ze wskazówkami Komisji Europejskiej, zawartymi w przewodniku <i>RIS 3 Guide</i>. Podstawę określenia RIS3, stanowi diagnoza i identyfikacja obszarów o największym potencjale endogenicznym. Proces wyboru inteligentnej specjalizacji województwa mazowieckiego jest realnie dopasowany do zdolności,</p>

						<p>możliwości i potrzeb regionu. Podstawę działań stanowi diagnoza i analiza obszarów rzeczywistego potencjału oraz określenie mocnych stron Mazowsza, przy jednoczesnym uwzględnieniu barier ograniczających innowacyjność. Celem podejmowanych działań, realizowanych w oparciu o zasadę współtworzenia, jest określenie priorytetów rozwojowych w kontekście badań i innowacji. Do integralnych elementów inteligentnej specjalizacji należą klastry, Kluczowe Technologie Wspomagające¹¹⁰ oraz współpraca w ramach regionalnego systemu innowacji.</p> <p>W procesie dochodzenia do inteligentnej specjalizacji uwzględnione zostaną Kluczowe Technologie Wspomagające, klastry i inicjatywy klastrowe, założenia Europejskiej Agendy Cyfrowej oraz współpraca podmiotów zaangażowanych w realizację strategii. Ponadto wszystkie działania oparte są na zasadzie współtworzenia oraz bazują na licznych konsultacjach z ekspertami zewnętrznymi, środowiskiem naukowym i</p>
--	--	--	--	--	--	--

						<p>przedstawicielami biznesu. W 2013 r. zostały przeprowadzone konsultacje wstępnej wersji dokumentu, która zostanie uzupełniona o wyniki badań realizowanych w ramach projektu pn. „Budowa systemu monitoringu i podstaw ewaluacji wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza”. Przyjęcie ostatecznej wersji strategii planowo nastąpi przed zatwierdzeniem Programu przez KE.</p>
<p>6.2 Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów.</p>	<p>4. Gospodarka przyjazna środowisku i społeczeństwu</p>	<p>Częściowo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zgodnie z wymogami art. 11 ust. 5 dyrektywy 2008/98/WE Komisji przekazano sprawozdanie z realizacji dotyczące postępów w osiągnięciu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE ; • istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE; • istnienie programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 	<p>Częściowo</p>	<p>W celu wykonania dyrektywy 2008/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów, uchwałą nr 211/12 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 22 października 2012 r. przyjęty został Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Mazowieckiego</p> <p>http://www.mazovia.pl/sejmik/uchwaly-sejmiku/uchwala,2367,21112.html</p>	<p>Projekt WPGO 2012-2023 był opiniowany przez Ministra Środowiska, który wydał opinię pozytywną, pod warunkiem uwzględnienia uwag. Uwagi resortu oraz ich sposób uwzględnienia w planie zostały przedstawione w <i>Podsumowaniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2012–2017 z uwzględnieniem lat 2018–2023.</i></p> <p>Przyjęty dokument musi uzyskać akceptację Komisji Europejskiej co do zgodności z Ramową Dyrektywą Odpadową. Według stanowiska Departamentu Środowiska dokument jest zgodny z dyrektywą, ponieważ plan był tworzony w oparciu o</p>

			<p>dyrektywy 2008/98/WE;</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE. 			<p>obowiązujące w Polsce przepisy, które stanowią transpozycję unijnych dyrektyw.</p> <p>W 2012 r. Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego przesłał do Ministerstwa Środowiska w postaci „Karty przeglądu wojewódzkiego planu gospodarki odpadami” informację odnośnie zgodności WPGO 2012 z zapisami dyrektywy 2008/98/WE w sprawie odpadów pod kątem spełnienia wymagań warunkowości ex ante.</p> <p>Nie mniej jednak, do chwili obecnej, KE nie potwierdziła zgodności WPGO z dyrektywą.</p>
<p>7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie (planach) lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej Rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą Państw Członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), który wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksowymi i</p>	<p>5. Rozwój regionalnego systemu transportowego</p>	<p>NIE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem 	<p>NIE</p>	<p>Na poziomie regionalnym przygotowane mają być komplementarne do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 (z perspektywą do 2030 r.), wyказы priorytetowych inwestycji kolejowych, zapewniających połączenie regionalnej sieci transportowej z siecią TEN-T.</p> <p>Obecnie trwają prace nad przygotowaniem w ramach Dokumentu Implementacyjnego Strategię Rozwoju Transportu do 2020 r., listy priorytetowych inwestycji drogowych i kolejowych zapewniających połączenie regionalnej sieci transportowej z siecią TEN-T.</p>	

bazowymi sieciami TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.			i budżetem); <ul style="list-style-type: none"> • działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów. 			
---	--	--	---	--	--	--

Tabela 19 - Wykaz warunków ex ante obowiązujących program oraz ocena ich spełnienia

10.2. OPIS DZIAŁAŃ ZMIERZAJĄCYCH DO SPEŁNIENIA WARUNKÓW EX ANTE, WYKAZ INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ORAZ HARMONOGRAM [SEKCJA 9.2]

Tematyczny warunek <i>ex ante</i> obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1. 1 Badania naukowe i innowacje: Istnienie krajowych lub regionalnych strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych, co jest cechą dobrze funkcjonujących krajowych lub regionalnych systemów badań i innowacji.	Gotowa jest regionalna strategia na rzecz inteligentnej specjalizacji	Przyjęcie przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Regionalnej Strategii Innowacji	I kwartał 2014 r.	Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich UMWM

	Przyjęcie ram określających dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.	Przyjęcie przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Regionalnej Strategii Innowacji, wraz z ramami finansowymi, określającymi dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.	I kwartał 2014 r.	Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich UMWM
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów.	Istnienie planu gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE – który uzyska akceptację Komisji Europejskiej co do zgodności z Ramową Dyrektywą Odpadową	Uzyskanie akceptacji Komisji Europejskiej co do zgodności WPGO z Ramową Dyrektywą Odpadową	I kwartał 2014 r.	Departament Środowiska
7.2 Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), która wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.	<p>- istnienie w określonych powyżej planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko i identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem);</p> <p>- działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p>	<p>Opracowanie listy priorytetowych, komplementarnych inwestycji kolejowych i drogowych, zapewniających połączenie regionalnej sieci transportowej z siecią TEN-T w ramach Dokumentu Implementacyjnego do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie beneficjentom projektów wsparcia merytorycznego, zarówno na etapie poprzedzającym złożenie wniosku o dofinansowanie, jak i na etapie realizacji projektu; • usprawnienie zdolności instytucji do elastycznego i szybkiego reagowania na zwiększone obciążenie pracą 	I kwartał 2014 r.	MBPR
			I kwartał 2015 r.	IZ RPO WM 2014-2020

		<p>wynikające z cyklu programowania przy jednoczesnym zapewnieniu dobrej jakości pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie potencjału kompetencyjnego beneficjentów, umożliwianie tworzenia sieci kontaktów oraz redukowanie barier administracyjnych; • identyfikacja i selekcja najbardziej adekwatnych projektów, w tym przede wszystkim system wsparcia projektów kluczowych lub innowacyjnych. 		
--	--	---	--	--

Tabela 20 - Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków ex ante

ROZDZIAŁ 11 – REDUKCJA OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH Z PUNKTU WIDZENIA BENEFICJENTA

[SEKCJA 10]

W związku z obciążeniami administracyjnymi beneficjentów zidentyfikowanymi w okresie 2007 – 2013 w programach: PO KL i RPO WM w zakresie: niewystarczającego wsparcia informacyjnego, wysokiego stopnia skomplikowania przepisów, niewystarczających możliwości wykorzystania elektronicznych form komunikacji z beneficjentem oraz barier finansowych, Instytucje Zarządzające: RPO WM oraz PO KL podejmowały szereg działań zmierzających do ograniczenia obciążeń dla beneficjentów, związanych z przygotowaniem i wdrażaniem projektów finansowanych ze środków UE. Choć pole do redukcji obciążeń jest niewielkie, ze względu na obowiązujące przepisy prawa unijnego, system wdrażania RPO WM 2014-2020 został zaprojektowany tak, aby kontynuować działania ułatwiające aplikowanie o środki oraz rozliczanie projektów.

IZ RPO WM 2014-2020 będzie kontynuowała m.in. następujące działania zmierzające do dalszego usprawnienia relacji z beneficjentami oraz redukcji obciążeń administracyjnych:

- zapewnienie dostępu do informacji oraz wsparcia merytorycznego poprzez działalność punktów informacyjno-konsultacyjnych, organizację kampanii informacyjno-promocyjnych oraz funkcjonowanie infolinii;
- prowadzenie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów dotyczących m.in. przygotowania projektów;
- funkcjonowanie portalu internetowego, na którym poza informacją o naborach wniosków, można znaleźć najczęściej zadawane przez beneficjentów pytania oraz najczęściej popełniane błędy;
- stosowanie, w miarę możliwości, elastycznych form finansowania projektów, poprzez wypłacanie zaliczek;
- zapewnienie dostępu do wsparcia zwrotnego;
- możliwie szerokie stosowanie stawek ryczałtowych.

W perspektywie 2014-2020 Instytucja Zarządzająca RPO WM planuje ponadto:

- wdrożenie zmienionej strategii komunikacji opracowywanej na poziomie MIR, która wyznaczy nowe standardy działania punktów informacyjnych (tzw. PIFE), w tym zapewni spójny i jednorodny przekaz;
- stworzeniu nowego generatora wniosków, upraszczającego formularz wniosku oraz minimalizującego możliwość popełniania błędów;
- zwiększeniu wykorzystania narzędzi informatycznych w relacjach z beneficjentem, m.in.: umożliwienie w większym stopniu niż we wcześniejszych okresach programowania, przekazywania dokumentów w formie elektronicznej;
- dążenie do skrócenia czasu oczekiwania na decyzję dotyczącą oceny projektu i przyznania dofinansowania (od złożenia wniosku - do podpisania umowy);
- dążenie do krótszych terminów rozliczania wniosków o płatność, w szczególności wniosków o płatność końcową, uzależnionych od przeprowadzenia kontroli na zakończenie realizacji projektu.

Na wszystkich etapach realizacji RPO WM 2014-2020 planowane jest opracowanie dokumentów skierowanych do beneficjentów z zastosowaniem zasad prostej polszczyzny.

Powyższe uproszczenia brane są pod uwagę już na etapie programowania wsparcia, natomiast w stosunku do wszelkich innych obszarów problemowych zidentyfikowanych w trakcie realizacji RPO WM 2014 – 2020 będą podejmowane bieżące działania eliminujące źródła problemów.

ROZDZIAŁ 12 – ZASADY HORYZONTALNE

[SEKCJA 11]

12.1 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

[SEKCJA 11.1]

Przez zrównoważony rozwój rozumie się możliwość zaspokojenia potrzeb rozwojowych obecnej generacji bez naruszania zdolności do zaspokajania potrzeb rozwojowych przyszłych pokoleń. Stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju oznacza, że dążenie do rozwoju społeczno-gospodarczego nie odbywa się kosztem naruszenia równowagi w przyrodzie. a Dodatkowo sprzyja przetrwaniu jej zasobów. Zrównoważony rozwój skupia się na problemach wynikających z ograniczeń w dziedzinie ochrony środowiska i zasobów naturalnych. Należy podkreślić znaczenie barier o charakterze ekonomicznym i społecznym, np. recesja, zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego. Definicja zrównoważonego rozwoju wskazuje, że aby dążyć do jego zachowania, konieczne jest zwrócenie uwagi na trzy wymiary:

- **wymiar ekologiczny/środowiskowy** - gwarantuje każdemu człowiekowi jednakowy dostęp do środowiska, nakładając jednocześnie na niego obowiązek troski o stan natury oraz odpowiedzialność za wprowadzane w środowisku zmiany. Wynika z niego pełna odpowiedzialność zarówno państwa, jak i każdego obywatela, za skutki korzystania z zasobów naturalnych i zniszczenia powodowane w wyniku działalnością gospodarczą i aktywnością społeczną. Środowisko naturalne stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój to korzystanie z zasobów w sposób nie pogorszący stanu środowiska. Zasoby te to również tkanka miejska, tereny zielone i drogi. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych pozwoli przywrócić je gospodarce i uczynić atrakcyjnymi miejscami do życia. Działania dotyczące przyrody w mieście, jak projekty sprzyjające remediacji, wpłyną na poprawę stanu powietrza i wód w mieście. Rozwój transportu pozytywnie wpłynie na realizację zasady poprzez promowanie transportu ekologicznego.
- **wymiar społeczny** – podkreśla, że rozwój ma przede wszystkim służyć człowiekowi będącemu podmiotem zrównoważonego rozwoju i posiadającemu prawo do zdrowego i godnego życia w zgodzie z naturą. Zatem wysoki poziom życia społecznego jest celem zrównoważonego rozwoju.
- **wymiar ekonomiczny/gospodarczy** – opiera się na założeniu, że dwa pozostałe wymiary rozwoju, tzn. wymiar społeczny i wymiar ekologiczny nie są i nie będą hamulcami postępu. Są i będą jego stymulatorami, poprzez postęp technologiczny, podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa, jego zwiększony udział w podejmowaniu i ponoszeniu odpowiedzialności za decyzje, tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój aktywności i przedsiębiorczości, wzrost efektywności wykorzystania surowców, materiałów i pracy ludzkiej, zwiększenie bezpieczeństwa. Gospodarka jest zatem narzędziem osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Zrównoważony rozwój to także jeden z trzech priorytetów unijnej Strategii Europa 2020. Na potrzeby tego dokumentu rozwój zrównoważony został zdefiniowany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej¹¹¹. Zrównoważony rozwój poprzez pryzmat Strategii Europa 2020 oznacza przede wszystkim:

- *niskoemisyjną, konkurencyjną i oszczędnie korzystającą z zasobów naturalnych gospodarkę;*
- *ograniczanie emisji gazów cieplarnianych;*
- *eko innowacyjność;*

raz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.

¹¹¹ Komunikat Komisji, *EUROPA 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010)2020 wersja ostateczna, s. 11, http://ec.europa.eu/economy_finance/

- edukację konsumencką;
- inteligentne sieci energetyczne;
- ochronę środowiska i działania zapobiegające utracie bioróżnorodności.

Zasada zrównoważonego rozwoju ma charakter horyzontalny i w związku z tym będzie uwzględniana przy realizacji celu głównego oraz celów szczegółowych Programu. Działania w ramach RPO WM 2014-2020 zostały ukierunkowane na osiągnięciu synergii celów gospodarczych, społecznych i ochrony środowiska oraz wzmocnią wysiłki w zakresie ochrony środowiska w długim okresie. Dwufunduszowość Programu wyznacza inne akcenty na działania finansowane z EFRR, a inne na finansowane z EFS.

Zasada zrównoważonego rozwoju będzie realizowana w odniesieniu do działań skierowanych na finansowanie infrastruktury poprzez stosowanie zasad „zanieczyszczający płaci” i „użytkownik płaci”. Będzie realizowana również poprzez włączenie zagadnień z nią związanych do kształcenia i szkoleń współfinansowanych ze środków EFS.

IZ zapewni, że zasada zrównoważonego rozwoju będzie przestrzegana na każdym etapie realizacji Programu. W etapie programowania uwzględnienie jej horyzontalnego charakteru następowało w każdym celu szczegółowym. Na etapie wdrażania stosowane będą kryteria wyboru projektów, zapewniające jej przestrzeganie. Na etapie monitorowania i sprawozdawczości zapewnione zostanie monitorowanie zgodności działań podejmowanych w ramach Programie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie Programu na realizację zasady zrównoważonego rozwoju oraz prowadzone będą badania ewaluacyjne pod kątem efektywności wsparcia zrównoważonego rozwoju gospodarczego, rozwoju społecznego oraz ochrony środowiska. Wśród sposobów wdrażania wyników monitorowania i ewaluacji będzie np. desygnowanie konkursów, których kryterium dostępu będzie ukierunkowanie na realizację celów polityki zrównoważonego rozwoju .

Uzupełnieniem realizacji zasady zrównoważonego rozwoju na etapie programowania będzie przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Wprowadzono ogólną zasadę zastosowania preferencji dla projektów realizujących założenia polityki zrównoważonego rozwoju.

12.2 RÓWNOŚĆ SZANS I ZAPOBIEGANIE DYSKRYMINACJI

[SEKCJA 11.2]

Jako cele na wszystkich etapach wdrażania funduszy strukturalnych Unia Europejska wskazuje zniesienie nierówności oraz zwalczanie wszelkich przejawów dyskryminacji, w tym m.in. ze względu na wiek, płeć, rasę i niepełnosprawność. Równość szans jest w Programie pojmowana nie tylko jako równość szans mężczyzn i kobiet, ale również jako jednakowy dostęp wszystkich osób do edukacji, informacji i zatrudnienia.

Zgodna z tym założeniem jest unijna *Strategia Europa 2020*, której celem jest dążenie do osiągnięcia inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu należy rozumieć jako gospodarkę charakteryzującą się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającą spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną, co w praktyce oznacza m.in. podniesienie stopy zatrudnienia w Europie, zwłaszcza kobiet, młodych ludzi i pracowników starszych, niepełnosprawnym niepełnosprawnych. Obowiązek poszanowania zasady równości szans oraz przeciwdziałania wszelkiej dyskryminacji w programach realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych, w dotychczasowej perspektywie finansowej, nakładało na

państwa członkowskie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013.¹¹² w Art. 7. Państwa członkowskie i Komisja podejmują działania w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania i realizacji programów.

IZ zapewni, że zasada równości szans będzie przestrzegana na każdym z etapów realizacji Programu. Jednym z priorytetowych kierunków interwencji EFS, odpowiadającym bezpośrednio na wyzwania wynikające z zasady równości szans jest wsparcie osób defaworyzowanych w dostępie do rynku pracy, w zwiększaniu stopnia ich przygotowania zawodowego oraz poprawy zdolności do uzyskania zatrudnienia. Na etapie programowania pod uwagę została wzięta sytuacja kobiet i osób niepełnosprawnych na rynku pracy. W tym kontekście istotne jest budowanie otoczenia i tworzenie warunków do równoprawnego uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i zawodowym. Będzie ono realizowane w szczególności poprzez:

- *zwiększanie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych;*
- *ułatwianie osobom niepełnosprawnym dostępu do podnoszenia i zdobywania nowych kwalifikacji;*
- *rozwój usług wspierających włączenie do rynku pracy (np. transportowych, opiekuńczych);*
- *poszerzanie dostępu do doradztwa, poradnictwa zawodowego, informacji i konsultacji;*
- *tworzenie przyjaznego systemu wsparcia oraz rozwijanie instrumentów o charakterze aktywizacyjnym.*

Instytucja zarządzająca zapewni również na każdym etapie wdrażania wykonanie postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, m.in. poprzez zapewnienie:

- *poszanowania odmienności i akceptację osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności i całej ludzkości;*
- *równość szans;*
- *dostępność.*

Na etapie programowania IZ zapewniła dostęp środowiskom działającym na rzecz równości do konsultacji społecznych i partycypacji.

Na etapie wdrażania zostaną określone kryteria wyboru projektów, uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych. IZ zagwarantuje, iż osoby niepełnosprawne objęte zostaną odpowiednimi instrumentami aktywizacyjnymi, oraz, że stworzone zostaną przyjazne warunki dla udziału tych osób we wszystkich kierowanych do nich projektach. Dlatego kluczowe jest zwiększanie dostępu osób niepełnosprawnych do potrzebnych im usług, przy jednoczesnym zapewnieniu przez projektodawców odpowiednich warunków uczestnictwa w nich, uwzględniających potrzeby tej grupy osób. Na etapie monitorowania i sprawozdawczości zapewniony zostanie stały monitoring oraz gromadzenie danych na temat realizowanych projektów ukierunkowanych na integrację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.

Na etapie ewaluacji przewiduje się realizację badań pozwalających na ocenę efektywności pomocy udzielonej osobom o różnym stopniu i rodzaju niepełnosprawności oraz monitorowanie dalszych losów tych osób po zakończeniu udziału w projekcie.

---

hnologii wspomagających w UE”, SEK(2009) 1257.

¹¹²Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, o

Na etapie kontroli zostaną podjęte działania sprawdzające prawidłową realizację zapisów projektowych o implementacji w projekcie zasady równości.

Wśród sposobów wdrażania wyników monitorowania i ewaluacji będzie np. desygnowanie konkursów, których kryterium dostępu będzie ukierunkowanie na realizację celów polityk horyzontalnych w przypadku niedostatecznego udziału projektów wpływających pozytywnie (nie tylko neutralnie) na realizację celów zasady.

W całym okresie wdrażania będą prowadzone działania informacyjno –promocyjne zmierzające do dalszego upowszechniania i implementacji zasady równości. Instytucja zarządzająca zapewni także udział przedstawicieli środowisk działających na rzecz równości w gremiach i Komitetach programu. W całym okresie wdrażana będzie zasada zastosowania preferencji dla projektów realizujących założenia polityki równości szans uwzględniająca wnioski z monitoringu i ewaluacji.

12.3 RÓWNOŚĆ PŁCI

[SEKCJA 11.3]

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie wdrażana na każdym etapie realizacji RPO WM 2014-2020. Na etapie programowania pod uwagę wzięta została m.in. odmienna sytuacja kobiet i mężczyzn na rynku pracy. W związku z powyższym, kluczowego znaczenia dla interwencji EFS w kontekście równości szans kobiet i mężczyzn w ramach RPO WM 2014-2020 nabierają:

- konieczność zwiększania zatrudnienia kobiet i mężczyzn, w tym zwłaszcza kobiet, jako tej grupy, która jest defaworyzowana;
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym w szczególności wsparcie osób o niskich i zdezaktualizowanych kwalifikacjach, np. kobiet powracających na rynek pracy, które nie wróciły do zatrudnienia po urodzeniu dziecka, w tym po urloпах macierzyńskich i wychowawczych;
- rozwijanie aktywności ekonomicznej kobiet i mężczyzn jako odpowiedzi na wyzwania rynkowe, pobudzanie postaw przedsiębiorczych;
- godzenie życia zawodowego i prywatnego poprzez zwiększanie dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi i osobami zależnymi, co umożliwi pełne uczestnictwo w kształceniu i rynku pracy oraz promowanie nowych form organizacji pracy.

Zgodnie z przyjętą strategią programowania zdecydowano się na traktowanie zasady równości szans kobiet i mężczyzn jako zasady horyzontalnej, przekrojowej dla wszystkich Osi Priorytetowych RPO WM 2014-2020. Oprócz podejścia przekrojowego, RPO WM 2014-2020 będzie promował rozwiązania sprzyjające jej upowszechnieniu.

W ramach Priorytetu VIII przewidziano działania skierowane na tworzenie rozwiązań na rzecz równych szans, jak również promowanie równych szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy i zwalczanie stereotypowego postrzegania ról kobiecych i męskich w życiu zawodowym i społecznym.

Na etapie programowania Instytucja zarządzająca zapewniła dostęp środowiskom działającym na rzecz równości, w tym równości szans kobiet i mężczyzn do konsultacji społecznych i partycypacji.

Na etapie wdrażania przyjęto zasadę, iż przygotowywane projekty będą oparte o diagnozę uwzględniającą sytuację kobiet i mężczyzn w danym obszarze i ocenę wpływu na sytuację płci. Każdy projekt realizowany w ramach RPO WM 2014-2020 zawierać będzie opis oceny wpływu na sytuację płci. Pozwoli to na sprawdzenie i ocenę jego zróżnicowanego wpływu na kobiety i mężczyzn, tak aby nie dopuścić do wystąpienia jakichkolwiek przejawów nierówności czy dyskryminacji. Analiza ta umożliwi także weryfikację pod kątem tego, czy projekt w rzeczywistości przyczynia się do uwzględniania potrzeb kobiet i mężczyzn poprzez np. oferowanie różnych, zindywidualizowanych

form wsparcia odpowiadających na odmienne potrzeby uczestników/uczestniczek projektu. Ocena merytoryczna jakości projektu będzie przebiegać również w oparciu o przedstawioną analizę i będzie uwzględniała wpływ na sytuację kobiet i mężczyzn. Dodatkowo, na etapie wdrażania, kryteria wyboru projektów uwzględniać będą potrzeby różnych grup społecznych w danych obszarach, w tym preferowania grup defaworyzowanych. Dzięki takiemu podejściu możliwe będzie tworzenie projektów w ramach tzw. działań pozytywnych, które pozwolą na wpływanie na niekorzystną sytuację danej płci w konkretnym obszarze, a tym samym wyrównywanie jej szans społecznych i zawodowych. Klasyfikacja projektów będzie następująca:

- *projekty pozytywne – specyficzne działania nakierowane na zwalczanie istniejących nierówności pomiędzy kobietami i mężczyznami;*
- *projekty równościowe – działania, które w sposób ogólny przyczyniają się do zapewnienia równości płci.*

Na etapie monitorowania i sprawozdawczości system wskaźników zawartych w Programie umożliwić będzie gromadzenie i zbieranie danych statystycznych w podziale na płeć.

Sprawozdawczość będzie uwzględniała zidentyfikowaną wyżej klasyfikację projektów i ich potencjalny wpływ na równość szans kobiet i mężczyzn w ramach RPO WM 2014-2020.

Na etapie ewaluacji badane będzie oddziaływanie RPO WM 2014-2020 na realizację zasady równych szans kobiet i mężczyzn. Dodatkowo dane pochodzące z systemu informatycznego, gromadzącego dane o uczestnikach projektów, pozwolą na systematyczne i kompleksowe prowadzenie badań ewaluacyjnych pod kątem wsparcia udzielanego w podziale na płeć oraz monitorowanie dalszych losów uczestników i efektywności udzielonej pomocy.

Na etapie kontroli zostaną podjęte działania sprawdzające prawidłową realizację zapisów projektowych o implementacji w projekcie zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Wśród sposobów wdrażania wyników monitorowania i ewaluacji będzie np. desygnowanie konkursów, których kryterium dostępu będzie ukierunkowanie na realizację celów polityk horyzontalnych w przypadku niedostatecznego udziału projektów wpływających pozytywnie (nie tylko neutralnie) na realizację celów zasady.

W całym okresie wdrażania będą prowadzone działania informacyjno –promocyjne zmierzające do dalszego upowszechniania i implementacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Instytucja zarządzająca zapewni także udział przedstawicieli środowisk działających na rzecz równości, w tym również równości szans kobiet i mężczyzn w gremiach i Komitetach programu. W całym okresie wdrażana będzie zasada zastosowania preferencji dla projektów realizujących założenia polityki równości płci uwzględniająca wnioski z monitoringu i ewaluacji.

ROZDZIAŁ 13 – ELEMENTY DODATKOWE

[SEKCJA 12]

13.1 WYKAZ DUŻYCH PROJEKTÓW ZAPLANOWANYCH DO REALIZACJI W OKRESIE 2014-2020

[SEKCJA 12.1]

Na obecnym etapie programowania nie jest planowana realizacja dużych projektów w rozumieniu Art. 90 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1303/2013, tj. projektów, których całkowity koszt przekracza kwotę 50 000 000 EUR.

13.2. LISTA PARTNERÓW ZAANGAŻOWANYCH W PRZYGOTOWANIE PROGRAMU

- **Mazowiecka Rada Innowacyjności** - członkami przedmiotowej Rady są przede wszystkim przedstawiciele **instytucji naukowych i otoczenia biznesu**, a także **jednostek badawczo-rozwojowych**. Posiadana przez przedmiotowych członków wiedza i doświadczenie stanowi niezwykle cenny wkład merytoryczny w pracach związanych z rozwojem regionu pod kątem innowacyjności, RPO WM 2014-2020 oraz aktualizacją Regionalnej Strategii Innowacji w kontekście inteligentnej specjalizacji (RIS3). Istotą współpracy jest przekazywanie informacji w zakresie potrzeb, oczekiwań, propozycji, które mogłyby zostać uwzględnione w Programie w obszarze inteligentnej specjalizacji, a także innowacyjnego rozwoju Mazowsza.
- **Mazowiecka Rada Działalności Pożytku Publicznego** - celem zaangażowania w prace **NGO** jest opracowanie Programu odpowiadającego potrzebom i problemom społeczno-gospodarczym, a w szczególności organizacji reprezentujących społeczeństwo obywatelskie ze szczególnym uwzględnieniem zaangażowania w ochronę środowiska, włączenie społeczne, równość płci i szans.
- **Wojewódzka Komisja Dialogu Społecznego (WKDS)** - celem działalności Komisji jest wypracowanie rozwiązań i porozumień, co do podstawowych problemów o charakterze regionalnym i lokalnym. Prowadzony w Komisji dialog ma na celu przedyskutowanie szeregu kwestii, które mogą być rozwiązywane na szczeblu województwa. Dla związków zawodowych i organizacji pracodawców partnerem, w zakresie zadań publicznych, jest w wojewódzkich komisjach dialogu społecznego samorząd terytorialny, w szczególności samorząd województwa. Oznacza to, że wojewódzkie komisje dialogu społecznego są miejscem, w którym organy samorządu uzyskują przyzwolenie partnerów społecznych na prowadzone przez siebie działania. Z tego właśnie względu przedmiotowa organizacja została zaangażowana w prace nad nową perspektywą finansową UE na lata 2014-2020. Ponadto, WKDS reprezentuje **związki zawodowe oraz organizacje pracodawców i pracowników**, posiadając kompetencję do wypowiedzania się w sprawach społeczno-gospodarczych. Udział przedstawicieli WKDS jest szczególnie uzasadniony w pracach związanych z kwestiami MŚP oraz rynku pracy, gdyż posiadane doświadczenie oraz znajomość tematu predestynuje ich do merytorycznej dyskusji na temat kształtu programowanego wsparcia w ww. tematach w ramach RPO WM 2014-2020.
- **Rada Główna Instytutów Badawczych** - organ przedstawicielski, który reprezentuje interesy **środowiska instytutów badawczych** wobec organów władzy państwowej, samorządowej, organizacji naukowych, gospodarczych i społecznych oraz środowisk opiniotwórczych. Uczestniczy w polityce gospodarczej i społecznej, a w szczególności naukowej i innowacyjnej. Udział przedstawicieli Rady ma szczególne znaczenie dla prac związanych z innowacyjnością oraz przedsiębiorczością. Przedstawiciele Rady mają wiedzę w zakresie komercjalizacji badań, transferu technologii i powinni uczestniczyć w pracach, które przyczynią się do skonstruowania odpowiednich mechanizmów wsparcia w tych obszarach.
- **Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich** - podstawowym zadaniem, stojącym przed Samorządem Województwa Mazowieckiego w pracach nad nową perspektywą finansową, będzie

wzmocnienie triady nauka-biznes-administracja. Chcąc dobrze zaprojektować środki, które Mazowsze otrzyma w ramach RPO WM 2014-2020 na I Oś Priorytetową, niezbędny jest udział w pracach konsultacyjnych w zakresie programowania, przedstawiciele zarówno **sektora naukowego**, jak również sfery gospodarki. W ramach Osi Priorytetowej I będą miały miejsce procesy pobudzania innowacyjności poprzez wspieranie działalności badawczo-rozwojowej, instytucji otoczenia biznesu oraz innowacyjności przedsiębiorstw. Z tego właśnie względu do współpracy zaproszono **uczelnie wyższe** z województwa mazowieckiego, celem zdiagnozowania potrzeb, oczekiwań oraz propozycji, które mogłyby być uwzględnione w projekcie RPO WM 2014-2020.

- **Przedstawiciele Sejmiku Województwa Mazowieckiego** – przedstawiciele Sejmiku to wybrani w demokratycznych wyborach bezpośrednich **przedstawiciele społeczeństwa mazowieckiego**, tym samym upoważnieni do reprezentowania interesów mieszkańców. Doświadczenie osób zaangażowanych w prace komisji stanowić będzie niezwykle cenne zaplecze w pracach nad RPO WM 2014-2020.
- **Komisja Rozwoju Gospodarczego, Infrastruktury i Przeciwdziałania Bezrobociu** – Komisja Sejmiku Województwa Mazowieckiego zajmująca się kwestiami rozwoju gospodarczego, kreowania rynku pracy, w tym przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji lokalnego rynku pracy, gospodarowania mieniem Województwa, utrzymania i rozbudowy infrastruktury o znaczeniu wojewódzkim.
- **Komisja Strategii Rozwoju Regionalnego i Zagospodarowania Przestrzennego** – Komisja Sejmiku Województwa Mazowieckiego odpowiedzialna za opracowywanie strategii rozwoju Województwa, opracowywanie planu zagospodarowania przestrzennego oraz wieloletnich programów wojewódzkich.
- **Komisja Ochrony Środowiska** – do zakresu działania Komisji należą w szczególności sprawy z obszaru ochrony środowiska oraz korzystania z zasobów i kształtowania środowiska naturalnego, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.
- **Przedstawiciele instytucji rządowych oraz samorządowych** - w celu zapewnienia spójności i koordynacji procesu opracowania programów operacyjnych, zaproszone zostały do współpracy instytucje wybrane pod kątem przygotowania merytorycznego. Współpraca stanowiła nieocenione zaplecze wiedzy w kontekście wszystkich priorytetów inwestycyjnych oraz kwestii horyzontalnych. Z uwagi na konieczność opracowania Programu, odpowiadającego wyzwaniom związanym ze zróżnicowaniem regionalnym Województwa Mazowieckiego, do współpracy przy opracowaniu przedmiotowego dokumentu zaproszono również przedstawicieli zrzeszających **jednostki samorządu terytorialnego**, celem rzeczywistego uruchomienia mechanizmów rozwoju lokalnego. Wszystkie poszczególne gminy i powiaty zostaną zaangażowane w proces konsultacji społecznych, tak jak to miało miejsce podczas konsultacji dokumentu pt.: *Założenia do RPO WM 2014-2020*. W partnerstwach uczestniczyli przedstawiciele władz regionalnych i lokalnych, (w szczególności miasta prowadzące działania w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych), które zapewnią udział organizacji społecznych w pracach programowych. Istotny jest udział tego rodzaju grup z uwagi na projektowanie obszarów wsparcia, które skierowane jest do różnych typów beneficjentów.
- **Konwent Powiatów Województwa Mazowieckiego** - w skład Konwentu wchodzi starostowie z powiatów województwa mazowieckiego i prezydenci miast na prawach powiatu, którzy reprezentują Związek Powiatów Polskich. Cele konwentu są realizowane przez współpracę z administracją rządową i samorządową oraz współdziałanie z innymi instytucjami z terenu Mazowsza.

- **Wojewódzki Urząd Pracy** - Instytucja Rynku Pracy wchodząca w skład Publicznych Służb Zatrudnienia powołana do realizacji zadań z zakresu rynku pracy na poziomie województwa zgodnie z Ustawią z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.
- **Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych dla Województwa Mazowieckiego** – występuje w charakterze **jednostki reprezentującej interesy osób wykluczonych społecznie z uwagi na ich niepełnosprawność**. Swoje działania opiera o inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz ochrony ich praw.
- **Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej** – ma na celu stworzenie diagnozy dotyczącej problemów, zjawisk oraz kwestii z obszaru pomocy i integracji społecznej.
- **Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli** – działa w interesie nauczycieli, pedagogów, kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowo-wychowawczych.
- **Krajowa Rada Spółdzielcza** - naczelnny organ samorządu spółdzielczego w Polsce. Występuje w interesie osób dobrowolnie zrzeszonych w celu zaspokojenia swoich wspólnych potrzeb społecznych, ekonomicznych i kulturalnych.
- **Inne** – do udziału w procesie partycypacji przyjęte zostały również zaangażowane inne zainteresowane podmioty, które wyraziły chęć uczestnictwa w pracach na rzecz nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU

ZAŁĄCZNIK 1 - Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Warszawa będąca lokomotywą rozwoju regionu; ▪ największy potencjał gospodarczy wśród województw w Polsce (najlepiej rozwinięty gospodarczo region w kraju); ▪ wysokie nakłady na działalność B+R w skali kraju; ▪ dobrze rozwinięty sektor małej i średniej przedsiębiorczości; ▪ rozwinięty sektor usługowy; ▪ duża liczba IOB; ▪ wysokie nasycenie mazowieckich firm podstawową infrastrukturą teleinformatyczną (posiadanie komputera, dostęp do Internetu); ▪ wysoka świadomość korzyści płynących z usług cyfrowych; ▪ duże moce produkcyjne w zakresie energii dzięki elektrowniom systemowym i elektrociepłowniom warszawskim; ▪ zrównoważony poziom produkcji energii elektrycznej brutto względem jej zużycia; ▪ korzystnie szacowany potencjał odnawialnych źródeł energii na Mazowszu i atrakcyjności regionu w kwestii inwestycji w OZE; ▪ wysoki udział w wykorzystaniu biomasy na tle kraju; ▪ duży potencjał dla realizacji inwestycji w OZE; ▪ stopniowy wzrost retencji wody; ▪ ograniczona prędkość odpływu wód opadowych; ▪ sukcesywne porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej; ▪ przyjęcie wojewódzkiego planu gospodarki odpadami (kluczowe zapisy dotyczące gospodarki odpadami funkcjonujące jako akt prawa miejscowego); ▪ strumień odpadów komunalnych pozwalający na zapewnienie ekonomicznej efektywności inwestycji w dziedzinie zagospodarowania odpadów; ▪ bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, m.in. zamki, pałace, dworki, zabytki militarne i miejsca pamięci, bogate i różnorodne tradycje kulturowe oraz liczne instytucje kultury; ▪ centralne położenie regionu i rozwinięta sieć drogowa, kolejowa o międzynarodowym znaczeniu; ▪ lotnisko Chopina w Warszawie oraz lotnisko w Modlinie; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ najbardziej zróżnicowany pod względem społeczno-gospodarczym region w kraju, ogromne dysproporcje między OMW a regionami; ▪ niski poziom innowacyjności gospodarki mazowieckiej w skali UE (choć najbardziej innowacyjnej w Polsce); ▪ małe zainteresowanie przedsiębiorców współpracą z sektorem B+R (niskie nakłady na finansowanie działalności w tym zakresie); ▪ niewielkie znaczenie produkcji przemysłowej województwa; ▪ niski poziom specjalizacji gospodarki; ▪ niski poziom technologiczny gospodarki; ▪ niski poziom usieciowienia gospodarki; ▪ niski poziom infrastruktury sieci szerokopasmowej oraz sieci nowej generacji (NGN); ▪ niski poziom e-usług świadczonych przez administrację publiczną oraz podmioty lecznicze; ▪ niski poziom wykorzystania handlu elektronicznego przez przedsiębiorstwa; ▪ przestarzałe technologie produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i wysoka emisyjność; ▪ nierównomierny rozkład sieci przesyłowych; ▪ obszary deficytu energii, szczególnie w północnej części województwa, powodujący utrudnienie rozwoju gospodarczego na tych obszarach; ▪ niski udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych; ▪ niska zdolność magazynowania energii z OZE; ▪ duże wahania poziomu wód; ▪ nierozwiązany problem zagrożenia powodziowego na znacznym obszarze, w tym brak polderów; ▪ niezadawalający poziom retencji naturalnej i sztucznej oraz zły stan urządzeń przeciwpowodziowych; ▪ brak aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających strefy zagrożenia powodzią; ▪ zabudowa na obszarach zalewowych; ▪ postępująca zabudowa na obszarach zalewowych skutkująca zagrożeniem powodziowym; ▪ problem zagospodarowania odpadów, w tym niski poziom selektywnej zbiórki i recyklingu; ▪ niewystarczająca sanitacja obszarów wiejskich; ▪ niewłaściwa gospodarka odpadami;

<ul style="list-style-type: none"> ▪ największy w kraju potencjał demograficzny (przyrost urodzeń); ▪ wysoki poziom zatrudnienia (65,4%) w porównaniu ze średnią krajową; ▪ najwyższy odsetek osób z wyższym wykształceniem w skali kraju; ▪ duża liczba organizacji pozarządowych działających na Mazowszu w porównaniu z resztą kraju; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ degradacja przestrzeni miast w ich centrach, obszarach starych dzielnic przemysłowych oraz powojaskowych; ▪ problem odprowadzania ścieków komunalnych do wód i do ziemi; ▪ dysproporcja w dostępie do infrastruktury ściekowej i wodociągowej; ▪ zanieczyszczenie powietrza, zwłaszcza w większych miastach; ▪ nierozwiązany problem zagospodarowania odpadów, w tym niski poziom selektywnej zbiórki i recyklingu; ▪ niewystarczająca i nierównomiernie rozmieszczona baza turystyczna; ▪ niedostateczna ilość dróg strategicznych o dużej przepustowości; ▪ niska jakość i ograniczona przepustowość uzupełniającej infrastruktury drogowej; ▪ niekorzystna struktura demograficzna na Mazowszu, w tym wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem; ▪ wysoka stopa bezrobocia na terenach wiejskich; ▪ wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych; ▪ bardzo niski poziom zatrudnienia osób niepełnosprawnych; ▪ niski wskaźnik zatrudnienia kobiet w stosunku do mężczyzn; ▪ znaczący udział osób bezrobotnych o niskich kwalifikacjach 32,4% ogółu bezrobotnych; ▪ znaczący udział osób pomiędzy 25 a 30 rokiem życia i osób po 50 roku życia poza rynkiem pracy; ▪ niska dostępność ośrodków opieki nad dzieckiem, skutkujący przedwczesnym wychodzeniem z rynku pracy rodziców i dziadków; ▪ niewystarczająca informacja statystyczna o tendencjach na rynku pracy; ▪ nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej między dziećmi z obszarów miejskich i wiejskich; ▪ zróżnicowanie w jakości/wynikach kształcenia ogólnego między obszarami miejskimi a deficytowymi (tj. wiejskimi i spauperyzowanymi dzielnicami miast); ▪ niski udział osób dorosłych w kształceniu ustawicznym; ▪ niedopasowanie pomiędzy kierunkami kształcenia zawodowego, a potrzebami rynku pracy; ▪ duża liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubogich, duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mała elastyczność w działaniach publicznych służb zatrudnienia; ▪ niska skuteczność aktywizacji zawodowej klientów pomocy społecznej ▪ ograniczony dostęp do zintegrowanej i zharmonizowanej informacji o przestrzennym rozmieszczeniu obiektów ogólnogeograficznych, granic działek, użytków gruntowych, konturów budynków oraz sieci uzbrojenia terenu (geoinformacji); ▪ niewystarczające dostosowanie oferty podmiotów leczniczych do potrzeb województwa
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wykorzystanie konkurencyjności Warszawy i zmniejszanie dysproporcji subregionalnych; ▪ wzrost nakładów na B+R (szczególnie prywatnych); ▪ wykorzystanie koncentracji lokalizacji w regionie instytucji centralnych ze sfery B+R; ▪ powstawanie i rozwój wyspecjalizowanych obszarów lokowania działalności, rozwój sieci powiązań kooperacyjnych i inicjatyw klastrowych; ▪ wzrost efektywności IOB; ▪ rozwój instytucji pomostowych i wzrostu dostępności funduszy załączkowych i venture capital dla MSP; ▪ wzrost świadomości korzyści płynących z usług cyfrowych; ▪ postęp techniczny i towarzyszący mu spadek kosztów technologii; ▪ wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie wykorzystania technologii informacyjno – komunikacyjnych; ▪ poprawa bezpieczeństwa energetycznego regionu poprzez rozwój lokalnych źródeł energii; ▪ wzrost cen energii konwencjonalnej jako czynnik zwiększający zainteresowanie alternatywnymi technologiami produkcji energii; ▪ zmniejszenie zużycia energii pierwotnej i finalnej w wyniku działań zmierzających do poprawy efektywności energetycznej, m.in. poprzez kompleksową (głęboką) modernizację energetyczną, ▪ wykorzystanie nietechnicznych metod retencjonowania wód (zalesianie, obszary bagienne, zwiększanie retencyjności gleb użytkowanych rolniczo i leśnych); ▪ przeprowadzenie kompleksowej waloryzacji przyrodniczej w celu rozpoznania walorów przyrodniczych i utworzenia kompleksowego systemu obszarów chronionych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pogłębianie dysproporcji regionalnych; ▪ niewykorzystanie lokalizacji dużej liczby ośrodków B+R; ▪ ograniczenie nakładów na działalności B+R ze środków zewnętrznych; ▪ wysokie koszty pracy i znaczne obciążenia fiskalne przedsiębiorców ▪ niedostosowanie oferty IOB do potrzeb rynku; ▪ niski poziom zaufania społecznego, hamujący wirtualizację usług i aplikacji; ▪ opóźnienie kulturowe i instytucjonalne w stosunku do tempa zmiany technologicznej; ▪ automatyzacja pracy i spadek zapotrzebowania na kompetencje posiadane przez osoby znajdujące się na rynku pracy; ▪ niedostosowanie się urzędów i placówek ochrony zdrowia do wymagań prawa; ▪ zagrożenie awarią w elektroenergetycznym systemie przesyłowym; ▪ dynamika wzrostu cen energii elektrycznej, ogrzewania i ciepłej wody użytkowej oraz paliw; ▪ stosowanie wysokoemisyjnych systemów ogrzewania w mieszkalnictwie; ▪ brak w większości gmin opracowanych założeń do planów oraz planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe; ▪ niestabilność prawna regulująca inwestycje w OZE; ▪ postępująca degradacja systemów melioracyjnych spowodowana urbanizacją; ▪ zmniejszające się możliwości finansowe samorządów na wsparcie inwestycji w infrastrukturę podstawową oraz jej modernizację, infrastrukturę przeciwpowodziową, a także na wspieranie kultury i ochronę przyrody; ▪ nieosiągnięcie dobrego stanu wód do 2015 r. - niezrealizowanie KPOŚK; ▪ niedostateczne przygotowanie inwestycji

<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój dróg wyższego rzędu (autostrady i drogi ekspresowe) w głównych korytarzach transportowych województwa; ▪ wzrost zapotrzebowania na transport publiczny, szczególnie dla osób dojeżdżających do pracy i szkół; ▪ powstanie efektywnych węzłów przesiadkowych i przeładunkowych; ▪ zmiana struktury demograficznej regionu poprzez wykorzystanie potencjału; ▪ wykorzystanie rezerwy kapitału społecznego w postaci dużej liczby osób nieaktywnych zawodowo, w tym bezrobotnych i ludności wiejskiej; ▪ wykorzystanie potencjału mazowieckiego rynku pracy do rozwinięcia pozainstytucjonalnych usług publicznych dobra ogólnego; ▪ możliwość stworzenia zintegrowanego systemu monitoringu podaży i popytu na rynku pracy, uwzględniającego zarówno PSZ jak i niepubliczne instytucje rynku pracy; ▪ wzrastający popyt na uczenie się dorosłych w oparciu o kształcenie praktyczne i ustawiczne; ▪ zmiana przepisów prawa sprzyjająca rozwojowi kompleksowego systemu instytucji pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji i zdrowia na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz pomocy dziecku i rodzinie; ▪ tworzenie miejsc pracy w sektorze usług społecznych oraz podmiotach ekonomii społecznej. 	<p>drogowych stanowiących uzupełnienie głównej sieci transportowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ spadek popytu na zbiorowy przewóz osób i przewóz towarów transportem kolejowym oraz wzrost natężenia ruchu samochodowego z powodu niskiej jakości połączeń transportem zbiorowym (częstotliwość, wygoda, szybkość); ▪ degradacja niemodernizowanych linii kolejowych i starzenie się taboru; ▪ wzrost udziału w liczbie ludności ogółem ludności w wieku poprodukcyjnym, pogłębianie się innych niekorzystnych zjawisk demograficznych ▪ niedostosowanie rynku pracy do zmiany struktury demograficznej skutkujące wzrostem bezrobocia; ▪ niewystarczające działania wspierające aktywizację zawodową osób należących do kategorii znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, co zwiększa ryzyko ich długotrwałe bezrobocia; ▪ brak usług społecznych w zakresie opieki nad starzejącym się społeczeństwem przy silnie migrującym społeczeństwie regionu, skutkujący wzrastającym odsetkiem osób wykluczonych społecznie; ▪ dziedziczenie biedy i bezrobocia, zwłaszcza na terenach ulegających depopulacji, potęgujące problemy społeczne na tych terenach; ▪ brak zapewnienia wystarczającego wsparcia finansowego dla samorządów przy jednoczesnym zwiększeniu ich kompetencji w zakresie oświaty; ▪ spowolnienie przygotowywania procesów inwestycyjnych oraz zmniejszenie zainteresowania terenami inwestycyjnymi na Mazowszu; ▪ ograniczenie środków dostępnych w perspektywie finansowej 2007-2013 z PROW na zadania z zakresu gospodarki wodnej (poza inwestycjami realizowanymi na poziomie pojedynczych gospodarstw rolnych), inwestycji z zakresu gospodarki odpadami, inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową i zwiększenie zapotrzebowania na te środki pomocowe w ramach programów krajowych i regionalnych; ▪ niedostatek środków na remonty i konserwację zabytków kultury w regionie.
---	---